קבלה · רמח״ל

קל"ח פתחי חכמה

רבי משה חיים לוצאטו [הרמח"ל]

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

קל"ח פתחי חכמה

רבי משה חיים לוצאטו [הרמח"ל]

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/קלח-פתחי-חכמה/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 6
פרק ב 8
פרק ג 12
פרק ד 12
פרק ה 15
פרק ו 16
פרק ז 18
פרק ח 22
פרק ט 24
פרק י 26
פרק יא 28
פרק יב 29
פרק יג 31
פרק יד 33
פרק טו 35
פרק טז 36
פרק יז 38
פרק יח 40
פרק יט 41
פרק כ 41
פרק כא 42
פרק כב 42
פרק כג 43
פרק כד 44
פרק כה 46
פרק כו 49
פרק כז 53
פרק כח 59
פרק כט 61
פרק ל 65
פרק לא 76
פרק לב 82
פרק לג 88
פרק לד 91
פרק לה 95
פרק לו 97
פרק לז 100
פרק לח 102
פרק לט 105
פרק מ 108
פרק מא 109
פרק מב 113
פרק מג 114
פרק מד 115
פרק מה 117
פרק מו 118
פרק מז 121
פרק מח 128
פרק מט 130
פרק נ 137
פרק נא 139
פרק נב 142
פרק נג 148
פרק נד 149
פרק נה 150
פרק נו 152
פרק נז 155
פרק נח 156
פרק נט 159
פרק ס 160
פרק סא 161
פרק סב 163

פרק סג 164
פרק סד 166
פרק סה 169
פרק סו 170
פרק סז 172
פרק סח 173
פרק סט 174
פרק ע 175
פרק עא 177
פרק עב 178
פרק עג 180
פרק עד 181
פרק עה 181
פרק עו 182
פרק עז 184
פרק עח 184
פרק עט 185
פרק פ 186
פרק פא 187
פרק פב 188
פרק פג 189
פרק פד 190
פרק פה 191
פרק פו 192
פרק פז 195
פרק פח 196
פרק פט 198
פרק צ 198
פרק צא 199
פרק צב 200
פרק צג 202
פרק צד 203
פרק צה 204
פרק צו 206
פרק צז 207
פרק צח 208
פרק צט 211
פרק ק 211
פרק קא 213
פרק קב 214
פרק קג 215
פרק קד 215
פרק קה 216
פרק קו 217
פרק קז 218
פרק קח 218
פרק קט 218
פרק קי 219
פרק קיא 220
פרק קיב 221
פרק קיג 221
פרק קיד 223
פרק קטו 224
פרק קטז 225
פרק קיז 226
פרק קיח 227
פרק קיט 227
פרק קכ 228
פרק קכא 229
פרק קכב 232
פרק קכג 233
פרק קכד 234
פרק קכה 236
פרק קכו 237

פרק קכז 238
פרק קכח 240
פרק קכט 242
פרק קל 244
פרק קלא 245
פרק קלב 246
פרק קלג 249
פרק קלד 249
פרק קלה 250
פרק קלו 252
פרק קלז 254
פרק קלח 256

פרק א

גילוי היחוד וענין ההטבה - יסוד הבריאה [א -ד]:

יחוד רצונו ושליטתו ית':

יחוד האין סוף ב"ה הוא - שרק רצונו ית' הוא הנמצא, ואין שום רצון אחר נמצא אלא ממנו, על כן הוא לבדו שולט, ולא שום רצון אחר. ועל יסוד זה בנוי כל הבנין:

יסוד האמונה ועיקר החכמה הוא יחודו העליון ית"ש, לפיכך זה מה שצריך לבאר ראשונה. וזה, כי כל חכמת האמת אינה אלא חכמה מראה אמיתת האמונה, להבין כל מה שנברא או שנעשה בעולם, איך יוצא מן הרצון העליון, ואיך מתנהג הכל בדרך נכון מן האל האחד ב"ה, לגלגל הכל, להביאו אל השלמות הגמור באחרונה. ופרטות החכמה הזאת הוא רק פרטות ידיעת ההנהגה בכל חקותיה ומסיבותיה.

נמצא המונח הראשון של החכמה הזאת - שלכל מה שאנחנו רואים, בין בגופים הברואים ובין במקרים המתילדים בזמן, לכולם כאחד יש אדון אחד לבדו ב"ש, שהוא העושה כל זה, המנהג כל זה, שדרכי מעשיו והנהגתיו הוא מה שאנו מבארים ומודיעים בחכמה הזאת. אם כן זהו מה שיש לנו לבאר בראשונה, שזה הענין עצמו הוא יסוד לבריאה עצמה, כמו שנבאר בעז"ה. ובהבינו זה הענין, נבין בדרך עיקר ענין הבריאה - על מה היא מיוסדת. על כן זה ודאי ראוי לבאר ראשונה:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **יחוד הא"ס ב"ה** וכו', והוא ענין יחוד העליון. ח"ב, **ועל יסוד זה** כו', והוא שהיחוד הוא היסוד גם לנאצלים ונבראים עצמם:

חלק א:

יחוד הא"ס ב"ה הוא, כי כבר ידעת שעצמות המאציל ית' אין אנו מדברים ממנו כלל, והוא בעל הרצון. אך כל מה שאנו מדברים - אינו אלא מרצונו הכל -יכול והבלתי - תכלית, שזה מותר לנו יותר לדבר בו. וגם בזה יהיה לנו הגבול עד היכן נוכל להתבונן, וכדלקמן. אך על כל פנים, כיון שאין אנו עוסקים בעצמותו, אלא ברצונו - יותר מותר לנו להתבונן.

והנה המאציל העליון ב"ה ויתי"ש יש לנו להאמין שהוא יחיד בכל ענינו, פירוש, שהוא יחיד במציאות - שהוא לבדו מוכרח המציאות ואין אחר כלל, ושהוא יחיד בשליטה. וזה פשוט שהוא נמשך מן הקודם - כיון שהוא יחיד במציאותו, פשיטא שיהיה הוא לבדו שולט, שהרי כל אחר שיש עתה הוא רק עלול ממנו.

אף על פי כן גם זאת היא ידיעת אמונה בפני עצמה, כי היו יכולים המינים לומר ח"ו, שאמת הוא שבתחלה היה לבדו, והוא רצה וברא ברואים, אך כיון שברא ברואים בעלי

רצון, היה אפשר, לולא יחודו השלם, שהרצונות האלה שברא יהיו מעכבים על יד רצונו. פירוש, כיון ששמם בעלי בחירה, הרי הם יכולים לבחור גם הפך מרצונו.
ולא זו בלבד, כי גם מהלך מקרי העולם לכאורה מראים כן, כי הוא ברא העולם לטובה, אך ברא הס"א שהיא רעה, וברא האדם בעל בחירה, שיכולים להיות רשעים. בא האדם והרשיע לעשות, קילקל מעשיו, וחפצו של מקום ח"ו לא הצליח. וישראל שחטאו אין ישועתה להם ח"ו, אלא חטאו וחוטאים, על כן יהיו תמיד כך - גולים ומעונים. כי מאין להם הישועה, והרי הכתוב אומר, "למרות עיני כבודו", "צור ילדך תשי".
על כן צריכה הידיעה הזאת, לדעת לבד מיחוד המציאות - גם יחוד השליטה. וזה יחוד רצונו ית"ש - שאי אפשר שיהיה שום דבר מבטל רצונו בשום טעם שבעולם, אלא הוא לבדו השולט.
וכל זה שאנחנו רואים שלכאורה הוא הפך רצונו - אינו אלא שהוא מרשה כך על פי עצה עמוקה המושרשת במחשבתו, שסובבת והולכת עד שישלים הכל בתיקון גמור וכללי, שמניח עתה בחירה כל זמן שרוצה, אך בסוף הכל - או על ידי תשובה או על ידי עונש - הכל חוזר לתיקון גמור. וזה נקרא, "יחוד הא"ס ב"ה", שעתה ברצון אנו מדברים.
וזה: **שרק רצונו ית"ש** - רצונו של המאציל ית"ש, שהוא מה שהזכרנו - יחוד הא"ס ב"ה: **הוא הנמצא**, שיש לו מציאות מוכרח מעצמו. וזה, כי כמו שאנו צריכים להאמין היחוד במציאותו המוכרח, כך צריכין אנו להאמין היחוד בשליטתו ורצונו. שכמו שמציאותו מוכרח, ואי אפשר בלאו הכי, והוא לבדו עילה מוכרח, והשאר עלול ממנו - כן רצונו ושליטתו מוכרחת, שאי אפשר בלאו הכי, והיא לבדה שולטת, וכל שאר הרצונות אינם אלא לפי רצון זה. וזהו **ואין שום רצון אחר נמצא אלא ממנו**.
ולא תאמר, אמת שכל הרצונות נמצאו ממנו, אך אחר שנמצאו הנה יש להם כח לרצות נגד רצונו ח"ו - זה אינו. וזהו: **על כן הוא לבדו שולט ולא שום רצון אחר**, שליטה - רצה לומר שליטה שלמה, שאין שום מונע לה. והנה לרצון העליון שייך השליטה הזאת, והוא נקרא באמת רצון יחיד, רוצה כרצונו בלי שום מונע, ושאר הרצונות, אדרבא, אינם שולטים, כי הם עלולים מהרצון העליון, והרי הם משועבדים לו. ונמצא שאף על פי שגם הם רצונות, אינם בסוג עם הרצון העליון, כי אי אפשר להכחיש שהם עלולים ממנו, ועל כן לא יהיו שוים אליו, אף על פי שנקראים רצונות. כי מיד שנקראים עלולים מהרצון העליון, נבין בלשון -לוי זה - שאינם כמוהו שולטים לגמרי.
כללו של דבר, כשאנו אומרים שיש מאציל אחד ית"ש יחיד ומיוחד בכל ענייניו - מיד צריך להבין שגם בשליטתו הוא יחיד. ולפי ששתי שליטות גמורות אי אפשר להיות, על

כן נאמר שלא יש אלא רצון אחד שולט, והשאר אינם שולטים. וזה, כי אם נאמר שיש עכשיו נמצאים מלבד המצוי הראשון - זה טוב, כי לא יכחיש כח המצוי הראשון, כי הרי הוא מצוי וממציא, ואלה אינם אלא נמצאים ממנו. אך אם נאמר שיש רצון גמור מלבד הרצון העליון, אפילו שנאמר שאין מציאות רצונות אלה מוכרח, ושהם עלולים מן הרצון העליון - הרי זה מכחיש ח"ו כח הרצון העליון, כי שתי שליטות אי אפשר לומר, וכשנאמר שהשליטה הראשונה עשתה שליטה אחרת, מעתה אין עוד שליטה, לא הראשונה ולא המחודשת.

על כן כשנאמר שהמאציל הראשון הוא לבדו שולט - אי אפשר להבין שום שליטה אחרת. ונמצא, כשנאמר שיש לעולם אלוה אחד, שרצה לומר מנהיג ושולט אחד - אי אפשר להבין שליטה אחרת, כי לא היה עוד שולט אחד, אלא רבים כפי הרצונות המחודשים, ובאמת שום אחד לא היה נקרא שולט. ומה שאנו צריכין להביא הכל אל שורש אחד שממנו הכל, לא היינו מגיעים לזה אלא לשעבר, פירוש, שבתחלה היה שורש אחד. אך עכשיו לא היינו יכולים להביא לזה, כיון שיש מי שיכול למנוע השליטה הראשונה, ואם תאמר, זה אינו נקרא שמונע השליטה הראשונה. אם השליטה הראשונה היא שרוצה כך, זה יתורץ לך במאמר שבא בס"ד:

חלק ב:

ועל יסוד זה - על ענין היחוד הזה שפירשנו:

בנוי כל הבנין - כל המציאות המחודשת, בין האורות, ובין הנמצאים הנפרדים. כי כללות תכנית כל זה הוא על היחוד, פירוש, שכל הבנין הזה הוא ענין אחד שלם, שמראה אמיתת היחוד הזה בחלקיו של הבנין עצמו, באורות שנראים בו, בגופים שנמצאים בו, בהנהגות, במדות, במקרים שלו, כל אלה עצמם עשוים בסדר אחד שרומז ומראה סוד היחוד הזה מגולה בפועל ממש, וכדלקמן:

פרק ב

יחוד שליטתו - ברצון להטיב:

רצונו של המאציל ית"ש הוא רק טוב, ולכן לא יתקיים שום דבר אלא טובו. וכל מה שהוא רע בתחלה, אינו יוצא מרשות אחר ח"ו, שיוכל להתקיים נגדו, אלא סופו הוא טוב ודאי. ואז נודע שלא יש רשות אחר אלא הוא:

זה תשובה על השאלה שזכרתי למעלה, אימא שהרצון העליון רוצה שיהיו השליטות העלולות ממנו מונעות כביכול את כחו, ואין זה נגד הרצון העליון עצמו, כיון שהוא רוצה כך:

רצונו של המאציל ית"ש הוא רק טוב - אי אפשר לומר שרצה הרצון העליון שיוכלו להיות רצונות אחרים, מונעים על ידו באיזה אופן שיהיה. כי הרצון העליון אינו רוצה רק טוב לבד, וזה אינו טוב ודאי - שלא יוכל טובו להתפשט בבריותיו. ואם תאמר, כך הוא טוב - להיטיב לצדיקים כמו להרע לרשעים, ורחמי רשעים אכזרי. הרי כתיב, "וחנותי את אשר אחון - אף על פי שאינו הגון", וכתיב, "יבוקש את עון ישראל ואיננו ואת חטאת יהודה ולא תמצאנה", הרי שרוצה להיטיב גם לרשעים.

שמא תאמר, כל זה הוא לאחר אורך הגלות וקבלת ענשם. אשיבך - היא הנותנת, אם כן הרי הרצון העליון מסבב דברים שאחריהם יזכו הכל, שמע מינה שהרצון הוא רק להיטיב ממש, אלא שצריך ללכת עם כל אחד כפי דרכו, והרשעים צריך להענישם כדי שימחול להם אחר כך. שאם הכונה היתה לדחות הרשעים, היה להם להיות אובדים ממש, ולא שיהיו נענשים לזכות אותם אחר כך. וזה ראיה ברורה, כי הרי סוף המעשה הוא הכונה התכליתית בכל חלקי המעשה ההוא. אך סוף המעשה בכל בני אדם, בין צדיקים בין רשעים, הוא לתת להם טוב, אם כן הכונה התכליתית הוא לתת טוב לכל. הרי שהרצון הוא רק טוב:

ולכן לא יתקיים שום דבר אלא טובו, השתא דאתית להכי שהרצון הוא רק להיטיב, צריך שאפילו כך לא ילכו הדברים לבלי תכלית. פירוש, בשלמא אם לא היה הרצון מואס להאביד הרשעים, אז אמרנו אין העונש הזה דבר רע, אלא "חטאים תרדף רעה", וכך היא המדה, וכמש"ל. אך כיון שאמרנו שאין הדרך כך, אלא כדי להחזיר החוטא שישוב ויטיב לו, אם כן העונש הוא רע, עד שצריך שיהיה כלה, ולא נצחי, כדי שיצא ממנו החוטא. ולפי שהוא רע - הוא נגד הרצון העליון. אך כיון שהוא נגד הרצון העליון, כמו שבפרטות לכל איש אי אפשר להיותו נצחי, כך בכלל העולם אי אפשר למציאותו שיהיה נצחי.

ותראה עתה הדבר הזה במופתים חותכים, סוף כל המעשה הוא הכונה התכליתית בכל חלקי המעשה ההוא. הטוב הוא סוף כל הסיבוב העובר על כל איש בפרט, אפילו הוא רשע, אם כן הטוב הוא הכונה התכליתית בכל הסיבוב. הרי מופת ראשון שהכוונה התכליתית בכל הסיבוב הוא הטוב. אך הפועל בכל הסיבוב הוא הרצון העליון, אם כן הרצון העליון - כל תכליתו אינו אלא טוב. הרי מופת שני שהרצון העליון הוא רק טוב.

עתה נראה אם העונש שהוא קודם הסוף ברשעים, הוא טוב או לא. דבר שבסופו משתנה ממה שהיה בתחילתו - תחילתו וסופו אינו ממין אחד. הסיבוב שמסבב על הרשע הוא ישתנה בסופו ממה שהיה בתחילתו, אם כן תחילת הסיבוב הזה וסופו אינם ממין אחד. אך הסוף הוא טוב, והוא הנרצה בתחילה מן הרצון הפועל. האמצע, פירוש מה שקודם הסוף אינו ממין הזה. אם כן מה שקודם הסוף אינו טוב, ואינו הנרצה בתחילה מן הרצון הפועל. נאמר, אם כן למה ישנו? אלא לפי שאי אפשר להגיע אל הסוף בלתי זה. אבל אם היה אפשר להיות בלתי זה, לא היה ראוי לאמצע הזה להמצא.

נוציא מכל זה שהעונש הוא רע, והוא הפך המבוקש ומכוון ברצון העליון, אלא שהמצאו צריך לברייתא, כדי להגיע ממנו אל התכלית, ואם היה אפשר בלאו הכי - היה יותר טוב לפי הרצון. אמור מעתה, כמו שפעולת העונש בפרטים הוא מה שהוא הפך הרצון, שעל כן צריך להשתנות בסופו, היות ענין העונש בהנהגה - גם זה הוא נגד הרצון העליון, וצריך שישתנה בסופו. וזה פשוט, כי כמו שכיוון הרצון העליון שכל הפרטים יהיה להם טוב בסוף, כך צריך שיתכוון שכללות העולם בסוף יהיה רק טוב.

וכמו שהמציא העונשים שהם מספיקים לפרטים - שבסוף יקבלו טוב, כך יוכל להמציא מין עונש, או מה שיהיה, לכללות העולם גם כן, שבתחילה יהיה רע, ובסוף יהיה טוב. אלא ודאי כך הוא באמת, שאין רצונו ית' אלא טוב. וזה מה שצריך שיהיה קיים לעד, כי שליטת רצונו קיימת. ואם האמצעית לזה יהיה רע - אינו כלום, כי אדרבא, תראה כונתו הטובה ופעולת כונתו הקיימת - שהיוצא מכל הסיבוב לכל צד הוא רק הטוב שבחוקו ית':

וכל מה שהוא רע בתחילה, אינו יוצא מרשות אחר ח"ו, שיוכל להתקיים נגדו, כיון שידענו שמה שהוא פועל - צריך שבסוף יהיה טוב, עתה צריך שנדע עוד אמת אחר, והוא שודאי אין יש אלא רשות אחת, לאפוקי מן הכופרים שאמרו שתי רשויות יש. והיינו כי כשאנו אומרים שאלקינו הוא אחד - צריך להבין בכאן שני דברים, שאף על פי שאנו רואים כל כך מקרים בעולם וכל כך מסיבות גדולות מתהפכות לכמה גוונים, אנו יודעים אף על פי כן שאין יש אלא מאציל אחד ית"ש, ורצון אחד. לאפוקי - שאין שום רצון מונע על ידו אפילו עלול ממנו. ומכל שכן לאפוקי - שאין יש שתי רשויות ח"ו, אחד פועל טוב ואחד פועל רע, אלא ה' אלקינו ה' אחד בכל מיני יחוד.

ומה שנראה עכשיו כאילו הם פעולות נפעלות מזולתו, יהיה מעלול ממנו, או ח"ו מרשות אחר - אינו כן, אלא הוא בחק טובו הוא הפועל כל זה. כי כבר נודע - כל מה שיש עכשיו מן הרע לא יתקיים כלל, אלא לבסוף יהיה הכל טוב, ונדע ונכיר למפרע שאין רשות

אחר. כי מי שהוא רשות בפני עצמו - צריך להתקיים תמיד. וזה פשוט, כי אין רשות אלא מי שאין אחר יכול לו, אלא הוא כח ורשות קיים בפני עצמו, ומה שאינו מתקיים - אינו רשות. וכיון שידענו זאת, כן נדע שאין שום רצון, אפילו עלול ממנו, מונע לו. כי אדרבא, סיבוב שלו היה לגלות רשותו אחר כך, ולהשלים הכל ברשותו הטוב. וזהו מה שיש לנו להאמין באמונה שלמה.

ותועלת החכמה הזאת הוא שנבין זה בידיעה ברורה, שהוא מה שנצטוינו על זה, "וידעת היום והשבות אל לבבך כי ה' הוא האלקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד". ואיך נבין זה? אלא כשנבין ההנהגה הזאת הסובבת מראש העולם עד סופו, אז יהיה דבר זה נראה לעינים שכך הוא, שהכל הוא רק מאתו ית"ש להעמיד רק חפצו הטוב להיטיב, ולא בשום ענין אחר. ואותם הדברים שהיו מתקשים לעינינו, והמכשילים את הרשעים להיות פוקרים, הם עצמם יהיו המגלים לנו האמת הזה, והמודיעים לנו היחוד האמיתי הזה בכל דרכיו, כמ"ש.

נמצא שתי הבחנות יש לנו בזה, פירוש, בענין הרע הנראה עתה בעולם. הא' הוא, שאינו יוצא מרשות אחר ח"ו שיוכל להתקיים נגדו. והב' היא, שסופו יהיה טוב: **אלא שסופו הוא טוב ודאי** - שאינו נגד טובו אפילו בדרך אחר שפירשנו דהיינו שיהיה רצון עלול ממנו מעכב על ידו, אלא סופו הוא טוב.

והנה נראה שאדרבא, בדרך זה הא"ס מודיע אמיתת יחודו באמת. וזה: **ואז נודע שלא יש רשות אחר אלא הוא**, וזה, כי אפילו היה נותן השגה לנמצאיו שישיגו שלמותו, הנה היו מכירים כל שלמותו זה שהיה מגלה להם, ומשיגים גודל יקרו וכבודו. אך הנה היתה הקדמה כוזבת למינים בדורות אחרים, שאי אפשר להשיג קצה אלא מקצה שכנגדו, ואמרו כשאומרים שיש אלוק אחד שהוא תכלית הטוב, אם כן ח"ו שיהיה אחר תכלית הרע, שאם לא כן לא היתה הידיעה זאת בתכלית הטוב הזה.

ועל כן גם להוציא מן הטעות הזה, רצה וברא רע, כדכתיב "עושה שלום ובורא רע". והנה ההפך נראה מיד, ומבינים הקצה הטוב. אך עוד נדע, שאפילו זה הרע לא היה רשות בפני עצמו, אלא שהוא ית"ש, שהוא כל יכול, יכול לעשות גם זה מה שהוא כביכול הפכו, ונראה על ידו שלמותו הגדול.

והרע אינו רשות אחר ח"ו, אלא דבר נברא ממנו, עד שיראו הנמצאים את ההפך, ולא יחשבו שיש הפך אחר, כי אין הפך אלא מה שהוא הפך. וכשראו ההפך, וגם ראו שאינו כלום, אלא נברא ממנו ית"ש, הרי ידעו השלמות והיחוד בברור, ונודע פתיות הרשעים הכופרים. כי בנבראים הוא כך - שאין נודע קצה אלא מהפכו. ודרך הבורא אינו נדרך

הנבראים כלל, כי הרי לא יוכל נברא לעשות ההפך לו, והוא עשהו, ועוד בטלו, ונראה יחודו בשלמות:

פרק ג

תכלית הבריאה - ההטבה:

תכלית בריאת העולם הוא להיות מיטיב כפי חשקו הטוב בתכלית הטוב:

אחר שבארנו אמונתנו בו ית"ש, נבא עתה לבאר פעולותיו:

תכלית בריאת העולם, זה פשוט, שכל פועל - פועל לתכלית: **הוא להיות מיטיב**, פירוש - לא לצרכו, כי הוא אינו צריך לבריותיו, אלא לברוא בריות להיטיב להם: **כפי חשקו הטוב**, אם תשאל - ומהיכן נולד זה התכלית? התשובה ברורה, כל טוב חשקו להיטיב, הרצון ב"ה הוא תכלית הטוב, אם כן חשקו להיטיב: **בתכלית הטוב**, לפי שהוא תכלית הטוב, גם חשקו הוא להיטיב בתכלית הטוב. וזה הטעם למה עשה העולם בזה הדרך של בחירה ושכר ועונש, לפי שזהו הוא תכלית הטוב, וכדלקמן במאמר שלאחר זה:

פרק ד

גילוי היחוד סדר ההנהגה ותכלית ההטבה:

רצה הא"ס ב"ה להיות מיטיב הטבה שלמה, שלא יהיה אפילו בושת למקבלים אותו. ושיער לגלות בפועל יחודו השלם - שאין שום מניעה נמצאת לפניו, ולא שום חסרון. לכן שם ההנהגה הזאת שהוא מנהג, שבה יהיה בפועל החזרת הרע לטוב, דהיינו במה שנתן בתחילה מקום לרע לעשות את שלו, ובסוף הכל כבר כל קלקול נתקן, וכל רעה חוזרת לטובה ממש. והרי היחוד מתגלה, שהוא עצמו תענוגן של נשמות:

אחר שבארנו תכלית הבריאה, נבאר עתה הסדר שהוחק לפי התכלית הזה: חלקי המאמר הזה ד'. ח"א, **רצה הא"ס ב"ה**, והוא כללות הסדר המחוקק על פי התכלית שזכרתי. ח"ב, **ושיער לגלות**, והוא שיעור סדר הזה. ח"ג, **דהיינו במה שנתן**, והוא ענין החזרת הרע לטוב - איך הוא. ח"ד, **והרי היחוד מתגלה**, והוא סוף הסיבוב מה הוא:

חלק א:

רצה הא"ס ב"ה להיות מיטיב הטבה שלימה, והוא מ"ש כבר, שרצה להיטיב בתכלית ההטבה והשלמות:**שלא יהיה אפילו בושת למקבלים אותו**, כענין שאמרו, מאן דאכל דלאו דליה בהית לאסתכולי באפיה. ועל הטעם הזה רצה שיהיה דרך עבודה לבני אדם

לשיזכו על ידה לטוב, ואז יקבלוהו בשכרם. ועל כן שם הטוב והרע והבחירה באדם, והשכר והעונש, עד שיצא התכלית המכוון הזה:

חלק ב:

ושיער לגלות בפועל יחודו השלם, הנה דרך העבודה הזאת גם הוא צריך שיהיה על צד נאות, לא בדרך הזדמן. כי הנה פשוט, שכל מצוות שיהיו, כשיהיו מקוימות מבני אדם - הרי זה להן לזכות, ויקבלו עליהן שכר. אבל מחק החכמה הנשגבה של האדון ית"ש הוא - שתהיה העבודה - מציאות אחת נאה בכל חלקיו, בנוי בעומק עצה, שלא על דרך הזדמן והסכמה לבד כמ"ש [נ"א, כמו שנזדמן], אלא שיהיה שורש אחד לכל הענין הזה. והנה שיער הרצון העליון שלא יש שום ענין שתהיה נאה בו העבודה, פירוש - שתמשך יפה ממנו, כמו אם ירצה לגלות יחודו בפועל. כי זה הדבר יהיה מה שיתן מקום יפה לעבודה. ולא זו אף זו - שזה עצמו יהיה ההטבה, וכדלקמן:

שאין שום מניעה נמצאת לפניו, ולא שום חסרון, פירוש - שלמות יחודו הלא הוא שליטתו הגמורה והמוחלטת, שאין לפניו שום מניעה וחסרון. וזה נדעהו בו מצד השלמות, לא מצד ההפך. פירוש - כי אין נראים החסרונות והתיקון הבא עליהם מכח שלמותו, אלא השלמות לבד הוא הנראה. והרי זה מקום מוכן להמצא על ידו עבודה כשירצה לגלות יחודו בפועל, רוצה לומר - שיגלה תחילה החסרונות, ואחר כך ישוב יחודו עליהם, ויתקן את הכל.

ואמנם כמו שבהיות השלמות שולט - אין צריך ודאי עבודה כלל, כי שלמותו הגמור אין שייך בו יותר טוב, ואם כן המצוות לא יוסיפו לו כלום, ולא בהנהגתו. אך כשיהיה מציאות החסרונות - אז יועילו המצוות, כי החסר יכול לקבל השלמות. אם כן רק זה הוא המקום שבו יכול להיות נופלת עבודה בדרך זה. והיינו שלפי חק הענין הזה תיפול בו היטב, כי אי אפשר לומר יחוד, אלא אם כן אומרים השליטה הגמורה בלי שום מונע, ואז ממילא אם ירצה לפרט ענין זה לגלותו בפועל - יעשה המונע, ואחר כך יבטלהו.

וזהו מרכז הא"ס ב"ה שהוזכר במקום אחר, שבו היה הצמצום, שעל הענין הזה נבראו העולמות והעבודה בהם. והיה המעשה - התעלם השלמות, והשאיר חק אחד בלתי שלם כדלקמן, שבו תפול העבודה כמ"ש בס"ד. ואמנם מה שהוא רוצה לגלות, הוא - איך שמציאות החסרונות נתקנים בכח יחודו. אם כן אין המעשה נשלם אלא אם כן יתעלם השלמות בתחלה, עד שיהיה מציאות לחסרונות, ובאותו הזמן יהיה מציאות לעבודה, ועוד יתגלה שלמות היחוד ויתקן כל החסרונות.

ואמנם גם זה יהיה בכלל העבודה - גילוי היחוד עצמו, שבני אדם העובדים הם ימשיכוהו לגלותו, ולתקן כל החסרונות. ותראה מה יהיה שכרם - היחוד המתגלה, שיהיה נגלה אליהם - שישיגוהו. וזאת היא ההטבה השלמה עצמה. והיינו כי שכר המצוות הוא רק לעה"ב, והוא רק מה שהנשמות משיגות את שרשם, ולפי יקר מה שמשיגים - כך הוא תענוג השגתן. וכשישיגו היחוד ומגולה כראוי, אז יהיה התענוג השלם, ויהיה שלם מכל צד, מצד המקבל - שלא יהיה לו מונע, ומצד האור עצמו המושג, שהוא היחוד השלם, עוצם התענוג שיכול להיות לנשמות.

נמצא כללו של דבר, כשרצה הא"ס ב"ה מפני שלמות ההטבה לשים ענין העבודה, ושיער באיזה ענין תוכל לפעול [נ"א,ליפול], וידע שבכל עניני השלמות אשר בו - אין שום דבר צריך לבריותיו כלל, ואין עבודה נופלת בהם, רק בענין ההטבה בעצמה, פירוש, שהוא כח החזרת הרע עצמו לטוב, והיינו סוד היחוד השלם שכתבתי. כי הענין הזה אף על פי שבהיותו בשלמותו - אין שייך בו גם כן עבודה, אך כיון שהוא ענין שמצד עצמו הוא נותן מציאות שם החסרון, לא להיותו, אלא להיות נשלל מכח השלמות, הרי יכול ליפול בו ענין זה - שכדי לגלות טובו יעלים שלמותו, כדי לגלותו בפועל, והיינו כמקלקל על מנת לתקן. ואז בזה החק עשה כל מעשהו, נתן מקום לנמצאים, נתן מקום לעבודתו, וקבע להם השכר יקר מאד:

חלק ג:

לכן שם ההנהגה הזאת שהוא מנהג בה - ההנהגה שיש עתה: **שבה יהיה בפועל החזרת הרע לטוב**, פירוש - מה שהוא בכח היחוד - שמתגלה בפועל בגילו: **דהיינו במה שנתן בתחלה מקום לרע לעשות את שלו**, והיינו העלם השלמות: **ובסוף הכל כבר כל קלקול נתקן**, **וכל רעה חוזרת לטובה ממש**, והוא סוף הסיבוב שחוזר היחוד ומתגלה:

חלק ד:

והרי היחוד מתגלה, בכאן מתחברים דברים הרבה כאחד - היחוד עצמו מתגלה בפועל, שכיון שבזה צריך להבין הרע שחוזר לטוב, לא היה אפשר להיות זה בפועל, כי הרע לא היה בפועל עד שמתגלה לתחתונים. הדבר יקר כל כך שיהיה להם תענוג גדול בהשיגם אותו. והרי היה מציאות לעבודה, ועתה מציאות לשכר. פירוש - שלא תצטרך העבודה להיות נצחית, אלא "היום לעשותם ולמחר לקבל שכרם", כי כיון שהיחוד נתגלה - אין צריך עוד עבודה: **שהוא עצמו תענוגן של נשמות**, שזאת היא ההטבה מה שאמרנו שרצה להיטיב.

והרי שיער הרצון העליון דבר שלם ונאות בכל חלקיו, הטבה שלמה מצד עצמה, פירוש - שתהיה הטבה רבה וגדולה יקרת הערך, וזה בהיות היחוד הענין הנכבד והיקר מאוד, שתהיה השלמה מצד הנתינה, פירוש - שלא יגיע הבושת למקבלים, וזה מצד העבודה שתקדים לה. ושתהיה ההטבה - הענין עצמו שגורם מציאות העבודה, פירוש - הטבה, שבדרך אשר בה היא מזדמנת, תמצא העבודה, להיות הטבת היחוד, שר"ל החזרת הרע לטוב.

שהנה דרך ההנהגה בשלמותה - הוא שיהיה ההעלם של השלמות, ואחר כך הגילוי, וזהו הדרך עצמו שנותן מציאות לעבודה. שכל הבריאה וכל ההנהגה כולה תבנה על זה הענין, ההנהגה - חק מגלה סוף סוף בכל סבוביו אמיתת היחוד הזה, כמ"ש. הבריאה - שהנבראים עצמם הם רומזים בעצמם חוקות ההנהגה הזאת. וזה מה שנאמר במאמר הראשון - ועל יסוד זה בנוי כל הבנין:

פרק ה

ענין הספירות [ה -ו]:

הספירות - גילוי הא"ס ב"ה:

הספירות הם הארות שניתנו ליראות, מה שלא ניתן אור הפשוט א"ס ב"ה:

הנושא של כל דרושי החכמה הזאת הוא ענין הספירות, לכן זה מה שצריך לבאר תחילה: חלקי המאמר הזה ב'. ח"א הוא, **הספירות הם הארות**, והוא ידיעת הספירות מה הם. ח"ב, מה **שלא ניתן אור הפשוט**, והוא ידיעת מה מתחלף ממהותם זה הא"ס ב"ה. שתי הבחנות האלה צריכות לידיעת הספירות. וזה - כי הנה לדעת הספירות, צריך לדעת מה שנתחדש לצורך הבריאה, שלא היה כן בתחילה. ראיה לזה - שהרי הספירות אינם אלא מה שנתחדש לצורך הבריאה,וזה נתפרש כבר. אך מתחילה לא היה אלא א"ס ב"ה. אם כן לדעת הספירות - צריך לדעת מה נתחדש שלא היה כך, ושאינו כן בא"ס ב"ה:

חלק א:

הספירות הם הארות, וזה, כי הנה הספירות הם מה שהאלקות מתפשט, אך התפשטות האלקות לא נוכל לקרא אותו כי אם הארה, אם כן גם הספירות נאמר שהם הארות.

ואמנם שהאלקות לא נוכל לקרא אותו כי אם הארה - זה יתאמן לך בהכרח, יען פשוט הוא שהאלקות לא תוכל לקרא אותו בשום שם או מלה. אמנם כאשר בלא מלה אי אפשר לדבר, על כן צריך לקרא אותו באיזה שם, אבל נבחר את שיוכל להיות רחוק ממנו פחות מהאחרים. האור הוא הדבר היותר הדק שבגשמים, על כן הוא פחות רחוק

ממנו מהאחרים, אם כן לא נקראהו אלא הארה. ותבין שאף על פי כן, אין זאת הארה ממש כמו הארת האור הגשמי, אלא מה שנקראהו הארה לתת לו איזה שם:

שניתנו ליראות, שהרי זה כל החילוק בינם ובין א"ס ב"ה, שניתנו ליראות. ובזה ב' הוראות, הא' - שאינו מחויב בהיות ספירות - שיהיו נראות, כי הרי יש ספירות עליונות שאינן נראות אפילו מן העליונים, אלא שיהיו ראוים ליראות, שאם המקרה ימנע הרואה מראות אותם - לא יחסרו הם ממהותם. אך אור א"ס ב"ה אינו ניתן ליראות כלל, והרי הטעם מצד עצמו.

הוראה ב' - שניתנו ליראות. לא שהם נתונות ליראות, ר"ל שאין הספירה מין אור בטבעו נראה, הפך ממה שהוא אור א"ס ב"ה, אלא הפועל היה שניתנו ליראות, שכך רצה הא"ס ב"ה. שאם היו מין אור נראה בטבעו, היה צריך שיהיו הספירות בלתי מחודשות. וזה, כי הלא מה שהוא בנושא בטבעו - יהיה בו כל זמן המצאו, ואם ההראות בספירות הוא בהם בטבע, אם כן כל זמן המצא אור הספירות, צריך שיהיה נראה. אמור מעתה - אור הספירות צריך שלא יהיה מחודש, אלא גילוי ראייתם תהיה מחודשת,

וזה, כי הספירות הם אלקות, ובאלקות אין שייך חדוש, אם כן אור הספירות אינו מחודש. דוק מינה ומינה - אור הספירות הוא קדמון, ואם ההראות בזה האור הוא טבעי - אם כן צריך שתמיד יהיה נראה, והחדוש מה הוא? אלא הרצון הוא שנותן להם ליראות, ונתן להם כשנתן, ולא קודם לכן, שאין החדוש באלקות, אלא חדוש - גילוי למקבלים.

ותבין בזה - שיפה תוכל לקרא אותם אור נאצל, כי לפי מראית עין הרי נאצל לעינינו אור נראה, שלא היה כן מתחילה. ואילו ניתנה רשות לעין לראות, הרי היינו משיגים שורש אחד שהוא א"ס ב"ה בלתי נראה, ואור אחד נמצא ממנו בהדרגה שנראה. אם כן נקראהו אור נאצל מן האין הבלתי מושג:

חלק ב, **מה שלא ניתן אור הפשוט א"ס ב"ה**, ר"ל שהוא האור משולל מכל מלה, שאי אפשר לדבר באורו כי כיון שאין שום מלה ראויה ליאמר בא"ס ב"ה, על כן נזכירהו במה שנוכל, ונשלול ממנו מה שהיה נראה מתחייב בו המלה ההיא, שלפי האמת אינו מתחייב בו. וזה, שלא ניתן ליראות - זהו החילוק שבין א"ס ב"ה לספירות:

פרק ו

הספירות - כוחות נראים בדרך הארה:

כל ספירה היא מדה אחת מן המדות של א"ס ב"ה, אשר ברא בם את העולמות, ומנהג אותם. שברצותו שתהיינה נודעות, עשה שכל מדה תראה בסוד הארה אחת, שבראות

אותה - מבינים המדה ההיא. ובראות תנועות ההארה ההיא - מבינים מה שנעשה בהנהגה במדה ההיא בזמן ההוא:

אחר שידענו שהספירות הם הארות, צריך עתה להבין מה הם הארות האלה:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **כל ספירה היא מדה אחת**, וזה ביאור הנראה. ח"ב, **שברצותו שתהיינה נודעות**, וזה ביאור הראיה:

חלק א:

כל ספירה היא מדה, ר"ל כמו חלק מן הרצון, והיינו כח מכחותיו. המשל בזה, הגוף מחובר מכל כך איברים, והרואה אותו יראה איבריו. והנשמה - חלקיה אינם איברים, אלא כחות, כגון זכירה, דמיון, הרגש, והרואה אותה יראה כחות. כך הרואה מה שאפשר לראות ברצון העליון - יראה כחות של הרצון. כל ספירה היא מדה: **אחת**, ר"ל מיוחדת ונבדלת לעצמה, שזה הוא ההפרש שבין זה הדרך לדרך הכל - יכול, שפועל כל הפעולות בדרך אחת,

פירוש - כי הנה כל סיבה לא תוציא כל מיני מסובב, אלא מסובב שיכול לצאת ממנה. וזה - יען אין בה כח אלא מה שיש בה, ואי אפשר לה לתת אלא מה שיש בה. על כן להיות איש אחד פועל פעולות הרבה, צריך שנבחין בו כחות הרבה שיהיו סיבות לפעולות ההם. אך הכל -יכול - אין מציירים בו שום כח מוגבל, אלא כל ענין בו כולל כל כח, על כן יכול לפעול הכל. על כן אין לפרט בו כחות רבים סבות לפעולותיו.

אבל דרך הספירות הוא הדרך שרצה הא"ס ב"ה לפעול בו כפעולת בני אדם, וזה כענין - "בעשרה מאמרות נברא העולם". על כן נבחין בו לכל פעולה סיבה מיוחדת בפני עצמה:

מן המדות של א"ס ב"ה, ר"ל שאין הספירה דבר משתלשל מן הא"ס ב"ה, שיהיה חוץ ממנו ושני לו, אלא הרצון הוא אחד, שבלתי -תכליותיו - לא נראה, והוא הנקרא א"ס ב"ה. והמתגלה מן הרצון הזה הוא הנקרא ספירות, אך הרצון הוא א"ס ב"ה. אם כן הספירות הם מדות, מן המדות של הא"ס ב"ה.

יש להקשות, הלא אנו אומרים שהא"ס ב"ה הוא השורש, והספירות הם השתלשלות ממנו, והרי הם שניים לו, ואם כן איך נאמר בכאן שאין הספירות דבר משתלשל? תשובה, יש הפרש בין השתלשלות להשתלשלות. הספירות אינם השתלשלות חדש ששלשל מעצמו א"ס ב"ה, מה שלא היה בו מתחילה ואין בו עתה, כמו הגופים הנפרדים, שאז היו שניים ממש. אבל הם חלקים מכללות מה שיש בו, שהוא מגלה.

אבל כשנבא להעריך המדרגות בהדרגה, נאמר ששורש זה עצמו שמתגלה הוא הא"ס ב"ה עצמו הבלתי מתגלה, אלא שמניח לנו מגולה מה שהוא רוצה. ולכן טרם הגלותן היו

גם הם עולים בשם א"ס ב"ה, ככל שאר הכחות הכלולים ברצון עד אין תכלית. ובהגלותם לא נקראות עוד א"ס, כי הרי יש להם סוף וגבול כנ"ל, ולכן נקראות ספירות:

אשר ברא בם את העולמות, ר"ל למה יתגלו אלה ולא אחרים, לפי שהם אלה שיש להם שם התחתונים, למה שמהם נבראו: **ומנהג אותם**, ר"ל אף על פי שכבר כלתה הבריאה, לא כלתה ההשגחה של האורות על ענפיהם, ופעולות כל הספירות תמיד כבתחילה:

חלק ב:

שברצותו שתהיינה נודעות - גם זה תלוי ברצון, שהכחות האלה, אף על פי שישנם, לא היה צריך שיהיה בם השגה כלל, אלא שרצה שתהיה:

עשה שכל מדה תראה בסוד הארה אחת, והיינו שנקבע להם חק מראה להבין המדה, דהיינו הכח - על ידי הדמיון המתדמה, וכדלקמן:

שבראות אותה מבינים המדה ההיא, וה כמ"ש הרמב"ם ז"ל (הלכות יסודי התורה פ"ז הלכה ג') שבראות הנביא מראה הנבואה, נחקק בלבו פתרונה. וצריכין אנו לזה, כי אם היתה הארה עצמית, ודאי הוא שהיה להם להבין בה הענין העצמי לה, אך כיון שאינה רצונית, היה צריך עוד ענין אחר להבין הנרמז בנבואה. אלא שכך הוא הענין - שממילא מבינים מה ענין ההארה ההיא, וגם ענין בחינותיה הפרטיות.

וזה: **ובראות תנועות ההארה ההיא מבינים מה שנעשה בהנהגה**, כי כמו שההנהגה מתחלפת לחסד או לדין או לרחמים, לפי הזמן, כך נראים תנועות בכחות לפי הזמן, ובראיה מבינים אותם:**במדה ההיא בזמן ההוא**, כי הפעולה פרטית לכל כח לפי הזמן. וזהו מה שרואים, כיון שרצה הרצון העליון לגלות הנהגתו לברואיו:

פרק ז

התמונות שבהן נראות הספירות [ז -יג]:

ענין הדמיונות שנראות בהם הספירות:

הספירות אפשר שיאירו בהארה רבה או בהארה מועטת. אפשר להם ליראות בכמה מיני ציורים ודמיונות, מה שבהם לא יש באמת שום צורה ודמיון, רק נראות בדרך צורה ודמיון. והמסתכל בהם באמת יראה שאין הדמיון והצורה אלא מקרית לפי הרואה בם, והיינו, "וביד הנביאים אדמה". אך בעצמם אינם אלא התפשטות כחות, מסתדרים בסדר מה שהם צריכים להסתדר, נתלים החוקים אלה באלה, ונמשכים זה אחר זה, לפי שלמות הסדר המסודר:

אחר שבארנו היות הכחות נראים בדרך הארה, עכשיו נבאר דרכי ההארה הזאת הנראית ומשפטיה:

חלקי המאמר הזה ג'. ח"א, **הספירות**, והוא ענין כמות ההארה בספירות. ח"ב, **אפשר להם**, והוא ענין הדמיונות שבספירות. ח"ג, **אך בעצמם**, והוא פירוש כללי על כל הדמיונות הנראים בהם:

חלק א:

הספירות אפשר שיאירו בהארה רבה או בהארה מועטת, כיון שרצה רצון העליון שכחותיו הפשוטים יתראו בדרך אור, מיד יפול בראיה הזאת הפחות והיתר, כי יש אור מאיר מעט ואור מאיר הרבה. וזהו מה שרואים, הספירות והפרצופים. פירוש, הספירות - אור מועט, והפרצוף - אור מרובה, וזה בחלקים. וכן בכח וחשיבות הספירה עצמה - יש שיאיר במעט הארה ומעט כח, וזהו הקטנות, ויש שיאיר הרבה, והיינו הגדלות. כללו של דבר, כל מה שנדבר בספירות הפרש בין קטן לגדול, הוא, כי כך הוא במראה - אור מעט ואור הרבה:

חלק ב:

אפשר להם ליראות ככמה מיני ציורים ודמיונות, זה ודאי, שכל כך דברים שאנו מזכירים בספירות - דברי צורה וגשמיות, אי אפשר להיותם כך בהם בשום פנים, כי זה היה ככפירה ח"ו ומקרא מלא הוא, "כי לא ראיתם כל תמונה".

ואף על פי שאמרנו שהם כחות המחשבה העליונה הנראית לנביאים או לנשמות, כמו שהיו נראים המחשבות בנשמתו של אדם, אך יש הפרש גדול, שהנשמה היא על כל פנים ברואה, ואינה אלקות, ויתכן בה צורה ודמות ותמונה דקה, אלא שתהא צורה רוחנית, שלא כצורת הגוף, אך אין שום מונע לומר שיש בה צורה ותמונה דקה. מה שאין כן בספירות, שהם כחות מחשבתו של הרצון ב"ה, שאי אפשר לומר שיהיה בהם שום צורה כלל, כיון שידענו שהמאציל ית"ש בכל עניניו הוא נשגב ומשולל מכל המקרים הנופלים בנבראים ממנו.

והרי אנו אומרים קטנות וגדלות, עליה וירידה, הלבשה ומקומות, כל אלה ודאי אי אפשר לומר אותם שהם כך בספירות. ואם תאמר, שכל אלה הדברים הם משל ורמז לדברים עליונים, להנהגה ומשפטיה. גם זה אי אפשר לומר, כי הרי רוב הדרושים היו ללא כלום, כי תלי תניא בדלא תניא, ודברי הרב הקדוש זללה"ה, ודברי המקובלים הראשונים ואחרונים ועל כולם דברי הרשב"י זללה"ה, אינן מורים כן, אלא מורים שיש מציאות דברים האלה בספירות ממש. והנה כאן הוא מקום בירור האמת, כי אם היסוד

הזה משימין אותו כהוגן - הכל מובן בהבנה ממש, גלויה ופשוטה, ואם היסוד הזה אינו כראוי - כל הבנינים פורחים באויר, ואי אפשר להגיע אל הבנת הדרושים כלל.

והנה האמת, שכל הספירות הם כחות המחשבה העליונה, כולם פועלים בעולם הפעולות הצריכים, כולם לכוונה אחת, שהוא השלימות האחרון, וכמש"ל. וכל אלה הכחות מזומן בהם כבר מה שיספיק להנהגת כל העולם בכל זמן. פירוש דרך משל, כח החסד כבר מזומן בכל הדרכים שיש לו לפעול בעולמות, לשלוט או להניח שליטתו, לשלוט הרבה או מעט, או לצאת בתוך שליטת הגבורה באותם הדרכים שהוכנו כבר, לפעול בגלוי או בהעלם, וכן לדין וכן לרחמים, מה שצריך לשכר או לעונש, מה שצריך לקיום העולם,

מה שצריך לשכר נצחי, בכל אחד מן הכחות האלה שאמרנו - חסד דין רחמים. כי כבר שיערה המחשבה העליונה כל מה שצריך להנהגת כל הבריות עד סוף כל הסבוב, ואינה אלא הרכבה אחת של הכחות האלה השלושה, בכל מיני שליטות ומשפטים ודרכים, שדי ומספיק לכל מה שיצטרך להוליד בעולם.

והנה כל ההרכבה והאריגה הזאת נראית לנביאים או לנשמות, והוא הנקרא מרכבה. אך כחות המחשבה אי אפשר לראות, כי הם פשוטים, ואינם ניתנים ליראות לפי עצמן. אבל רצה רצון העליון שיראו בדרך אורות, ובדמיון נבואי, נראים בכל מה שאנו מזכירים בהם, פירוש, פרצופים, עולמות, הלבשה, עליות, וירידות, וכל הדברים האלה. אך כבר ידענו שאין הכחות האלה כך ח"ו, אלא נראים כך בדמיון הנבואי,

שכן כתיב בהדיא, "וביד הנביאים אדמה", שהוא ית"ש מסתיר עניני מחשבתו העמוקה באותם המשלים הנבואיים. אבל האמת - שהם רואים כך, וגם זאת הראיה אינה כראיה גופית וכדלקמן, אבל הם רואים ענינים רוחניים שענינם הלבשה עליה וירידה. אך גם זאת הראיה אינה אלא ראיה נבואיית ודמיונית, שר"ל כל אותו עומק המחשבה והעצה העמוקה והרחבה שזכרנו. נמצא שאין הדרושים הנאמרים משל כלל, כי העליה וירידה והלבשה, וכל הדברים שאמרנו, ישנם באמת בחזון ובנבואה, אלא שאותו החזון עצמו ואותה הנבואה אינו אלא דמות נבואי, ויפה כח הנביאים שרואים החזון, ומבינים הענין, וכדלקמן.

נמצא, שהענין הוא סדר עצה עמוקה, שכשרצה המאציל העליון להראותו - מראה אותו בסדר המרכבה, והושם לפרקי המרכבה הזאת שמות, כל פרק בפני עצמו, והם שמות הספירות והפרצופים. והחזיונות מראים כל המצבים והתכונות.

כי הנה כשיש מציאות זה של החזון הנבואי, יכולים לראות במינים רבים של זה הסוג, פירוש - בכמה מיני ציורים ודמיונות, בכל מה שאנו מזכירים בכל העולמות והפרצופים: **מה שבהם לא יש שום צורה ודמיון**: **רק נראות בדרך צורה ודמיון**. שאין מה שאנו אומרים - משל ורמז גרידא, אלא שהראיה הוא כך ממש, ומה שאנו אומרים בפרצופים - הכל הוא ממש, שכך רואים במרכבה:

והמסתכל בהם באמת יראה שאין הדמיון והצורה אלא מקרית לפי הרואה בם, ז"ס, "ואל מי תדמיוני ואשוה יאמר קדוש", פירוש - שאין נשאר טעות לנביאים לחשוב שמא הוא כך ח"ו, אלא כבר אמרתי, שהנביא רואה המראה ומבין הנסתרות, ובהשגת נבואתו רואה במראה ממש שאין התמונה אלא דמיונית, מתיחסת אל הרואה, אך לא עצמית בנראה. וזה הדבר נודע אל הנביא עצמו בעת הסתכלו בחזיון נבואתו, והיינו, "ואל מי תדמיון אל ומה דמות תערכו לו".

וזהו שהיה מזהיר להם לישראל, "ונשמרתם מאד לנפשותיכם כי לא ראיתם כל תמונה ביום דיבר ה' אליכם בחורב מתוך האש", שלא יהיה ראייתם מכשול להם ח"ו, אלא ידעו באמת שכבר כל המראה אינה אלא נבואית, כמו שהבינו בשעת הסתכלות. וזה מה שאמרו ז"ל גם כן, (מכילתא כ, ב) אנכי ה' אלהיך - לפי שנגלה להם על הים כגבור, והיינו ז"א, ובמתן תורה בחסד, והיינו א"א כידוע. והוא הכל שלא יהיו נכשלים במראה ח"ו, אלא יעמדו על האמת בעיקרו של ההסתכלות כראוי:

והיינו וביד הנביאים אדמה, פירוש, בידם, היינו בהשגה שלהם נעשה הדמיון הזה, לא בספירות עצמם, אלא שכל אחד רואה מתוך השגתו, ובתוך ההשגה נעשה הדמיון, וז"ס מה שאמרו, שמלכות היא יד הנביאים, וכדלקמן:

חלק ג:

אך בעצמם אינם אלא התפשטות כחות, וזמ"ש למעלה כבר - שכל הענין הוא רק עצה עמוקה, אריגת כל כך כחות מכל כך מיני סדרים, להיות כל אחד שולט באותו הזמן, באותו הדרך לבד המוגבל לו, וזה נקרא התפשטות כחות, ר"ל כחות מתפשטים בדרכים וחוקים שונים, מוגבלים, וקבועים:

מסתדרים בסדר מה שהם צריכים להסתדר, שהסדר אינו מפוזר ומפורד בחלקים רבים שאינם באים לסוג אחד, אלא יש סדר אחד כללי להתפשטות כל כח לפי ענינו, שהכל משוער בכוונה התכליתית:

נתלים החוקים אלה באלה, מה שרואים המצבים של התלבשות וכיוצא - הוא כי באמת הכחות בהנהגתם ופעולתם נתלים זה בזה, שפעולת אחד מהם יוצא מפעולות אחרות.

וכך ארגה המחשבה העליונה אריגה, שממנה יוצא כל המסיבות שאנו רואים, שהם מתפשטות בעולם:

ונמשכים זה אחר זה, ההשתלשלות, והמוחין, וכיוצא, הוא מפני הימשך הכחות והחקים זה אחר זה: **לפי שלימות הסדר המסודר**, היינו מה שפירשנו, שכל הדרכים האלה מסוג אחד הם נמשכים, והוא השלמות המוזכר, כוונת המשוער על פי הכוונה הנ"ל:

פרק ח

הפכיות התמונות שבהם נראות הספירות:

יכולות הספירות ליראות בדמיונות אפילו הפכיים זה לזה, כמו ממש הרואה בחלום, שמתחלפים הנושאים לפניו ברגע אחד. רק שבכל דמיון שנראה - מדע כח אחד ומדה אחת. והמדות והכחות נודעים בסדר אמתי ונכון, כמו שהם מסודרים ונעשים והדמיונות - כמו שיכולה הנשמה לקבל:

אחר שבארנו ענין הדמיונות שנראים בהם הספירות, נבאר עתה ענין התחלפם מדמיון לדמיון:

חלקי המאמר הזה ג'. ח"א, **יכולות הספירות**, והוא התחלפות הדמיונות. ח"ב, **רק שבכל דמיון**, והוא תועלת ההתחלפות. ח"ג, **והמדות והכחות**, והוא ההפרש שבין הדמיון והפתרון:

חלק א:

יכולות הספירות ליראות בדמיונות אפילו הפכיים זה לזה, אם הדמיון היה עצמי בספירות, זה פשוט ששני הפכים אינם עומדים בנושא אחד, אך כיון שאינו אלא רצוני אין שום קושיא שיראו דמיונות הפכיים ממש, כי עתה רוצה הרצון העליון שיראה בדרך אחד, ואחר כך בדרך אחר.

והנה זאת תשובה למה שנראה קשה בדברי הרב הקדוש זלל"ה בהרבה דרושים, שנראים דבריו סותרים זה את זה. והדבר הקשה מאד בענין מצב העולמות, שכמה לשונות סותרים זה עם זה. ומה שקשה יותר בזה, הוא ענין העגולים והיושר, שנמצאת עשייה במרכז, ולפי זה היה הקו באמצע העשייה, ועובר עד למטה ממנה. וזה אי אפשר להיות מכמה צדדים, כמו שהקשו כבר כל יודעי בינה. אך תשובת הענין הזה הוא, כי בהיות כל זה מראה נבואיי, היה יכולת במראה ליראות שני דמיונות הפכיים. ואין לך ביאור מספיק יותר לזה כמו החלום, וכדלקמן. וזה:

כמו ממש הרואה בחלום, שמתחלפים הנושאים לפניו ברגע אחד, כי שם אין עצם הדברים המתדמים בחלום נראים כלל, אלא כח המדמה מדמה כן מה שרואה הנשמה במראותיה, ויודעת הדברים מה שמגלים לה, אם אמת, אם שקר, כח המדמה מצייר אותם הדברים בשכל האדם בחידותיו, ומצייר לו כאילו רואה העצמים ההם.

וכיון שאין הראיה אלא בכח המדמה, אם כן אין שייכים בה המשפטים השייכים בעצמים ההם עצמם, אילו היו נראים באמת מן העין. אלא חולמים לראות נושא אחד, וכמה פעמים מתחלף הנושא ההוא בחלום עצמו לנושא אחר. ואינו בדרך שיראה ההתהפכות, כמו שהיה רואה העין אם היה מתחלף הנושא לפניו. כי אם רואים בדרך אחד, ואחר כך בדרך אחר, ואין קושיא בטעם לומר - הרי עתה לא היה כך, וזה חק כח המדמה.

כן הדבר הזה במראה הנבואה - אפשר לראות חזיונות הפכיים, פירוש - כי יראה דבר אחד, ובהביט עליו להבינו - יתחלף לדבר אחר. והוא סוד - "והחיות רצוא ושוב".

והנה בראות העולמות בכלל עם הקו שבתוכם, אז יראו העגולים זה בתוך זה, והקו יורד באמצען עד הסוף, ונמצאת עשייה נראית במרכז. וכשהולכים להביט אל הקו - נראית עשייה בסוף. ואם יראו אותה בעגולים וביושר בבת אחת - יראו אותה למעלה ולמטה בבת אחת.

ואראך דוגמא בעה"ז אפילו בהקיץ - והוא מה שאמרו רז"ל בענין קבורתו של משה, לעומדים למטה היתה נראית להם למעלה, וכשעומדים למעלה נראית למטה.

כך הוא הענין בכל מראות העליונות, כי נראות בכל הדיוקנאות, משתנים בכל רגע ממש כבחלום, כמ"ש, שכבר כל המקרים האלה נמצאים בו. וכן כמה עניני סתירות אחרים המוזכרים בדברי הרב זללה"ה, ואינם סתירות, כי האמת - זה וזה נראה, ואפילו בבת אחת, כמקרה החלום:

חלק ב:

רק שבכל דמיון שנראה נודע כח אחד, אין זה דבר לבטלה, אדרבא, כשרואים שני חזיונות מתחלפים, שרואים אותם בדבר אחד - נודע ששניהם הם להודיע ענין אחד. והנביא הרואה את המראה - מבין הפתרון, ומכל דמיון מאלה לוקח ידיעה אחת בכח ההוא המתראה לו: **ומדה אחת** - להבין הדברים בפרט. וכשיש בחינות רבות, הנה בדמיון אחד תראה מדה אחת, וכל התלוי בה בסדר ההנהגה, מה נמשך ממנה, ובדמיון אחר תראה מדה אחרת, וכל המשכתה כנ"ל.

דרך משל, בסדר השתלשלות הפרצופים יראה יסוד דעתיק כלה בחזה דא"א, ויוצאים משם חסדים וגבורות, כדלקמן במקומו, ובדרך ההלבשה יראה יסוד דעתיק כלה ביסוד דא"א, ושני הדברים נראים, כי שני הענינים אמת, והמראות מגלות הענינים האלה:

חלק ג:

והמדות והכחות נודעים בסדר אמתי ונכון, כמו שהם מסודרים ונעשים, זה ההפרש שיש בין המראה הנראה ובין הפתרון המובן. המראה הוא לפי מה שיכולה לקבל הנשמה, כי כבר שם המאציל ית"ש חק זה - שלא יוכלו הנביאים או הנשמות לקבל כי אם בדרך המראה הזאת, ואז כל ענין מן המדות וההנהגה שיש להם להבין, צריך שיבינו אותו מכח מראה, שיראו על פי משפט החזיונות.

ולכן יתחלפו החזיונות לפי הענינים, כדי שיקבלו אותם הנשמות. ואף על פי שאין החזיונות עומדים זה עם זה - אינו כלום, כי אדרבה הנשמה רואה זה וזה, ומקבלת שני הענינים כמו שהם. והיא משגת הכחות והמדות לפי אמתת ענינם ממש, כסדרם בהנהגה, אך דרך קבלתם הוא כמו שיכולה לקבל. וזה:**והדמיונות** - כמו שיכולה הנשמה לקבל, כי רק הדרך הזה ניתן לה להשיג על ידו, ולא בדרך אחר:

פרק ט

הספירות נראות בתמונות רוחניות:

אף על פי שנראים הדמיונות בספירות, אף על פי כן אין נראה צורה כצורה גשמית ח"ו, אלא נראה ענין אחד שמובן בו כאילו רואים הצורה ההיא למטה. וזה נקרא ראיית הנשמה, שאין ראייתה כראיית הגוף. ולכן אין צריך שהנושאים יהיו לפי ראיית הגוף, אלא מציאות הארה אחת, שמובן בה ענין העגול, אם הנראה הוא עגול או יושר, אם הוא יושר, וכן כל שאר התמונות. ולא שתיראה הצורה הגשמית. ואפילו הצורה הרוחנית ההיא אינה עצמית בספירות כלל, אלא בסוד מלכות, המראה הכחות בדרך הזה:

אחר שביארנו ענין הדמיונות שבספירות, עתה נבאר איך אפילו החזון הזה אינו כצורה הגשמית:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **אע"פ שנראים**, והיינו שאין הדמיונות בספירות כצורות הגשמיות. ח"ב, **ואפילו הצורה**, והוא שאפילו הצורה הדקה אינה כי אם רצונית:

חלק א:

אף על פי שנראים הדמיונות בספירות, אף על פי כן אין נראה צורה כצורה הגשמית ח"ו, זהו מה שנאמר, "כי לא ראיתם כל תמונה", כי זה ודאי מן הנמנע - שאפילו בדרך

דמיון יראה הכבוד העליון בצורה גשמית כלל. כי אפילו בנשמה אין יש צורה גשמית כלל, כל שכן בכבוד העליון. ועל כן לא יתכן שיראה למעלה אריה או שור, או אדם, או עיגול, או קו. והוא מה שכתוב, "ותמונה אינכם רואים זולת' קול". אלא הראייה הוא ראיית נשמה, שהוא יותר הבנה מראייה. פירוש - שאינה רואה הדברים מצד צורתם, אלא מצד מציאותם. והנה השכל מצייר מעצמו ציור הדבר אשר ראה או אשר חשב. ומי שהיה רואה הנשמה - היה רואה הציור ההוא שם.

שמא תאמר שיהיה השכל מצויר בציור הדבר ההוא בגשמיותו - אינו כך, אלא כחותיו מסודרים בו בסדר אחד שר"ל אותו הדבר שנצטייר בו. כך הספירות הם אורות מסודרים בסדר רוחני, שמבינים באותם הסדרים, עיגולים, או יושר או בקיעות, או עליות וירידות, וכיוצא. ולא שיהיה כצורה ההיא ממש, אלא שמבינים אותה כך.

וזהו: **אלא נראה ענין אחד שמובן בו כאילו רואים הצורה ההיא למטה**: **וזה נקרא ראיית הנשמה**, פירוש - דבר מובן מענין הנשמה עצמה, שאין ראייתה כראיית העינים, והכבוד אינו ניתן ליראות לעינים. ועל כן אין צריך שיצטייר אלא בציורים שייכים ומתיחסים לראיית הנשמה שרואה בו, שאינה רואה אלא מציאות הדברים, לא מצב צורתם,

וזהו: **ולכן אין צריך שהנושאים יהיו לפי ראיית הגוף, אלא מציאות הארה אחת, שמובן בה ענין העגול, אם הנראה הוא עגול, או יושר, אם הוא יושר, וכן כל שאר התמונות. ולא שתיראה הצורה הגשמית**:

חלק ב:

ואפילו הצורה הרוחנית ההיא אינה עצמית בספירות כלל, שהרי הנבראים הם משני מינים גשמיים ורוחניים, ולהם שתי צורות, הא כדאיתא, והא כדאיתא. והכבוד העליון אין בו בעצמו שום אחת מאלה הצורות, אלא שמתראה בהם, אך אינו מתראה בצורה הגשמית שהיא העבה, אלא בצורה הרוחנית שהיא הדקה, פירוש - שנראה כמו המחשבות בשכל.

אך אפילו זה עדיין אינו ענין הכחות עצמם, וזה פשוט. כי מי שירצה לדעת מהות הכחות האלה, היה צריך לדעת מהות האלקות ב"ה, שהרי הספירות אינם אלא אלקות. אך כיון שאין מהות האלקות נודעת כלל, גם מהות הספירות אי אפשר לדעת. וכל מה שיודעים מהם אם כן אינו אלא שנתנים ליראות כך, ולא שהם כך. הצורה הרוחנית הוא מה שיודעים מהם, אם כן הצורה הרוחנית גם כן אינה מהותם, אלא מה שניתנו ליראות כך:

אלא בסוד מלכות, המראה הכחות בדרך הזה, כי הכחות הנה הם סדר ההנהגה. אך יש מציאות אחת שרצה הרצון העליון, שההנהגה, מלבד מה שתהיה באמת בתחתונים,

שהרי הם הנהוגים, גם תיראה בם. פירוש - שהנבראים עצמם יהיו נבראים להראות ההנהגה בצורתם עצמה, ויהיו כל כך נבראים כמו חלקי ההנהגה, עד שכל כח שבהנהגה - יהיה נברא אחד יוצא ממנו, שיראה עליו בצורתו, ותכונתו, בסגולותיו.
ואמנם צריך אמצעית לזה, פירוש - מה שידריך חוקות ההנהגה ליראות בנבראים. פירוש - מי יעשה שכח אחד יראה באזן, וכח אחד בפה, וכח אחד בתפוח, וכח אחד במים, וכח אחד בכסף, ודאי צריך שיהיה אור שסגולתו לזה - להעביר ההנהגה אל הציור בדרך הזה.
והנה כל זה הוא במלכות, וז"ס, "ותמונת ה' יביט", שהמלכות נקראת תמונת ה', כי היא גורמת הדמיונות שזכרנו בספירות, כי היא השורש לכל התחתונים, ולכל מציאותם, ושם יש ענין זה שהחוקים יראו בציורי גופים התחתונים, אך עדיין שם הצורה רוחנית, כי הכל בהדרגה. ושם חקוק הצורה הרוחנית, ומשם באה אחר כך הגשמית.
והנה אין כח בבני האדם להשיג האורות העליונים אלא כמו שהם מתיחסים לעצמם, פירוש - שהם שרשים לצורתם, ושייכים לה. ועל פי זה אין יכולים להשיג אלא במלכות, שהיא ענין התמונות, ומראה אורות העליונים והנהגותיהם בדרך זה. וה"ס, "כי אם בזאת יתהלל המתהלל" וכו', כי אין ההשגה אלא בדרך זה, וכדלקמן בס"ד:

פרק י

ביאור תליית המאורות זה בזה והמראות של השתלשלות והתלבשות:

פעולת המאציל ית"ש, מה שהוא פועל בסוד הספירות לפי החק שרצה בהם, הם נתלים אלה באלה, יוצאים בהמשך אלה מאלה, ומתעלמים הענינים אלה בתוך אלה. דהיינו שכח אחד הוא הפועל בהעלם, ונראה בגלוי כח אחר פועל, והוא פועל באמת רק לפי כח הנעלם בו. ולכן נראו כל הדמיונות האלה בספירות, דהיינו שיהיו אורות מתלבשים בתוך אורות, או יוצאים אורות מאורות. והכל בסדר ראיית הנשמה, שמבינה הדברים ההם ברוחנית, כראיית העין את הנושאים שלו:

אחר שבארנו ענין הדמיונות בכלל, נבאר עתה ענייניהם הראשונים בפרט:
חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **פעולת המאציל**, והוא הענין בהנהגה של קשר המאורות. ח"ב, **ולכן נראו**, והוא המשך הענין הזה בנראה:

חלק א:

פעולת המאציל ית"ש, זה פשוט, כי הספירות אינם מה שפועל המאציל ית"ש, רק שהספירות הם המחשבות של הפעולות, והנבראים הן הפעולות של המחשבות:

מה שהוא פועל בסוד הספירות לפי החק שרצה בהם, כי אין זה לפי הכל -יכולת, שבמאמר אחד יכול לעשות הכל, בלי חילוק דברים, אך כשרצה לפעול בסוד הספירות, הנה סדר כחותיו בו, כמו שכתב בעל ברית מנוחה. פירוש - שרצה לפעול מעט מעט, ולחשוב על כל דבר בפני עצמו. לא שהוא צריך לזה ח"ו, אלא שזה דרך בני אדם.

ואלה הם הספירות שאנו מדברים מהם, מה שרצה הרצון העליון לסדר פעולותיו בדרך סדר והמשך, כמו אדם שחושב הדברים מעט מעט, ועושה אותם מעט מעט. ובהיות הדברים כך, הנה נוכל להבין על כל פעולה כמה כחות פעלו בה, מי היה ראשון, ומי אחר כך, ובאיזה דרך פעל, וכיוצא בזה, מה שלא היה אפשר לדבר כלל אם היה א"ס ב"ה רוצה לפעול בדרך כל -יכול. והנה זה כמו איש שיודע לקרוא כל המלה בבת אחת, ורוצה לקרוא כל אות בפני עצמו, כמו שעושים הילדים:

הם נתלים אלה באלה, כשמדברים באורות - מה שהוא שורש, ומה שהם ענפים, או כשנאמר זו"נ - הנהגתם מאימא, או או"א במזלא אתכלילו, וכיוצא בזה כמה ענינים, הכל הוא לפי שרצה המאציל ית"ש לסדר כחותיו בדרך זה, ושם שכח אחד יהיה נתלה בכח אחר, כאדם הזה שהוא צריך לכל חלקיו, וחלק אחד תלוי בחלק אחר. דרך משל, כח הדבור תלוי בכח המחשבה, כי מי שאינו חושב לא ידבר:

יוצאים בהמשך אלה מאלה. זהו ההשתלשלות שאנו מזכירים. וזה פשוט בכחות הנשמה עצמם. דרך משל, כח הזכירה יוצא מן המחשבה והדמיון, וכל כיוצא בזה. וכשנבא לפרטים כגון חסד דין רחמים בהנהגה, נבין הדברים מבוארים יותר. כי דוגמא לכל זה נמצא במדות הנפש, דהיינו החמלה, הכעס, האהבה, השנאה, החמדה, וכל כיוצא בזה, שם נמצא מדות תלויות זו בזו, יוצאות זו מזו, וכל מה שאנו מזכירים בפרצופים:

ומתעלמים הענינים אלה בתוך אלה, זהו ההלבשה שאנו אומרים. ובכחות הנשמה הוא פשוט הענין הזה, וכמו דרך משל, האב המייסר את בנו - האהבה הוא הכח הפועל, כי הוא עושה רק באהבתו אותו, אך הוא הפועל בהעלם, והכעס או השנאה הוא הנראה לעינים, שהוא מראה לו פנים של זעם, וכן כמה כיוצא בזה. ולפעמים מה שבפנים ומה שבחוץ אינם הפכים, אלא שהנסתר הוא מחשבה עמוקה, שאין בעלה רוצה לגלותה, ופועל בדרך אחר, מתגלה לרואים, וזהו:

דהיינו שכח אחד הוא הפועל בהעלם, ונראה בגלוי כח אחר פועל, והוא פועל באמת רק לפי כח הנעלם בו:

חלק ב:

ולכן נראו כל הדמיונות האלה בספירות, פירוש - הדמיונות הם כמו שהיו אלה הדברים למטה, כי אלה הדברים למעלה הם שורש לענין ההוא שלמטה, וממילא מתיחסים להם, וכדלקמן:

דהיינו שיהיו אורות מתלבשים בתוך אורות, או יוצאים אורות מאורות, הוא השנים שזכרתי למעלה, והם הלבשה והשתלשלות, כי היותם נתלים זה בזה הוא יותר מובן ממה שנראה:

והכל בסדר ראיית הנשמה, שמבינה הדברים ההם ברוחניות. והוא מבואר כמש"ל: **כראיית העין את הנושאים שלו**, על כן מדברים על פי ראיית העין, כי הענין שוה:

פרק יא

תועלת תמונות הנבואה:

ענין התמונה והדמיון הנמצא בספירות הוא יוצא מספירת המלכות, שהיא שורש לתחתונים, ומצדה נעשים כולם בצורה שהם נעשים. ועל כן אמרו שאי אפשר לעלות או לקבל אלא בה. ואפילו בתמונות הדמיונות עצמם נודע חכמה בענין ההנהגה, כי נודע איך צריכה השכינה להנהיג לצורך הענין ההוא. ולהביאו לתחתונים. אבל מתוכה משכילים הדברים למעלה ממנה. ששם הם כחות ומדות ממש:

אחר שנתבאר ענין הדמיונות, נבאר עתה מה תועלתם, למה נראים הדברים על ידם:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **ענין התמונה**, והוא שורש התמונה. ח"ב, **ואפילו בתמונות**, והוא התועלת המגיע לנו מהם:

חלק א:

ענין התמונה והדמיון הנמצא בספירות הוא יוצא מספירת המלכות, והיינו כי כל ספירה יש לה סגולה פרטית, ונמשכת הסגולה ההיא גם בכל שאר הספירות. וזאת הסגולה היא פרטית למלכות:

שהיא שורש לתחתונים, שעל כן ראשית הצורה תמצא בה, פירוש - שהיא השורש לצורה ממש, ולכן היא תתראה בבחינה זאת של דמיון, ותראה גם האחרים בדרך זה, כיון שכולם אינם נראים אלא בה:

ומצדה נעשים כולם בצורה שהם נעשים, שהם עוברים רק על ידה ליראות, ומצד זה נראים כולם כך, כמראה שמראה הדיוקנאות לפי תכונתו והכנה שלו:

ועל כן אמרו שאי אפשר לעלות או לקבל אלא בה, פירוש, שאי אפשר להשיג אלא כך:

חלק ב:

ואפילו בתמונות הדמיונות עצמם, לא די להבין המדה הנראית והנרמזת בדמיון ההוא, אלא שצריך להבין גם כן מה ענין הדמיון ההוא - לרמוז בו המדה:

נודע חכמה בענין ההנהגה, כי מלכות היא שורש התחתונים, וצריך להבין אופני קשרה עמהם, ואיך משתרשים בה. ואז כשתראה אחר כך האורות מצטיירים בציורים ההם, אז תבין איך המשך האור ההוא למטה צריך שיהיה דוקא בבחינה זאת, מפני הכנת המלכות וסגולותיה הפרטיות. פירוש, דרך משל - אריה ר"ל חסד או אבא. אבל תבין מהו ענין האריה לפי הצורה למטה, ואז תבין איך שהחסד צריך לימשך בדרך זה למטה על ידי השכינה, שעל כן האריה היוצא ממנו עשוי באותה הצורה:

כי נודע איך צריכה השכינה להנהיג לצורך הענין ההוא, כללו של דבר - הצורה, איך נקשרות מדרגות המלכות וסגולותיה לעשות הדבר ההוא:

ולהביאו לתחתונים, זהו דבר עומד באמצע בין ההשפעה והקבלה, כי כחות ההשפעה הם פשוטים למעלה. אך ברדתם למטה צריך שתתקשר השכינה בקשרים ההם, ואז בסוד זה יוצא האור למקומו לתחתונים:

אבל מתוכה משכילים הדברים למעלה ממנה, ששם הם כחות ומדות ממש, אבל מתוכה זה פשוט, כי ממנה המראות, ומתוכה מבינים הכחות והנהגותיהם:

פרק יב

כללות כל המציאות - דמות אדם:

כללות כל ההנהגה הסובבת עד תשלומה, וכן כללות כל הנמצאים, הוא רק ענין אחד וסדר אחד שתיקן המאציל ית"ש, שתכליתו הוא ההטבה השלמה בכל מיני שלמות. ותנאי הסדר הזה הם כל הבריות ומשפטי הנהגתם. והוא סוד דמות אדם במנין אבריו, וסדר קשריהם כמו שהם בו ממש. ולכן א"ק, שהוא כללות הכל, הוא כללות סדר זה של דמות זה. נמצא שלא המציא המאציל ית"ש אלא מציאות אחד, שהוא סדר דמות אדם. וכל מה שיש במציאות כולו ביחד, בין בבריות, בין בהנהגה, אינו אלא סוד דמות זה שלם:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **כללות כל ההנהגה**, והוא שכללות כל ההנהגה הוא ענין אחד. ח"ב, **והוא סוד דמות אדם**, והוא שכל זה הוא סוד דמות אדם:

חלק א:

כללות כל ההנהגה הסובבת עד תשלומה, פירוש - כל המעשים שנעשו ושעתידים ליעשות עד סוף העולם: **כל האורות למעלה**, וכל הנבראים למטה, בין בגופים, ובין בחוקות טבעם: **הוא רק ענין אחד**, לא תחשוב מפני שאתה רואה כל כך בריות - שיהיו מינים רבים, זה לדבר אחד, וזה לדבר אחר, אך שלא יכנסו תחת ענין אחד להיות כמו ענפים לשורש, כי הרבוי הבלתי מסודר ומתיחד בקצהו לא ישובח.

ר"ל דרך משל, אדם אחד אפשר שיהיה לו ידיעות רבות, שיהיה צורף, שיהיה מצייר, שיהיה מנגן, ויעשה כל הדברים האלה. אך נאמר למה עשה כל אלה? לפי שכל אלה ידע, ולולי היה יודע עוד - יותר היה עושה. והנה אין צורך למצוא קשר בין ידיעה לידיעה, וממילא בין מעשה למעשה, כי מה שידע - עשה.

אך הקב"ה הנה עשה כל כך בריות, אם כן נאמר שהם לפי כל כך ידיעות גדולות שיש לו, כמו האדם הצורף המצייר והמנגן, שהיה יודע כל זה ועשאו? הנה מיד יקשה, "וכי סיימתינהו לכולהו שבחי דמרך"? אין לו ידיעות חוץ מאלה ח"ו? אם כן למה עשה כל כך ולא יותר? או למה לא דבר אחד לבד?

אך הענין הוא - שאינו כך, ואינם דברים נפרדים על פי טעמים מפורדים, אלא טעם אחד לבד יש לכל, והוא ענין אחד לבד שמתפרט בענפיו, בכל כך ענפים כמו כל כך בריות שיש. אך עתה לא תשאל - ולמה לא יש יותר? כי לענין שאליו כיוונה המחשבה העליונה בכל רובי הדברים אלה - היה צריך כך דוקא:

וסדר אחד שתיקן המאציל ית"ש, שתכליתו הוא ההטבה השלמה ככל מיני שלמות, זהו גדר כל הענין הזה - סדר שלם שתכליתו ההטבה השלמה. כי הנה [נצרך] להקים בענין הזה כל החלקים האלה שיהיה שלם, שתכליתו תהיה ההטבה השלמה, בכל מיני שלמות:

ותנאי הסדר הזה הם כל הבריות ומשפטי הנהגתם, והוא מ"ש, כי הבריות עצמם הם רמזי ההנהגה, ובנוים על פיה בכל משפטיהם, וכל המעשים הנעשים הם חלקי ההנהגה עצמה:

חלק ב:

והוא סוד דמות אדם, שהוא שנאמר בו, "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו", הרי שהדמות הזה הוא כולל סוד כל הכחות הקדושה:

במנין אבריו, כמו שמפרטים כל פרצוף בפני עצמו בסוד תרי"ג אורות שהם תרי"ג אברים, כן בכלל. - כל המציאות הנמצא הוא כללות תרי"ג אברים של דמות אחד כללי. כי כל העולמות אף על פי שבפני עצמם נחשבו לעולמות, אינם אלא אברים של הדמות הכללי הזה. וכן הקשר שביניהם והיחס שביניהם הוא סוד הקשר והיחס שבאברים אלה. וזהו: **וסדר קשריהם כמו שהם בו ממש**:

ולכן א"ק, הוא כללות הכל, שהוא כללות סדר זה של דמות זה, דבר זה נראהו לקמן ברור, שלכללות כל הנמצא נקרא א"ק. וכל העולמות, עליונים ותחתונים, נבחינם רק לחלקים ממנו, כענפים מן השורש. אבל כלל הכל הוא הא"ק זה, והוא כמ"ש לקמן שעשר ספירות דא"ק ממלאות כל החלל, כמו שיתבאר בס"ד:

נמצא שלא המציא המאציל ית"ש אלא מציאות אחד, זהו השבח של החכמה העליונה, שלא עשתה דברים רבים, הולכים על דרכים שונים, אלא מציאות אחד בלבד עשה. אלא שהוא מציאות כל כך גדול בכל עניניו, שבפרט אותו יוצאים כל כך פרטים כמו שהם עתה. ונאמר על כך שהמציאות הזה הוא דמות אדם אחד, שכל החלקים האלה הנמצאים עתה הם הבונים אותו באברים שלו, וזהו: **שהוא סדר דמות אדם**, והנה כל מה שנרצה להבין באיזה ענין שנרצה בנמצאים, הכל נבין על סדר דמות אדם זה:

וכל מה שיש במציאות כולו ביחד, בין בבריות, בין בהנהגה, אינו אלא סוד דמות זה שלם, הוא מ"ש למעלה, שלשלמות הענין אשר המציא - צריך כל אלה, בין בבריות עצמם, בין בהנהגתם:

פרק יג

עיגולים ויושר:

סוד התמונות - מראים הדברים לפי טבע התמונה ההיא למטה ממש. והעיגול מראה הנהגה סובבת, בלא חילוק הנהגת חסד דין רחמים, אלא כמו השגחה כללית לפי מהות הספירה ההיא, וזה בסוד ההשתלשלות. אך היושר מראה ההנהגה מפורטת לפי חד"ר - ימין ושמאל ואמצע. וכן כל שאר התמונות על הדרך הזה:

אחר שנתבאר דרך כלל ענין המראה במרכבה, נתחיל לבאר עתה הפרטים היותר עיקרים שצריך להבחין. ראשית הכל הוא הצורה הכללית אשר לספירות, דהיינו עיגולים ויושר: חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **סוד התמונות**, והוא דרך כלל, איך להבין התמונות של החזון. ח"ב, **והעיגול**, והוא ענין העיגולים והיושר:

חלק א:

סוד התמונה מראים הדברים, כיון שכבר ידענו שהתמונה ההיא אינה אלא הארה ממלכות, שמאירה כך בדרך זה, מצד היותה שורש לנפרדים, שבהם התמונה ההיא באמת, הנה נדע מיד שהחזון צריך שיתבאר על פי זה. והנה נקרא לתמונה הנראית בחזון - סוד התמונה, לא תמונה, כי היא רק הארה אחת בדרך זה, ומודיע שורש התמונה ההיא. ונדע שצריך להבין אותו הענין בדרך ההוא: **לפי טבע התמונה ההיא למטה ממש**:

חלק ב:

והעיגול מראה הנהגה סובבת בלא חילוק הנהגת חסד דין רחמים, זהו ענין הכולל בכל הספירות - שיש בהם עיגול ויושר. והענין הוא, שיש במדרגות שני ענינים, השתלשלות והנהגה,

פירוש - עשר ספירות הם בהדרגתם משתלשלות זו מזו, ואין שייך בזה אם אחת חסד או אם אחת דין, כל ספירה שפלה מחברתה, וספירת הגבורה היא משתלשלת מן החסד. וכן אמרו, "המים הרו וילדו אפלה". וכן על דרך זה באות עשר ספירות - עשר מדרגות זה תחת זה. ולפי שיש בהם עוד ענין אחר - שכל עליונה נושאת וסובלת את התחתונה ממנה, על כן נציירם זה בתוך זה כגלדי בצלים.

אך בהנהגה - הנה גבורה מתעלית לעומת החסד, וגם ת"ת עולה ביניהם, וכן הוד לעומת נצח. וכן בדרך זה שנמצאת ההנהגה עומדת בפרט בסוד חד"ר.

וברצות הרצון העליון להראות שני דברים אלה בציורי המראה - הנה שם שתים אלה, עיגולים ויושר. והעיגולים מראים ההשתלשלות, ויושר - ההנהגה, שבו נסדרות הספירות בסדר הקוים. והנה עניני ההשתלשלות, צריך להבין אותם מן העיגולים, וההנהגה ביושר.

והנה תראה כי ההשתלשלות אינו מחלק בין חסד לדין כלל, כי הגבורה יוצא מן החסד והיא תחתיו, כמו הנצח מן הת"ת והוא תחתיו, או החסד מן הבינה והוא תחתיה. אם כן הענין הוא כך, בהשתלשלות אין מחשבין ענין הפעולה, אלא מדרגה לפי הקריבות אל השורש, או בהתרחק ממנו. וענין המדרגה וסגולותיה אינו ניכר כאן, אלא דרך השגחה כללית לבד. וזה סוד תמונת העיגול, שהוא כדור סובב בלא חילוק חלקים, כי אי אפשר לומר לא ראש, ולא סוף, ולא אמצע, ולא ימין, ולא שמאל.

ובראות במרכבה עיגול אחד, מיד יודע שהיא הארה מאירה בדרך כללות, לא בדרך פרטות, אלא סובב והולך על כל הנבראים, שלכך הוא מקיף ככדור, להיות מקיף ומביט אל כל המציאות שנכלל בתוכו. אך אין בו חלקים כנ"ל.

וזה לא יורה אלא ההבטה שמביט ומשקיף האור ההוא על כל המציאות שבתוכו. אך מה יהיו סגולות המדרגה ההיא? אין כאן מקומה להיגלות אלא במקום אחר כשיראה האור בצורה אחרת, מחלקת צדדיה כראוי. נמצא שהעיגול הוא רק ההשגחה הכללית - הנהגה סובבת בלא חילוק צדדים, פירוש - בלא חילוק הנהגות חד"ר.

ועם כל זה יהיה חילוק בין מהות עיגול לעיגול, שזה נקרא חכמה, וזה בינה, וזה דעת. ר"ל לפי שכל הספירות יש להם השגחה כללית על כל הנמצאים, ונמצאו כל הנמצאים מושגחים מכל העשר בשוה. והשגחות האלה הם העומדות בהדרגה, השגחת כתר רחוקה מכולם ומקיפה על כולם, של חכמה בתוכה, וכן על דרך זה עד הסוף. אך בבחינת ההנהגה אין הפעולה לכולם כך בשוה, אלא לכל אחד כראוי לו, כשיעור הצריך לפי הזמן, לפי המעשה. נמצא שכל מדרגה שיש בהנהגה, תפעל או לא תפעל באיזה זמן שיהיה - השגחתה יש ודאי בבחינת עיגולים בסוד ההשתלשלות. וזה:

אלא כמו השגחה כללית: לפי מהות הספירה ההיא: וזה בסוד ההשתלשלות: אך היושר מראה ההנהגה מפורטת לפי חד"ר - ימין ושמאל ואמצע, והיינו כי הצדדים ימין ושמאל אמצע - ר"ל חד"ר, ואז מבחינים בהם השיעורים, לדעת התפשטות זה, והערך שביניהם, והתולדות וכל שאר הדברים שמבחינים בפרצופים:

וכן כל שאר התמונות על הדרך הזה, זה פשוט, שהכל מודיע לפי תכונת הצורה, אם אורות כללים, אם אורות פרטים, אם מתפשטים ואם לא מתפשטים. דרך משל, כל נקודה היא שורש אור עומד למעלה שאינו מתפשט למטה, כל קו הוא אור מתפשט. וכן כל התמונות כולם - כענינם ממש למטה כך ענינם למעלה:

פרק יד

פרטים עיקריים בענין הספירות והנהגותיהן [יד -יז]:

בנין הספירות - המונח הראשון:

מה שעומד במציאות בנין הספירות, פירוש - כל מה שהוא בנין כל המדרגות, ענין המדרגות עצמן, ענין כל חלקיהם ותכונותיהם וכל קשריהם - זה המונח הראשון של ההנהגה ששם אותו המאציל ית"ש, לפי שהוא ידע שזהו מה שצריך, לא פחות, ולא יותר, לסבב הנהגה אחת שלמה, לבא אל המכוון אליו בבריאתו, שהוא ההטבה השלמה:

אחר שבארנו ענין התלוי במראה, נדבר מה שתלוי בענין הספירות בעצמם לפי המדות:

מה שעומד במציאות בנין הספירות,

פירוש - כל מה שהוא בנין כל המדרגות, הנה המחשבה העליונה שיערה לעשות אדם אחד שיהיה לו שכל ויצר טוב, וגם שיהיה לו יצר הרע שיוכל לשלוט בו, ושיערה לתת בידו עבודה לזכות בו. או להענישו עד שיתוקן, ואחר כך לתת לו שכר נצחי. וכל הדברים האלה יש להם פרטים רבים לכל אחד. הנה צריך שנבין שהמחשבה העליונה שיערה כמה מדרגות היו צריכות לזה הדבר, ועשאם במנין מדוקדק, אין אחת יותר, ואין אחת פחות.

הא למה זה דומה? למי שרוצה לעשות איזה דבר באש, אך שלא יהיה אש לוהט, הנה צריך שיתן כל כך עצים כמו שיוכל האש להתלהט אך מעט. והנה אם יתן אחד יותר - יתלהט יותר, ואם יתן אחד פחות - לא יתלהט כצורך.

כך המחשבה העליונה ידעה באיזה מדרגה צריך שיהיה בנוי האדם, כדי שיהיה לו כל הדברים שזכרנו למעלה, ועשתה כל כך מדרגות, לא פחות ולא יותר, בכל כך קשרים, לא פחות ולא יותר. ועל זה אמרו חכמים, וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאד - שלא יאמר אדם, אילו היו לי ג' רגלים וכו', וכמו שנפרש במאמר שלאחר זה, שבזה אסור להם לשאול טעם. וזה כי לשער שיעור זה, היה צריך לדעת כל מה שידעה המחשבה העליונה, ואי אפשר זה.

אלא לאחר שנקבעו המדרגות וחיבוריהם, וידענו שכולם הולכים רק אחר הכוונה התכליתית, אז נוכל להבחין הנהגת המדרגות ההם מה ענינם, ואל מה הם מכוונים, ואיך הולכים ומגיעים אל התכלית הכללי.

כללו של דבר, כל מה שהוא במציאות הספירות ובנינם - זהו מה שאין לשאול טעם, כי אין לך טעם יותר מן המעשה שכך הוא, שבהיות אלה המדרגות כך. ובצאת האדם בהדרגה מהם - הוא יוצא בתכונה הזאת, שהיא המבוקשת בו:

ענין המדרגות עצמן, הספירות ומהותם כל אחד בפני עצמו: **ענין כל חלקיהם**, התרי"ג אורות שלהם, מקבילים לאברים בדמות האדם: **ותכונותיהם**, הם המשפטים אשר לאורות, מקבילים למשפטי הטבע באדם: **וכל קשריהם**, הם המצבים וההתלבשות.

כל אלה אין לבקש עליהם טעם, כי הטעם הכללי הוא - כי כולם צריכים לעשות המורכב הזה בתכונתו כך כמות שהיא דוקא, שהיא התכונה הנצחית לפי העבודה והשלמות כנ"ל, וכדלקמן:

זה המונח הראשון של ההנהגה ששם אותו המאציל ית"ש, כי הנה כל מה שאנו מדברים בספירות - אינה אלא בחוקות ההנהגה, שכולם מתראים בדרך אורות. והנה החק הראשון שבכל החוקים הוא המונח הזה, הוא האור הראשון, והוא כתר, וכדלקמן:

לפי שהוא ידע שזהו מה שצריך, לא פחות ולא יותר, לסבב הנהגה אחת שלמה: לבא אל המכוון אליו בבריאתו שהוא ההטבה השלמה:

פרק טו

אין לשאול טעם על המונח הראשון:

כל מה שתלוי במציאות הבנין, שהוא המונח הראשון של הספירות, אין לשאול טעם עליו, שהוא תלוי ברצון העליון. וכל מה שבא אחר המונח הזה - ניתן לשאול ולהבין, שהוא פעולות המדרגות האלה - מה הם בהנהגה:

אחר שביארנו המונח הזה הראשון, נבאר עתה במה אסור להתעסק בו ובמה מותר להתעסק בו:

כל מה שתלוי במציאות הבנין, שהוא המונח הראשון של הספירות, אין לשאול טעם עליו, והוא שאמרתי למעלה, וזהו כתר, שאמרו עליו, "במופלא ממך אל תדרוש". והיינו כי אור הכתר הוא סוד החק הראשון שבמדרגות, שיהיו אלה, ושיהיו בדרך זה שהם עתה. ונמצא הכתר כללות הכל ממש. והנה הכתר נקשר בא"ס ב"ה, שהוא הרצון הכל -יכול.

והיינו כי אי אפשר לדעת שורש המונח הזה, למה הוא דוקא כך, לפי שהוא מושרש בכל -יכול, בשלמות הרצון העליון. וכיון שודאי אסור לנו להתעסק בא"ס ב"ה, דהיינו בשלמותו מצד עצמו בסוד כל -יכול, לפי שכבר אין המחשבה תופסת שם, ממילא אסור להתבונן על כתר, פירוש - לבקש טעמו ועניניו, שהם מושרשים למעלה כנ"ל. ועל כן על כתר וא"ס ב"ה נאמר, במופלא ממך וכו' ובמכוסה וכו'. וזהו: **שהוא תלוי ברצון העליון**, וכמ"ש,

אבל חכמה היא מחשבה שמחלקת הדברים כראוי, ולפי המונח הקבוע כבר, שכל כך מדרגות וענינים צריכים - חכמה מפרטת כל עניני ההנהגה כראוי, בסוד, "כולם בחכמה עשית". והנה מה שיש בה יש בכתר, והיינו שגם כתר כולל כל מה שיש בהנהגה, אבל כיון שאינו בבחינת הנהגתם אלא בבחינה המצאם, אין אור זה מגלה ענין הנהגתם כלל, אלא המצאם. ושם יש הטעם על המצאם, שהיא תלויה ברצון העליון כנ"ל. וזהו מה שאסור לבקש.

אבל ההנהגה המפורטת בחכמה, אדרבא, מצוה עלינו לחקור ולדעת. ועל כן מחכמה ולמטה, והיא בכלל, מותר ומצוה להתבונן ולדעת. והנה בינה היא גילוי חכמה, וזו"נ

הם כללות כל ההנהגה, מחולקות לז' מינים. והם הם מה שנשרש כבר בחכמה, ונתחלק שם כראוי, שבינה הוציאה אותם כל אחד ואחד בפני עצמו אל מקומו כראוי.
והיינו כי המחשבה שיערה את הכל בכלל, מקושרים אל התכלית שלהם, והוא כללות כל ההנהגה. אך בינה הוציאה לפועל כל אחד בפני עצמו, בלא שיתקשר עם חבירו, אלא אדרבא, יעשו הדברים במקומם, כל אחד כראוי. ומיני ההנהגה עצמה הם הם הז"ת. נמצא שכל מה שיבא אחר המונח הזה - ניתן לשאלה. וזה:
וכל מה שבא אחר המונח הזה - ניתן לשאול ולהבין: שהוא פעולות המדרגות האלה - מה הם בהנהגה,
שאין אנו עוסקים לא בעצמות המאציל ית"ש, ולא אפילו בעצמות הספירות עצמם, שכבר הם אחד עם עצמות המאציל, שהרי אינם אלא כחות מחשבתו, ואין אנו עוסקים אלא בפעולת כחותיו והנהגתם, והיינו, "במה שהורשית התבונן":

פרק טז

אור ישר ואור חוזר:

יש בספירות אור ישר ואור חוזר משני מינים.
א', שאחר שירדו המדרגות מכתר עד מלכות, חוזר מלכות ונעשה כתר, וכן בדרך זה, עד שכתר נעשה מלכות. וזה מראה שליטת [נ"א, שלמות] הא"ס ב"ה, שממנו יוצא הכל, והוא סוד הכל, והיינו, "אני ראשון ואני אחרון", והוא מתגלה כך בראשונה כמו באחרונה. והמדרגות - כל הקרוב קרוב אליו מתגדל בשמו, ומה שהיה מלכות נעשה כתר.
והמין הב', שום אור אינו משלים ענינו אלא כשיוצא ועוד חוזר למקורו. והיינו כי יורד עד למטה בכח, ואחר כך מידי עלותו מניח למטה מדרגה מה שמניח, והוא מתעלה. ואז המדרגה נשארת בבנינה, וכן כולם:
חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **יש בספירות** וכו', והוא הקדמה בענין הספירות. ח"ב, א, **שאחר** וכו', והוא פירוש הקדמה זאת:
חלק א:
יש בספירות אור ישר ואור חוזר משני מינים, פירוש - שבמראה נראים כך שני מינים אלה:
חלק ב:
שאחר שירדו המדרגות מכתר עד מלכות, חוזר מלכות ונעשה כתר, וכן בדרך זה עד

שכתר נעשה מלכות, והנה המראה הזאת נראה כמראה הבזק ממש, שיוצא הלהב, ונראה בתחלה יוצא מצד אחד, והולך אל צד אחר. ומיד נראה מתהפך מן הצד השני לראשון. כך כל עשר ספירות, בכל מקום שהם, כשנראים - נראים כך, כתר יוצא בתחלה מן המקור, ויורדות המדרגות עד מלכות. ואחר כך נראה המלכות עצמה חוזרת להיות כתר, ויוצאת מן הא"ס ב"ה.

וזה, כי הנה א"ס ב"ה הוא מקיף במראה הספירות מלמעלה ומלמטה. והנה מתלהט האור מלמעלה ויורד ומתפשט למטה. וכמו שמתפשט - כך מתחלש. וכשהגיע למטה, חוזר למקור למטה, דהיינו א"ס ב"ה שמקיף למטה, וחוזר ומתלהט מלמטה למעלה באותו הדרך עצמו. והיינו, "והחיות רצוא ושוב כמראה הבזק":

וזה מראה שליטת הא"ס ב"ה, שממנו יוצא הכל, והוא סוף הכל, שאין הספירות דבר חוץ ממנו כלל, אלא אורו מאיר בדרך עד שהוא מתעלם. והיינו השלמות שהיה בו גם מתחלה, כמו שהוא עתה, וכמו שיהיה לבסוף - הנה זה נתעלם.

ובין כך ובין כך נמצאו כל הספירות, שמהם כללות כל ההנהגה, שכולה נכללת בעשר ספירות אלה. וסוף כל ההנהגה מה היא? - החזרת כל השלמות כבראשונה. ונמצא שההנהגה מתחלת מכתר, אחר ההעלם, ואינה גומרת עד המלכות. וכשגומרת מה ענינה? שנמצא השלמות שנתעלם מתחלה מגולה ועומד. ועוד יתפרש לך זה לקמן בס"ד.

ועל כן הושמה המראה כן, כי כל עשר ספירות היא הנהגה שלמה, יוצאת מא"ס ב"ה וחוזרת אל הא"ס ב"ה. והנה אם תמנה המדרגות מן ההעלם ואילך - הראשון יהיה כתר, והשני - חכמה, וכן עד הסוף. אך אם תראה המדרגות לגילוי הסוף, העתיד להגלות אחר כל הסיבוב, ושכל הסיבוב הולך לזה, הנה המדרגה הראשונה אחר ההעלם היא הראשונה להתקרב אל הסוף, ונמצאת היותר רחוקה ממנו. והנה מפני היותה קרובה אל הראש - נקראת כתר. ומפני היותה רחוקה מן הסוף - נקראת מלכות, וכן כולם. ועד שנמצא ירידת העולמות בהנהגת הספירות זו אחר זו - עליה אליהם. וזה מתבאר להלן:

והיינו, אני ראשון ואני אחרון, והוא ענין ההיקף למעלה ולמטה, להראות שהוא הכל:

והוא מתגלה כך בראשונה כמו באחרונה, כי להבין ההנהגה צריך להבין כך - בתחלה השלמות, והוא מתעלם, ונעשית ההנהגה, וסוף ההנהגה גם כן שלמות כבראשונה:

והמדרגות - כל הקרוב קרוב אליו מתגדל בשמו: ומה שהיה מלכות נעשה כתר, פירוש - הקצוות, וממילא כל הנמשך אחריהם, וזה פשוט, כי כמו שלמות הראש - צריך להבין

בתחלה השלמות, ואחר כך החסרונות, עד המדרגה האחרונה, כן להבין הסוף צריך להפך ממש.

והמין הב': **שום אור אינו משלים ענינו אלא כשיוצא ועוד חוזר למקורו**,

פירוש - המין הראשון הוא תמיד, וזה השני בהתאצל האורות, ששום אור אינו נאצל אלא ברדת ההארה והסתלקה משם. שאז נשאר שם הענין ההוא שנשאר, וכדלקמן:

והיינו כי יורד עד למטה בכח, פירוש - כשאור אחד צריך לעשות מדרגה אחת או מדרגות הרבה, כשיורד - יורד בלי שום חסרון ומניעה, אלא יורד בכח גדול, וחוזר ועולה, ומניח מה שמניח. וזה, כי אור א"ס ב"ה הוא היורד בבחינת עצמו, כי כל האורות ממנו יצאו, שבעמדם שם במקומם - אז היה מקבל מציאות האור הפרטי הנגבל לו כראוי למדרגה ההיא. ובהסתלק האור הגדול למקורו - אז נשאר החלק הזה. וזה גורם הקשר לאורות עצמם, שכולם נקשרים במקורם.

והיינו כי כל ענף הוא שורש במקורו, ולא ככחו למטה כחו בשרשו למעלה. ואמנם כשיורד כח - בשורש עצמו הוא היורד, כי הענף לא נמצא עדיין, וכשמגיע למקום הענף - השורש מתעלה, ונשאר הענף עשוי למטה. והוא רודף אחר המקור שנתעלה למעלה:

ואחר כך מידי עלותו מניח למטה מדרגה מה שמניח, והוא מתעלה, זהו כשיש לו לעשות מדרגות - יורד בכח, ואחר כך עולה, וכפי מה שעולה - כך מניח מדרגות, שהוא מתעלה מהם ומניח אותם: **ואז המדרגה נשארת כבנינה, וכן כולם**, והיינו כי בהיות הכח הגדול של השורש פועל את הענף - יוצא, ואין הענף יוצא אלא במקומו, אלא יורד כח השורש עד (המקור) [המקום], ומשם מתעלה, ונשאר הענף ממילא עשוי בבנינו. וכך עושה - הולך ומתעלה עד סוף תשלום המדרגות:

פרק יז

ספירה ופרצוף:

יש ספירה ויש פרצוף. ספירה הוא כח מן העשר כחות בכלל, שהוא המוסד שעליו נבנה כל בנין הפרטיות התלוי בו. אך פרצוף הוא שלמות כל הכח ההוא בפרט, נראה מפורש בסוד דמות אדם. ועיקרו בסוד התרי"ג, שהוא כל בנין האדם:

עתה נדבר עוד ידיעה אחת שצריך שיהיה בענין הספירות עצמם:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **יש ספירה ויש פרצוף**, והוא ענין ב' בחינות אלה. ח"ב, **ספירה**, והוא פירוש ב' בחינות אלה:

חלק א:

יש ספירה ויש פרצוף, יכולין להבין בענין הספירות ב' בחינות, ספירה ופרצוף. והספירות עצמם לפעמים נראים כך ולפעמים כך. אבל עתה נאמר שההנהגה כולה יכולה להיבחן בספירות וגם בפרצופים. והוא ענין ב' הדרכים של הרמ"ק זללה"ה והרב הקדוש זללה"ה:

חלק ב:

ספירה הוא כח מן העשר כחות בכלל, שכאשר אנו מדברים על חקות ההנהגה - הנה ע"ס הם סוגי החוקים כולם. וזה פשוט, כיון שכל ההנהגה נכללת גם בהם, ופרטי ההנהגה הם רבים. אם כן אלה הם עשר סוגים כוללים כל פרטיה:**שהוא המוסד שעליו נבנה כל בנין הפרטיות התלוי בו**, בכל ענייני ההנהגה יש לנו להבין שני דברים אלה - או איזה ספירה הוא, או איזה פרצוף הוא.

והיינו כמ"ש למעלה כבר, איך הפרצופים אינם [אלא] סדרי התפשטות הכחות חד"ר, ומדרגותיהם, בכל דרכיהם ומשפטי שליטתם והנהגתם.

והנה עשר כחות הם, ולא יותר, שהם מדרגות החד"ר כראוי, וכמ"ש המקובלים הראשונים גם כן. ואלה הם היסודות של כל ההנהגה. אך פרטיות דרכי כל אחת מן הכחות האלה - הוא מה שאנו מזכירים בשם פרצוף. ואין פרצוף בלא ספירה, פירוש - שכדי להבין עניני הפרצוף - צריך להבין בתחלה הספירה, ולהבין ענינו בין שאר עשר הכחות. אחר כך נבין דרכיו בפרט, ואז נבינהו פרצוף.

ועל כן לא יקשה עליך איך פירש הרמ"ק זללה"ה כל הזוהר רק על הספירות, כי אמת הוא ודאי, אדרבא, כל ההנהגה תלויה בע"ס, אלא שיודעים ההנהגה בהם אבל לא בחלקיהם, אלא יודעים בכלל מה שיוצא מהם.

וכשיודעים הפרצוף, מלבד שיודעים מאיזה ספירה יוצא דבר מה בעולם, נדע גם מאיזה חלק ומאיזה תיקון של הספירה ההיא. נמצא שכל פרצוף בתחלה הוא ספירה, והיינו המוסד שעליו נבנה הבנין הפרטי ההוא, ועוד הוא פרצוף. וזהו:

אך פרצוף הוא שלמות כל הכח ההוא בפרט: **נראה מפורש בסוד דמות אדם**, שלא די כדי להקרא פרצוף שהוא פרט, אלא לפי שהפרט הולך על סוד דמות אדם - על כן יקרא פרצוף:

ועיקרו בסוד התרי"ג, **שהוא כל בנין האדם**, זהו בהתפשטות החלקים. כי אמת שכל ספירה כלולה מעשר, והיו יכולים להיות כמה חלקים בפרט הספירה. אך האמת הוא,

שמה ששיערה המחשבה העליונה הוא תרי"ג, שזהו מה שאנו רואים למטה בדמות אדם. וכן המצוות, גם כן הם כך, כי הכל הולך בשיעור הזה:

פרק יח

ענין האותיות והשמות [יח -כג]:

האותיות - הוצאת ההנהגה לפועל:

כל האורות העליונים עד שיגיעו להעשות מהם פעולה במעשה, צריך שיבאו לסוד האותיות. והם מציאות סדר אחד העומד להוציא כל הדברים לפועל, והוא סוד, "בדבר ה' שמים נעשו". כי אין מציאות לדיבור אלא באותיות:

אחר שבארנו ענין הספירות, נדבר בענין האותיות שמזכירים בהם:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **כל האורות**, והוא הקדמה, שלפעולה צריד אותיות. ח"ב, **והם מציאות**, והוא מה ענין האותיות:

חלק א:

כל האורות העליונים עד שיגיעו להעשות מהם פעולה במעשה, הנה כל הכוונה בחכמה הזאת הוא להבין שורש כל פעולה ופעולה בפרט. והנה כל דבר שיכול להיות בלתי זולתו - שרשו בפני עצמו.

ובנידון דידן, האורות הם ההכנות שהוכנו כל הבריות וכל ההנהגה בסוד המחשבה כנ"ל, אך שיצאו הדברים לפועל - הרי זה ענין נוסף, כי אין המחשבה מכרחת שיצא מה שנחשב - לפועל. אם כן גם לזה צריך שנבין שורש פרטי, וזה השורש הפרטי - הם האותיות. וזהו: **צריך שיבאו לסוד האותיות**, שהוא שורש אחד של הארה בפני עצמה, שמה שהוכן בספירות בסוד המחשבה - צריך שיכנס במדרגות השורש הזה, ואז יצא לפועל:

חלק ב:

והם מציאות סדר אחד, כל שורש שמבחינים לאיזה ענין או לאיזה פועל - הנה יש לו סדרים בפני עצמם לפי ענינו, שכל מי שצריך לבא אל השורש ההוא, ולעבור על ידו, צריך שיכנס תחת הסדרים ההם: **העומד להוציא כל הדברים לפועל**, והיינו שאין האותיות ענין עומד בסדרי ההנהגה, כמו המדות והספירות, אלא עומד להוציא ההנהגה המזומנת כבר לפועל. וסדריו הם מתוקנים על דרך זה - שתשלם פעולה זאת התלויה בו: **והוא סוד, "בדבר ה' שמים נעשו"**, והיינו כי בתחלה יש המחשבה - א"ק, והיא נעלמת, וגלויה על ידי הדבור באותיות. והנה נמצא שכל מה שנעלם במחשבה - צריך לצאת

על ידי הדבור. והנה אין חלקי וסדרי המחשבה שוים לסדרי הדבור כלל, כי המחשבה תחשוב הענין, והדבור יוציא המלות באותיות, ואף על פי כן צריך שמה שציירה המחשבה - ישתעבד לסדרי הדבור לצאת על ידיהם. כך הוא למעלה, סדר ראשון - הוא המחשבה, והגילוי שלה - הוא הדבור. ומה שנצטייר במחשבה לפי סדריה - צריך שיצא בדבור לפי סדריו, והם סדרי האותיות כלדקמן:

כי אין מציאות לדבור אלא באותיות, זה מופת מגלה הדבר הזה בבירור - הדבור איננו אלא באותיות. בריאת העולם בפועל היה בדבור, אם כן בריאת העולם בפועל היה רק באותיות, וכדלקמן:

פרק יט

ענין הכ"ב אותיות:

כללות האותיות הם כ"ב מיני סדרים. שאין פחות מהם, ולא יותר מהם, לתת פעולה לאורות:

אחר שבארנו ענין האותיות, נבאר עתה ענין מספרם:

כללות האותיות הם כ"ב מיני סדרים. כבר שמעת שלכל פעולה יש שורש בפני עצמו, ואותו השורש מסתדר בסדרים הראוים לפי השורש ההוא, לפי הפעולה הנרצית בו. ומהות המדרגות וכמותם בכל הסדרים ההם - הכל ענין פרטי, לפי ענין הפעולה הנרצית. ובנידון דידן - כל אות הוא סדר אחד מן הסדרים האלה, מן קשרי האורות הצריכים לפעולות, וכדלקמן:

שאין פחות ולא יותר מהם, זהו טעם למה הם כ"ב. והוא הכלל המונח הראשון שאין לחקור אחריו כנ"ל, כי אלה הם המדרגות הצריכים לזה: **לתת פעולה לאורות**, שהאורות המוכנים בספירות יוציאו פעולותיהם, וכדלקמן:

פרק כ

כ"ב אותיות - כ"ב סדרי חד"ר:

כל ענין סוד סדריהם תלוי ונמשך מסוד חד"ר - ימין ושמאל ואמצע. מתחברים בהרכבות שונות, בבחינת סיתום וקמיצה, או פתיחה והתפשטות, והיינו קו ונקודה:

אחר שפירשנו שהאותיות הם סדרים, עתה נבאר מה ענין הסדרים האלה:

כל ענין סוד סדריהם, וזה פשוט, כי כל סדר אורות הוא חק אורות הולכים על ענין אחד, לצאת בו הענין ההוא כראוי. וצריך להבין במה תלוי החק הזה: **תלוי ונמשך מסוד חד"ר**,

שכל פעולה נמשכת מכח הרכבה אחת של ג' המדות חד"ר, המתרכבים בבחינת סיתום ופתיחה, וכדלקמן: **ימין ושמאל ואמצע**. היינו צדדי האותיות:
מתחברים בהרכבות שונות, בבחינת סיתום וקמיצה, שהאורות מאירים בהעלם, ובדרך מקור לבד: **או פתיחה והתפשטות**, היינו הארת האורות המתפשטים. והנה יהיה לפעמים הסיתום באמצע, והפתיחה בימין או בשמאל, וכיוצא בזה:
והיינו קו ונקודה, יוד - נקודה, ואו - קו. דרך משל, א - הנה יש סיתום בימין ושמאל, והתפשטות באמצע:

פרק כא

טעמים נקודות ותגין המתחברים לאותיות:

שלמות האותיות תלוי בטעמים נקודות תגים שמתחברים עמהם, כל אחד משלימים בהם פעולה כראוי להם. אך עיקר הפעולה באותיות:
אחר שבארנו ענין האותיות, עתה נבאר ענין טנ"ת המתחברים עמהם:
שלמות האותיות תלוי בטנ"ת,
וזה כי להיות כל דבר נבחן שורש פרטי, נבין מה שהוא עיקרי לבד, ומה שהוא שלמות לבד, וענין זה של הפעולה העיקרית הוא האותיות עצמם, ושלמותם הם טנ"ת:
שמתחברים עמהם, כל אחד משלימים בהם פעולה כראוי להם, זהו דבר הנראה לעינים. כפי מה שהוא למטה - כך הוא למעלה. והרי אנחנו רואים ששלמות האותיות תלוי באלה שמתחברים עמהם, כך למעלה הוא ענין אחד מתחבר לענין האותיות עצמם:
אך עיקר הפעולה באותיות, גם זה אנחנו רואים - שלצורך ההבנה די בכתיבת האותיות לבד:

פרק כב

טנת"א לפי סדר עסמ"ב:

כל מיני פעולות הנמצאות בספירות - כולם מתנהגות תחת סדר עשר ספירות, והוא סדר הד' אותיות השם ב"ה. ובסדר הזה מתנהגים טעמים נקודות תגים אותיות, בסוד ד' אותיות, וד' שמות שבכל אחד:
חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **כל מיני**, והוא ענין שכל הסדרים הולכים תחת הסדר הזה, ח"ב, **ובסדר הזה**, והוא ענין טנת"א לפי ענין זה:

חלק א:

כל מיני פעולות הנמצאות בספירות - כולם מתנהגות תחת סדר עשר ספירות, שכל מה שמבחינים בספירות - משקיף על הכל. ועל כן מיד נבחין עשר חלקים בסוד ע"ס. ואפילו שלצורך הפעולות היו צריכין האורות להתחלק למינים אחרים, עם כל זה צריך הכל לבא אל חילוק זה של עשר. ובין כל המדרגות שנתחלקו לפי החילוקים הפרטים - יעשו עשר:

והוא סדר הד' אותיות השם ב"ה, כמשמעו, שד' אותיות השם ב"ה הם כללות הע"ס בסוד מחלקותם העיקרית, דהיינו ה' פרצופים, בסוד, י' - א"א ואבא, ה' - אימא, ו' - ז"א, ה' - נוקבא:

חלק ב:

ובסדר הזה מתנהגים טנת"א בסוד ד' אותיות, כי טנת"א - כל אחד הוא פעולה בפני עצמה, ויוצאת מן המקור שיוצאת. אך מתנהגים תחת הסדר הכולל, שהוא סדר זה של שם הויה ב"ה: **וד' שמות**, היינו ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן, שהם מילואי השם, הולכים גם כן אחר האותיות:

שבכל אחד, היינו שכל אחד כלול מארבעתן, כי כל אחד מהם גם כן מתפשט בע"ס. וע"ס הם ד' אותיות וד' שמות שזכרנו:

פרק כג

צירופי האותיות - השמות והתורה:

סוד השמות הוא מה שבאים האורות לבחינת פעולה, וכללותם היא התורה. לפיכך נקראת כלי אומנתו של הקב"ה:

אחר שבארנו ענין האותיות, עתה נבאר ענין השמות המתחברים בהם:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **סוד השמות**, והוא ענין השמות והתורה. ח"ב, **לפיכד נקראת**, והוא ענין הפעולות של השמות, שה"ס כלי אומנתו של הקב"ה:

חלק א:

סוד השמות הוא מה שבאים האורות לבחינת פעולה, כי הנה דבר זה אנו רואים, שכל הפעולות תלויות בשמות הקודש, והשמות עצמם הם רבים. והנה כולם נדרשים על קשרי המאורות והרכבותיהם, ושמהם המלאכים מקבלים. אך שורש זה הענין הוא ההקדמה הזאת אשר הקדמנו פה, כי האותיות הם המביאות האורות לידי פעולה. ומתחברות האותיות, ועושות שמות לצורך כל פעולה ופעולה, ואותם השמות הם המסוגלים

לפעולות ההם, כי על ידיהם יוצאות לעולם. והנה התורה היא כללות כל השמות האלה, שכן ארז"ל, כל התורה שמותיו של הקב"ה:

וכללותם היא התורה, והיינו כללות של הסדרים אשר נסדרו לצורך הוצאת הפעולות לעולם. וזה מלבד סודות התורה, כי הסודות של המלות הוא בסוד הספירות. אך אפילו השמות וצירופיהם הוא בסוד הוצאת הפעולות כנ"ל. ולכן יש להם סגולה זאת של הפעולות:

חלק ב, **לפיכך נקראת כלי אומנתו של הקב"ה**, שהתורה מצד סודותיה היא נקראת דפתראות ופנקסאות, לדעת איך עושה חדרים, איך עושה פשפשים, כמ"ש במדרש. אך מלבד זה, יש עוד ענין כלי אומנתו ממש לעשות הפעולה, והוא בבחינתה זאת של הצירוף, כמו השמות - שפעולתם נראית איך שהיא נעשית מיד בהזכיר אותם, או בשאר דרכי השימוש בהם. ונמצא הכל בתורה, בין המחשבות ועריכת הדברים, דהיינו בסודות של המלות, בין בהוציאתם אל הפועל, דהיינו בצירופי שמותיה הקדושים:

פרק כד

ענין הצמצום [כד -ל]:

פעולת הצמצום:

בענין המשכת הפעולה לחוץ ממנו - רצה הא"ס ב"ה ועזב את בלתי -תכליתו, ולקח לו דרך פעולה מוגבלת, וזה נקרא צמצום א"ס ב"ה:

אחר שידענו מה שתלוי בהבנת הספירות, וידענו שהם מחודשות, צריך עתה לדעת דרך השתלשלותם אחרי שנתחדשו. הנה כבר שמעת, שיש בצפית המרכבה - מראה ופתרון, דהיינו הבנה וראיה. והנה עתה שאני מפרש לך הפתרון של המראה, שפרשתי לך כבר במקום אחר, הנה היית צריך להבין למפרע מהו הנראה במראה, שזה פתרונו. ולמען הקל מעליך מכאן ולהבא, אציין לך כל ידיעה - מה היא במראה:

חלקי המאמר הזה ג'. ח"א, **בענין המשכת הפעולה** וכו', שהוא הידיעה במה היה הצמצום. ח"ב, **רצה הא"ס ב"ה** וכו', והוא ידיעת מה היה הצמצום. ח"ג, **ולקח לו דרך פעולה**, והוא ידיעת איך היה הצמצום:

חלק א:

בענין המשכת הפעולה לחוץ ממנו, ר"ל כי הרצון העליון, שהוא א"ס ב"ה, כולל מיני כחות לאין קץ ותכלית. אך אין אנו מדברים מן הבלתי -תכלית, שאין לנו שייכות בו, אלא מן הכח אשר בין כחותיו הבלתי נספרים, שהוא סיבה לנו. הכח שהוא סיבה לנו

הוא כח המשכת הפעולה חוץ ממנו, שענינו בריאת נבראים והנהג אותם. אם כן אין אנו מדברים אלא בענין המשכת הפעולה חוץ ממנו.
עוד מן הצמצום עצמו יתאמת לך כן. וזה, כי הנה הצמצום לא היה אלא לצורך הבריאה. כי אם היה לטעם אחר - היה נראה ממנו תולדה אחרת. וכיון שאין אנו רואים לו תולדה אחרת, והבריאה היא תולדה לו באמת, אם כן נאמר שהוא לצורך הבריאה. ועוד, פעולתו בעצמה אינה אלא הכנה לברוא לפי מהות הנבראים, אם כן הצמצום הוא לצורך הבריאה. אך מה שנעשה בכל שאר הכחות, חוץ מן הכח שהוא סיבה לבריאה - אינו לצורך הבריאה. אם כן אין הצמצום אלא במה שהוא לצורך הבריאה, שהוא כח המשכת הפעולה חוץ ממנו.
ענין זה במראה, נראה הצמצום במקום אחד, וכל סביביו א"ס ב"ה, והיינו שלא הוסר הבלתי - תכלית אלא ממקום אחד שהוא המצומצם:
חלק ב:
רצה הא"ס ב"ה ועזב את בלתי תכליתו, כי הנה ברור לנו, שהרצון העליון מצד עצמו הוא בלתי -תכלית. ועל כן לא נחשוב שברא מה שהיה יכול לברוא, ויותר מזה לא היה יכול לברוא ח"ו. אלא ודאי היה יכול הרבה יותר, אלא שלא רצה. ולא פעל בדרך כל יכולתו ובלתי - תכליתו, אלא באותו כח ששיער היות שלמות נאה לפעול בו, לפי המכוון בפעולה עצמה. נמצא שאף על פי שהוא בלתי -תכלית מצד עצמו, עזב את בלתי תכליתו בדבר הבריאה. על כן נאמר שהכח הזה שהוא הסיבה, כבר נעזב מן הבלתי -תכלית, שסר ממנו.
ויש לעזיבה הזאת שתי הוראות, א' - שאין הספירות ענין חדש, שלא היה כבר כלול באא"ס ב"ה. ב' - שבהיות הספירות כלולות באא"ס ב"ה, לא נוכל לומר שהיו בדרך שהם עתה, אלא בדרך אחר. ובהגלותם ממנו, נמצאו מתחדשים בדרך הזה שהם עתה.
ראיה לב' הוראות, הבלתי -תכלית, ר"ל שכל כח שאפשר להיות בעולם, שאחר כך [נ"א, שבאחרים] היה נמצא לו גבול, בו עומד אותו הכח בלא גבול כלל, אם כן צריך לדמות הכח המוגבל, ולהעביר הכח הבלתי - תכלית על גבולו. נמצא הדרך המוגבל כלול בבלתי -תכלית בלי גבול.
יש להקשות, אם הוא בלתי -תכלית ובלתי גבול, אם כן אינו דרך המוגבל. תשובה, יש נושא כולל דבר מצד שהוא מקיים אותו, ויש שהוא כולל מצד שהוא הפכו ושולל אותו. המשל בזה, המות - לא יובן מות בלא חיים שהמות יסיר אותו. נמצא שבמות כלול החיים מצד שלילה, לא מצד קיום, מה שאין כן בחיים - שאין כולל המות כלל.

וכן הבלתי - תכלית כולל הגבול מצד מה שהוא שולל אותו. ובדרך זה נמצאו הספירות בא"ס ב"ה, שכל הדרך שהוא פועל בה עתה - כבר הבלתי -תכלית היה מצייר אותו להיות נשלל ממנו. כשרצה הא"ס ב"ה, שלא יגע הבלתי - תכלית בחלק הזה, נמצא החלק הזה בדרך שהוא עתה.

וזה דבר ברור, כי הלא הדרך המוגבל חשבו הא"ס ב"ה, אלא שהעביר גבולו, מפני שהיה שולט עליו ומחזירו לענינו. כשיסיר הא"ס ב"ה בלתי -תכליותו ממנו,ישאר כמו שחשבו, בלא הסרת גבולו. נמצא הספירות כלולות בא"ס ב"ה, שהיא הידיעה הראשונה, ולא עומדות כמו שהם עתה, אלא בדרך אחר, שהוא דרך הבלתי -תכלית, שהיא הידיעה השניה שזכרנו למעלה.

ענין זה במראה ייראה, שהא"ס ב"ה מצמצם עצמו במקום אחד, ומשאיר מקום חלל ממנו. והוא ענין גילוי הפעולה שנמצאת שלולה מן הבלתי -תכלית.

חלק ג:

ולקח לו דרך פעולה מוגבלת, וזה נקרא צמצום א"ס ב"ה, ר"ל שאין הצמצום העדר לבד, אלא קיום. הבלתי תכלית נעדר בענין זה, אבל הגבול מתקיים, והוא שורש הדין שנתגלה. יש להקשות, אם הצמצום הוא רק הסתלקות - איך שייך בו קיום ומציאות. תשובה, הרצון הרוצה לגלות הדברים אל הפועל - הוא העושה כל זה. אך מה שהוא רוצה לגלות - הוא הכח המוגבל, שעל כן שולל ממנו הבלתי -תכלית. אם כן מעשה הצמצום הוא קיום לגבול המתגלה, שהרצון מגלה אותו. וההעדר לבלתי -תכלית.

ענין זה במראה ייראה, במקום הנשאר מצומצם - היות שורש הדין מתגלה שם. שהוא מה שנתקיים במעשה הזה:

פרק כה

תולדות הצמצום - גילוי אור נאצל:

הצמצום הזה עשה שיראה ממנו ב"ה - האור והזיו. מה שקודם לכן - ומה שגם עתה אין הצמצום מגיע לו - אינו ניתן להיות נראה ומושג כלל. וזה האור שניתן ליראות, נקרא אור נאצל, כי הוא נראה כמו אור שנתחדש. אך באמת אינו אלא איזה בחינה מן האור הקדום, שנתמעט כחו בסוד הצמצום:

אחר שנתפרש מציאות הצמצום, צריך לפרש מה נולד מזה, וזה מן הנולד בראשונה:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **הצמצום הזה עשה** וכו', לדעת שהיראות הספירות הוא תולדת הצמצום. ח"ב, **וזה האור**, לדעת התולדה הזאת מה היא ועניניה:

חלק א:

הצמצום הזה עשה שיראה ממנו ב"ה, כי הלא כבר ידעת ושמעת שהבלתי -תכלית הוא הבלתי נראה. ואמנם הדרך המוגבל שהיה כלול בא"ס, היה גם הוא בלתי נראה, מפני שליטת הבלתי -תכלית עליו, שהיה הופכו אליו. כשבא הצמצום, והסיר מן הדרך הזה הבלתי -תכלית, נשאר דרך הזה נראה: **עשה שיראה ממנו ב"ה האור**, ר"ל האור שאמרנו למעלה שרצה הא"ס שימצא, והיינו הראות מדות החק העליון בדרך הארה.

ותבין בזה, שאין זה לבדה תולדת הצמצום, וגם לא יוצא בהכרח מן הצמצום, כנמשך מן הקודם. אלא הצמצום הוא רק שיסיר הא"ס ב"ה את בלתי -תכליותו מן המשכת הפעולה חוץ ממנו. ומן אז והלאה יהיה לפעולה חק מסודר. אלא שבהצטרף לזה רצונו ית' שהחק יראה, אז נמצא ענין זה של היראות אור.

נמצא, שלא זה לבד תולדות הצמצום, ולא דבר נמשך מן הצמצום לבדו. אבל עד שלא היה הצמצום, לא היה מציאות לדבר זה. אם כן נאמר שהצמצום עשה הדבר הזה, לא לפי שהוא [סיבה] לדבר, אלא לפי שהוא סיבה למציאות:

האור והזיו - ענינו מה שמזהיר מן העצם המאיר, וסובב עליו. ר"ל אין ההארה דבר בלתי מתיחס באלקות, שיורה אותו רק על צד ההסכמה ורצון, אלא דבר מתיחס ומורה עליו ביושר.

וזה, כי הנה כל מה שאנו רואים באלקות - הוא הספירות, אך הספירות הם דרך אחד שרצה הרצון העליון להראות בו חוקיו, שאינו דרך עצמי אליו, אלא רצוי ממנו. אם כן אין אנו רואים מן האלקות שום דבר עצמי, אלא נרצה ממנו ית'. אם כן, לא תוכל לקרוא לספירות אלקות, אלא הוראת אלקות. דרך משל, השם בכתב מורה על בעל השם, ואין באותיות השם דבר עצמי ומתיחס אל בעל השם, אלא על דרך ההסכמה ורצון מורה עליו. אין האותיות אלא הוראת בעל השם, לא חלק או שום צד ממנו, שיהיה להם שום מהות ממה שיש בו. אך הספירות קראנום אלקות, אם כן צריך שבהארה תהיה דבר מתיחס אל האלקות.

אלא כן הוא האמת - הארה מתיחסת אל האלקות. ואיך מתיחסת? האלקות נסתר מן הנבראים, אך עם כל זה צריך שיהיה להם גילוי ממנו בשעה שמתגלה עליהם. הא למה זה דומה? משה רבינו ע"ה היה לו קירון אור, מי שעומד לפני משה ויבוש מלהסתכל בפניו - ישפיל עיניו למטה, אבל יראה את זיוו. כך האלקות מתגלה על הנבראים, ואינם רואים בו. ומה יראו? רק הזיו המתנוצץ ממנו, וזה הזיו הם הספירות. הזיו מתיחס אל בעליו, והוא גילוי הוד העצם הנכבד המסתתר, וזה מתגלה ממנו. ההארה ההיא, שהיא

הספירות, היא זיו של א"ס ב"ה, דהיינו גילוי הודו. אם כן מתיחסים הם לא"ס ב"ה, שהוא בעל ההארה הזאת.
יש להקשות, הזיו לפי שהוא מתיחס - הוא עצמי לבעל הזיו. אך "הארה" אמרנו שהיא בדרך רצון, ולא עצמית. אם כן אינה זיוו?
תשובה, רצון היה שיהיו הספירות מושגות אל הנבראים באיזה דרך שיהיה. ההארה בספירות היא התמשכם בהשגה אל הנבראים. אם כן ההארה היא רצונית, ולא עצמית. וגם הרצון היה - שהתמשכות זה יהיה בדרך הארה. והיה יכול להיות בדרך אחר, כל דרך שהיה. והוא שיהיה להמשיך השגתם אל הנבראים - היה כמו הזיו המתיחס לבעליו, שנותן השגה מהם בלי ראיית עצמותם.
אם כן ההארה היא רצונית, ועם כל זה היא זיו מתיחסת לבעליו, רצונית מצד צורתה, אך מתיחסת מצד ענינה. על דרך זה אמרו חכמים - ונהנים מזיו השכינה - אותה אינם רואים, אבל כבודה משיגים, שעומד עליהם:
מה שקודם לכן - ומה שגם עתה אין הצמצום מגיע לו - אינו ניתן להיות נראה ומושג כלל, והיינו שזהו אותו האור שאמרנו, שהוא ההפרש שבין הספירות המצומצמות ובין כל המציאות קודם הצמצום, וכן בין א"ס ב"ה גם אחר הצמצום:
חלק ב:
וזה האור שניתן ליראות, נקרא אור נאצל. שזהו מה שקוראים המקובלים אור נאצל. וזה שיכולים לטעות בלשון הזה - לפרש שהספירות הם אור חדש, שהמשיך והאציל ממש הא"ס מעצמו, ועדיין הוא אלקות, כי הוא דבק בו. וזה טעות ודאי, כי המשך דבר מדבר הוא מקרה גופני. אם כן אי אפשר לומר באלקות - המשיך דבר מדבר, שהדבר הנמשך יהיה גם כן אלקות.
אלא אור נאצל נקרא, מפני הטעם הכתוב כאן: **כי הוא נראה כמו אור שנתחדש**, ר"ל אין צריך שיהיה נאצל מחדש עצם האור, אלא שיתחדש להיות במציאות אור. וזה, כי כל מציאות שניתן לנושא, שלא היה לו מתחלה, נקרא חידוש מציאות. אך במציאות ניתן מציאות אחד, שהוא המצא אור נראה, שלא היה כן מתחלה. אם כן הוא אור מחודש המציאות. שאף על פי שהעצם הוא הראשון, מציאות האור הוא מחודש, וזה ר"ל אור נאצל:
אך באמת אינו אלא איזה בחינה מן האור הקדום, שנתמעט כחו בסוד הצמצום, כי הדרך המוגבל כלול היה בא"ס ב"ה, אלא שהבלתי -תכלית היה מגדיל אותו האור לבלי

גבול. הוסר ממנו הבלתי -תכלית - נשאר בכחו הקטן. אם כן אור מהא"ס ב"ה עצמו הוא, אלא שהצמצום הקטין כחו והגבילו.
ענין זה במראה יראה, התאצל אור מחודש מן השורש הנעלם, שהוא א"ס ב"ה:

פרק כו

ענין החלל הרשימו והמקום:

זה האור שנאצל היה נקרא רשימו מן האור הקדום, שלרוב גדולתו לא היה מושג. וסוד זה הרשימו הוא הנקרא מקום כל הנמצא, לפי שהוא נותן להם מציאות, מה שלא היה נותן הבלתיא תכליות. זה המקום נקרא שהוא חלל, והוא פנוי מאור הא"ס ב"ה, דהיינו שאין הבלתי תכלית נמצא בו כבתחלה:

אחר שנתפרש שמכח הצמצום יצא אור חדש, יש לנו עתה לדעת עניני האור הזה:
חלקי המאמר הזה ג'. ח"א, **זה האור הנאצל** וכו', והוא לדעת שזה האור הנאצל הוא רק רושם מן האור הראשון שנסתלק. ח"ב, **וסוד זה הרשימו**, לדעת שבזה האור יש כח המקום לנמצאים. ח"ג, **וזה המקום נקרא שהוא חלל**, לדעת ריקות [נ"א,חוקות] זה המקום:
חלק א:
זה האור שנאצל היה נקרא רשימו. פירוש - היה נקרא קודם שנתחדשו בו ענינים אחרים. וזה, כי לאורות נחליף שמותם ותואריהם לפי פעולותיהם. וזה האור עצמו עתיד ליקרא - עולמות ובנינים, בכמה שמות שונים. אך קודם שנבין בו התחדשות הענינים האלה, נקראהו לפי מה שהוא בראשונה, ואז היה נקרא רשימו:
היה נקרא, ר"ל שנבחין אותו בדרך זה, אף על פי שלא לגמרי נוכל לומר כך ביושר. וזה, כי רשימו הוא רושם שנשאר מדבר אחד שהיה מן הסוג ההוא, רק שהיה יותר גדול, והרשימו קטן ממנו. אבל האור שנסתלק, לא היה אור נראה, וזה שנשאר הוא אור נראה, והרי אינם מסוג אחד, ואם כן אינו רשימו. והאמת הוא, שלא נוכל לומר - הוא רשימו מן האור, אלא נקרא רשימו. ולמה נקרא כך, כיון שאינו כך - זה תראה אחר - כך בהבחנה ד':
רשימו מן האור הקדום, ר"ל שאין זה דבר חדש ממה שנסתלק, אלא כמו חלק קטן ממנו, שעד שלא נעשה מעשה הצמצום, לא היה יכול להיות ניכר בפני עצמו, ואחר הצמצום ניכר.
ופירוש כל זה הענין הוא ענין המלכות למטה.

המלכות היא שורש כל הנבראים, ומה היא המלכות? היא החלק האחרון של כל ספירות ז"א, כי שורש הנבראים התחתונים הוא החלק האחרון, דהיינו הכח האחרון, הנמצא בכל ספירה.

עתה נקשה ונאמר, אם כן שיש לתחתונים עשר שרשים, שהם עשר חלקים אחרונים שבכל ספירה. תשובה, מציאות חק זה שיהיו נבראים תחתונים - זה הנקרא מלכות. והוא קשר כל הכחות הנמצאים בכל הספירות להוציא התחתונים. על כן נאמר - מלכות הוא חק המצא התחתונים. וממה בנוי חק או אור זה? מכללות כח הנמצא בכל ספירה להוציא התחתונים.

ועם כל זה אלה הכחות תלוים ועומדים, כי הם צריכים לחק אחד כללי, שהוא המצא התחתונים. ואז חק זה יכלול כל הכחות האלה, ויהיה הדבר מזומן לצאת אל הפועל. נמצא, שחיבור וקשר כל הכחות האלה שבכל הספירות להיות ממציא התחתונים - זהו החק הנקרא מלכות.

וכשהבנת כל זה הענין למטה, עתה תבינהו למעלה. כי הגילוי הנשאר אחר הצמצום - נקרא הכל כמו מלכות א"ס ב"ה, פירוש - שתחשוב כל המסתלק מן הכח הפרטי של בריאת נבראים כדוגמת ט' ספירות למטה. ומה שנשאר שהוא בריאת נבראים מוגבלים - מלכות לט' ספירות אלה. ומהו מלכות? כללות חיבור כל הכחות הנמצאים בכל ספירה להוציא התחתונים, והיינו מציאות חק זה שיוציאו כל הספירות - תחתונים, כפי המושרש בהם.

על כן האור המתגלה הזה נקראהו מלכות, ונאמר שהוא כמו חלק האחרון מכל מה שנסתלק, שחשבנום לדוגמת ט' ספירות. ועל כן נקראהו רשימו מכל מה שנסתלק.

אמנם ב' בחינות נבחין בזה, כי קשר החלקים האלה שהוא חק המצא התחתונים, שהוא מלכות במקומה, לזה נקרא מקום לתחתונים, שהוא הכח הנותן מקום מציאות להם. אך היותה בנויה מרשימו של כל מה שנסתלק, שר"ל שהוא כמו הכח שבכל ספירה להוציא התחתונים, לזה נקרא שורש ממש לתחתונים.

וכן נמצאו ב' בחינות אלה במלכות למטה, כי היא מקום מצד מה שנותנת מציאות לתחתונים, ונוסף בה שהיא עצמה שורש פרטי לכל אחד מהם:

שלרוב גדולתו לא היה מושג, זהו הטעם למה נקרא לזה רשימו, אף על פי שאינם מסוג אחד, כי באיזה צד יכולים לבא אל תחת סוג אחד. והיינו כיון שקראנו לא"ס ב"ה אור פשוט, וגם וה אור, אם כן הרי באו אל תחת סוג אחד, אף על פי שזה אור בלתי

נראה וזה אור נראה. כי ההראות נחשבהו מקרה נופל ברשימו, שלא היה יכול ליפול באור הראשון.
ומסייע לזה מה שהקדמנו למעלה - שאפילו בספירות אין ההראות חק טבעי, אלא רצוני, שבכח המועט שהוא המוגבל רצה שיהיה, ובבלתי מוגבל לא רצה שיהיה. על כן נקרא רשימו - הכח המוגבל מן הכח הבלתי מוגבל, שבו רצה רצון העליון שיהיה נראה.
יש להקשות, איך נאמר שמה שנסתלק הוא ט' ספירות, הלא הספירות הם מוגבלות, ומה שנסתלק הוא בבלי -תכלית, אם כן אינו סוד ט' ספירות? ועוד, ט' ספירות הם ט' פעולות נבדלות זו מזו, ובבלתי -תכלית אי אפשר לומר חלקים מובדלים, אם כן מה שנסתלק אינם ט' ספירות, שבבלתי -תכלית אי אפשר לומר חלקים. שהוא ברור שאין חלק נבדל מחלק אלא מפני הגבול שמחלק ביניהם, ובבלתי -תכלית אין שייך גבול בשום צד, אם כן אי אפשר לומר חלקים.
תשובה, אמת, הספירות הם מוגבלות ומה שנסתלק הוא בלתי -תכלית, ומצד זה לא היה לנו לדמות מה שנסתלק - להם. אבל הט' ספירות, אף על פי שהם מוגבלות - מראים על ענין הבלתי -תכלית, והמלכות על הגבול ממש.
וזה, כי הנה שורש הענין הוא, שהפעולות המוגבלות הצריכות לכל מציאות הנבראים, באמת הם ט' חלקים, שהם בנין המלכות עצמה, וזה הדרך המוגבל שהיה כלול בא"ס ב"ה שאמרנו למעלה. והבלתי -תכלית היה מתחזק על כל אחד מן הט' האלה, ומחזירם לבלי גבול. נמצא כאן סוד עשר ספירות - ט' מדרגות של פעולה מוגבלת, כלם ענין אחד, נחשבים מספירה אחת.
שליטת הבלתי -תכלית על כל אחת מהם נחשב לסוד ט' ספירות האחרות, ואינם מחולקים מצד עצמם, אלא שהבלתי -תכלית הוא השולט על כל חלק מן הדרך המוגבל, ומחזירו לבלי גבול. על כן הם סוד הט' ספירות. אך הספירות שלאחר הצמצום, הנה כולם חלקי המלכות, על כן כולם שעדיין צריך לשלמות - נקרא חלל. ולכן אחר כך כשירד הקו ועשה מן הרשימו - ספירות, הרי נקרא שמילא החלל הזה. ועל כן אמרו - שהקו מילא אותו.והוא מה שאמר אחר כך, שא"ק ממלא בע"ס שלו כל החלל. יש להקשות, מה צורך לומר שלגבי א"ס נקרא חלל, נאמר שכיון שצריך עדיין להשתלם - נקרא חלל? תשובה, הניח קיבול באותו הזמן היה מלא מן הרשימו - לא היה לו לקרא חלל. אלא שלגבי א"ס ב"ה, שהוא שלם בכל שלמות, שאין שייך בו שלמות יותר, נקרא חלל. וכן לגבי מה שהיה מלא זה המקום מן הבלתי -תכלית שנסתלק ממנו - נקרא חלל.
ג, והוא פנוי מאור הא"ס. ב"ה, דהיינו שאין הבלתי -תכלית נמצא בו כבתחלה, ר"ל

שעל כן יכולים העולמות להמצא בזאת המדרגה בחלל שלה שאמרנו - שאין הבלתי -תכלית עומד שם, שאינו מניח מציאות למדרגות. ענין זה במראה נראה, מקום חלל פנוי, מלא באור דק שנקרא רשימו, שבזה המקום יעמדו כל העולמות כלם, ור"ל הענין כמו שפרשתי. מוגבלות. אלא שהמלכות שבספירות הוא ענין הדרך המוגבל הכלול למעלה וט' ספירות שבספירות הם הוראות הבלתי -תכלית השולט על הדרך המוגבל, ולא בלתי -תכלית עצמו, אלא הוראתו כפי מה שצריך לזה לצורך ההנהגה, כמו שיתבאר במקומו:

חלק ב:

וסוד זה הרשימו, ר"ל סוד המצא זה הרשימו, והוא מה שאמרנו לעיל, שקשר הכחות שבספירות העליונות - זהו החק של המצא התחתונים במקומו, שהוא מלכות, החק העשירי שבעשר החוקים, שהם עשר ספירות. ועל כן קשר הכחות האחרונים שבבלתי -תכלית, שנתחברו יחד לעשות הרשימו על הדרך הזה - הוא המלכות. ובחינה זאת הוא המקום של הנבראים, כי זה הוא החק לתת להם מציאות. אך הרשימו עצמו, שהוא הכחות שנתחברו, הם השורש לתחתונים, כדלקמן:

הוא הנקרא מקום כל הנמצא, **לפי שהוא נותן להם מציאות**, **מה שלא היה נותן הבלתי -תכליות**, ר"ל שהוא נקרא מקום, לפי שעושה מעשה המקום, שמכיל העומד בו. אך אינו מקום כמקום הגשמי, שהוא מציאות מקום ממש, לעמוד בתוכו מי שעומד. שאין שייך דבר זה בספירות כיון שהם אלקות, ובאלקות אין שום מקרה גוף:

חלק ג:

וזה המקום נקרא שהוא חלל, חלל ר"ל מה שיש לו בית קיבול לקבל אחרים. וזה ר"ל מדרגה אחת, שבחינתה נותנת שצריכים למצוא בה אחרים סבולים ממנה. דרך משל, מלכות נותנת בחינתה שיהיו נמצאים עולמות סבולים ממנה, כמו ענפים שלה - נקרא שיש לה בית קיבול. ועד שנמצאת היא לבדה, ואין העולמות נמצאים - בית קיבול שלה חלול. וכשימצאו העולמות סבולים בה - נקרא שחלל שלה מלא.

ואמנם עד שהיה הבלתי -תכלית שולט, היה הכל שלם בכל שלמות. כיון שנסתלק - נתגלתה המלכות, שהיא בית קיבול, וגם לא נגלתה מלאה בעולמותיה, אלא מקום חלל. ועם כל זה לא היה חלל לגמרי, כי הרי שורש העולמות העתידים לצאת היה שם בבחינת רשימו, אלא רשימו שהוא כמו אויר, שלא היו העולמות נודעים. ועל כן, אף על פי שהיה בית קיבולה מלא ממנו, היה נקרא חלל לגבי א"ס ב"ה, כי בתחלה לא היה צריך שום שלמות יותר. וכן א"ס המקיף אינו צריך שום שלמות. זה שעדיין צריך לשלמות - נקרא חלל. ולכן אחר כך כשירד הקו ועשה מן הרשימו - ספירות, הרי נקרא שמילא החלל

הזה. ועל כן אמרו שהקו מילא אותו. והוא מה שאמר אחר כך, שא"ק ממלא בע"ס שלו כל החלל.

יש להקשות: מה צורך לומר שלגבי א"ס נקרא חלל, נאמר שכיון שצריך עדיין להשתלם - נקרא חלל. תשובה: הבית קיבול באותו הזמן היה מלא מן הרשימו - לא היה לו לקרא חלל. אלא שלגבי א"ס ב"ה, שהוא שלם בכל שלמות, שאין שייך בו שלמות יותר, נקרא חלל. וכן לגבי מה שהיה מלא זה המקום מן הבלתי־תכלית שנסתלק ממנו - נקרא חלל. **והוא פנוי מאור הא"ס ב"ה, דהיינו שאין הבלתי־תכלית נמצא בו כבתחלה**, ר"ל שעל כן יכולים העולמות להמצא בזאת המדרגה בחלל שלה שאמרנו - שאין הבלתי־תכלית עומד שם, שאינו מניח מציאות למדרגות.

ענין זה במראה נראה: מקום חלל פנוי, מלא באור דק שנקרא רשימו, שבזה המקום יעמדו כל העולמות כלם, ור"ל הענין כמו שפרשתי.

פרק כז

ענין הקו והצינור:

בזה הרשימו נשרש כל מה שעתיד להיות. ומה שלא הושרש שם - לא יכול להיות אחר כך. ואף על פי כן, כל המושרש שם לא היה יכול למצא, אלא אם כן הבלתי -תכלית עצמו ינהג אותו. אלא שהבלתי -תכלית אף על פי כן לא יפעול אלא מה שמושרש ברשימו. והיינו כנשמה המנהגת את הגוף רק לפי מה שהוא. וזה נקרא קו אחד מא"ס ב"ה הנכנס בתוך החלל. כי זה הענין עצמו שהוא פועל ברשימו - היינו לפי הנבראים. אך הוא בעצמו פועל אותו בשלמותו. והנה זה הענין לפי הנבראים הוא הרשימו, אך בקו הוא מה שהוא לפי שלמותו. ועוד, זה הנפעל לפי הנבראים הוא הרשימו, אך הדרך שהא"ס פועל אותו הוא הקו, שהוא לפי בלתי תכליתו, כמו שהוא בלתי -תכלית:

אחר שנתפרש האור הנאצל מה הוא, עכשיו צריך לפרש מה נעשה ממנו:

חלקי המאמר הזה ג'. ח"א, **בזה הרשימו** וכו', והוא ידיעת מה היא סגולת הרשימו הזה. ח"ב, **ואף על פי כן כל המושרש שם** וכו', וזה שהרשימו צריך לבלתי -תכלית. ח"ג, **כי זה הענין** וכו', וזה גדר ב' הדברים - קו ורשימו לפי פעולתם:

חלק א:

בזה הרשימו נשרש כל מה שעתיד להיות. וזה פשוט, שכבר נתבאר, שהרשימו הוא מה שנשאר מכל מה שנסתלק, שהוא כל מה שהיה כלול בכל מה שנסתלק בבחינת שורש

התחתונים. אך כל מה שעתיד להיות בתחתונים היה כלול ודאי במה שנסתלק, בבחינה זאת של שורש התחתונים. אם כן הרשימו הוא שורש כל מה שעתיד להיות בתחתונים. ראיה לזה שכל מה שעתיד להיות היה כלול במה שנסתלק הוא פשוט, שהרי מה שנסתלק הוא א"ס ב"ה, בא"ס כלול הכל. אם כן במה שנסתלק כלול הכל:

ומה שלא הושרש שם - לא יכול להיות אחר כך, ר"ל לא די שיהיה הרשימו שורש לכללים, שאחר כך יתפרטו הפרטים למטה, אלא כמו כן צריך להיות מושרשים כל התחתונים ברשימו, שכל פרט צריך שיהיה מושרש בו. ראיה לזה, בכל -יכול - אי אפשר להיות שום פרט שלא יהיה נכלל בו. הרשימו הוא גילוי כל מה שהיה כלול בכל - יכול בבחינת שורש התחתונים. אם כן גם הרשימו - צריך שאפילו כל הפרטים יהיו כלולים בו:

חלק ב:

ואף על פי כן כל המושרש שם לא היה יכול למצא, אלא אם כן הבלתי תכלית עצמו ינהג אותו, והיינו כי יש עצמים שתנועתם מצד עצמם, ויש שתנועתם מצד אחרים. דרך משל, הגוף תנועתו מצד אחר, הנשמה תנועתה מצד עצמה. ולכל זה צריך שיהיה שורש למעלה. אם כן גם באורות צריך שיהיו אורות שתנועותיהם מצד עצמם, והם שורש לעצמים שסגולתם כך, ויש שתנועתם יהיה מצד אורות אחרים, והם שורש לעצמים שסגולתם כך.

הרשימו הוא שורש לגוף, והבלתי -תכלית - לנשמה. על כן הבלתי -תכלית מתנהג בעצמו, הרשימו תנועתו על ידי הבלתי -תכלית. והבנת זה הענין הוא: **אלא אם כן הבלתי -תכלית ינהג אותו**, ר"ל שאף על פי שחוקות ההנהגה הם מה שמסודר ברשימו, ראשית ההנהגה אינה שם, אלא בבלתי -תכלית. ועניני הרשימו מתנהגים רק על ידו כגרזן ביד החוצב בו.

ושתי ידיעות יוצאות מן ההקדמה הזאת. א' - שאין מציאות למעשה הרשימו אלא על ידי הבלתי - תכלית. והב' - שהבלתי -תכלית הוא מנהג את הרשימו. ומלה זו מורה יותר מתנועה, שאילו לא היה הבלתי -תכלית אלא מניעה את הרשימו, היה לו לומר - לא היה יכול למצא אלא על ידי הבלתי -תכלית. אבל אנו אומרים - מנהג אותו, שהוא מנהג ומסדר עניני עצמו של הרשימו. ופירוש ב' ענינים אלה הוא,

הא' - שאין מציאות למעשה הרשימו על ידי הבלתי -תכלית. וזה, כי אף על פי שמה שפועל הא"ס ב"ה לפי התחתונים היא פעולה מוגבלת, לא מפני זה נאמר שהוא פועל אותה בדרך מוגבל כמו אדם. אלא דרך פעולתו לא תוכל להיות מושגת ממנו, כי היא

דרך בלתי מוגבלת, אלא שבכח גזרת רצונו, אף על פי שהוא פועל והולך כדרכו, אין מגיע לנו אלא מה שמגיע, והיא הפעולה המוגבלת. ונמצא באמת שהפועל הוא המוגבל, לא הפעולה, שהיא דרך הוצאת הפועל. כי אין התחתונים מקבלים אלא לפי הכנתם. ועל כן כל מה שנדבר - לא נדבר אלא בפועל נגבל, שהוא מוגבל. אבל הדרך שהא"ס פועל הפועל ההוא - זה נשגב ממנו, ולא נדעהו, ולא נחקור אחריו, כי אין לנו שיכות לדעת אלא מה שנעשה - מה ענינו, אך איך נעשה - זה אי אפשר לדעת.

דרך משל, נדע שיש ספירות מצומצמות נעשות מאורו, אבל איך עשה להעלים אורו ולצמצמו - זה לא נוכל לומר. מה שאינו כן מן הצמצום ולמטה, שנוכל לומר זה. כי הרי נוכל לפרש בפרצופים חלקיהם ושליטותיהם ותולדותיהם איך יוצאים, ומה נעשה בהם בחדשם תולדות. מה שאין כן בא"ס ב"ה, שאי אפשר לומר בו חלקים ושום ענין כאלה. על כן אי אפשר לומר איך פעל, או איך מתלהטים עתה ממנו הספירות האלה. אלא שכל זה הוא פעולה בלתי -תכליתית.

ואביא לך ראיה שדרך הפעולה בכל הפעולות צריך שיהיה בלתי מוגבל. וזה, כי הנה א"ס ב"ה צריך שלא יהיה בו שום שינוי. אך שיהיה פועל בזמן אחד בדרך אחד, ובזמן אחר בדרך אחר - זה שינוי. אם כן אין הא"ס ב"ה פועל פעם בדרך אחד ופעם בדרך אחר. מוכרחים אנו לומר שפעולות הא"ס ב"ה שוים, ואותה הפעולה שמגעת לנו בגבול - הוא פועל אותה בלי גבול כדרכו, אלא שאנו מקבלים מה ששייך לנו. אמנם שלא יהיה שינוי בפעולות א"ס ב"ה - זה פשוט, שהרי א"ס ב"ה צריך להרחיק ממנו כל מקרה גוף לגמרי, והשינוי הוא מקרה גופני ודאי, אם כן לא יהיה בו. ועוד זה הדבר נתברר בדברי רשב"י זללה"ה, שאמר לא אשתני בכל אתר. וכן בר"מ שהבאתי למעלה בענין הנשמה, ע"ש.

כללו של דבר - יש לנו שני דברים, פועל א"ס ב"ה, ופעולתו. הפועל הוא המגיע לנו והוא מוגבל, הפעולה היא הנעלם ממנו, והיא בלתי מוגבלת. הפועל המוגבל הוא הרשימו. אך הפועל צריך לפעולה, והפעולה היא בלתי מוגבלת - פעולת הא"ס ב"ה שפועל בבלתי -תכלית. הרי שאין המושרש ברשימו נמצא אלא על ידי הבלתי -תכלית. אך אם היתה דרך הפעולה גם כן מוגבלת, אז היה הרשימו פועל לפי עצמו, בלא צורך לבלתי -תכלית.

הב' - שהבלתי -תכלית מנהג את הרשימו הנהגה וסידור ממש. וזה בא בבת אחת עם מה שהפעיל את הפועל - הוא הבלתי -תכלית בבלתי תכליותו. כי בדרך זה הוא גורם שאף על פי שהנפעל הוא דרך אחר, אף על פי כן יהיה כללות תכליתו מסודר ממנו, ומתנהג לפי הנהגתו. ופירוש זה הענין - יש לבלתי -תכלית סגולה - שהוא שלם בתכלית השלמות, ובשלמות זה הוא כלו טוב, כמ"ש למעלה בענין היחוד, שאין רע נמצא לפניו.

אלא בהעלם שלמותו יש מציאות לרע. ובהתגלות שלמותו - הרע איננו עוד, בסוד, "בלע המות לנצח".

אך כדי לגלות יחודו בדרך מבורר - העלים שלמותו, והניח דרך בלתי שלם לברוא הנבראים בלתי שלמים ולהנהיגם, וזהו הרשימו. כי הרי הנבראים אפילו שיהיו בתכלית השלמות, לא יוכלו להיות בשלמותו ית', כי כיון שהם נבראים לא יגיעו לעולם להיות במדרגת הבורא. ואמנם הרשימו הזה בהיותו יוצא בסוד העלם השלמות, הנה נשרשים בו חסרונות והעלמים רבים. והאמת, שכוונת החסרונות הוא, שעל ידו נתן הדרגה למצבי הנבראים להתקרב אל השלמות בקריבות של הדרגה. מה שאין כן הבלתי -תכלית, שאין בו הדרגות, ועל כן הוא שלם מתחלה.

אמנם בשתי בחינות היה יכול להיות הרשימו הזה, או שיהיה חק אחד בלתי שלם להנהיג בריות בלתי שלמות, שלא יצאו לעולם מן החסרונות שלהם, או שיהיה חק אחד שהחסרונות האלה שבו, אדרבא, יהיו סובבים והולכים עד שישלימו בשלמות הנעלם מתחלה.

ואתן לך משל על זה. דרך משל, השכר והעונש הם חסרון שלמות, כי בשלמות צריך שהכל יהיה טוב. אלא שבהעלם השלמות נשארה ההנהגה מסופקת, אם להיטיב או להפכו, לפי מעשה בני אדם התחתונים. וזה הדבר מושרש ברשימו, כי שם יש כל עניני השכר, ועניני העונש כנגדם, מזומנים להתעוררות התחתון. ואולם היה יכול להיות, שזה הדבר ילך לעולמי עולמים כך, הצדיקים יקבלו שכר והרשעים יענשו, זה היה אם הרשימו לא היה מתנהג מן הבלתי -תכלית. אבל כיון שהבלתי -תכלית הוא המנהג את דרכי הרשימו, אם כן דרכי הרשימו צריכים לסבוב כדי לבוא אל השלמות, לא לישאר כך. וזהו שניתן גבול לימי הבחירה והשכר והעונש, דהיינו שית אלפי שנין הוי עלמא, שאז נמצא שהרשימו כמו גלגל שיש בו כל כך מעלות, שאין בו לרכוב אלא כל כך מעלות, וסוף הכל תהיה מנוחה בשלמות.

נמצא שהא"ס ב"ה הוא הפועל בשלמותו בבלתי תכליותו אפילו מה שנפעל בגבול. וכמו שהפעולה הוא כך בשלמות - גם כוונת הפעולה היא השלמות. אלא שעל פי כוונה זאת נפעל הפועל המוגבל הבלתי שלם. ומהו הריוח בזה? שאף על פי שהאמצעי הוא בלתי שלם, דהיינו שהפועל חסר, אך תולדתו הוא להביא ודאי אל השלמות בסוף הגלגולים: חלק ג:

אלא שהבלתי -תכלית אף על פי כן לא יפעול אלא מה שמושרש ברשימו, שאף על פי שאמרנו שראשית הנהגה באה מן הא"ס ב"ה לפי שלמותו, כבר גזר שלא יגיע לתחתונים

מפעולתו זאת אלא אותו הסדר המוגבל, שהוא הרשימו. ואף על פי שהכוונה היא לשלמות, וגם אמיתת הפעולה היא שלמות שהכל טוב, כנ"ל בסוד, כל מה דעבד רחמנא לטב, ובסוד, "אודך ה' כי אנפת בי", בהגיע הדבר לתחתונים - מתעלם השלמות, ולא יגיע להם אלא מה שנותן חק ההעלם הזה. אלא שחק ההעלם מסובב מן השלמות, עד שהוא מהלך בדרך אחד, שסופו ודאי מגיע אל השלמות כנ"ל:

והיינו כנשמה המנהגת את הגוף רק לפי מה שהוא, ושתי הוראות לענין זה, א' - שאין ביאת הבלתי -תכלית לנהג את הרשימו מוסיף ברשימו שום כח חדש, אלא מה שכבר מושרש בו מתנועע על ידו, וגם מסודר על ידו. ודומה לזה - נשמה בגוף, שאינה מחדשת בו כלום אלא מתנועע מה שכבר מוטבע בו. ב' - שענין המצא הקו של א"ס ב"ה ברשימו - הוא עצמו - שורש גוף ונשמה בעה"ז. על כן מקריהם שוים:

חלק ד:

וזה נקרא קו, זה הענין שא"ס ב"ה נכנס בהנהגת הרשימו - נקרא שקו ממנו נכנס תוך החלל: **קו**, זהו מה שאנו אומרים שקו אחד נמשך מא"ס ב"ה המקיף, כמו צינור אחד אל תוך החלל, ושדרך הצינור הזה יורד אור מא"ס ב"ה למה שבתוך החלל, ועל ידו מתדבקים המאציל בנאצל.

והענין הוא, כי הנה בכלל הכל -יכול הוא, להיות מביט גם אל פעולת זולתו. וכיון שנתחדש מציאות הדרך המוגבל, הנה יביט עליו הא"ס ב"ה גם כן בכל יכלתו.

והרי לנו בכאן ג' דברים - מה שהא"ס פועל לפי שלמותו, אותם הדברים עצמם שאנחנו מקבלים אותם בגבול, ומה שאנחנו מקבלים לפי הגבול, ומה שהכל -יכול מביט אל ענין הדרך המוגבל עצמו שאנחנו מקבלים. והנה הבטת הכל -יכול - זה הוא הצינור, שגם הוא קו מא"ס ב"ה, אלא שהיא הבטה אל הרשימו לפי מה שהוא רשימו מוגבל. ומה שאנחנו מקבלים - זהו כללות הרשימו. מה שהא"ס ב"ה, פועל אותו הענין עצמו לפי שלמותו, זהו מה שנמשך מן הא"ס ב"ה אל תוך החלל דרך הצינור.

והיינו שבתוך מה שהא"ס ב"ה מביט אל הדרך המוגבל בכל -יכולתו, מתעלם ומתלבש מה שהוא פועל אותם הפעולות עצמם של הרשימו לפי שלמותו, לכן נקרא לזה צינור, ולזה אור נמשך בתוכו. וזה הנמשך הוא מה שנאמר - שהרשימו מקבל אורו מא"ס ב"ה, וכן שמתדבק המאציל בנאצל.

וזהו דוקא המנהג את הרשימו, כנשמה את הגוף. כי הבטת הכל -יכול כבר שמעת שאינה שום הארה מתחלפת מן הרשימו, אלא מביט עליו לפי מה שהוא, אך האור הזה הוא ענין המתחלף מן הרשימו, שהוא לפי השלמות העליון של א"ס ב"ה. ומה שברשימו

הדברים הולכים בהעלמים וחסרונות כדלקמן - בנשמה הוא הכל לפי הטוב והשלמות. אמנם א"ס ב"ה הוא בלתי -תכלית בכל כחותיו כנ"ל, ואין ענין לבלתי -תכליתו עמנו, אלא בבחינה זאת הפרטית. דהיינו בזה הכח עצמו של המשיך הפעולה חוץ ממנו, שגם זה פועלו - ואפילו עמנו - בשלמותו ובבלתי -תכליתו. אלא שאין אנו מקבלים אלא בגבול, כקול שהיה מדבר עם משה, שלא היה נשמע אלא לו, אף על פי שהיה קול גדול ולא יסף. על כן נאמר שבזה מתדבקים המאציל בנאצל.

והנה תבין, כי הצינור - אינו שום הבחנה פרטית בעניני הפעולה כנ"ל, אלא האור הנמשך והרשימו. הרשימו הוא כלל כל חוקות השכר והעונש, שלפי זה הדרך נראה לכאורה כמה קילקולים שנתקלקלו בעולמות לפי הפגמים שפגמו החוטאים. והאור שבמנים הוא לפי דרך היחוד, שהכל טוב, ואין רע כלל, ואין פגם, בסוד, "שיחת לו לא". והוא המנהג את הרשימו כנ"ל, שסופו יהיה רק טוב ושלמות.

ואלה הב' דרכים נקראים שם וכינוי. והנה א"ס ב"ה המקיף - הוא השלמות השלם, והטוב שולל את הרע, ואין שייך שם להראות הרע ותיקונו, אלא מגיד מראשית אחרית, ונראה הכל טוב. אך אחר ההעלם, דהיינו הצמצום, שם מתחלקים הדברים לב', דהיינו השם וכינוי כנ"ל. והכוונה - שהשם ישלוט ו"תגלה בסוף הכל, ויחזיר כל הנהגות ה' כינוי אליו. ואז יהיה מה שהוא כבר בשלמות העליון א"ס ב"ה המקיף:

קו אחד מא"ס ב"ה, כי הרשימו, אף על פי שיש בו חלקים רבים, אינם ענינים נפרדים, אלא חלקי בנין אחד שלם. רק שלגבי דידן הם הרבה, כי אין אנו משיגים אלא כל דבר בפני עצמו. אך החידוש מה שחידש הא"ס ב"ה, הרי כבר אמרנו שאינו אלא ענין אחד לבד, ועל הכללות הזה מביט הכל -יכול בכל יכלתו בכלל אחד. וכן פועל הא"ס בשלמותו פעולה אחת. על כן נאמר שהוא קו אחד.

ותבין שאין אומרים חלק אחד, אלא קו אחד. והיינו כי בא"ס ב"ה אין הפרש חלקים, אלא בשלמותו, בכל בלתי -תכליתו, מביט אל הענין הזה. וזאת ההבטה הכללית נקרא קו, פירוש - ניצוץ, כמו ניצוץ השמש היוצא מהארת כל השמש:

הנכנס בתוך החלל, זה פשוט לפי המראה, וכמש"ל:

שבו נברא אחר כך וכו', שהרשימו נעשה עולמות, כדלקמן, אחר שבא הקו הזה ואסף אותו, וחילקו לחלקיו, והוא עצמו נתעלם בו. וזה מראה איך שהקו מנהג את הרשימו:

ונמצא הקו הזה, זה פשוט כמש"ל, שהקו הוא מה שהא"ס ב"ה פועל הפעולה הזאת המוגבלת עצמה לפי שלמותו: **והנה הקו וכו'**, וזהו מה שאמרתי למעלה - מן הצינור, שהוא כמו הלבוש לקו עצמו. עד שנאמר שמה שירד הא"ס ב"ה תוך החלל הוא כללות

קו אחד - צינור ואור נמשך בתוכו. כי הקו מחובר מב' אלה, ונקראים שניהם בכלל קו אחד, בדברי הרב זללה"ה:

וזה מה שהכל יכול וכו', וזה פשוט כמ"ש למעלה. ענין זה במראה יראה - שמא"ס ב"ה המקיף יורד קו אחד, וממלא. וזהו צינור בין הא"ס ב"ה ומה שבתוך החלל, להדבק זה עם זה:

פרק כח

הקו מתחלק לאור פנימי ומקיף:

קו הא"ס ב"ה, הנכנס בתוך הרשימו, נעלם בו בפנים בכל מדרגותיו, ונקרא שמנהגו. ועומד בחוץ ומקיפו, ונקרא שכולל כחו ומביט עליו לכל צד. ואף על פי כן, הכל רק בדרך מה שהוא משתווה לרשימו. וזהו אור פנימי ומקיף של ספירות, שהוא סוד הכלי:

אחר שזכרנו הכנס הקו תוך החלל, עתה צריך לפרש באיזה אופן הוא מתפשט בו:

חלקי המאמר הזה הם ג'. ח"א, **קו הא"ס** כו', והוא האופן שנתפשט הקו בתוך הרשימו. ח"ב, **ואע"פ כן**, והוא שהקו משוה עצמו לפי הרשימו שהוא נכנס בו. ח"ג, **וזהו אור פנימי**, וכו', והוא חילוקי התפשטות בשם:

חלק א:

קו הא"ס ב"ה, הנכנס בתוך הרשימו, נעלם בו בפנים בכל מדרגותיו. והיינו לפי ענין שתי הנהגות שזכרתי למעלה, הנהגת הטוב ורע והנהגת היחוד [נ"א,הנהגת שם וכינוי]. הנה הנהגת היחוד נעלמת בתוך אותה של טוב ורע הנראית, ועל כן נאמר שהקו נעלם, וזה מה שהרויח הקו להתלבש ברשימו:

ונקרא שמנהגו, והוא מה שאמרנו למעלה שהרשימו מתנהג על פי הנהגת היחוד. וזה מה שאמרנו שמרויח הרשימו ממה שהקו נעלם בו:

חלק ב:

ועומד בחוץ, וזה כי האור שהלך לכנס בכלי - לא כולו נכנס, אלא חציו עומד בחוץ. וכן עושה פעולתו ועומד על משמרתו, זה שבפנים כמו זה שבחוץ. ועוד תבין אלה הענינים מה הם - בחלק הג' מן המאמר הזה:

ומקיפו, ר"ל שאינו עומד מרחוק, שלא יהיה לו שייכות עם הנפעל, שהוא הרשימו, אלא מקיפו: **ונקרא שכולל כחו**, ר"ל שהוא סיבה לו, ונמצא שכולל אותו כסיבה למסובב: **ומביט עליו לכל צד**, היינו שכל סיבה צריכה להספיק לכל חלקי המסובב ממנה. והמקיף הוא סיבה לכלי כנ"ל. אם כן צריך להביט עליו לכל צד:

חלק ג:

ואף על פי כן, הכל רק בדרך מה שהוא משתווה לרשימו, אף על פי שהוא מקיף, שלא נגבל בכלי, אינו כמו הא"ס ב"ה המקיף שהוא חוץ לכל גבול, אלא כל מה שנכנס לחלל משתווה הכל לרשימו. ולכן האור המקיף שייך לכלי:

חלק ד:

וזהו אור פנימי ומקיף. אלה הם השמות של שתי המדרגות: **של ספירות שהוא סוד הכלי**, וזה ביאור כל ענין זה של פנימי ומקיף. והוא מה שפירש ברע"מ פ' אמור על א"ס ב"ה, שהוא בגו כל ספירה ולבר מכל ספירה.

והענין הוא כמו שאמרנו כבר, איך הקו מנהג הרשימו בכל אותם הדרכים שזכרתי, דהיינו שהפעולה היא בדרך בלתי -תכלית, ושהיא בדרך השלמות. נמצא שעל כל מדרגה ומדרגה מן הרשימו יש השקפת הא"ס ב"ה על המדרגה בשלמותו. ואין קיום לחלקים אלא מפני שהרצון רוצה בהם. וזהו ענין הא"ס ב"ה הנמצא בכל ספירה וספירה בכל צד, שאין קיום לשום ענין של הספירה ההיא אלא ממנו.

ונמצא שכל העיקר הוא הא"ס ב"ה, ומכל פעולה שהוא פועל לצורך הנבראים, אפילו מה שהוא לפי ענינם, עם כל זה אינו מתגלה ממנו אלא החלק היותר קטן שבה.

ונמצא שהשקפת הא"ס על המדרגה המוגבלת, שהיא מה שמקבלים התחתונים - רוב ההשקפה נשגבה ממנו, וזהו האור המקיף. והחלק האחרון שבפעולה הוא אותו השלמות שמתלבש בפועל הנפעל. דהיינו שאפילו השלמות שאנו מבינים שיש בפועל, הנפעל בסוד קו שבתוך הרשימו, אינו אלא החלק הקטן שבפעולה ההיא, והוא העומד לנהג הרשימו הנראה, ששיעורו כנגד החלק הקטן ההוא.

והנה ההשקפה הזאת נמצאת בכמה דרכים בספירה, בתוכה ממש, בכל חילוקי הדרגותיה, שהם הנקראים כלים - חיצון ופנימי ותיכון, והעיקר מבחוץ לה בסוד מקיף עליה.

וכל אלה נקראים בשמות פרטיים לפי דרך התפשטותם. וכל הדרך המבואר בדברי הרב זללה"ה בענין התפשטות אור פנימי ומקיף, הוא רק על ההשקפה הזאת המתפשטת גם היא במדרגות לפי סדר חקות הרשימו ומדרגותיו.

ענין זה במראה יראה, האורות בנוים מכלים מתוקנים, ובתוכם וסביבם אור א"ס ב"ה בסוד אור פנימי ומקיף:

פרק כט

הספירות ופנימיותן - בנין הרשימו והארת הקו:

הספירות הם מה שיצא מסוד המקום שנעשה בזמן הצמצום. כל ספירה - חלק מן הרשימו. ולפנים מזה יש פנימיות הנמצא מצד קו הא"ס ב"ה שנכנס בתוכו. והקו מאיר בתוך הפנימיות בסוד נשמה לנשמות. ומצד זה הוא שוה בכל המדרגות לגמרי. אך הנשמה שהיא הלבוש שלו - זאת נעשית לכל פרצוף לפי מה שראוי לו. ובה נבחנים הפרצופים זה מזה, שאין השינוי בקו, אלא בלבוש שלו שהיא הנשמה:

אחר שידענו הקו והרשימו בכלל, עוד יש לדעת פרטות הענין, איך מזה נעשו הספירות: חלקי המאמר הזה ד'. ח"א, **הספירות הם מה שיצא** וכו', וזה בנין חיצוניות הספירות. ח"ב, **ולפנים מזה**, וזה ענין פנימיותם. ח"ג, **והקו מאיר**, וזה ענין פנימיות נעלם יותר. ח"ד, **ומצד זה הוא שוה**, וזה ההפרש שבין הפנימיות בין הא' לב':

חלק א:

הספירות הם מה שיצא מסוד המקום שנעשה בזמן הצמצום, היינו כי הנה כבר נתפרש למעלה, שהמקום הוא מה שנותן המציאות לנמצאים, עד שמה שאינו מוכן בו - אי אפשר לצאת אחר כך. וכן קודם שהיה המקום, לא היה אפשר לשום נמצא להמצא. ואחר שנעשה המקום - יצאו הספירות, ויצאו לפי מה שהוא המקום. אך לפי המקום לא יש אלא הרשימו, כי הוא לבדו נשאר כשניתן המקום. וכבר שמעת למעלה, שכל מה שהיה יכול לצאת לגילוי - כבר יצא ברשימו. אם כן אין הספירות אלא מן הרשימו:

כל ספירה - חלק מן הרשימו, והיינו שהרשימו היה נקרא כך כנ"ל, עד שלא היה פעולה אחרת כי אם להיות מה שנשאר מן הצמצום. אך אחר כך התחיל לפעול, שהיו חלקיו נבנים ונעשים עולמות ופרצופים, עד שכל ספירה בכל מקום שהיא - היא חלק אחד מן הרשימו.

וזה פשוט, כי הנה הרשימו הוא כללות כל העתיד להיות בספירות בכל מקום שהם, אלא שהיה הכל בכלל אחד. על כן בבחינה זו נקרא רק שורש למה שעתיד. אבל באמת, הוא הכלל של כל מה שעתיד להיות, שמה שנהיה אחר כך - הכל פרטים ממנו. כל פרט הוא חלק מן הכלל, אם כן כל מה שהוא בספירות בכל מקום שהם - הוא חלק מן הרשימו. ואפילו שתצא אחר כמה מדרגות - לא אריא, שהרי לא יכלה לצאת אלא שם. אבל לא מפני זה [נאמר] שלא תהיה חלק מן הרשימו העליון, כי כבר שמעת שמה שלא נכלל שם בכלל - אי אפשר להיות אחר כך בפרט כלל:

חלק ב:

ולפנים מזה יש פנימיות, וזה, כי כבר כל זה הולך לפי סדר דמות אדם, כמ"ש עוד לקמן, וכמו שפירשנו למעלה בסוד נשמה וגוף. וזה הפנימיות הוא נשמה לכלי. אחר כך יש נשמה לנשמה, כמו שיש לאדם, כדלקמן:

הנמצא מצד קו הא"ס ב"ה שנכנס בתוכו. וזה, כי כל חיבור שני דברים מוליד תמיד דבר נוסף אמצעי ביניהם. וזהו הנמצא מצד קו א"ס, שמן הכניסה עצמה נולד דבר זה. והאמת, שבהכנס הקו בתוך הרשימו - מזהיר ממנו זוהר לפי הכניסה הזאת, והוא מתיחס אל המקום שנכנס בו, וזהו הנשמה של הכלי. וז"ס המוחין הפרטים של כל פרצוף:

חלק ג:

והקו מאיר בתוך הפנימיות בסוד נשמה לנשמות, וזה מה שהוזכר תמיד בס' הזוהר ובתיקונים ענין שקיו דאילנא, שזה אינו המוחין, כי המוחין הם דברים פרטים לפי בנין הפרצוף, כמבואר בדרושים:

חלק ד:

ומצד זה הוא שוה בכל המדרגות לגמרי, זה צריך לפי מה שנתבאר בזוהר - לא אשתני בכל אתר. דמציאות זה פשוט, כי הקו עומד רק בבחינת הפעולה השלמה של א"ס ב"ה, שהוא פועל בה החקים הנגבלים כולם, וזה פירשנו למעלה כבר. אך הפעולה השלמה הזאת - כך נבחין אותה בכתר, שהוא החק והספירה היותר עליונה, כמו במלכות שהיא אחרונה. כי כל מה שפועל הא"ס - פועל אותו בשלמות, ואין חילוק בזה בין קטן לגדול, אם כן הקו הוא שוה בכל המדרגות, ועוד שזה דבר נאות אל הא"ס ב"ה - שלא יהיה הוא משתנה כלל, אלא הספירות הם המשתנות. וזה, כי הספירות הם לפי מה שמקבלים הנבראים לפי הכנתם, וכיון שיש שינוי בהכנת המקבלים - ימצא שינוי בספירות. אך קו הא"ס ב"ה, שהוא לפי שלמותו, אין שייך בו שינוי.

ועוד דבר זה נראה בבחינת הנשמה והגוף גם כן. כי בגוף הוא חילוק האברים, ומה שמוטבע באבר אחד, אינו מוטבע באבר אחר. אך הנשמה כולה היא נשמה אחת, ולא נאמר שחלק הנשמה בחוטם אינה חלק הנשמה שביד, אלא כל הנשמה בכל חלק. והרי היא שוה בכל חלק מן הגוף, והפעולות משתנות בחלקי הגוף. אך הנהגת הגוף הוא על ידי הנשמה. הרי נמצא שהנשמה מנהגת את הגוף בכל שינוי פעולות בלא שתשתנה היא. והקו הוא כנשמה לגוף, שכבר פירשנו שהכחות מחולקים ברשימו כגוף, אך הקו מנהיגו כנשמה, אם כן צריך שיהיה שוה בכל המדרגות.

ושתי ההבחנות האלה שאמרנו - להיות הספירות לפי המקבלים, וכן ענין הנשמה והגוף, מבוארים יחד בדברי רע"מ פ' פנחס (רנ"ד ע"ב), ההוא אבר דעביד ביה פקודא אתקריאת נשמה לגביה וכו' ע"ש.

ועוד הבחנה שלישית בזה הענין - היחוד והשכר והעונש שכבר פירשתי לך, שהשכר ועונש ענינו בספירות, והוא משתנה לפי המעשים, על כן הם משתנות. אך היחוד הולך לתכלית אחת לבד בכל פעולה, בלי שום שינוי. וזהו הקו שהוא שוה בכל המדרגות. ותבין שההשואה הזאת היא השואה גמורה, פירוש - כי יש נושאים משתוים זה לזה בערך, ויש שמשתוים לצד אחד, ששניהם באים בו אל מקום אחד, או תחת סוג אחד, ויש שמשתוים לגמרי. אך הקו השואתו היא לגמרי, וזה פשוט מכל הראיות שהבאנו, שהרי פעולתו שוה ממש בכל מדרגה בלא שום שינוי כלל:

אך הנשמה שהיא לבוש שלו, הלבוש בענין הנשמה הוא ענין אחד בינה ובין הגוף, מתיחס אל הגוף, שבהתלבשה בו - פועלת הפעולות הצריכות לפי הגוף ההוא, וכשהיא חוץ ממנו - אינה פועלת כך. וזה הלבוש שמלביש הקב"ה את הנשמה בבואה לגוף, כמו שפירש בזוהר. שאם לא היה זה הלבוש - לא היה לה להתיחס עם הגוף כלל, והרי קודם שבאה לעוה"ז היתה כמו מלאך בלא יצה"ר, בלא בחירה. ובהכנסה בגוף, נעשית בעלת יצה"ר ובעלת בחירה. אך הכלל נמשך מהתלבשה בזה לבוש הגוף.

וכל עניני הלבושים למעלה הם בסוד זה - משנים פעולה למתלבש בהם כפי ענינם. וכן אמרו בענין הנחושת שהוא לבוש שלובשת השכינה. כשרוצה לזון את הקליפות. וכן בתיקונים, לבושים דלביש ברמשא לא לביש בצפרא. כי העצם הוא אחד תמיד, ומתלבש בלבושים שונים, ועל פי ענינם פועל כל הפעולות השונות שפועל. ותראה שכן מצינו שכתוב, "ויעט כמעיל קנאה וילבש צדקה כשריון". ולפי הענין הזה ברצות הרצון העליון להכניס הקו לנהג את הרשימו, שהוא רחוק ממנו כגוף מן הנשמה, הוצרך הלבוש האמצעי ביניהם, כמו שיש בין הגוף והנשמה, ואז בהתלבשו שם - פועל ברשימו מה שיש לו לפעול:

זאת נעשית לכל פרצוף לפי מה שראוי לו, כל פרצוף לפי מה שהוא צריך לקבל ההנהגה מן הקו השוה. אך אין קבלת הפרצופים ממנו אלא על ידי הלבוש הזה. אם כן הלבוש הזה צריך שיהיה בכל פרצוף לפי מה שהוא, כדי שבכל אחד מן הלבושים האלה יפעל הקו פעולתו השוה:

ובה נבחנים הפרצופים זה מזה, כי כל הבחנות שנבחין בספירות למעלה, צריך שיהיה על פי סדר דמות אדם למטה, כדלקמן. שהרי דמות זה משתרש למעלה בכל המדרגות.

וכמו שנוכל לדון מן הספירות אליו, כך נוכל לדון ממנו לספירות, וכדלקמן. והרי אנו רואים שהגופות שוים בבחינת האדם בצורתם הכללית, וההפרש בין איש לחבירו בענין המדות והחכמה ויקר השכל - היא בנשמה. וההפרש באיש עצמו בין זמן לזמן, וכל עניני הנהגת הגוף ופעולותיו - מן הנשמה הן.

ובאמת כך הוא למעלה. וכן תמצא כפי הנלקט מכל הדרושים אשר להרב הקדוש האר"י זללה"ה, וכל המאמרים מרשב"י זללה"ה. סוד כל זה הוא המוחין, שהם הפנימיות של הפרצופים, שבהם כל ההנהגה, וכל הפרצוף מתנהג על ידם. והם משתנים בפרצופים עצמם מזמן לזמן, ומשנים עניניהם ופעולותיהם, וכמו שאפרש לך לקמן במקומו. ואלה הם הנקראים בשם לבוש הזה לקו הפנימי, שבהם ו, נבחנים הפרצופים זה מזה ככל עניניהם, אם במהותם, פירוש - להיותם חסד דין רחמים, אם בכמות ערכם, פירוש - להיותם גדולי הערך או קטני הערך. כי לפי מה שהם - כך מקבלים הארה מן הקו המלובש בם.

וזהו: **שאין השינוי בקו, אלא בלבוש שלו, שהיא הנשמה**, כי לכאורה יקשה שינוי הפרצופים זה מזה בענין גדולת ערכם, כי הנה זה תלוי לפי קרבתם או ריחוקם מא"ס ב"ה. אך קו הא"ס ב"ה עומד בכל המדרגות בשוה, אם כן היו צריכים להיות כולם שוים. אך הענין הוא זה שפירשתי, כי אף על פי שהקו שוה, אבל הלבוש הוא משתנה, וכפי ערך הלבוש כך הוא מקבל מן הקו. ונמצאו הפרצופים גדולים וקטנים - ולפי מה שמוכן הנשמה שלהם לקבל מן הקו שבה.

ותבין ממה שנאמר במאמר הזה ובמאמר הקודם, כי שלשה דברים יש בספירות, הכלים, המוחין, והאורות הפנימים ומקיפים. הכלים הם מדרגות הרשימו, החוקים הנמצאים אחר העלם השלמות. והאורות הפנימים ומקיפים, הם מה שהא"ס נמצא בכל המדרגות. והמוחין הם הלבושים הנעשים בכל פרצוף לפי מה שהוא, שבם נמצא השקפת הא"ס ב"ה כנ"ל.

והמוחין יש בהם נפש רוח נשמה חיה יחידה מצד עצמם. ואין חיה יחידה אלו - המקיפים שאנו מזכירים מאורות פנימים ומקיפים, כי הרי תמצא שהדרושים סותרים זה את זה לגמרי, ולא אאריך בזה עתה, כי הוא דבר נראה לעינים בדרושים שנאמר בענין המוחין, ומה שנאמר בענין א"ס ב"ה ומקיף. והתירוץ הוא זה שאמרתי עתה, ותמצא בזה הכל מבואר, כי, יש גם כן לענין זה של האורות דרך פרטי להתפשטותם. וכן הם מגיעים לפרצופים באותו הדרך הנאמר שם. בלבוש של החכמה וחלוק של בינה, והכל כמוזכר שם.

ענין זה במראה, יראה הפרצופים במוחיהם עם הקו פנימיות שוה בכולם:

פרק ל

הקדמה כללית להשתלשלות ההנהגה מהצמצום:

בצמצום הושרש שילכו הדברים לפי הנהגת העולם עד הסוף, פירוש - שיוכלו הקלקולים להמצא, אך שסוף הכל יחזור הכל לתיקון האחרון, שהיחוד יראה לאמיתו. ועל פי הדרך הזה הושם החק - שסוף דבר נעשה המציאות בסוד טוב ורע, גם את זה לעומת זה, דהיינו שיתפשט ענין הספירות בכל מדרגותיהם וכל תולדותיהם, הכל לצד ההטבה. ושיברא בריאה אחת שיהיה בענינה כל קלקולי הטוב, והיא הנקראת ס"א. ויהיה הכוונה שיתגבר כח ההטבה, עד שכל קלקול יחזור לתקון, ואז יוודע היחוד לאמיתו.

עד עתה דברנו ממה שנעשה בראשונה בחידוש הדרך המוגבל, ועניני התקשרו עם הבלתי -תכלית, מכאן והלאה נדבר מן ההשתלשלות - מה שנעשה אחר זה. והוא התפרט הכלל שברשימו לחלקיו, לפי כל ההכנות שהוכנו כבר בענין זה, שהם אותם שזכרנו. ועתה נאמר המונח הראשון של ההשתלשלות הזה, ויהיה זה החק הכללי שבכל מה שנמצא מכאן ולמטה:

חלקי המאמר הזה הם ג'. ח"א, **בצמצום הושרש** וכו', והוא מה שהוטבע בתחלה במעשה הראשון הזה, לפי עניך השתלשלות הצריך להשתלשל ממנו. ח"ב, **וע"פ הדרך הזה** וכו', והוא מה הם הענינים היוצאים בהשתלשלות מך השורש הזה. ח"ג, **ויהיה הכוונה** וכו', והוא מה תהיה הכוונה בענינים האלה:

חלק א:

בצמצום הושרש שילכו הדברים לפי הנהגת העולם עד הסוף, פירוש - שיוכלו הקלקולים להמצא,

וזה, כי כבר שמעת איך רק זאת היא כל חכמת הקבלה - לדעת הנהגתו של הרצון העליון, על מה ברא כל הבריות האלה, ומה הוא רוצה בהם, ומה יהיה סוף כל סבובי העולם, ואיך מתפרשים כל הגלגולים האלה אשר בעולם, שהם כל כך זרים. כי כבר שיער הרצון העליון בעצמו סיבוב ההנהגה הזאת הגומרת בשלמות הגמור. ואלה השיעורים הם מה שאנו מפרשים בסוד ספירות ועולמות.

והצמצום, כבר שמעת, שהוא השיעור הראשון ששיער הרצון העליון לברוא כל הנבראים. וזהו מה שקראנוהו כבר מקום כל העולמות, שאמרנו גם כן שהוא מקום

מספיק לכל המציאות הנמצא. ונמצא, שודאי בתחלה היה משוער אצלו מה יהיה מציאות הנמצא, ועל פי זה עשה המקום שיהיה מספיק לכולו. והשיעור הזה הוא הדרך המוגבל, שאמרנו כבר שהיה כלול בו, והוא שיצא אחר כך בסוד רשימו בתוך המקום הזה.

נמצא המעשה הראשון הוא המקום הנעשה בצמצום, שזהו החידוש הראשון כשסילק הא"ס ב"ה את בלתי -תכליתו שבזה ניתן מציאות לדרך המוגבל להתגלות ולפעול. הדרך המוגבל הוא הסדר שבו ילכו הדברים לפי הנהגת העולם. אם כן - "בצמצום הושרש שילכו הדברים לפי הנהגת העולם".

שתי ידיעות יש בזה הענין,

א' - שהמקום עצמו, שהוא שורש לתחתונים, צריך להבין לו שורש לעצמו. ופירוש הענין הזה הוא, כי לא נאמר הואיל והא"ס ב"ה ברא את העולם כך בסדר הזה שבראו - זה מה שהיה יכול לברוא, ולא בדרך אחר. פירוש - דרך משל נאמר, שנעשו כל כך עולמות, לפי שהעולם הראשון הוא אור כל כך גדול שאי אפשר לנבראים לקבלו. וכן דברים כיוצא באלה, שאומרים - הוצרך כך מפני שלא היה [יכול] בלא זה. לא נאמר שהא"ס ב"ה היה מוכרח לפעול כך, ח"ו, כי הא"ס ב"ה צריך להבין אותו - כל -יכול בכל מיני יכולת שהמחשבה תופסת, ושאינה תופסת.

סוף דבר - לא שום גבול ולא שום מקרה אחר אפשר לשים בא"ס ב"ה, אלא הוא אדון הכל. והטבע הזה שאנחנו רואים אותו בעינינו בכל המוחשות שבו - הוא עשאו כך במוחשות האלה. והוא אינו מוגבל תחת שום סדר או חק כלל ועיקר. אלא כל מה שאנו אומרים - אי אפשר בלאו הכי, ר"ל לפי דרך ההדרגה אי אפשר כן. וזה אמת, שלפי דרך ההדרגה אי אפשר להוציא נבראים תחתונים, דרך משל מן א"ק, ושיקבלו אורו, כי אחר שטבע ההדרגה עשוי לפי מה שאנו מבינים בו, אי אפשר לבריה שפלה לקבל אור הכתר העליון. אך כל זה אחר שידענו שרצה א"ס ב"ה בהדרגה. אבל אם הא"ס ב"ה לא היה רוצה בזה, היה יכול לעשותו כמו שהיה רוצה.

נמצא לפי זה, שראשית ידיעת ההנהגה תלוי בהדרגה, שהוא המונח הראשון שרצה בו א"ס ב"ה, ועל פי הרצון הזה עשוי המקום. הלא תראה כי הצמצום עצמו הוא על פי הקדמה זאת. שאם לא כן, היה א"ס ב"ה יכול בלא שום צמצום לפעול כרצונו כל הנבראים היותר תחתונים. ואדרבא, הצמצום הוא השורש הראשון של הקדמה זאת, שהרי כיון שרצה לצמצם עצמו כדי להוציא נמצאים, הרי שרצה להעמיד האור בערך עם התולדה שתצא ממנו, שעל כן סילק בלתי -תכליתו מזה, ואז יצא המקום שיצא,

שהוא דרך ההנהגה על פי ההדרגה. והרי אם לא היה מצמצם אורו, היה נותן מציאות מן מקום אחר לנבראים, שהרי היה בוראם בלא ענין הדרגה.
אם כן נבחין עתה, הליכת הדברים בהנהגה הזאת - זהו המקום. אך שיהיה זה המקום לנבראים - זה הושרש בצמצום עצמו. ותבין לפי מה שאמרנו, שאם לא היה הצמצום - לא די, שאף על פי שזה המקום היה כלול בכח, הרי לא היה יוצא בפועל. אם כן הצמצום הוא סיבה לו, אלא שהיה יכול לימצא מן מקום אחר.
הידיעה השניה נמשכת מן הראשונה, והיינו ששיעור הצמצום עצמו הוא עשה המקום לפי מה שהוא. פירוש - שאפילו בדרך מוגבל היה יכול העולם להיות בדרך אחר. והנה הכל -יכול כולל הכל ודאי. ונמצא כיון שכמה מיני מקומות יכולים להיות לתחתונים כנ"ל, כולם נכללים בכל -יכול, אם כן מה שרצה הכל -יכול להניח - זה נשאר מקום לתחתונים. ואיך (נשער) [נשאר] זה? אלא מה שרצה שלא יהיה - [נסתלק], ונכלל שם גם כל המקומות האלה שלא הוציאם לפועל. אם כן נאמר, כפי שיעור הסילוק - כך הוא המקום הנשאר, אם היה מסלק יותר - היה המקום פחות מזה, ועל כל פנים היו העולמות נמצאים. או אם היה מסלק פחות - היו העולמות יותר גדולים, ואף על פי כן נמצאים. אם כן שיעור הצמצום הוא העושה שילכו הדברים כמו שהולכים עתה.
והנה אם נבקש טעם לשיעור הזה, היינו יכולים להשיב - "וירא אלקים את כל אשר עשה והנה טוב מאוד", שאין לנו לחקור על זה, שהוא מה שאין אנו עוסקין בו, כמבואר במקומו. עם כל זה יש לתרץ תירוץ מספיק גם לזה, והוא, שרק בענין ההדרגה הזאת - ידע הרצון העליון ששייך ענין הרע שצריך לחזור לטוב, ולא בטבע אחר כלל:
שילכו הדברים לפי הנהגת העולם עד הסוף, שהנה עתה הדברים הולכים בדרך הבחירה ושכר ועונש, ועל פי דרך זה יהיו כל הקלקולים. וזה ודאי תולדות הצמצום לפי הדין שנתחדש בו. ואחר כך א"ס ב"ה ירצה להחזיר כל רעה לטובה בסוד היחוד. אך לא תחשוב שזה הוא דרך חדש שימצא אחר כך. אלא סוד הענין הזה הוא - "אין כל חדש תחת השמש", בראשונה הוכנו הדברים בדרך זה, והיינו ששיער א"ס ב"ה כל ההנהגה כמו שהיה באמת מתחלה ועד סוף. והתיקון עצמו, גם כי נראה שהוא הפך הצמצום ותולדותיו, האמת הוא שמתחלה שיער כך, ועל פי הכוונה הזאת נעשה הצמצום:
שיוכלו הקלקולים להמצא, זהו ענין העלם השלמות שזכרתי, היינו כי הא"ס ב"ה הוא תכלית השלמות, שאי אפשר ליפול בו שום חסרון כלל, כי כל מה שהיה יכול להיות חסרון - הרי שלמותו כבר הספיק לשלול אותו. וזה הדבר נמצא בו מצד שלמות חוקו,

אבל נקרא זה בכח, שהרי לא היה החסרון מעולם בפועל, שיהיה שלמותו משלים עליו. ולא ידענו מפעולות השלמות בבירור שלם, כי אין האור ניכר אלא מתוך החשך. כי כשאין אנו יודעין מה חסרונות גורם החשך - אי אפשר לדעת מה טוב ושלמות גורם האור. על כן לברר זה הדבר בפועל - צריך לפעול פעולה אחת שהשלמות יתעלם ממנה, ואז יראו כל החסרונות שיש להם מציאות בהעלם הזה. ואז נדע למפרע מה הם החסרונות שהשלמות הקדום שולל אותם.

וזהו ממש ענין הספירות בסוד הרשימו, דהיינו הנהגת השכר והעונש, שהם עשויות על פי ההעלם הזה. ומכח זה הרי נמצא בפועל הקלקולים, שהם תלוים רק מפני שיש בהנהגה שליטה לדין. וההטבה מסופקת אם תהיה אם לאו, כיון שיש לה מונע, מה שאין כן בשלמות, שאין לה מונע כלל:

אך שסוף הכל יחזור לתיקון, והיינו כי המצא הקלקולים בהעלם השלמות - מברר במופת גמור שהשלמות צריך שיהיה תיקון כל הקלקולים האלה, שהרי בלאו העלמו - אינם. וגם עתה בא"ס המקיף, שהוא מקום השלמות - אינם, ובמקום שהוא נעלם - ישנם. אך עדיין נקרא שלא נשלמה הידיעה בבירור, כי הקלקולים ראינום בפועל, וגזרנו במופת שהשלמות מתקן אותם, מפני שאינם נמצאים בו. אך לא ראינו בפועל התיקון הזה, ואיזה דרך הוא מהלך. על כן הכוונה היא שימצאו הקלקולים כנ"ל, אך שסוף הכל יחזור לתיקון, ואז יוודע השלמות למפרע לגמרי:

לתיקון האחרון, וזהו תשובה למה שרואים שהקלקולים נתארכו כל כך. והעיקר, שלפעמים נראה תיקון, וחזר לאחור, ונמצא השלמות לא נראה עדיין. אך האמת הוא, שמראש ימות עולם הגלגל סובב רק לנקודה אחת, שהוא השלמות האחרון שימצא אחר כל הענינים. ולא היה השלמות, שפעל, בשום זמן ובשום פעם, אלא אדרבא, דרך הסיבוב הוא זה - להתקרב פעם אל הקלקול פעם אל התיקון, ואחר שנתקרב גם אל התיקון - חוזר לקלקול. ולא נכנס עדיין השלמות לעשות את שלו, אלא התיקון האחרון, שהוא בגאולה העתידה שתהיה במהרה הימינו, וכל הנמשך אחריה, זה יהיה גילוי השלמות והחזרת הרע לטוב. ולכן אחר השלמות לא יהיה קלקול כלל, כי כבר נח הגלגל מתנועתו, ונתברר האמת. משם והלאה הוא זמן העונג - להתענג באמת שנתברר.

ותראה המופת בזה ברור, בכל זמן שחשבנו שהיה תיקון, שהיה השלמות פועל, או מתחיל לפעול, לא היה התיקון מגיע אלא לישראל בלבד. אך אומות העולם היו עומדים במרדם. ודברי העולם בקלקולם, מיתה היתה, טומאה היתה, יצה"ר היה. אך השלמות - רוצה לומר שלא יהיה עוד שום קלקול, והכל יהיה מתוקן. וכן תראה שלעתיד

לבוא אפילו אומות העולם יתוקנו, ומקרא מלא צווח ואומר, "ביום ההוא יהיה ישראל שלישיה" וכו', "כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה" וכו'. בבהמות - "וגר זאב עם כבש" וכו', "לא ירעו ולא ישחיתו", והמות - "בלע המות לנצח", והטומאה - "ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ", ויצה"ר - "והסירותי את לב האבן מבשרכם".

זה נקרא פעולת השלמות - שמחזיר הרע עצמו לטוב. אך כל הזמנים הטובים הראשונים לא היו אלא מצד הספירות בדרך השכר והעונש, ושבהם הדבר שקול, אם לשלוט הקדושה על הס"א, והס"א תהיה נכפפת תחתיה ולא תוכל להרע, אך לא שתחזור טוב, אלא שתהיה קשורה ככלב רע בשלשלת, או שח"ו הס"א תשלוט ותעשה הרעות הגדולות שיש בטבעה לעשות.

ובזמנים הטובים שלטה הקדושה כל כך, שאף על פי שהרע היה נמצא בעולם, לא היה יכול לפעול, והיה כפוי ומשועבד. רק דור המדבר במתן תורה היו הולכים על דרך גילוי השלמות על ידי משה, שהוא היה שלם בסוד הפנימיות, כמבואר בזוהר בכמה מקומות ממנו, ולכן נאמר בהם - "חרות על הלוחות".

ועם כל זה לא היה השלמות עצמו שפעל, אלא היה הכח היותר חזק, הקרוב לשלמות, שהוא בסוד המוחין, כמ"ש למעלה. אך גם זה נחשב מגלגול הגלגל, שמצד סיבוב מצד המוחין הנכללים בו, מתקרב ענינו הרבה לשלמות, וכחו גדול להתקן הדברים על ידו. וזהו הכח הגדול של דור המדבר, וז"ס התורה שנתנה להם, שהוא סוד היחוד העומד לשמור על כל פנים, אפילו בזמן הקלקולים, שאם לא כן היה העולם חרב ח"ו, ולכן התורה נתנה פעם אחת לעולמים.

אך זה אינו נקרא פעולת השלמות, אלא פעולת ההעלם, שיש בו על כל פנים איזה בחינה מן היחוד עצמו. לפיכך אמרנו שהיא מצד המוחין, כי בסוד המוחין נמצא ענין זה של המצא ענין היחוד גם בזמן ההעלם, להיות המוחין הכח היותר חזק ומתקרב ומתיחס אל השלמות. אך פעולת השלמות עצמו יהיה רק לעתיד לבוא, והוא סוד, "תורה מאתי תצא", שפירשו ז"ל - חידוש תורה מאתי תצא. שהתורה לא נתנה מתחלה אלא בסוד מה שיש בבנין הגלגל עצמו - הארה מלחינת היחוד מפני קיום העולם. אבל לעתיד לבוא תנתן בשרשה העליון, דהיינו היחוד הפועל לפי עצמו. ולכן אחר כך לא יהיו עוד קלקולים כלל.

יש להקשות, איך נאמר שבהעלם עצמו נמצא איזה ענין מן היחוד, הלא ההעלם עשוי כדי להראות כל החסרונות, וכדי להראות תיקון כולם לגמרי על ידי שלמותו, שיהיה

שלמותו נודע בפועל. אבל אם בהעלם הוא רוצה ליגלות באיזה צד, נקרא שאינו מניח החסרונות לגמרי, וממילא בתיקון האחרון אין שלמותו נודע לגמרי.

תשובה, ההעלם לא יוכל לעשות שמה שישנו ודאי - שיעדר מציאותו. ורוצה לומר - תחשוב כמה חסרונות שתרצה, אבל מציאותו ית"ש הוא מוכרח מעצמו, ואם כן לא תוכל לחשוב חסרונות אלא אחר ההקדמה הראשונה שיש אלוה ודאי, אלא תאמר שהוא מתעלם, ולכן יצאו החסרונות, אך מציאותו נמצאת ודאי. אם כן בהעלם עצמו - דבר אחד נשאר קיים, שהוא מציאותו ית"ש, ומציאות שלמותו, שהכל אחד. וזה מה שנותן קיום לעולם שלא יחרב, שהרי מציאות אחר זולתו - אי אפשר לחשוב כלל. אך מציאותו הוא טוב שלם, אם כן אי אפשר לחשוב שום רע שלא יהיה עומד עליו באיזה צד מציאות הטוב השלם.

ותראה ראיה מבוררת, אם היה נמצא רע שולט לגמרי בלא שום רשות אחר עליו, היה נקרא הרע רשות בפני עצמו, אך כיון שידענו שמציאות הא"ס ב"ה הוא מוכרח, הרי אין מקום כלל לרע גמור לשלוט כלל וכלל. אם כן אפילו שתחשוב כל רע שבעולם, אי אפשר שלא תבין שיש מציאות אחד של טוב, שכיון שהוא מחויב המציאות - שולט על הרע הזה. והתולדה מזה - שלא יוכל לשלוט שליטה גמורה, ונמצא מחריב את כל העולם. אלא המציאות המחויב יכול להתעלם כמו שהוא רוצה, אמנם מציאותו לא יהיה מוכחש, וממילא אי אפשר לעולם להתחרב. נמצא בהעלם עצמו יש ענין היחוד הבלתי מוכחש.

עוד יש להקשות, ואם התורה היא מצד ענין היחוד המתגלה אפילו בהעלם, אם כן למה לא נתנה התורה מיד שנברא העולם. תשובה, התורה מצד היחוד הזה שנמצא בהכרח אפילו בהעלם, הוא סוד הז' מצות בני נח שאדם נצטוה בהם, וידיעת התורה עצמה - כבר היו צדיקים בכל דור שהיו יודעים. אבל זה פשוט, כי גילוי היחוד הזה אינו עושה אלא שלא יחריב העולם, אך מניח לס"א לפעול כל הפעולה הרעה שיש לה. אך יש אופן שיתחזק גילוי זה יותר, לפיכך מתחלה היו רק ז' מצות, שפחות מהם אי אפשר, אך אחר כך נתגלה ביותר כח, ונתנה תורה.

כללא דמלתא - כל מה שנעשה עד עתה, הכל הוא סיבוב הגלגל של השכר והעונש, הנהגת הספירות, שבהם או החסד שולט והדין אינו פועל, או להיפך ח"ו. ולכן הקדושה והס"א - או הקדושה גוברת והס"א נכפת, ועדיין היא רע, או ח"ו להיפך. והוא מה שרצה הא"ס ב"ה רק כד' להראותם כל הקלקולים להיות במציאות, כדי להראות אחר כך תיקו, כולם. אבל הגאולה האחרונה, שתהיה במהרה בימינו, היא פעולת השלמות

בסוף הכל, שמתגלה לתקן כל הקלקולים כולם שרצה שיראו. ולכן יהיה שלמות גמור שלא יהיה אחריו שום קלקול כלל. והסוד הזה הוא מה שפירש בתיקונים, תיקון ע' - ובזמנא דאסתלק הוי"ה מכורסייא דדינא ומכורסייא דרחמי לית תמן לא עונשא ואגרא וכו', והוא בזמן התעורר היחוד לפעול, ואין כאן מקום להאריך בזה:

שהיחוד יראה לאמיתו, וזהו מ"ש כבר, שכל זה עשוי כדי שכל מה שהיה כבר בכח היחוד העליון - יתברר במעשה:

חלק ב:

ועל פי הדרך הזה, וזהו מ"ש כבר - שלפי הצמצום נעשה המקום בכל עניניו: **הושם החק**, והיינו שתיקון הרשימו שנתקן לעשות עולמות ובנינים, הוא שהוכן ונקבע הענין הזה של טוב ורע, כמו שאכתוב:

שסוף דבר נעשה המציאות בסוד טוב ורע, והיינו כי לא נגלה שם מיד ענין הטוב ורע ממש, אלא דרך אחד הוא שבהתפשטו לפי ענינו - סוף סוף יוצא זה הענין של טוב ורע. ופירוש כל הענין הזה הוא, כי הנה ידוע שיש היפך ויש מתנגד, והנה מה שהוא רע באמת - הוא הס"א וכל תולדותיו, שהם כל הקלקולים, וזהו ממש היפך השלמות. אך יש מתנגד לשלמות, דהיינו שאינו עומד עם השלמות, אבל אינו הפכו. וזה כל החסרונות שאינם רע ממש, אלא שסוף סוף ישתלשלו מחסרון לחסרון, עד שיצא הרע עצמו. אך כל זמן שאינו אלא חסרון ולא רע, לא נוכל לקרוא אותו היפך.

והנה עתה צריך שתבין דבר אחד שנתחדש אחר הצמצום, והוא קו המדה, ועניני - כח גבולים העושה ההעדרים והחסרונות. וזה, כי הנה כבר נקבע ענין אחד שלא היה מתחלה, שהוא החסרון, שבתחלה היה הכל שלמות, ואז יצא החסרון. וזה סוד הדין שנתגלה בצמצום, והוא הכח של ההעלמים וההעדרים. ובזה הכח יש לעשות כל החסרונות שיכולים לימצא, כמו שנמצאו.

אך זה לא הוציא מיד החסרון היותר גדול, שהוא ההפכי לשלמות כנ"ל, אלא היה מוציא חסרונות אחר חסרונות בהדרגה, כולם דברים מתנגדים אל השלמות. ובסוף הכל יצא החסרון הגמור, שהוא הפכיי, כדלקמן. והנה בתחלת הדברים לא היה עושה אלא חסרון הקטן שבחסרונות, שהוא ההעלם הראשון, דהיינו העלם השלמות. אך מניח הארה והשפעה והשגה גדולה, שהיא הקצה האחרון מה שיוכל להגיע השלם שבנבראים. ואחר כך עשה העלם יותר גדול, שאינו מניח הארה כל כך גדולה, אלא הארה פחותה מהראשונה. וכן הולך ועושה העלמים, ולפי ההעלמים הנוספים - כך מתחדשות תולדות. ואמנם גם בהעלם השני לא נתחדשה עדיין תולדה שנעשה רע וקלקול ממש, אלא חסרון

הארה. ובדרך דה ירד כל המדרגות שירד, בהוסיפו העלם על העלם וחסרון על חסרון, עד שהתחילו הקלקולים ממש להתחדש, ואז יצא הרע כדלקמן.

נמצא לפי זה, שמיד שנעשה הצמצום, הרי נמצא זה הכח של החסרונות שהיה עתיד להוציא הרע, ואדרבא, הכח הזה היה עיקרי מאד בפעולות הבאות אחר הצמצום, והיה עומד לרדת ולהתפשט מדרגה אחר מדרגה, עד שיצא הרע. אך כאשר לא היתה הכוונה לעשות רק רע, על כן לא הוציא מיד הרע ההפכיי, כי אדרבא, הכוונה היא לעשות הטוב והרע ביחד, שזה ההפרש שבין השלמות לבלתי שלם, כי השלמות הוא כולו טוב, ובבלתי שלם יש בו טוב ורע. והיינו השלם אין בו אלא שלמות, והחסר יכול לימצא בו חסרונות רבים, זה קשה מזה.

וכשתדקדק, תמצא שזה בא ממה שלא נעשה מיד ההפכיי, שהוא הרע הגמור, אלא העלם. ואז מה שנשאר עדיין מן שלמות שלא נתעלם כלו - זהו הטוב, ומה שחסר ממה שהיה השלמות - זהו הרע. והנה בהעשות ההעלם הראשון לבד, אז מה שנשאר מן השלמות הוא הרבה, ומעט הוא חסר. ונוכל לומר, שלא יש חסרון - אלא ההכנה מה שיש בו שישתלשל ממנו הרע, כיון שכבר הוא העלם, מה שלא היה משתלשל מן השלמות כלל. וזה שאמרנו למעלה שאין בו החסרון, אלא שיש העלם. אחר כך נעשה העלם שני, ועדיין מה שנשאר מן השלמות הוא הרבה, ומה שחסר הוא מעט,

וכן יורד מדרגות. אך בכל פעם מתמעט הנשאר מן השלמות, כי זאת דוקא היא פעולת ההעלם. עד שסוף דבר - מה שנשאר מן השלמות הוא מועט, ומה שחסר הוא חסרון גדול, שיתחיל להיולד ממנו הרע. ועם כל זה מה שיוכל לצאת ממנו אינו אלא התחלת רע. וכמו שמתגבר ההעלם לרדת עוד מדרגות, ימצא סוף סוף שיהיה מציאות חסרון כל כך גדול שיולד ממנו הרע ממש, הוא ההפכיי לשלמות שזכרתי.

נמצאו בכאן שני דברים הנמצאים בכל הדרגה, הא' - הוא קו המדה, והוא העושה ההעלמים בשיעורים. הב' - הטוב ורע, והוא מה שנשאר מן השלמות לפי ההעלם הנעלם, ומהחסרון שחסר. ותבין שהחסרון שנעשה בצמצום הוא הנקרא שורש שרשי הרע, כי סוף דבר כשיתגבר זה לגמרי - יצא ממנו התפשטות אחת שהוא רע. נמצא שבצמצום הושם החק - שסוף דבר נעשה המציאות בסוד טוב ורע, והחק הזה הוא ענין מציאות הנשאר מן השלמות, והחסרון המחודש, שנמצאו ביחד, שהנשאר מן השלמות אחר כך היה מוציא כל התפשטות הקדושה, שהוא הספירות וכל מה שמדברים בהם, והחסרון היה מוליד תולדה חדשה, כמו שהוא גם כן חדש, והיינו הס"א, כמ"ש לקמן:

גם זה לעומת זה, לא די שנעשה הרע, אלא שנעשה מקביל לטוב, כדי שבהיות הדברים מקבילים זה כנגד זה - נמצא מקום לעבודה, כמ"ש במקומו. ור"ל שלא ניתן שליטה לטוב מאליו, שאז אפילו שהיה רע בעולם - היה משועבד אליו. אלא גם את זה לעומת זה עשה האלקים, והיינו בכח שוה, במדרגות שוות, בפעולה שוה, שכל דבר מה שיש בטוב - יהיה ברע כנגדו, שאם הוא יפעל בעולם - יבטל הטוב ההוא. ושיהיה כח לרע לקטרג על הטוב, שלא להניח לו מקום לפעול, אלא אם כן יהיה נעזר מן התחתונים, עד שימצא עבודה ממש לאדם בתתו מקום לטוב, והרחיקו הרע.

רק שלוש הבדלות גדולות יש ביניהם תחלה, ומהם נמשכות אחר כך הבדלות אחרות רבות עד אין תכלית. הבדלה הא', שהספירות הם רצונו של המאציל ית"ש שהוא האדון היחידי, והס"א אינה אלא בריאה אחת שרצה וברא אותה האדון על כל, כמ"ש, "עושה שלום ובורא רע". והיא משועבדת לאדון היחיד, צריכה לו, ואינה אלא שומרת משמרתו שהוא רוצה בכך.

ונמשך מזה הבדלה הב', שכח הספירות הוא משוער לפי הרצון, פירוש - שהאדון ב"ה אינו רוצה לפעול אלא כך, אבל אם היה רוצה, ובכל מקום שירצה, הרי הוא מגביר כחם כרצונו. ומה שבכח שיש להם עתה - נראה שהס"א יכולה לקטרג להם, שלא להניח להם מקום. אך אם היה רוצה הא"ס ב"ה - כבר מגביר כחם כרצונו, ולא היה אפילו פתחון פה לסט"א עוד כלל. מה שאין כן הס"א, שכחה מוגבל באמת, שאין לה אלא מה שיש בה, ואי אפשר לה לצאת מגבולה כרצונה כלל.

הבדלה הג', ששורש הטוב הוא שורש קדום, שלא הוצרך לימצא מחדש, ושורש הס"א הוא מחודש מן הא"ס ב"ה, והוא סוד החסרון שנתחדש מאחר הצמצום.

ודבר זה מתרץ קושי גדול המתראה לכאורה. כי לפי הנראה היה לרע שני מקומות, ולטוב רק מקום אחד. פירוש - בשלמא אם היינו מפרשים "גם את זה לעומת זה" - על הטוב ורע שבספירות עצמן, דהיינו על הנשאר מהשלמות והחסר כנ"ל - ניחא, ואז נקרא לס"א תולדות הרע, כמו שקוראים לקדושה תולדות הטוב. אך אינו כן, כי הרי אנו אומרים שהקדושה כולה עם הס"א כולה - הם זה לעומת זה.

ויש טעם גדול לומר כך, כי הרי מלבד אומות העולם ומלאכי חבלה, יש עוד ענין אחר, שהם עשר ספירות דקליפה, כמפורש בזוהר בכמה מקומות, והנה כנגד ישראל ומלאכי השרת יכולים לשים אומות העולם ומלאכי חבלו, שיהיו כנגד השלמות והחסרון, אך עשר ספירות דקליפה כנגד מי?

אלא תשובת הקושי הזה הוא, מה שהקדמתי לך הבדלה ג' שיש בין הקדושה לס"א, שהקדושה אין צורך לחדש לה שורש, אך הס"א הוצרך לעשות לה שורש גם כן, שאין לה. ועל כן כל החסרונות שבספירות אינם אלא שורש הס"א שמתילד מחדש, אבל ההתפשטות היא הס"א עצמה. אם כן יש לנו בכאן שני שרשים ושתי התפשטויות - השורש הקדום ב"ה האדון היחיד שאין זולתו כלל ועיקר, א"ס ב"ה, והתפשטות שלו, שהם הספירות. ובהתפשטות הזה חידש הרצון העליון שורש אחד, שיהיה שורש להתפשטות אחר, שהוא הס"א עם כל עניניה.

נמצא שאין להעריך הספירות עם חסרונותיהם, שזה ענף וזה שורש, אלא התפשטות עם התפשטות, דהיינו התפשטות הקדושה, שהוא התפשטות השורש הקדום, והתפשטות הס"א שהוא התפשטות מה שרצה וחידש הרצון העליון לגלות שלמותו, בתקן אותו, כאמור למעלה. וז"ס ישראל שהם בכורים באמת, כי הלא הקדושה מקדמת תמיד לס"א.

ותראה איך יוצאת הס"א. בתחלה נשאר אור אחד של קדושה, וזהו ההתפשטות מן השורש הקדום. אך לפי שבאור הזה יש איזה חסרון, הנה זה החסרון שורש לס"א. אך אין החסרון הזה הענף שיוכל להקביל האור ההוא שבקדושה, אלא הוא שורש אחד, שאחר כך יוציא הס"א, ענף מקביל לענף, שהשורש ההוא נולד ממנו.

וז"ס מה שתמצא אחר כך שהקליפות דאצילות עומדים כנגד ק"ק דבריאה, כי אי אפשר לענף של הס"א להיות כנגד הענף של הקדושה. כי לא די הענף, אלא אפילו השורש עצמו אינו יכול להמצא אלא אחר שכבר נמצא הענף של הקדושה, והיה חסר. אז מן החסרון שבו נולד השורש של הס"א. ומן השורש יצא אחר כך הענף. וזהו:

דהיינו שיתפשט ענין הספירות, שבכאן נקרא לכל הספירות צד אחד, ולכל הסטרא אחרא צד אחר, מן הטעם שזכרנו. כי הדין ושורש הרע שזכרנו בספירות - הכל נקרא התפשטות אחד מן השורש הקדום, לפי ענין הצמצום שרצה. וכל מה שנוכל להבחין, הוא, שהדין שבספירות יהיה השורש המתחדש לרע, לפי ענין כח החסרונות שנגלה בצמצום.

והיינו כי בהתחבר ביחד מה שנשאר מן השלמות ומה שנתחדש בצמצום, שהוא כח החסרונות - נעשו הספירות. אך הכח הזה עצמו יצא בדרך רצון מן הא"ס ב"ה. כל מה שנוכל להבחין יהיה - שבספירות יש בהם מה שיש מצד המציאות הקדום שכולו טוב, ומה שיש מצד ענין המחודש בכח רצון שלו, שהוא שורש הרע, אך הכל התפשטות אחד.

אחר כך ענין זה המחודש נעשה שורש לס"א, ואז יוצאת הס"א עצמה, מקבלת להתפשטות הספירות. ובשתי התפשטויות האלה נאמר, "גם את זה לעומת זה עשה האלקים", אך תמיד עם ההבדלות שזכרנו, ועם מה שהתחלתה תמיד שפל מסוף של הקדושה. וזהו, "ויבדל אלקים בין האור ובין החשך".

אך השורש שלה עם השורש הטוב - אסור כמעט אפילו לשאול אם יש ערך ביניהם ח"ו, כי השורש הטוב הוא האדון היחיד הקדמון הנצחי ב"ה וב"ש לעולמי עולמים, ושורש הס"א הרעה הוא רק ענין אחד מחודש, שכל מציאותו תלוי רק לפי שרצה בזה הרצון העליון. ואם לא רצה - לא היה נמצא. ואם לא היה רוצה - לא היה מתקיים. וכשלא ירצה עוד בו - לא ימצא עוד כלל, אלא "בלע המות לנצח ומחה ה' אלקים דמעה מעל כל פנים":

ענין הספירות בכל מדרגותיהם, ר"ל התפשטות הטוב בכל מה שהוא מוכן לצורך התחתונים - להיטיב להם לפי ענינים ומצביהם, לפי הצריך להם לקיומם, ולפי התלוי בעבודתם:

וכל תולדותיהם, היינו הבריות הנפרדות, כי כל מה שהוא רק שיעורי הרצון העליון - הוא הספירות. ומה שנברא אחר כך - בריאה נפרדת מהם, או תולדה מהם, והיינו הנשמות והמלאכים וכל בריות העולם: **הכל לצד ההטבה**, ר"ל שכל וה נקרא המשך אחד, לפי שאם קטן אם גדול - הכל הוא מציאות בריאה מתוקנת, כל חלק ממנה לפי ענינו. מה שאין כן מציאות ס"א, שהיא כולה מציאות קלקול והפסד, על כן נקראת ס"א, וכדלקמן:

ושיברא בריאה אחת, היינו שאין הס"א כמו הספירות ח"ו. שהספירות הם שיעורי הרצון העליון. נמצא שהם אלקות עצמו. מה שאין כן הס"א, שהיא מציאות נברא שהוציא הרצון העליון, כמו שהמציא כל שאר הבריות יש מאין:

שיהיה בענינה כל קלקולי הטוב, פירוש - זהו מה שכתוב, "גם את זה לעומת זה עשה האלקים". כי הכוונה היתה זאת - לעשות הטוב, וכל מה שיוכל להיות הפכו, והיינו כל מיני קלקולים. ולכן יש כל כך מדרגות בס"א, כי כל כך קלקולים אפשר להמצא כשיש מציאות של קלקול בעולם.

והיא הנקראת ס"א, זהו שם המציאות ההפכי הזה. ואמנם נקרא צד אחר - להיות ממש ענינו היפך מכל התפשטות הראשונה שזכרנו. והרי נעשית הבריאה על שתי הכוונות - אחת למציאות, ואחת להפסד, ונקרא להם שני צדדים:

חלק ג:

ויהיה הכוונה שיתגבר כח ההטבה, עד שכל קלקול יחזור לתיקון, והיינו שרק זאת היא הכוונה בסוד הקו שמנהג את הרשימו, שפירשנו למעלה: **ואז יוודע היחוד לאמיתו**, והיינו הסדר עצמו של ההנהגה נותן שזה יהיה סוף הדברים, בסוד התיקון השלם. והיינו כי מצד המעלות שיש לטוב יותר על הרע, שהטוב קדמון והרע מחודש, הטוב הוא מה שהוא האדון היחיד, והרע - ס"א, ס"מ, עבד נברא, זה יגרום שבהיות המלחמה בין הקדושה וס"א, הטוב והרע, צריך שהטוב ינצח. אך נצחונו יהיה רק מצד היתרון הזה אשר לטוב על הרע שזכרנו. והרי בזה יוודע היחוד באמת, במה שרק מפני המצא רק רשות אחת - הוא שסוף הכל הוא תיקון. והיינו כי הנה אנחנו רואים איך הרצון העליון הניח לכל כך קלקולים שימצאו בעולם, כמו שנמצאו עד עתה. ואחר כך בסוף הכל ידענו שיעורר יחודו, ויתקן הכל בסוד, "ומשתי את עון הארץ ההיא ביום אחד".

והרי מיד יקשה - ממה נפשך, או שרוצה הקב"ה לתקן בדרך בחירת האדם או בכחו, וכי אינו מגיד מראשית אחרית? וכיון שידע שסוף סוף צריכים אותו - מתחלה יתקן.

אך הענין, כי רצה א"ס ב"ה להוציא מלב הבריות הטעות של שתי רשויות, פועל טוב ופועל רע, ועל כן שם בתחלה ענין הספירות, והוא ענין אחד שאינו משתמש בו מיחודו ושליטתו השלמה. אלא אדרבא, הוא כח ככח אדם גבור שמשים עצמו בנסיון עם כח שכנגדו, שהוא הס"א, שעשאה בעלת כח כנגד זה.

וכבר הראה איך כל מיני כח שבעולם, מה שהוא בבחינת כח לבד, שלא בבחינת שליטה, לא יכול לנצח הס"א. אלא אדרבא, כבר עשתה כל כך קטרוגים שלא היה אפשר להמלט ממנה, עד שהוצרכו לבוא אל היחוד. אך כנגד זה בהתעורר היחוד, שהוא יפעול בדרך שליטה, מיד יראה שאין עוד מקום לס"א כלל. ומזה נבין מיד שאין שום כח נצח לס"א כלל, אלא השליטה והיחוד. למה? לפי שכל כח אחר נמצא בה חוץ מזה. אך להיות רשות - צריך שיהיה שליטה גם כן, שליטה גמורה. אם כן הס"א אינה רשות ח"ו, אלא עבד משועבד שאין בו כח אלא מה שניתן לה, והכח שניתן בה הוא גדול, אך שליטה אין לה כלל. ואין אדון שולט אלא אחד לבד, ברוך הוא וברוך שמו לעולם ולעולמי עולמים:

פרק לא

א"ק וענפיו [לא -לה]:

א"ק הוא סדר הראשון של גילוי שם הוי' ב"ה בסוד דמות אדם:

הסדר הראשון שקבל האור הנאצל לעמוד בסוד עשר ספירות בבחינת סדר דמות אדם - הוא נקרא אדם קדמון. והוא הסדר של שם הוי"ה ב"ה לעולם ולעולמי עולמים. וזה ענין - שכל הסדרים והחוקים כולם נמשכים ובאים תחת סדר ארבעה אותיות אלה. ולפי הסדר הזה הכל נדרש תמיד בסוד ארבעה אותיות השם ב"ה.

עד עתה דברנו מן היסודות הראשונים, שהם הרשימו והקו, וכל התלוי בזה. עכשיו צריך לפרש הבנינים מה שנבנה מאלה, לפי ההכנה שהוכנה בהם:

חלקי המאמר הזה הם ג'. ח"א, **הסדר הראשון** וכו', יבאר סדר הראשון הנקרא א"ק. ח"ב, **והוא סדר** וכו', יבאר שזהו סדר השם ב"ה. ח"ג, **וזה הענין** וכו', יבאר ענינו של הסדר הזה מהו:

חלק א:

הסדר הראשון שקבל האור הנאצל, והיינו כי תחלת המצא הרשימו, כבר אמרנו שאינו אלא שורש ראשון לכל מה שיברא אחר כך, והיינו בדרך כלל העומד ליפרט. ואמנם כחות הרבה נמצאים שם, והוא מ"ש הרב זללה"ה - שיש בזה האצילות עולמות לאין קץ. ופירוש זה הענין, הנה בתיקונים אמרו, לית מלאכא דלא אשתכח ביה שם הוי"ה ב"ה וכו', וכל שמהן שוי כינוין לשמא דא. וברע"מ פ' פנחס (רנ"ז ע"ב) אמרו, דאית ברנש דירית תלת מאה ועשר עלמין וכו' ע"ש, והענין - כי אף על פי שאנו מזכירים רק ד' עולמות, האמת שיש עולמות אין מספר. וזה, כי כל סדר הנהגה שלם בסוד משפיע ומקבל - נקרא עולם, והיינו אילן אחד של כל המשפיעים והמקבלים וסדריהם וקשריהם. ומאלה האילנות יש כמה וכמה. וכלל הדבר,כל אילן הוא שם, כל שם הוא אילן בפני עצמו, שמסדר מדרגותיו והשפעותיו וכל מרכבותיו בסדר פרטי.

ואלה הם העולמות שיורשים הצדיקים. דרך משל, בהתאצלות החכמה מן הכתר נמצאים ש"י אילנות שלמים, והוא סוד י"ש עולמות של הצדיקים. ועוד העולמות של הנשמות, שכל הנשמה היא עיקר גדול בהנהגה, ולכל נשמה יש אילן בפני עצמו, וז"ס, לכל צדיק יש לו עולם בפני עצמו. ומי שאינו זוכה אלא לשרשו - נוטל העולם שלו, ומי שזוכה בכל - נוטל כל התאצלות החכמה, והם י"ש.

ובכל עולם ועולם יש מיני התלבשות, מצבים, וזיווגים, עליות וירידות, הכל לפי הענין ההוא. ואין מספר אורותיהם הולכים לפי מספר עשר ספירות, אלא כל אחד יש לו מספר בפני עצמו. מנינם לפי מציאות האילנות. ואפילו משם הוי"ה ב"ה נמשכים ע' אילנות שונים זה מזה לגמרי, והם ע' תמרים. אך סדר העשר ספירות בסוד אבי"ע נקרא רק אילן אחד. כמ"ש עוד בס"ד.

והנה כל האילנות האלה הם במרכבה למטה, אך שורש כל זה הוא למעלה. והוא, כי בהתפשט הקו בתוך הרשימו. והיה עושה שם סדרים להתפשט ההנהגה כראוי. מן המקבל הראשון עד המקבל האחרון, שזה נקרא בנין שלם, עושה סדרים הרבה. והם כל הכינוים כולם שנתגלו. דהיינו רחום, חנון וכו', שכולם נתגלו בסוד הרשימו. וכולם כמה מיני פעולות - שורש לכמה ענינים של עוה"ז, כל אחד מהם בסוד אילנות בפני עצמם. וכל הסדרים הגדולים והרבים אשר להנהגה, כולם היו נשרשים שם, כמ"ש, וכל אחד בסוד אילן בפני עצמו.

ואז הוציא א"ס ב"ה סדר אחד שנתן לו שליטה על כולם, ושם שאר כל האילנות להיות רק כינוים ולבושים לסדר זה. שזה הסדר לפי מה שמדרגותיו יתעוררו - כך יעשו פעולותיהם, כל שאר האילנות על ידי האילן האמצעי הדה. אך הפועל באמת יהיה רק זה, ורק מזה יצאו התחתונים ויקבלו הנהגתם, ורק בזה יעבדו עבודתם. ותראה שאומר, "וכל שמהן שוי כינוים", ולא אמר, "הם כינוים", אלא "שוי", שהם לפי עצמם הם אילנות, כל אחד בפני עצמו, וא"ס ב"ה לקחם ועשאם לבוש סביב לאילן הזה.

והאילן הדה, שאנו מדברים בו, הוא אילן של ד' אותיות הוי"ה ב"ה, והוא הכולל מראשית א"ק עד סוף עשיה, בכל הדברים שאנו מדברים בו. וסביבו עומדים, כמו לבוש לו, כמה מיני עולמות האלה שזכרנו. והם אינם פועלים כלל, אלא כמו הלבוש שעל גבי הגוף, שאינו פועל כלום, אלא הגוף פועל מלובש, כך האילן הזה פועל בלבושים האלה סביב. והרי נכלל בחלק הפועל - הלבוש שסביב לו, כך נכלל בחלק הפועל מן האילן הזה - העולמות שסביבו. ואינם לבטלה, כי אותם שהפועל מלובש בהם - הם שולטים, והפועל עצמו עושה כפי כחם, ומוציא לפועל כל שליטותיהם. אבל המלובש הוא הפועל לגמרי, ולא הלבוש כלל.

ובני אדם - עבודתם וקבלתם בזה האמצעי. אך אחר כך זוכים גם לעולמות המלבישים, כי הרי ממילא נוחלים אותם בנחול המלובש בהם, כמ"ש.

ואמנם סוד האילן הזה - כבר אמרתי שהוא מראש א"ק עד סוף עשיה, וענינו הוא א"ק והזיו שלו, כדלקמן. והיינו שיצא ממנו זיו, וחלקי הזיו הזה הם אבי"ע. ובעולמות האלה עצמם הראה מה שיש למעלה, פירוש כמו שיש למעלה כמה מיני עולמות, ועולם אמצעי בתוך הכל, כך נראו באלה העולמות סדר אחד של שם הוי"ה ב"ה העומד בסוד עשר ספירות, ועוד כמה סדרים אחרים העומדים בסוד המרכבה, והם נכללים בד' החיות בד' הפנים שבהם, ובכל עניני המרכבה,

כל סדר - עולם בפני עצמו כנ"ל. ועם כל זה חילוק זה הוא לפי שם הוי"ה, כדלקמן. והיינו שבסוד המרכבה בכל פינותיה ונתיבותיה יש העולמות האלה שזכרתי. ובאמצע כולם סדר העשר ספירות הכולל כל אבי"ע, שהוא סדר שם הוי"ה ב"ה, והוא העיקרי, וכל השאר - כינוים אליו. והאמת, שכל זה אף על פי כן נקרא סדר שם הוי"ה ב"ה, כי כל מה שיוצא מא"ק הוא סדר שם הוי"ה, אלא שהוא כמו ציור ממה שיש למעלה, מראה ענין אילן שם הוי"ה ב"ה שבאמצע, ושאר הכינוים שסובבים אותו, ובאלה הכינוים עצמה שבמרכבה - שולט שם שם הוי"ה ב"ה.

ותראה שעיקר העבודה לפי זה הענין - של שם הוי"ה ב"ה. וגם המרכבות עצמם נכללים בסדר תחת שם הוי"ה ב"ה, כדלקמן. ולפי סדר זה נקראים ד' חיות עם כל שאר הענינים המוזכרים במרכבת יחזקאל. והנה הענין הזה שהושם שם זה לשלוט על כל האחרים, הוא - לפי ששאר כל האילנות הם הנהגות לפי הרשימו הנשאר. אך בסוד קשר כל הדברים האלה לבוא ליחוד - הוא אילן שם הוי"ה ב"ה. וזה מה שעילת על כל העילות מגלה היחוד שלו, ומקשר כל ההנהגות בדרך אחד, בסוד החזרת הרע לטוב. ונמצא שזהו הסדר מה שעילת על כל העילות מחזיק יחודו על כל הסדרים ומחברם בסוד היחוד, שכבר פירשנו שהוא מה שאין שם חילוק חסד ודין, אלא הכל טוב בהשוואה אחת.

וז"ש, שם הוי"ה לא אשתני בכל אתר בד' אתוון וכו'. פירוש - ששם זה מחובר באותיותיו - אינו נזכר אלא כשעילת העילות מיחד לכל המדרגות בסוד יחודו.

וזהו אמונתם של ישראל כידוע, שהיא תלויה רק בעילת על כל העילות. שלכך מאמינים בו אפילו באורך הגלות, ואפילו שכמה דברים רואים היפך האמת, וכמה קטרוגים של הס"א. אך בכח היחוד עומדים הכל, כמבואר במקומו. וז"ש, ובגין דא שוי אמונה דישראל בד' אתוון איליין, ואמר - בד' אתוון, והוא מ"ש בזוהר פ' וירא (קי"ז ע"א), א"ל ר' יוסי שפיר קאמרת, בגין דאיהו גו רזא דאתוון, ולית לן לאתערא חושבן וכו'. נראה בהדיא שהגאולה תלויה בסוד אלה האותיות. והטעם הוא, שאלה האותיות הם מה שעילת כל העילות מיחד המדרגות כנ"ל. ובזה תלויה הגאולה באמת, שאין לה ספק כלל.

נמצאת למד מכל זה, שכמה סדרים יש להנהגה על כל דבר ודבר, וכמה מיני עולמות יש, עולמות שלמים, אילנות שלמים כנ"ל. אך סדר אחד יש עיקרי בהנהגה שמנהג אחריו כל האחרים, והוא סדר שם הוי"ה ב"ה, כדלקמן. וזהו הנמצא בכל העולמות אבי"ע. אך התחלת הסדר הזה הוא א"ק, וההשתלשלות ממנו הוא באבי"ע:

לעמוד בסוד ע"ס, והיינו שאף על פי שכל הנמצא הוא רק עשר ספירות, אך כמה בחינות פרטיות נבחנות בכל ספירה וספירה בפני עצמה, בלא שיהיו שוות זו לזו. אלא כל אחת

לפי ענינה נמצאים לה אלו המדרגות הפרטיות. ולפי דרך זה הם כל שאר האילנות לפי המדרגות הפרטיות של איזה ספירה, המדרגה שממנה האילן ההוא. אך האילן של שם הוי"ה ב"ה - הוא בסוד כל עשר הספירות ביחד, על הענין הכללי שלהם, פירוש - על מנין העשר,

שבבחינה זאת אין חושבין המדרגות הפרטיות של הספירות, אלא כל ספירה בכל מדרגותיה נחשבת לאחת לבד, עד שבין כולם עושים רק עשר. ובמנין הזה תלוי כל תיקוניהם בדרך הכללי, בסוד החזרת הרע לטוב כנ"ל. והעבודה כולה תלויה בענין זה של העשר ספירות, ולכך כל עניניהם הולכים הכל רק בסוד עשר, עם כל מה שתלוי בזה.

יש להקשות, המנין שאינו מהות בו כלל, הוא מקרה נפרד מן הנושא. אם כן אילן שם הוי"ה ב"ה אינו כלום בספירות עצמם, כיון שאינו אלא לפי המנין.

תשובה, עשר הספירות הם כל עצמות החוקים אשר להנהגה, ועם כל זה ההנהגה עצמה יוצאת רק מן הדרך שבו משתמשים מן החוקים האלה, פירוש - יש לפעמים שילך על פי חק אחד עם כל פרטיו, או על פי חק אחר עם כל פרטיו, והפרטים לפי זה רבים. ויש שנשתמש מכללות החוקים ביחד לפי כלליהם, ולא נחוש אל הפרטים. ואלה הם המינינים, כי הנה בלכתנו אחר דרך פרטי של ספיויה אחת - יהיה מנין האורות מה שנותנת הספירה ההיא, ואחר זה כל משפטי ההנהגות באורות ההם, ואלה הם האילנות שזכרנו. אך הפעולה הכללית היא במה שנכנסים כל העשרה ביחד במנין זה של עשר, וההנהגה הולכת לפי מה שנותן מספר זה לפי ענינו.

ואדרבא, כיון שראינו שחק זה הושם ראשון שיהיו עשר, נגזור מזה בלא ספק שזהו המנין היותר כללי ומוצרך, שהרי צריך שיהיו כך, לא פחות ולא יותר, ובזה הסדר כמו שהם מסודרים לפי מנין העשר. וממילא נכללים הפרטים כולם בזה המנין. וכן נבין מה גורם כל אחד מהם בחק הזה הכללי, ונבין התיקון הכללי שעומד על פי דרך זה כראוי:

בבחינת סדר דמות אדם, היינו שכללות הסדר הולך לא לבד על מנין עשר, אלא על עשר בכל סדרי מצביהם ופרטיותיהם בענין זה, שזהו נקרא דמות אדם, יען אלו הסדרים הן הנדרשים על דמות אדם, שהם מקבילים לו ממש בכל פרטיו. אדרבא, הם סיבה לו ולכל פרטיו ממש. ואפילו לשם של אדם הם סיבה, בהיות התפשטם הוא סדר אחד שנקרא אדם, דהיינו בסוד שם מ"ה, שבו עשר אותיות, אך נכללים בד', דהיינו ד' פשוטות שעושים י' כשהם מלאות. ועם כל הדרכים האלה מובן אילן זה בכל משפטיו:**הוא נקרא אדם קדמון**, פירוש - הסדר הראשון של דמות אדם:

חלק ב:

והוא הסדר של הוי"ה ב"ה, והוא מה שכתבתי למעלה בענין האילנות, שזהו האילן של השם הקדוש הזה, והוא מתפשט והולך לפי ענין אותיותיו באותו הסדר שהם. דהיינו בסוד עשרה, ובסוד ארבעה, כנ"ל. ובסוד ענין האותיות עצמן, דהיינו, י - א"א ואבא, ה' - אמא, ו' - ז"א, ה' - נוק', בזה הסדר עצמו ובסוד מלואיו. סוף דבר - כל מה שנמצא הם בסוד השם הזה ובסוד אותיותיו האלה:

חלק ג:

וזה ענין - שכל הסדרים והחוקים כולם נמשכים ובאים תחת סדר ארבעה אותיות אלה, שאין זה דרך פרטי, אלא כללי, דהיינו שכולל כל מה שיש בספירות בכל פרטיהם, ומביא הכל תחת הסדר שלו. שהרי אף על פי שהפעולות מושרשות בכמה מיני הנהגות בסוד השמות, עם כל זה אין להם מציאות פעולה אלא על פי הסדר הזה. נמצא הסדר הזה סדר המנהג כל הסדרים, והוא שורש מציאות הפעולות,

והוא בנוי מכמה תנאים וחילוקים, מסודרים בסדר נכון, שלפי מה שהם מתקיימים כראוי, כך יוצאות הפעולות לכל צד, ממקום שהם צריכים לצאת. וגם זה כענין הנשמה והגוף - שאר השמות הם אברי הגוף, וזה השם הוא כנשמה להם, וכל הכוונה צריך שתהיה להחזיק בזאת הנשמה, שתתן מציאות לפעולות הגוף:

ולפי הסדר הזה הכל נדרש תמיד בסוד ארבעה אותיות השם ב"ה, וזה עיקר גדול הצריך בלמודי החכמה הזאת הרבה, כי בכל אנו מדברים תמיד לפי העשר ספירות, ונמצאים בזה דרושים סותרים הרבה. והעיקר הוא, כי להרבה חילוקים מתחלקים ומתפרטים המדרגות, לפי צורך הפעולה שיש להם לפעול. והחילוק אינו נעשה לפי העשר ספירות, אלא לפי הפרטיות של הפעולה ההיא.

אך לפי שכל דבר צריך להיות נכלל תחת סדר דמות אדם, בה הוא סוד זה של עשר ספירות, על כן כל חילוק מיד שנעשה, נסדר בסדר עשר ספירות. אבל לא נעשה החילוק לפי זה, אלא החילוק הולך לפי טעמים אחרים ושרשים פרטיים בענין ההוא, אלא מסתדר תחת סדר עשר ספירות, והוא תחת סדר ד' אותיות הוי"ה ב"ה, תחת סדר ד' מלואים, שהכל ענין אחד, כמ"ש כבר.

ותבין בזה, שאם אותם האורות עצמם יצטרכו ליחלק בחילוקים אחרים, שונים מן החילוק הראשון, גם החילוקים ההם יסתדרו תחת סדר עשר ספירות, ואז יתחלפו תאריהם. דהיינו מה שהיה בתחלה דרך משל תחת ס"ג, יכול להיות תחת ע"ב, או תחת מ"ה, או תחת ב"ן, שכך מגיע מקומו לפי החילוק ההוא.

סוף דבר, כיון שסדר השם ב"ה הוא סדר כללי השולט על כל החילוקים והסדרים שבעולם, נמצא לפי זה לפעולות שני שרשים, אחד - בפרטי המדרגות, ואחד - בהסתדרם תחת השם. ואין שני השרשים מקבילים בענינם זה אל זה כלל. אלא אדרבא, כל החילוקים המתחדשים בכח הפרטיות - הכל נכלל ובא תחת הסדר הזה.

ואתן לך משל בזה, טנת"א - אנו אומרים שהם ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן, וזה אינו ר"ל שהם עצמם ממש באים משם, כי אם היה כן, היו כמה מיני דרושים סותרים זה לזה, ובפרט בדברי הרשב"י זללה"ה, שצריך לתרץ אותם בשינויא דחיקא. והעיקר הוא, שהם ד' מיני תיקונים, דהיינו האותיות הם האורות עצמם של הנהגת זו"נ היוצאים מאימא. והנקודות והתגין, אחד - הוא מה שאימא שורה עליהם בבחינת מקור שלא נתפרשה מהם אפילו בצאתם, והיינו תגין על האותיות, ואחד - מה שאימא מנהגת אותם, והיינו נקודות המנהגות את האותיות. וטעמים הם תיקונים הבאים להנהגה השלמה מצד החכמה. כיון שנתחלקו הדברים בחילוק זה, מיד נקשרים תחת סדר הד' מלואים כנ"ל.

וכן אורות אזן חוטם פה ועינים, שבמקום אחד נאמר שהם ד' אותיות הוי"ה ב"ה, והיינו עינים - ה' אחרונה. והרי אזן חוטם פה כולם אינם אלא ה' שבשם דהיינו ס"ג. אך הענין הוא מ"ש כבר, כי החילוקים מתחלקים לפי הצורך. אך כל החילוקים מסתדרים תחת סדר הוי"ה ב"ה.

והנה עתה באנו לסדר זה של דמות אדם, כי כל מה שאנו מדברים מכאן ולהבא הוא לפי הסדר הזה המשתלשל לפי ענין א"ק זה. ועל כן צריכים אנו לדבר תמיד לפי ענין דמות אדם, ועל זה יסובבו כל הדרושים מא"ק ואילך, לפרש כל ההנהגה בסוד דמות אדם, ודמות אדם בסוד ההנהגה:

פרק לב

ביאור ענפי א"ק:

הפנים עשויות להאיר מה שנסדר בפנים בתוך הגוף, ומכל חוש יוצאות הארות מזה. ולכן יוצאים ד' עולמות של ראיה אשמיעה ריח דבור. וגם מן המצח יוצא הארתו. נמצאו כל העולמות רק זיוו והארתו של א"ק, וא"ק נשגב מהם יותר. ואינו מושג.

כיון שאמרנו בכלל ענין א"ק, עתה נתחיל ללכת אחר פרטיו, לפי סדר דמות אדם, ולפרש מציאות אחד שצריך להבחין בדמות האדם עצמו, כדי שנבין אחר כך ההנהגה על פי סוד ענין זה:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **הפנים עשויות להאיר** וכו'. והוא מציאות זה מה שצריך לדעת בדמות עצמו, והוא עניך הפנים. ח"ב, **נמצאו כל העולמות**, והוא הסוד לפי עניך זה בעולמות:

חלק א:

הפנים עשויות להאיר, ופירוש זה הדבר הוא, כי הנה מציאות אברי הגוף ועניגם למטה הוא מראה תמיד ענינים בהנהגה מקבילים זה לזה למעלה. ואמנם מציאות הפנים הוא חלק אחד של הגוף, שבו הנשמה פונה ומשגחת למה ששייך בין הגוף ובין זולתו, והיינו ההרגשים, ראיה -שמיעה -ריח -דבור, שהנשמה עומדת במשכנה, ודרך האברים האלה מרגשת כל ההרגשים האלה.

והנה שני דברים צריך להבחין בזה, מציאות הנקבים הנמצאים בפנים, והשימוש שמשתמשת בזה הנשמה עצמה. והאמת הוא, שהנקבים עצמם עשוים מן הנשמה, דהיינו בהיות בנין הולד נבנה, הרוח הבונה אותו - שם בוקע ונעשה הנקב, מה שבשאר האברים היה עומד לפנים. ואחר כך על ידי הנקבים האלה נעשים ההרגשים. ואמנם אין הבקיעה תלויה בהרגשים, שהרי יש מי שיהיה לו אותו אבר, וללא ההרגש. ועוד שלא תמיד אדם שומע או מריח או מדבר, ואף על פי שנקביו אלה פתוחים.

והנה כל זה הוא מצד הנקבים האלה שהנשמה משגחת על ידם כנ"ל. ועוד מציאות אחר, שהוא אבר הפנים, שמראה גם כן מצב הרוח במקומו, אם הוא בישוב או בזעף. וצריך שיהיו הפנים עצמם מוכנים לזה, שהרי בשאר אברי הגוף אינו כן. ועוד ענין אחר יש שאינו נראה עתה, אבל ראוי הוא שיראה, דהיינו שיהיה לפנים זיו, כמו שיש לשמש. וזה כבר נראה במשה רבינו ע"ה בקירון עור שלו. וכן אמרו על פנחס שבשעה שהיה שורה עליו רה"ק היו פניו לוהטות כברקים. ומה שעתה אין דבר זה נראה, הוא מפני שאין דיוקן האדם שלם אחר חטא אדה"ר. אבל אדה"ר היה כך, כמו שפירשו בזוהר ובמדרשים. וגם לעתיד לבוא הכל יהיו כך. וכן כתיב, "והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע".

נמצא, מכל ענין זה נראה שהפנים הם עשוים לפנות אל האחרים, והם מוכנים לזה. ונבחין בזה שלושה ענינים, ענין הפנים עצמם המוכנים כבר בכל חלקיהם להתנוצץ ולהאיר אור הנשמה שבפנים, להראותה לחוץ בסבר הפנים ובזיו, ענין הנקבים הנעשים על ידי הרוח הבוקע אותם בזמן הבנין, וענין ההרגשים שהנשמה מרגשת על ידי הנקבים האלה.

ונפרש עתה כל זה למעלה. כי הפנים הן הכלים מן הרשימו, שבהם אור הא"ס ב"ה, דהיינו בסוד הנשמה שבפנים - פונה אל האחרים לנהג את הפרצופים עצמם, שהם סדרי

ההנהגה. שכבר שמעת למעלה, שכמו שהנשמה היא המנהגת את הגוף, כך הפנימיות הוא המנהג את הפרצופים. והנה הכלים האלה הם הפנים עם כל תיקוניהם בסוד י"ג תיקוני הדיקנא, שהם כוללים כל הפנים. והנה אלה כולם מאירים ועושים זיו הפנים כנ"ל. ועם כל זה הוא זיו סתום, כי הוא צריך לעבור דרך הפנים עצמם. ואמנם כל מה שהוא נסדר בכל הגוף כולו - עומד להראות בפנים האלה. כי כך הוא הסדר - כל עניני הנשמה נראים בפנים, כמו שמפורש בסוד חכמת הפרצוף בדברי הרשב"י ז"ל בפ' יתרו ובתיקונים. והנה שם עושה זיו הפנים כנ"ל. וז"ס הק"ן נהורין והש"ע נהורין, שמודיעים מציאות הנהגת הא"א וז"א. אחר כך לפי מה שהיא נכללת שם - מתלהטת ובוקעת ועושה ד' נקבים, שהם עינים אזנים חוטם ופה.

ותבין מה ענין הבקיעות האלה למעלה, כי אין זה שבקעו פעם אחת ויצאו, אלא גם למטה, אם היה הזיו נראה, היו רואים איך מבחינת הנשמה שנכללה כבר בפנים להראות ענינה - נמשך ויצא זיו אחד, הבוקע ויוצא ממנו דרך הנקבים האלה ממש. ואין פעולת הזיו הזה אלא לעשות הבקיעות האלו. ומפני שהוא מבחינת נשמה, שעכשיו היא נסתרת, כמו שאין נראה הזיו בפנים, כך אינו נראה מה שיוצא מן הבקיעות האלה. אדרבא, בפנים יש על כל פנים סבר הפנים הנראה, יען יש לנשמה איזה לבוש, דהיינו הפנים עצמם. אבל בנקבים אין נראה כלום, יען הנשמה יוצאת מכל לבוש.

ותראה הפרש גדול שבין הזיו הנראה בפנים או היוצא מן הנקבים. כי הנראה בפנים הוא הכללות של כל עניני הנשמה. אך מה שיוצא מן הנקבים הם ענינים פרטים, לפי המקום שיוצאים משם, והם המבינים עניני ההשגחה בסוד ראיה שמיעה ריח דבור.

ואחר כך הבקיעות האלה עם האורות שבהם נעשים ההרגשים, שהיא ההנהגה ממש. והוא מה שהנשמה משתמשת מן האורות האלה היוצאים כדי להשגיח כראוי. אבל שורש ההשגחה נדרש בפני עצמו לפי ענין החושים. ומה שאנו מדברים עכשיו - הוא מה שבוקע ויוצא לחוץ, כדי לעשות הנקבים וגם החושים, שמזה עצמו נעשה זיו מכסה על זיו הפנים עצמם. ולכן אמרו שנמשך נגד הפנים, ואינו מתדבק. וכל זה היה נראה אם היה הזיו נראה.

נמצא שהנשמה הפנימית נסתרת בתוך הגוף ואינה נראית כלל. אחר כך מתראית בדרך סבר הפנים בפנים, ומתחיל הזיו, וזהו הזיו הפנימי. ובהיותה עוד שם, מתחזקת ובוקעת, ונראית ממש בד' הבקיעות. ודרך שם יוצא ממנו זיו, מה שיוצא, ועומד על זיו הפנים, והרי זה כמו זיו בתוך זיו. ומן הזיו הזה השני נמצאים ההרגשים בכח תנועה שמתנועעת

בתוך הזיו ההוא - הנשמה. אך מציאות הזיו בעצמו הוא מה שבקעה הנשמה לעשות החורים.

וזה פשוט, שאם עשתה ארבעה חושים משונים זה מזה, ולא פחות ולא יותר, צריך שבא זה מן הכח הכלול בה, שהיה יכול להוציא זה, לא פחות ולא יותר. ואם כן פעולה שהוא עושה בבקיעה אחת - אינו עושה בבקיעה האחרת, שעל כן בבקיעה אחת הושרשה השמיעה, ובאחת הושרשה הראיה, ובאחת הריח, ובאחת הדבור. והאמת, שהוא לפי הכחות שהיו בה - כך בבחינת כח אחד היתה נמשכת אל אחד מן האיברים הראוי ומוכן לענין הכח ההוא, ובוקעתו ויוצאת. ובחינת כח אחר אל אבר אחר, ובוקעתו ויוצאת. וזה מ"ש באוצרות חיים, "אך המשכיל יבין כי אור של המוחין נקרא ע"ב, ואור (האזן) נקרא ס"ג", כמ"ש בהג"ה.

כלל הענין הזה - הנשמה עשויה להאיר בפנים, וגם לבקוע ולצאת ביציאה גמורה, בלא מסך לפניה, להרגיש הרגשותיה. ואדרבא, בבחינת מה שהיא עומדת ומאירה בפנים - בבחינה זאת עצמה בוקעת לה הבקיעות של החושים. ונמצאו הפנים - כלים מוכנים לשני הדברים האלה, הפנים עצמן - להראות הארתה עודה תוך הכלים, והבקיעות של החושים - לתת לה מקום שליטתה להשגיח השגחתה כנ"ל. ובעמוד הנשמה במקומה, הנה היא מתראית דרך הבקיעות שעשתה [נ"א,בתחילה] ועושה הזיו השני. והוא עצמו מה שנראה בזיו הראשון בכלל, שנראה באלה בפרט. ומתראה ממנה בכל בקיעה מה שמתראה לפי ענין הבקיעה עצמה שמתראה דרך שם. וכל זה מלבד החושים עצמם, שאף על פי שנעשים בבקיעות ההם עצמם, האמת הוא, שנעשים בתוך הזיו הזה, אך בכח תנועה אחרת שמתנועעת הנשמה לפי משפט הרגשותיה.

והנה מה שמתראה מן הנשמה בפנים, כבר אמרנו שהוא כללות ענינה ומצבה, ומן הבחינה הזאת יוצאות הבקיעות האלה שזכרנו. נמצא, שנוכל לדון מן הזיו הזה היוצא ונראה מן הבקיעות האלה על מה שיש בפנים עצמם, בסוד הזיו הפנימי שזכרתי. ומן הזיו של הפנים הזה נידון על מה שיש בתוך הגוף, דהיינו הנשמה עצמה לפי ענינה ומצבה.

כשתדקדק, תמצא ההנהגה נסתרת בלב ובכל הגוף, ומתגלית בפנים, ומשם מתגלית דרך הבקיעות. ונמצא הגלוי האחרון הוא הזיו של הבקיעות, וזה מה שאנו עוסקים בו, שזהו האור מה שמגיע לנו, שאפשר לנו להשיג באמת. וכל מה שהוא יותר פנימי מזה - הוא נשגב ממנו, ולא נדעהו. ופרטיות הזיו הזה הוא כל עניני העולמות. כי רק חלקי הזיו הזה ותנועותיו הוא מה שמתגלה לנו, ולא יותר מזה. רק שנדע שזה הדבר מושרש לפני ולפנים בתוכיות ההנהגה העליונה.

ותבין מזה כמה שפלה השגת הנבראים, כי הנהגה באמיתה נשגבת מהם הרבה, ואין נודע להם אלא השטחיות היותר קרוב להם. ובזה השטח נמצא כל הסיבוב של ההנהגה בשלמותה מראש ועד סוף, בסוד כל העולמות, כמו שנבאר.

אמנם הקדמה אחת צריך שתשמור תמיד, כי כל מה שנעשה במקום אחד - לפי המקום ההוא הוא נעשה. דרך משל, בנידן דידן מה שמתראה מן הנשמה בפנים, הוא בסדר אחד מה שראוי להסתדר לפי בחינת ההראות הזה, וכן ההגלות בבקיעות הוא בסדר הראוי לבחינת הגלותו זה. וזהו הסדר מה שאפשר לתחתונים להשיג, ונקרא שרואים רק שטחיות השיעור ששיערה להנהיג. אף על פי כן הוא אמיתיות הדבר לפי העומק של הדברים. אך כיון שאין שכל מספיק להשיג הדבר כולו בפנימיותו ועומקו ברוחב כל העינינים כמו שהם, נקרא שניתן להם ציור שלם ומספיק, להבינם הדבר לפי מה שהם יכולים לקבל.

הא למה זה דומה? לחכם שרוצה ללמד חכמתו לתלמידו, ואם אינו יכול לקבל כל עומק חכמתו, נותן לו ציור מספיק מן החכמה מה שראוי לקבל. והציור אמיתי לפי כל עומק החכמה, אלא שהוא בדרך קיצור ומובן לתלמיד ההוא. שאם יכנס אחר כך בעומק החכמה, ימצא יתרון גדול בה ממה שהיה יודע מתחלה, כיתרון האור מן החושך.

יש להקשות, ההנהגה אמרנו שהיא ברשימו, והקו נעלם בתוכו. ועתה לפי זה נמצא, שאדרבא, כל הנהגה היא מן הקו, כי הרי ההנהגה היא רק במה שיוצא מן הנקבים האלה, שהוא מן הפנימיות, שהוא הקו. אם כן ההנהגה היא מן הקו?

התשובה, מה שמתגלה אין נקרא שמתגלה לפי הנשמה, אדרבא, נקרא שהוא לפי הגוף. וזה, כי האדם הוא - שיש נשמה מלובשת בתוך גוף בנוי נקבים וחללים. פירוש - כלים מכילים וכלים מוציאים, שתמלא הנשמה את המכילים, ותוציא אור דרך המוציאים, וכל זה לפי הנהגת הגוף בתכונות כליו. ובצאתה דרך הכלים האלה - תעשה לו זיו סביב. ואין הנשמה מוספת שום דבר בגוף אלא מה שהוא, שהרי אפילו בהוציאה אורותיה - אינה מוציאה אלא לפי עניני הגוף, וכמ"ש בסוד שאור המוחין נקרא ע"ב, ושל האוזן נקרא ס"ג. אמנם הכלים המוציאים אינם אלא לגלות מה שנעשה במכילים. ונמצא שורש ההנהגה - מה שמתחברת הנשמה עם הגוף לפנים. וגלוי הענין הזה בפנים, וגילוי יותר בזיו הבקיעות, וכל אלה הגילוים.

נמצא ענין הנהגת הקו בפני עצמו, והנהגת הרשימו המתנהגת ממנו, כי כבר אמרתי - הנשמה מוציאה אורותיה לפי הגוף, כדלקמן, וכשנקח סדר ההנהגה הכללי, שהוא א"ק בכל בנינו, נמצא סוד ההנהגה מה שמתגלה לנו - דהיינו סיבוב שלם כדלקמן - רק

מה שמתגלה אחר שככר נתלבש הקו בתוך הרשימו בסוד הזיו הסובב כנ"ל. וכל מה שעושה הקו כהתלבשותו ד ה, מלבד מה שמתגלה מזה הזיו - אינו נודע לנו:

מה שנסדר בפנים בתוך הגוף, מה שמתגלה הוא הסדר עצמו שנסתדר לפנים. על כן יקבילו הדברים זה לזה, מה שמתגלה עם מה שיש בפנים. אדרבא, נאמר בפרט, חלק זה של הפנימיות נתגלה במקום דה מן הפנים, וחלק זה במקום זה, כדלקמן:

ומכל חוש יוצאות הארות מזה, הוא מ"ש למעלה, שמה שמאיר בפנים - יוצא בגילוי יותר בחושים: **לכן יוצאים ד' עולמות ראיה שמיעה ריח דבור**, כיון שהחושים הם ד', על כן ד' דברים יוצאים משם ומתגלים משם. אדרבא, כל מה שראוי להתגלות - יתגלה מתוך אלה הד': **ד' עולמות ראיה -שמיעה -ריח -דבור**, שאינם הרשר"ד עצמם, אלא עולמות שלהם, שהם היוצאים מתוכם, כנ"ל:

וגם מן המצח יוצא הארתו, וגם זה הוא דבר שאינו נראה עתה, אבל אם היה הדיו - היה נראה, כי יש בקיעה דקה מאד. וה"ס התפלין העומדים במצח, שעליהם נאמר, "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך":

חלק ב:

נמצאו כל העולמות רק זיוו, וזהו מ"ש כבר בחלק הא', שכל העולמות שאנו מזכירין הם מדרגות הויו הזה: **הארתו של א"ק**, הארה נקרא מה שאינו עצם הדבר, אלא בהיקות שמבהיק מן העצם עצמו, והוא פחות במדרגה מן העצם עצמו. ונמצאו העולמות האלה רק מה שיוצא הארה לבד מן הא"ק, שאינו מתגלה בהם מה שהיה מתגלה בא"ק עצמו, אלא פחות מזה הרבה.

וזה תשובה למה שקשה לכאורה בענין אלה העולמות, שנראה שאין ענינם בסדר שאר האילן. והיינו כי בריאה דרך משל, יוצאה מן האצילות, ור"ל שהיא המשך אחד ממנו, והיא יוצאה כמו חותם מכל הספירות של האצילות, שעוברים דרך מסך, ומוציאים כל ספירה - ספירה כנגדה ממש בבריאה, וכן יצירה מבריאה, וכן עשיה מיצירה. ואז יתכן לקרוא אותה זה תחת זה, כי הם יוצאים אלו מאלו. וכן הפרצופים, גם כן יוצאים או"א מא"א דרך זווגיהם, וזו"נ מאו"א דרך זיווגיהם. אבל אלו העולמות אינם יוצאים כך מא"ק, אלא יוצאים מתוכו דרך אבריו.

ולפי זה יש שני קושיות, הא' - שלא נוכל לומר שאבי"ע הם תחת א"ק, כמו או"א זו"נ תחת א"א כמוזכר במ"א, שהרי אינם יוצאים כך ממנו, כמו אלה מא"א. והב' - שאין זה דרך השתלשלות, כי ההשתלשלות צריך שישתלם עולם אחד, ואחריו במדרגה יבוא

עולם אחר, יוצא ממנו ממש, וכחו פחות מעולם עליון. זהו הדרך שאנו רואים שהולכים דבר הספירות מאחר הצמצום והלאה. אבל זה נראה כמו דרך אחר שיוצא שלא כסדר. ויקשה מיד - למה לא באו העולמות האלה תחת א"ק, יוצאים ממנו ממש כשאר העולמות זה מזה. או אם אלה יצאו בדרך הזה, למה לא יצאו אחרים מן א"ק, כמו בי"ע מן האצילות? סוף דבר אין זה המשך ישר, כמו שהיה ראוי להיות בדרך השתלשלות, אלא נראה כמו דילוג, שמדלגים מדרך לדרך ומענין לענין. ואינו מובן קשר סדר אחד שלם בזה הדרך כלל.

אך לפי הענין הוא מה שאמרנו עד עכשיו, והיינו כי האמת, שרק מציאות אחד כללי לבד הוא הנעשה בתוך החלל, והיינו א"ק שלם בכל ענייניו, פירוש - בנשמתו וגופו ובזוהר שלו. וזה כל ההנהגה של שם הוי"ה ב"ה, ותחת זה לא יש ענינים אחרים. אלא שבהיות ההנהגה הזאת הנהגה עמוקה - לא הבננו אותה, אלא הארתה לבד הוא שנתגלתה לנו, והוא הציור היותר קטן וקצר של זאת ההנהגה. וזהו מה שאנו מדברים בו. ובכאן נבין המדרגות זו תחת זו בהשתלשלות, דהיינו חלקי ההנהגה המתגלית. אך אין זה יוצא בהמשך מדרגה והשתלשלות מן הא"ק, אדרבא זהו הגילוי שלו מה שאפשר לגלות מן הא"ק עצמו, ונחשוב גם זה לחלק א"ק עצמו. ונאמר רק - הא"ק הוא בכל המציאות לפי הסדר שם הוי"ה ב"ה, אלא שא"ק עצמו אינו מושג, אלא הארת א"ק היא המושגת, ובה כל הענינים האלה שאנו דורשים:

וא"ק נשגב מהם יותר, ואינו מושג, הרי זה ישוב למה שאנו מניחים ענייני הא"ק, ומדברים באלה העולמות. שכוונתינו בזה כנ"ל, שא"ק עצמו הוא הנעלם מן ההנהגה, והזיו הזה הוא המגולה ממנו. ואין זה סדר מבולבל, לא מדלג מדרך לדרך כנ"ל, אלא סדר נאות מסודר כראוי.

והנה ענין דה במראה, יראה הענין כמו שכתוב, פרצוף אחד שפניו מזהירים, ויוצאים משם כל האורות האלה על הסדר שהם כתובים:

פרק לג

פרטות ענין עסמ"ב דא"ק:

ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן מתגלים מא"ק. הע"ב לפי חכמתו של א"ק, ואינו מגיע הדברים להשגה, ומשלח הארותיו דרך שערות הראש, שהמוח מגלה בם ענינו, והוא נעלם. אך ס"ג מגלה האורות מה שנעלם בע"ב, והוא ענין האצילות שהולך ומתגלה מעט מעט. לכן בתחלה אור פנימי ואור מקיף רחוקים וה מזה, והולכים ומתקרבים מעט מעט עד

הפה, שנעשה כלי שם. ושם נשרש דמות אדם כראוי, והוא ענין מ"ה וב"ן שנתגלה אחר כך.

אחר שזכרנו בכלל שהארות יוצאות מא"ק, עכשיו יש לנו לפרש פרטיהם:

חלקי המאמר הזה ג'. ח"א, **עסמ"ב**, והוא מה שמתגלה בדרך כלל. ח"ב, **הע"ב לפי חכמתו**, והוא ענין הע"ב בפרט. ח"ג, אך ס"ג, והוא ענין **הס"ג בפרט**:

חלק א:

ע"ב ס"ג ב"ן מתגלים מא"ק, וזהו כי הלא כבר שמעת איך כל מה שיש בכל סדרי הגוף - מתגלה בפנים, ומה שמתגלה בפנים הוא המתגלה בתוך הבקיעות. אך כל הכללות שבכל הגוף הוא עסמ"ב. אם כן מה שמתגלה הוא עסמ"ב:

חלק ב:

הע"ב לפי חכמתו של א"ק, כי חו"ב סודם הוא כך, חכמה הוא סידור הדברים בעומק המחשבה. אך בינה מגלה תמיד מסתורי החכמה. וע"ב הוא לפי מה שמצטייר בעומק מחשבתו: **ואינו מגיע הדברים להשגה**, כי מציאות החכמה היא להסתתר ולהתעלם:

ומשלח הארותיו דרך שערות הראש, דהיינו שערות הראש הם הזיו הראשון, כמו הדיקנא בפנים. ומשם יוצא אור הע"ב, בבחינת זיו שני הנזכר בפנים: **שהמוח מגלה בם ענינו**, סוד השערות בכל מקום שהם, הם סוד מה שנסדר במוח בתוך הראש - מתגלה בחוץ לראש בבחינת שערות, וכל עניניהם ומשפטיהם נמשך אחר ענין המוח, איך שהוא בפנים. ועוד יתפרש זה במקומו בס"ד: **והוא נעלם**, אור הע"ב היוצא הוא נעלם, כיון שהוא לפי בחינת חכמה:

חלק ג:

אך ס"ג מגלה האורות, והוא ענין בינה שאמרתי, שמגלה אורות החכמה שהם סתומים: **מה שנעלם בע"ב**, שאין אורות הס"ג אורות אחרים, בלתי משתלשלים מן הע"ב, עד שיהיה הע"ב ענין אחד בפני עצמו, שאין פעולותיו ותולדותיו מתגלים, ואורות הס"ג ענינים בפני עצמם לצד אחר, שתולדותיהם מתגלים. כי אם היה כך, הרי היינו נופלים במבוכת פיזור הענינים, פירוש - הדלוג שזכרתי למעלה, הנראה לכאורה בענינים האלה שמתחילים בענין אחד, ואין נודע סופו, ומדלגים משם לענין אחר, שאינו מתקשר עמו. וזה דבר שאי אפשר לומר כך, כי אין זאת ידיעה, אלא מבוכה. והראוי הוא, אם אלה האורות שאנו מזכירים הם אורות ההנהגה, שילכו בהשתלשלות זה אחר זה, מן הראש ועד הסוף.

אלא האמת כך הוא, כל הענינים שאנו מדכירים מראשית הא"ק ועד סוף כל העשיה - כולם מקושרים זה בזה, ומשתלשלים זה מזה. וההבדל שביניהם - שכל עליון נעלם יותר מן התחתון ממנו, עד שבאים הדברים מהעלם אל גילוי, אך שלשלת אחת ממש הם. ונמצא שכל מה שמתגלה אחר כך בסוד אורות הס"ג, הוא מה שנעלם מתחלה באור הע"ב. ואורות הס"ג עצמם אינם ענינים הרבה פזורים ונפרדים. אלא הם ענין אחד עצמו, שהולך ומתגלה גילוי אחר גילוי, וכדלקמן:

והוא ענין האצילות, כי מה שהיתה הכוונה מתחלה, הוא להמציא ענין שורש דמות אדם בדרך קרוב ומתיחס אל התחתונים, שתהיה בו העבודה כראוי. וענין זה הוא אצילות הבנוי ממ"ה וב"ן, אחר שנתחברו ביחד. כי שם האורות הם סיבות ממש אל כל עניני העוה"ז, קרובות ומתיחסות להם כראוי. מה שאין כן קודם לכן, שאינו אלא שורש לסיבות האלה.

וזה תבין במ"ש כבר בענין ההעלמים, שהיה קו המדה הולך ועושה - שבכל העלם מתחדשות תולדות לפי ההעלם ההוא. והנה לא יכול לצאת על דרך זה לפי עניניו אחר זה ההדרגה, אלא אחר שנוספו העלמים על העלמים, עד שהגיעו למדרגה הנקראת אצילות, אך לא למעלה מזה. וזהו מ"ש הרח"ו זללה"ה, שאף על פי שמכנים אוזן ועינים בא"ק, אינו אלא לשבר את האוזן, כי שמות אלה אינם נופלים אלא במקום שהאורות עמדו בערך אחד מתיחס עם התחתונים, שיכולים התחתונים לצאת מהם לפי חק ההדרגה. אך כאן למעלה, לא נוכל להדכיר תוארים האלה אלא בדרך השאלה, להיות כאן מקום שורש לענינים האלה למטה.

נמצא לפי זה, שמה שהיה צריך להתגלות - היה סוד דמות אדם, אם כן נאמר שמה שהיה צריך להתגלות היה האצילות, וההעלמים היו נעשים על פי כוונה זאת. להביא סוף סוף האור אל המדרגה הזאת. אך כל מה שאנו מדברים עתה, הוא בחלקי הזיו הזה שזכרנו, שהם חלקים עומדים בהדרגה זה תחת זה, דהיינו על פי ענין קו המדה, שכל תחתון אורו פחות מאור העליון ממנו, שסוף ענינם הוא האצילות כנ"ל, וכדלקמן. אם כן נאמר שחלקי הדיו הזה ענינם - ענין האצילות **שהולך ומתגלה מעט מעט** בהדרגה, עד שיגיע להמצא. ולכן גם ענייניהם הולכים בהדרגה ממש, אלו תחת אלו, כדלקמן:

לכן בתחלה אור פנימי ואור מקיף רחוקים זה מזה, והולכים ומתקרבים מעט מעט, כי הנה זה אנו רואים ודאי באורות האלה - שיש מציאות ענין אחד ההולך בהדרגה, והוא ענין קרוב אור פנימי עם המקיף. וכיון שסוף ההדרגה הזאת הוא ממש מה שמוציא

שורש דמות אדם כדלקמן, אם כן נבין בהדיא שבאורות האלה הולך האצילות ומתגלה מעט מעט:

עד הפה שנעשה כלי שם, היינו מה שרואים שסוף ההדרגה הוא עשית הכלי כנ"ל. והכלי הוא המתיחס לתחתונים, וכדלקמן:

ושם נשרש דמות אדם כראוי, וב' הוראות לענין זה. הוראה א', הוא שענין הכלי הוא המתיחס לדמות האדם. והיינו כי עיקר דמות אדם הוא ענין הגוף עם הנשמה בתוכו. ושורש ענין הגוף הוא הכלי באמת. וכיון שהכלי הוא סוף ההדרגה שראינו באורות אח"פ, אם כן נדע בבירור שאורות אח"פ הולכים בהדרגה אל ענין דמות אדם בסוד הגוף. הוראה ב', היינו שענין אורות הפה הם עשוים ממש לתת השורש לנקודים. ומזה שהדרגה זאת נראית עוד בבירור ממש - במה שאנו רואים שאפילו אורות העינים עצמם, כדלקמן, הם באים ההדרגה אחר הפה, והיינו שהאצילות הוא דמות אדם בפרט בסוד מ"ה וב"ן כנ"ל, ששם יש ענין הכלים בכל פרטיהם. ושורש ענין זה הוא באורות הפה, דהיינו הכלי בכלל, קודם שיהיו ענייו מתגלים בפרט. כי הלא זאת היא ההדרגה תמיד - בתחלה יש הכלל, אחר כך הפרט, ואין לעשותם מדרגה אחת, אלא שתי מדרגות.

נמצא לפי זה - אורות הפה שם ענין הכלי שהגיע כבר לגילוי, אך בדרך כלל וכמ"ש. אך באורות העינים כדלקמן שם, ענין הכלי בפרט ממש, בסוד מ"ה וב"ן, כדלקמן במקומו. ועל כן נעשו מעשים באורות הפה, מה שהוצרך כדי לתת מציאות לענינים הנמצאים בכלים במקומן, במקום פרטי ענייהם. וזה כללות הבנת כל מה שאנו דורשים באורות הפה שהם כולם הכנות למה שצריך להמצא אחר כך באצילות במקומו, והיינו גילוי הכלים ושלמותם, ושיהיה בדרך הסתלקות, בסוד שורש לעניני העבודה. והתיקון הוא להיות אחר כך באצילות, כמוזכר במקומו:

והוא ענין מ"ה וב"ן שנתגלה אחר כך, היינו סוף כל ההשתלשלות, שהוא דמות האדם במקומו, בסוד מ"ה וב"ן כנ"ל, וכדלקמן:

פרק לד

הקשר בין עסמ"ב למקום בקיעתם מא"ק:

המעברים שעוברים דרך שם האורות, הם נבחרים לפי מה שהם נקשרים לפנים עם ד' השמות הנסדרים שם. והם לפי הרכבות קשרי המאורות, ודרך הליכת הרוח בהם, מקום שהוא נוגע ראשונה - שם הוא יוצא:

אחר שבארנו הזיו המתגלה, צריך לפרש עתה ענין המקומות שהוא מתגלה מתוכם:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **המעברים** וכו', והוא יחס נמצא בין המעברים ובין אורות העוברים. ח"ב, **והם לפי** וכו', והוא משפט היחס הזה איך הוא:

חלק א:

המעברים שעוברים דרך שם האורות, ר"ל כי יציאת האור הפנימי דרך הנקבים אינו על צד ההזדמן, כאש לוהט שנותנים עליו כלי נקוב, שבכל מקום שיש נקב יוצא אור האש. כי אם היה כך - שני דברים היו נמשכים מזה, שאנו יודעים שאינם כך, הא', כיון שהאש שתחת הנקבים הוא שוה, על כן גם היוצא מן הנקבים הוא שוה, כי הרי האש אינו מקבל תנועות חדשות, לצאת דרך מקומות פרטים, שבהם יהיה משתנה, אלא שבכל מקום שמוצא נקב - יוצא, והוא יוצא בנקב זה כמו בנקב אחר. והב', שהאש שהוא עומד מכוסה תחת הנקב הא' - יוצא דרך הנקב ההוא, ושתחת הב' - יוצא דרך הנקב הב', בלא יתחלפו כלל, לצאת מה שהוא תחת נקב אחד - לצאת דרך נקב אחר.

ושני דברים אלה אינם כך באלה העולמות. הא', האור שבפנים הוא שוה, ושיוצא לחוץ אינו שוה, אלא הולך בהדרגה בכמה מקרים שונים. ואם היה רק על צד ההזדמן, שהאור יוצא לפי שמוצא פתח לפניו, כך היה האור היוצא מן האזן כמו מן החוטם, בלא שום שינוי כלל. הב', שמצאנו חילוף, שהרי אורות הס"ג - יוצאים מן האח"פ, ואורות הב"ן למעלה מן האח"פ, דהיינו מן העינים, ואורות מ"ה למעלה מכולם, דהיינו מן המצח.

אם כן מכל זה נראה בהדיא שאינו על צד ההזדמן, אלא נבחרים המעברים לאורות, ומוכרח האור ההוא ללכת במעבר ההוא ולא באחר, מפני היחס שיש לו עמו. ובשביל היחס הזה הרי הוא משתנה בצאתו ממנו, כי כבר נשתעבד גם הוא לכלי.

פירוש - אם היה על צד ההזדמן, אז היה נקרא שאין האור משתעבד לכלי, אדרבא יוצא מן השעבוד, אם כן תחת שבזמן שהוא בתוך הכלי פועל בבחינת כלי מפני היותו סגור בו, ואף על פי שאין בו שינוים, הרי פעולתו משתנית, לפי שהוא משתוה לבחינת הכלי, וכמ"ש למעלה בסוד הקו והרשימו, הנה כשבוקע ויוצא - אובד השעבוד ההוא, ויפעל כמו נשמה חוץ מן הגוף. אבל כיון שאמרנו שעברו דרך הכלי הוא מפני יחס שיש לו לכלי ההוא בפרט, אם כן נקרא שאפילו בצאתו הוא משועבד לכלי, כי לא היה יכול לצאת מכלי אחר, ואף על פי שיוצא, אינו נקרא שיוצא מן השעבוד, אלא אדרבא, טבע הכלי ההוא להיות כלי מוציא, וכמ"ש למעלה בענין הכלים מכילים וכלים מוציאים. וכיון שכך, נמצא שאין האור עושה אלא פעולת הכלי עצמו, ואז יהיה שינוי בפעולתו, כאילו היה פועל בתוך כלי המכיל עצמו:

הם נבחרים לפי מה שהם נקשרים לפנים עם ד' השמות הנסדרים שם, היחס הזה אינו יחס נמשך מן המצב הנראה, כי אדרבא, זהו המתחלף, שהב"ן והמ"ה הם למטה, ועולים למעלה מן הכל. אלא הוא מקשר שנקשר בפנים בתוך הגוף. והרי נתפרש בכלל ענין היחס של האורות עם המעברים, שהוא יחס אחד פנימי תלוי בסדר שהשמות עומדים בפנים בתוך הגוף, שנתקשר עמהם בחינת המעברים בסדר הזה שאחר כך מתגלים לחוץ:

חלק ב:

והם לפי הרכבות קשרי המאורות, כי אף על פי שאנו אומרים שכללות הפרצוף הוא עשר ספירות, כדי להבין ההנהגה היוצאת ממנו, אך צריך להבחין בהם פרטיות הרבה, שהוא כלל כל תרי"ג אורות שבו. ולא די זה, אלא העיקר הוא לדעת הקשרים שאלה האורות הם מתקשרים זה בזה, ונפגשים בדרך זה להתקשר קצה אחד עם קצה אחר, שבמצבם הם רחוקים זה מזה. וזהו מענין הרכבות המאורות, שמתרכב אור אחד עם אור אחר, ויוצא משם התולדה. ובדרך זה נעשים היחסים שבגוף, שחלק אחד מתיחס אל חלק אחר, עד שבהולד מקרה באחד מן החלקים ההם, יורגש המקרה בחלק השני, אף על פי שהחלקים רחוקים זה מזה הרבה, ויש חלקים אחרים ביניהם. ואותם שביניהם לא ירגישו, ואלה שבקצוות ירגישו.

ושורש הענין הזה הוא, כי צורת כל פרצוף בכלל ובפרט תלויה בשם מ"ה, בסוד, "ודמות פניהם פני אדם". והנה שם זה יש בו כחות מספר מה שיש בו. ואלה הכחות הם שנחלקו לכמה פרטים, ועשו האברים של הגוף עם כל תכונותיהם. ויש שפרטי כח אחד הלכו בהדרגה בהשתלשלות זה אחר זה, ויש שפרטי כח אחד נתחלקו, והושמו - אחד במקום אחד, ואחד במקום אחר רחוק ממנו. ואחר כך הושם הסיבוב של הרוח הסובב על כל החלקים, ומגיע הכל אל הצורה הכללית, העומדת בסוד שקיו דאילנא, העומדת בסוד שם מ"ה שזכרתי. ובהרגיש חלק אחד מן הפרצוף איזה מקרה, יגיע הדבר אל השורש - שם מ"ה שזכרתי. ומשם יגיע מיד אל החלק השני שהוא גם כן חלק אחד מן הכח, שחלקיו הוא החלק שהרגיש בתחלה.

והנה כך הוא באדם למטה גם כן, שהנשמה הבונה את הגוף, הנה עושה זה בכח אחד כללי שיש בה, שהוא דמות אדם, והוא שם מ"ה שזכרנו. שגם באדם צריך שיהיה בסוד שקיו דאילנא. ומזה יוצא כל הבנין, והוא המרגיש כל הרגשות חלקי הגוף, וממנו נמצא היחס הזה. והנה הרוח הוא המתפעל במקום שהוא יושב שם.

ובהתפעלו באחד החלקים, לפי תכונת החלק ההוא, הנה בהתפעלות הזה יתפעל החלק האחר, שהוא בן גילו של החלק הראשון. ובהתפעל באמת בחלק הא', הצורה הכללית תריצהו לחלק הב', ויתפעל שם בדרך הזה גם כן, מפני הצורה הכללית שמחברת אותם. והחלקים שבאמצע אינם מרגישים כלום, כי הוא לא יתפעל בהם כך, אלא בחלק בן גילו של החלק הא'. כמו המים - שלפי המקום כך הם מתפעלים. והשפעות הכוכבים גם כן יוכיחו דה, שעוברים בכל האויר, ואינם נרגשים אלא במקום המוכן להם, כי שם השפע ההוא מתלהט לפעול, ולא במקום אחר:

ודרך הליכת הרוח בהם, דהיינו שהרי גם לזה הענין יש דין פרטי - מה שניתן הרוח להתגלגל בו: **מקום שהוא נוגע בראשונה - שם הוא יוצא**, כי השמות האלה מתגלגלים בפנים לגוף בחוקים שנחקק להם, ומוצא אברים מה שמוצא ראשונה, והוא נכנס באברים, ומוציא ההארה, במה שיש בחלקי הפנים מתיחסים לאברים ההם.

ובדרך זה אפשר למצוא שיצא הב"ן מן העינים וס"ג מן האח"פ, כי במקום שהס"ג מתהלך לפי סדר סיבובו, פוגע בראשונה אברים שבני גילם הם אח"פ, ומיד יצאו הארותיו דרך שם, והב"ן לפי סיבובו פוגע באברים שבני גילם העינים, וכן מ"ה למצח.

יש להקשות, שהרי אמרנו למעלה, שזיו הבקיעות יוצא ממה שנכללת הנשמה בפנים, ומה ענין עתה למה שסובב בגוף?

תשובה, הילוך הדבר הזה כך הוא, כל מעשה שעושה הרוח בגוף - כבר אמרנו שיש לו להתגלות בפנים, על כן כל מעשה שעושה הרוח הזה בגוף, הוא מוציא כנגד ומיד כח אחד בפנים. עומד לגלותו. ומיד עשותו המעשה בגוף, יעלה ויראה בבחינת סבר הפנים בפנים, ועדיין אין זה סוף הילוכו, כי כל מה שנקבץ בפנים, כבר שמעת שמתפרט בבקיעות החושים. על כן כל מעשה הרוח בגוף יש כנגדו כח אחד מתחיל בפנים ומסיים באחת מן הבקיעות. והצורה הכללית חלקה כך כחותיה, כל המעשים שעושה ע"ב דס"ג - המציאה כנגדם לגילוי בפנים - כחות מסוימים באזנים, ואחרים בחוטם, ואחרים בפה, וכן ס"ג דס"ג, וב"ן - המציאה כנגדם כחות מסוימים בעינים, על דרך שפירשנו למעלה, שהצורה הכללית מפרטת כחותיה בגוף.

והנה נמצא שהכחות המקבילים לע"ב הושמו למטה, ושל ב"ן למעלה, ושל מ"ה למעלה. אך ההקבלה אינה בין חלקי הרוח לחלקי הגוף, כי אינם תחת סוג אחד, אלא בין חלקי הגוף לחלקי הגוף, אם כן צריך שנאמר שאותם האברים שב"ן סובב עליהם - הם הם שהקבלתם בעינים, על כן בהגיע ב"ן שם למטה, יאיר מיד בחלק שכנגד החלקים ההם בפנים, ומשם לעינים וכן כולם:

פרק לה

באור הבוקע מא"ק הולך ומתגלה שורש הכלי:

בא"ק נעשה החבור של הקו עם הרשימו - שלקחו לו לכלי. והאור היוצא דרך החושים הוא אור שכבר נתחבר בכלי, שלכן אחר כך הוא מוציא כלי באורות הפה. ורק זה הוא האור הראוי לבנות ממנו כל הבנינים. ויצא מה שצריך לבנות ממנו כל הבנינים הנרצים, ונתפשט בהדרגה לפי צורך הנרצה בבנינים האלה:

אחר שבארנו ענין האור היוצא מן הבקיעות, וענין המקומות שהם יוצאים משם, עתה נפרש מה שצריך בענין מהות האור היוצא עצמו:

חלקי המאמר הזה ב', ח"א, **בא"ק נעשה החבור**, והיינו שהאור הזה היוצא מא"ק יש בו בחינת כלי מעורב בו. ח"ב, **ורק זה** וכו', למה צריך שיהיה כך:

חלק א:

בא"ק נעשה החבור של הקו עם הרשימו, שכל עניני א"ק בעצמו הם ענינים מה שצריך לחבור הקו והרשימו ביחד, כי הלא אלה הם שני יסודות ההנהגה, כמ"ש למעלה. ושכל הכוונה הוא לעשות החזרת הרע לטוב. והרע משתרש בהנהגה שאחר ההעלם בכמה חוקים שבה. ועל כל אחד מהם צריך שיתגבר הקו, וישלוט להחזירו לטוב.

וזה עצמו סוד הנשמה והגוף באמת, כי בגוף משתרשים כל עניני הרע, והנשמה לכוונה זאת הושמה בו - שתהיה שולטת על כל אחד מעניניו ומחזירתם לטוב. וזה בכח סגולת המצוות שהכין הרצון העליון לצורך זה. וכשתדקדק, תמצא לפי זה, כי כל הענין הנמצא, הוא רק לבוא אל הנשמה והגוף, ששם נמצא ענין החזרת הרע לטוב ממש. והאדם הגשמי - סוף כל המציאות, דהיינו סוף כל זה הענין. וא"ק ראש כל המציאות - ראש כל זה הענין. כי שם נעשו כל השיעורים הצריכים להיות שורש לענין זה, שיהיו באחרונה בפועל ממש. וכל אלה האורות היוצאים ממנו, הולכים כולם בהדרגה זה אחר זה תמיד, בסוד נשמה וגוף, עד שיוצאים אלה השניים למטה במקומן, וכדלקמן בחלק ב:

שלקחו לו לכלי, היינו זהו החיבור שנעשה, שנתקן חק זה שיהיה פנימיות בסוד אורות, וחיצוניות בסוד כלים, והאור יהיה מאיר בכלי ומזכך אותו:

והאור היוצא דרך החושים הוא אור שכבר נתחבר בכלי, לא תחשוב שזה האור היוצא הוא אור פשוט, כי הרי הוא מבחינת החיבור הנעשה כבר, שמשם והלאה לא תצא עוד שום תולדה בלא התחברות שניהם. ולכן זה האור, אף על פי שנראה בתחלה שאין שם כלי, האמת הוא שיש בלועים בו מבחינות הכלי ודאי, אלא שבהיות האור גובר הרבה, אין בחינות הכלים האלה ניכרים כלל:

שלכן אחר כך הוא מוציא כלי באורות הפה, זו ראיה שיש בחינות כלי בלועות באור, שהרי מצינו שסוף סוף יוצא כלי מן האורות האלה היוצאים עצמם, ואם האור היה פשוט, לא היה אפשר לכלי לצאת משפ. כי הרי כבר שמעת, איך הכלי והאור הם שני סוגים שונים לגמרי, ואי אפשר לסוג לצאת מסוג מתחלף לגמרי ממנו, כי אין הסיבה יכולה להוציא מסובב שאינו מענינו, אלא ודאי, שבחינות הכלי ישנם בלועים באורות, אלא שלמעלה אינו ניכר, וכל מה שיורד - הולך ומתגלה, עד שמתגלה לגמרי.

ותדע שזה סוד האותיות שדורשים באורות אח"פ, שהרי כל מקום שיש אותיות - מורות על בחינת כלי. אלא שבאורות האוזן שרשי הכלי לא ניכר אלא מעט, והיינו אות אחת, ובחוטם מתגלה יותר, ובפה יותר. ובמעשה שנעשה באורות הפה מתגלה לגמרי:

חלק ב:

ורק זה הוא האור הראוי לבנות ממנו כל הבנינים - טעמא דמסתבר שהאור יכלול בו בחינת הכלי, כי הרי הבנינים צריכים ללכת על פי ענין גוף ונשמה, אם כן צריך שהאור יהיה מבחינה זה:

ויצא מה שצריך לבנות ממנו הבנינים הנרצים, זה תירוץ לקושי גדול, הנראה לכאורה, שהדברים אינם הולכים בסדר שלם, שלהיות סדר שלם, היה צריך שיוציאו כל השמות אורותיהם בשוה. והרי מע"ב יצאו כל הענפים, אלא שהם נעלמים, ומס"ג יצאו ג' בחינות של ע"ב שלו, ותחלת ס"ג שלו לבד. ואח"כ יצא מ"ה בכלל, וכן ב"ן בכלל.

והתשובה לזה הוא - שרק זה הוא האור וכו'. פירוש - לכל פעולה צריך שיתחברו אורות מה שיתחברו להוציא אותה לפי התכונה שהיא צריכה להמצא. ומענין זה תמצא מבואר לקמן בעניני בירורי ב"ן. ואין לנו לשאול למה אלה, כי הרצון העליון ידע שכדי להוציא המציאות מה שצריך להוציא, צריך דוקא הרכבת אותם השרשים, לא פחות ולא יותר.

אדרבא, בהרכבה אין הולכים כסדר, אלא צריך להותיר ממין אחד ולהחסיר ממין אחר, עד שיעמוד המורכב בתכונה הנרצית. והנה בכאן הכוונה היתה להוציא אצילות בסוד דמות אדם. כדי לעשות ענין זה, הוצרכו שלוש בחינות מע"ב, ואחת מס"ג, ואחת כללות מ"ה וכללות ב"ן. ומבין כולם - דמות אדם בתכונה שנמצא. מה שאין כן אם היתה הוצאה זאת לפי ענין המוציאים, היו צריכים לשמור ביניהם סדר. אבל כיון שהוא לפי ענין המורכב ותכונתו הנרצית בו, זולת זה האור, בהיותו יוצא לעשות הבנין, יצא רק מה שהוצרך לפי מציאות הבנין הנרצה:

ונתפשט בהדרגה לפי צורך הנרצה בבנינים האלה, פירוש - כיון שזה האור יוצא לבנות הבנינים, הוא צריך להספיק לכל מה שצריך לזה. ולכן היה הולך ממעבר למעבר, ויוצא

בדרכים שונים, מה שצריך להכין הבנינים לפי הכוונה התכליתית שבהם, הלא הוא האדם הגשמי למטה, שבעבורו כל המציאות הזה.
ותראה ההדרגה הזאת איך שהולכת ומשתלשלת בסוד גוף ונשמה, כי הנה דבר ברור הוא, שבהיות הגוף עב וגס - אינו יכול להיולד אלא בחסרון הארה והעלמה. ועל כן בהיות האורות מתגברים, מה שהוא שורש הגוף לא יהיה ניכר ביניהם. ועל כן בע"ב שהאורות מתגברים הרבה - לא נזכר שום אות, כי לא נראה שום שורש כלי, באוזן מתחיל להתגלות, והוא מעט, בחוטם - יותר, ובפה - יותר, עד שמתגלה לגמרי.
וגם תראה כי כחות הנשמה הן נר"ן נל"ן. וע"ב הוא נל"ן שהוא קצה היותר גדול שבהארה, לכן אין שורש הגוף מתגלה כלל. באוזן נעלמה הנל"ן, ומתחיל להתגלות הגוף. בחוטם נעלמה גם הנשמה, והגוף מתגלה יותר. בפה נעלם גם הרוח, והגוף מתגלה לגמרי. וז"ס שאורות הפה יצאו רק בסוד נפש. ופרטיות ענין זה הלא הוא מבואר במקומו במ"א:

פרק לו

עולם הנקודים [לו -נ]:

גדר עולם הנקודים:

עולם הנקודים הוא מה שהאצילות עם כל ענפיו היו הולכים ונעשים, כאומן העושה כלי מחתיכת עץ, שבתחלה הוא גולם, ואחר כך בהשתלם צורתו - אז נראה היופי שלו בצורה שלמה.

עכשיו מתחיל עולם הנקודים והוא עולם התוהו, זה ראוי להתבאר תחלה אחר הקודם לו, כי זה הוא האור היוצא אחר האורות שזכרנו למעלה:
חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **עולם הנקודים הוא מה** וכו', והוא גדר עולם הנקודים. ח"ב, **כאומן** וכו', והוא משל על ענין זה העולם:
חלק א:
עולם הנקודים הוא מה שהאצילות עם כל ענפיו, ר"ל האצילות - כל מה שבאצילות, וענפיו - בי"ע עם כל תולדותיהם. ותמצא שכל אלה בחדא מחתא מחתינהו, שהכל ענין אחד וקשר אחד. מתחיל באצילות ומסיים בעשיה, שהוא השורש האמיתי לעניני התחתונים, מה שלא היה עד שהגענו למדרגה זאת. ותראה האדם עצמו מורכב מאבי"ע בסוד נר"ן ונל"ן. ואפילו הנבראים הולכים על זה הדרך בסוד דצח"מ:

היו הולכים ונעשים, ר"ל שלא רצה הא"ס ב"ה להוציא ענין זה בתשלום צורתם מתחלתם, אלא בהדרגה. מתחיל בשלמות מועט, ואחר כך בשלמות יותר, עד שנשלם לגמרי. ונמצא שמה שהוא באחרונה הוא מה שהיה בתחלה. אך בחסרון השלמות, שהוא עתיד לבוא אחר כך:

חלק ב:

כאומן העושה כלי מחתיכת עץ, ר"ל שלא רצה הא"ס ב"ה לפעול כפי עצמו. שאז היה מוציא שלמות הענין בבת אחת. אלא עשה כאומן שאינו יכול לעשות אלא בהדרגה. ולוקח החתיכה לפניו, ומציירה מעט, וכמה חילופים מתחלפים עליה מצורה לצורה, עד שמסתימת בצורה השלמה:

שבתחלה הוא גולם ואחר כך בהשתלם צורתו - אז נראה היופי שלו בצורה שלמה, שבתחלה הוא גולם גמור, והנה אחר כך הוא הולך ומצטייר. אך עם כל זה רק כשנשלם צורתו נראה היופי, ומי שרואה הגולם בראשונה, או בציוריו הראשונים, לא יראה אלא דבר בלתי נאות. ובסוף נראית הצורה היפה, ומראה גם כן שכל זה היה צריך כדי לבוא אל היופי.

ואמנם בדרך זה ממש היה ענין זה של האצילות, כי התחיל הרצון העליון לציירו למעלה במחשבה העליונה, ובעוד שהיה מתחיל להצטייר, ולא השלים צורתו, היו יוצאים אורות הנקודים, והם לפי בחינת האצילות בלתי מושלמת. אחר כך השלים להצטייר, ויצא הוא עצמו בציור היפה, שהוא התיקון כדלקמן.

ושתי ידיעות יש בענין זה, א' - שעולם הנקודים נמצא מהתחלת הצטייר עולם האצילות, קודם שהיה נשלם, דהיינו שהיה האצילות ככלי שעדיין לא נשלם צורתו. ב' - שאין עולם הנקודים עולם האצילות עצמו, אלא מה שיצא לפי בחינת צורת האצילות הבלתי מושלמת.

והוא הסוד שפירש באד"ז, כד אכתיש אומנא בפרזלא.

ופירוש הענין זה הוא, כי בשלמא שאר ההדרגות שקודם עולם הנקודים, נוכל לקרוא אותם הדרגות ממש לעולם האצילות, כי הרי יש להם מהות מה שיש להם תמיד. וכשנבחין אותו - נמצאהו מהות אחד מתקרב לענין דמות אדם של האצילות, אך רחוק ממנו מעט, כפי שיעור ההדרגה. אך עולם הנקודים לא נוכל לקרא אותו כך, כי הרי אין מציאותו קיים, אלא היה ונתבטל, ועכשיו במקומו יש אצילות ממש. אם כן אין הנקודים הדרגה לאצילות, שהרי אם היתה הדרגה - צריכה היתה להתקיים תמיד. דאם לא כן,

הרי יש דילוג - שחסרה מדרגה אחת, והכוונה העליונה להעמיד כל האורות בסדר זה תחת זה. ואם עכשיו אינה צריכה להדרגה זאת - גם מתחלה לא הוצרכה.
אלא צריך לומר, שאין זה לפי טעם ההדרגה, אלא ענין אחר. והוא ענין הזיקין ניצוצין שזכר הרשב"י זללה"ה, וענינם הוא מה שנבדל מגוף הברזל בשעת התקנתו, מפני כח ההכאה המתקנת ענינה. לפי זה, באצילות הוא - שהמחשבה העליונה היתה לוקחת סוד דמות אדם להעמידו על מכונו, ואז היתה מבררת מה שצריך להסיר משם, ומהו שצריך להסיר - אלא ענין הרע,
דהיינו שהאורות ההם היו עומדים להוציא הרע, כי כבר הגיע ההעלם למדרגה זאת שאפשר לצאת הרע משם. והנה אין זאת הכוונה בדמות האדם - שיהיו אורותיו מוציאים הרע, אדרבא, שיהיו טהורים ומתוקנים כדלקמן. ואז זה מה שעומד להוציא הרע - נבדל מגוף דמות אדם, שהוא העומד להכין הדברים בהכנה ראויה, ואז הוציא מן הדמות זה הענין, וזה הענין יצא ונראה בפני עצמו, והם הם זיקין דאתלהטו ואתדעכו. והנה עשו שלהם, שבתחלה יצאו בדרך להיטה, כאילו גם הם מנהיגים, שהרי מהנהגתם בא הרע, ואם לא היה להם מקום בהנהגה, ולא היו פועלים כלום, לא היו כלום. אלא נתלהטו ונראו ושלטו, ומפני הרע נחרבו. וזאת היא פעולת הס"א - לגרום חורבן לזה השורש, וזה שאמרו, מחשבה זריקת ניצוצין לש"ך עיבר, שהוא כללות כל המלכין האלה.
נמצא הענין כך, האצילות היה הולך ומצטייר, והנה בתחלה קבל ציור אחד שהיה בו ענין זה של הוצאת הרע, וזהו המצב הבלתי שלם שלו, וזה בהיות בו כחות עומדים במצב בלתי נשלם, ראוי להוציא הרע. ומצב זה הוא המצב הנראה אחר כך במלכים עצמם, דהיינו הג"ר בלתי מתוקנות לצורך התחתונות, והתחתונות בלתי מתקיימות כלל. ונמצא שבהיות בדמות האדם ענין זה, היה מוציא הרע. מה עשתה המחשבה העליונה? הוציאה ענין זה ממנו, והיינו זה הכח שהיה כלול בו לעשות הענין הזה, והוציאו לבדו, ואינו העיקר, אלא כח קטן מן הדמות, שעיקרו לעשות דברים מתוקנים.
וזה הכח מתחלק גם כן לפרטים רבים, ואז הוציאה המחשבה כל הפרטים האלה לבד, ונתן להם ענין השליטה, כדלקמן. אך אם היה רוצה הרצון העליון, היה יכול להוציא הדמות מתוקן מתחלה, שלא יהיה בו ענין זה כלל. אלא רצה שיהיה בו, ושיצא ממנו בדרך זה, וישאר מתוקן רק בסוף, שהיא הצורה השלמה אחר שהוסר כל מה שהיה מונע אותה. ומה היא הצורה הזאת השלמה - תראה לקמן בס"ד:

פרק לז

שבירת הכלים ותיקונם - שורש הפסד והויה:

שורש מציאות קלקול ותיקון הוא ענין שבירת הכלים ותיקונם. כי אם לא היה קלקול בהם - לא היה קלקול בעולם, ואם תיקונם היה נשלם לגמרי - היה סוף הכל. אך בהיות שהיה הקלקול בא, ואחר כך התיקון, ולא גמור, אלא בשיעור שהיה נותן שורש לקלקול ותיקון לסבב בעולם. וסוף הכל יהיה תיקון שלם, שלא יהיה אחריו עוד קלקול כלל:

אחר שנזכר ענין הנקודים בכלל, עתה נבוא לפרטיו:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **שורש מציאות** וכו', והיא הנחה הראשונה בכלל, על ענין הנקודים ותיקונם. ח"ב, **כי אם לא היה קלקול** וכו', והוא פרט ההנחה הנ"ל:

חלק א:

שורש מציאות קלקול ותיקון, והיינו כי הרי הספירות הם השיעורים - מה ששיערה המחשבה העליונה לצורך כל ההנהגה, ואם הויה והפסד יש בעולם - צריך שיהיה מושרש בספירות:

הוא ענין שבירת הכלים ותיקונם, והיינו כי לכאורה היה נראה ששורש ההויה יהיו אורות של חסד, ושורש ההפסד יהיו אורות של דין, אך לא שיהיו אורות מפסידים ומבטלים אורות אחרים. אלא בין ההויה ובין ההפסד אינם נופלים אלא בנבראים. אך כח ההפסד אינו מבטל כח ההויה, והרי אנו אומרים שהיו הספירות, ושנתבטלו ושנשברו. וכן קשה, שאנו אומרים שמן הספירות האלה עצמם יצאה הס"א, והרי אין ההפסד יוצא מן ההויה.

אך שורש כל ענין הזה הוא, מה שנתפרש כבר למעלה, איך כל הנהגת המחשבה העליונה היא רק לגלות אור השלם שלה, שתהא הטבה כללית בסוף הכל מתפשטת לכל. והאדם עם כל שאר הנבראים אינם אלא גילוי ההנהגה הזאת, שמלבד שהוא מנהג כך, רצה לגלות הנהגתו בבריאת האדם, ועשה האדם כך, ואחריו כל הנבראים, עד שהאדם בכל חלקיו רומז בכל מיני הנהגות שהקב"ה מנהג את בריותיו. ונכלל בזה כל מה דאפשר לדבר מן ההנהגה. פירוש - גם הדבר הזה עצמו, שתבוא ההנהגה נרמזת ומתגלית בגוף האדם - גם זה תלוי בדמות האדם עצמו, וכן בסדרי הטבע וחקותיו.

ונמצא שהמצא ההנהגה למעלה, והמשכה לגלות בדרך זה באדם, והעשותה באדם, והמצא ממנו האדם - הכל תלוי בדמות אדם עצמו. ובצייר המחשבה העליונה דמות זה - היה כל זה, ר"ל שהיתה מציירת ההנהגה בכל חקותיה. נמצא לפי זה, כל השיעורים הנראים משוערים במחשבה העליונה - הם הם הנבראים עם כל חלקיהם. כי שרשי

הנבראים הם הם חקות ההנהגה ודרכיה, שלתת שורש לחלק מן הנבראים - צריך חק אחד בהנהגה. וכל הדרגות האורות הם כך, כי העולמות העליונים הם הם הנבראים מושרשים בשורש גדול, והתחתונים מהם, אותם הנבראים עצמן, מושרשים בשורש קטן מן הראשון.

והנה בתחלה המחשבה העליונה שיערה הנמצאים בלתי מתוקנים, ור"ל שיהיה בהם חלקים הרבה של רע, ולמעלה הם הם הנהגות של הפסד, העתידים להפסיד אותם הנמצאים עצמם, והיו החלקים האלה כלולים בהם. אחר כך שיערה הנמצאים האלה עצמם - נפסדים ומבוטלים, דהיינו שאלה החלקים של רע, שהיו מעורבים בהם, היו מתגברים ושולטים וגורמים להם עצמם הפסד. ואז נראה בשיעור העליונים - הנמצאים עצמם נפסדים ונבטלים מחמת החלקים של הרע ששולטים בנמצאים עצמם. והנה כיון שהיו הנמצאים בשיעור העליון, וגם נפסדו, הרי ניתן להם מציאות של הויה והפסד. אך ההפסד בתחלה היה שולט וגובר, שלא היה מניח לנמצאים מציאות כלל. אחר כך שיערה המחשבה העליונה את הנמצאים האלה מתוקנים, אך לא לגמרי, אלא מתוקנים כמו שהן עתה, דהיינו שאינם חרבים, אלא הוים וגם נפסדים. והנה שיעור הנמצאים כך - הם הספירות שיש עתה אחר המשקלא, כדלקמן.

אך עוד ענין אחד צריך שתבין, והוא, כי כמו כשהתגבר ההפסד - היה מחריב הנמצאים לגמרי, כן היה צריך לתקן תיקון, היפך הקלקול, דהיינו שתשלוט ההויה לגמרי, שלא יהיה עוד מציאות לקלקול כלל. ואמנם בין חקות ההנהגה גם חק זה יש, שישתלמו הדברים בשלמות כזה. אלא שזה הדבר לא נהיה עדיין, והיינו שיצאו כל הדברים כל מה שנותן להם המציאות, אך לא מה שנותן להם קיום נצחי. כי אדרבא, עדיין כח ההפסד גובר, שלא להניח שלמות זה להמצא.

ואדרבא, זה ההפסד הוא הגורם שהנמצאים לא יהיו מתקיימים בשלמותם, אלא יהיה להם הויה והפסד, לפעמים תגבר ההויה ותתארך, או להיפך - יגבר ההפסד ויפסידם ח"ו. אך כשיצא השלמות לגמרי, וינתן חק זה לנמצאים להשתלם לגמרי, הנה יהיה ענינו - שיבטל הרע ביטול גמור. וגם בנבראים עצמם יש חלקים שאינם בהם עתה, שהם מקבילים לשלמות הזה, ומגלים אותו.

והנה כאן שני ענינים, יש הס"א, שהיא היפך ממה שנתקן, והיינו מה שנדחה מן הספירות. ויש הנשאר מן המלכין שלא נתברר עדיין. הס"א היא - מה שהיה נותן בנמצאים להמצא, כנגד זה היה נדחה מהם ההפסד שלא יחריבם, אבל לא היה עובר

מן העולם, אלא שלא מפסידם באותו הזמן, כמו שהיה החרבן בתחלה. אבל הוא מוכן להתעורר בזמן שהוכן לו, ובגבול שהוכן לו.
אך מה שלא נתברר, הוא שחלקי ההפסד מעכבים על ידיהם איזה חקות מן ההנהגות שלא יהיה להם מציאות עתה, וכן חלקים בנפרדים, והם חקות השלמות, שענינם שלא יהיה עוד רע כלל. ואלה הם הבירורים שנתבררים תמיד, והריוח שמרויחים בכל יום, כמו שיתפרש במקומו. וכשישלמו אלה להתברר ולהנתן להם מציאות - הנה יעשו כפי ענינם, דהיינו שלא יהיה עוד רע כלל ועיקר בעולם, ויהיה תיקון שלא יהיה שיך אחריו שום קלקול כלל ועיקר:
חלק ב:
כי אם לא היה קלקול בהם - לא היה קלקול בעולם, וזהו מה שכבר פירשנו לך, כי שיעור הנמצאים בהפסדם - הם הם המלכים שנתבטלו: **ואם תיקונם היה נשלם לגמרי - היה סוף הכל**, זהו מה שכתבנו ענין השלמות שצריך לצאת בנמצאים שיתקיימו: **אך בהיות שהיה הקלקול בא, ואחר כך התיקון, ולא גמור**, והיינו שני ההתחלות - ההויה וההפסד, שפירשנו למעלה:
אלא בשיעור שהיה נותן שורש לקלקול ותיקון, כי זה פשוט כבר, שכל הדברים עשוים בשיעור מדוקדק, והיינו אם לא היה נעשה התיקון בכל אותם המדרגות שנעשה, לא היה אפשר לעבודת האדם להוסיף תיקון על תיקון. ואם היה נעשה יותר, כבר לא היה צריך עוד עבודה: **נותן שורש לקלקול ותיקון לסבב בעולם**, שכיון ששניהם בשיקול אחד, לפעמים נוסף זה, ולפעמים נוסף זה:
וסוף הכל יהיה תיקוך שלם, שלא יהיה אחריו עוד קלקול כלל, היינו שהכוונה היתה מתחלה לתקן, אלא שרצה הרצון העליון להתחיל הוא, ולהניח תשלום הדבר ביד בני אדם. וכשכבר יהיה נגמר גם מעשה בני האדם - יהיה גמר המלאכה, ויהיה התיקון שלא יהיה אחריו קלקול כלל:

פרק לח

כללות הנקודים, אבי"ע - עולם אחד עם ג' לבושים:

כללות ענין אבי"ע הוא עולם אחד עם שלושה לבושים. והיינו כי האצילות עצמו אינו שלם אלא עם לבושיו. אמנם כשנבחין הלבושים כל אחד בפני עצמו, נקראים כל אחד עולם בפני עצמו. ובאמת יש לכל אחד פעולה בפני עצמה. נמצא, כשנבחין בי"ע עם

האצילות - לא יחשבו אלא ללבושי האצילות. וכשנחשבים לפי פעולותיהם - נקראים עולמות בפני עצמם:

עכשיו צריך לפרש פרטיות ענין הנקודים ואמנם פרטיות ענין זה הוא כללות ענייני אבי"ע ואיך שבאים ממנו א"כ זה מה צריך לפרש עתה:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **כללות ענין אבי"ע**, והוא הענין הכללי שלהם. ח"ב, **נמצא** וכו', והוא ב' בחינות הנמצאים בהם לפי ענין זה:

חלק א:

כללות ענין אבי"ע, ר"ל שאבי"ע אינם ד' עולמות של הדרגה, מובדלים ממש זה מזה, כמו שהם אורות אח"פ, אלא כולם ענין אחד. ראיה לזה - כשאנו אומרים עולמות של הדרגה, צריך שכל עולם יהיה שלם בפני עצמו, עד שכל תחתון יהיה כמו עליון ממש, וכל כחות שבעליון יהיו בתחתון, אלא שיהיו בהדרגה אחרת. אך לא שיהיה שום פעולה פרטית לשום אחד מהם שלא יהיה בחברו, שאם כן כמו שאם יפעול התחתון לבדו, היתה הפעולה חסרה חלק הפרטי אשר לעליון, כך אם יפעול העליון תהיה חסרה החלק של התחתון. אם כן אינו שהענין עצמו משתלשל ממדרגה למדרגה, אלא שהם הרבה מדרגות, כולם סבות לענין אחד הצריך לכולם.

אך אבי"ע - כל אחד נותן חלק אחד בפני עצמו בנבראים, דהיינו בריאה נותנת הנשמות, יצירה נותנת המלאכים, עשיה נותנת הגשמים. אם כן הנפרדים הם ענין אחד, יוצא מסבות הרבה, שהם כל העולמות, לא דבר אחד משתלשל משורש לשורש.

ואם תאמר גם דאת הדרגה, כי הם הם הנשמות, הם הם המלאכים, הם ההגשמים. אינו כן, שהרי אמרו, אימא מקננא בכרסיא, ז"א מקנן בשית סטרין, שכינתא מקננא באופן. וכמו שאימא וזו"ן אינם השתלשלות הדרגה זה מזה, אלא כל אחד ענין בפני עצמו, אף על פי שיוצאים בדרך השתלשלות, כן בי"ע אינם אלא ענינים בפני עצמם, שלכל אחד יש הפעולה שלו. ואלה הפעולות הם הם אותם שאמרתי - הוצאת נשמות מלאכים וגשמיים, שהם לפי אימא זו"ן.

ועוד תראה, שהנשמה עצמה היא באה ממש מד' עולמות אבי"ע, ואין נשמה שלמה בלא ד' חלקים נל"ן ונר"ן. ואלה אינם ענין אחד משתלשל בהדרגה, כי הם כחות משונים זה מזה, לכל אחד פעולה בפני עצמה, נפש - היא הזנה את כל הגוף בכבד, רוח - העולה והיורד והעושה ההרגשים כולם, הנשמה - שופטת המחשבות השכליות במוח. אם כן נמצא אבי"ע כולם סבות מתחברות להמציא כללות אחד, דהיינו כללות הנפרדים, או

כללות הנשמה, אם כן אינם הדרגה. אלא כיון שכולם מתחברים לעשות כללות אחד, נבין שהם כולם ענין אחד, שצריך כל הדברים האלה להיות שלם בכל חלקיו:

הוא עולם אחד עם שלושה לבושים, כי יש בעוה"ז גוף ולבושיו, ושורש זה צריך שיהיה למעלה. והנה לבוש הוא מה שמכסה גוף אחד שכבר הוא שלם בכל ענייניו, שאין זה המכסה - חלק מן הגוף כלל. ויכולים להמצא הרבה לבושים זה על גב זה, ששום אחד מהם אינו מוסיף דבר בעניני הגוף. וכן הם בי"ע לגבי אצילות, כי הלא כל ההנהגה כבר ידענו שהיא נשלמת באצילות, ושם נעשים כל הזיווגים, כל העניינים הצריכים לכל הבריות שבעולם. אלא שאינו מתגלה לתחתונים אלא מלובש בלבושים, שהם בי"ע, שאינם אלא העלמים מסתירים את האצילות. וכבר שמעת שכל אבי"ע ענין אחד, שאינם לפי ענין ההדרגה לבד, אלא הם שלשת מעלימים אור האצילות, ומלבישים אותו להגיע אל התחתונים:

והיינו כי האצילות עצמו אינו אלא שלם עם לבושיו, כיון שמן הראוי הוא שיהיה האדם מלובש בלבושיו, אם כן כשמדברים על דמות האדם העליון נבינהו מלובש בלבושיו. ועל כן כשאנו מזכירים אצילות, צריך להבין שיהיה לו הג' לבושים, דהיינו בי"ע בבחינת לבושים, וכדלקמן. והיינו שהאצילות אי אפשר לעשות אפילו מה ששייך לו, אלא אם כן יהיו עליו בי"ע ללבושים, שנעשים לשכינה כנפיים כמ"ש בזוהר:

אמנם כשנבחין הלבושים כל אחד בפני עצמו, היינו כי כל האורות העליונים לפי פעולותיהם - כך הוא ענינם. פירוש - לפעמים יש האורות שאינם אלא טפלים לאורות אחרים בפעולת מה, אך כל אחד בעצמו הם אורות גדולים, כוללים עיקרים גדולים. וכשאינם נטפלים לאורות האחרים ההם - הם נקראים עיקרים, ואז צריך להבחין בהם חילוקים לפי ענינם בפרט. וכך הוא הענין בלבושים האלה, יש זמן שהם טפלים לאצילות, פירוש - יש מציאות הפעולות הנפעלות בעולם שצריכים הלבושים להטפל לאצילות, ויש תנאי הפעולות שהם צריכים להיות עיקר בהם, ובבחינה זאת נבחנים בפני עצמם:

נקראים כל אחד עולם בפני עצמו, היינו כי כל פעולה הנמשכת שלמה בכל מדרגות הצריכות לה - נקראות המדרגות ההם עולם שלם, וכמ"ש למעלה: **וכאמת יש לכל אחד פעולה בפני עצמה**, והיינו הפעולות שפירשנו למעלה, וכדלקמן:

חלק ב:

נמצא, **כשנבחין בי"ע עם האצילות - לא יחשבו אלא ללבושי האצילות**, והיינו כמ"ש למעלה, הפעולות שאינם נעשות אלא באצילות, ובי"ע טפלים להם, שאינם אלא

נמשכים אחריו, ואין להם שום פעולה - בבחינה זאת נקראים לבושים: **וכשנחשבים לפי פעולותיהם - נקראים עולמות בפני עצמם**, היינו במה שמגיע אליהם לפעול, והוא גילוי הפעולה שנעשית באצילות:

פרק לט

עולם הנקודים הוא כללות כל הנמצא אחר כך:

עולם הנקודים היה כמו חומר אחד שממנו צריך לפרט אחר כך כל הפרטים. והיינו כי כל הנמצא בין למעלה ובין למטה - הכל הוא רק ענין אחד, בנוי מפרטים רבים. והוא איננו כללי אלא אם כן כל פרטיו עומדים בו בשוה ? כי כך כל הנברא הוא רק לכבוד הבורא, והוע ענין "כל פעל ה' למענהו". ובזה נכללות כל הבריות הטובות והרעות, כי הכל ענין אחד ומציאות אחת לבד של בריאה המשלמת גילוי יחודו וכבודו של א"ס ב"ה:

אחר שביארנו ענין כללות אבי"ע, כדי לבאר על פי זה עניני עולם הנקודים, עכשיו נבוא לביאור עולם הנקודים לפי ענין זה:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **עולם הנקודים היה** וכו', וזאת היא הנחה ראשונה בעניך עולם הנקודים, שהוא כללות כל הנמצא אחר כך. ח"ב, **והיינו** וכו', והוא ביאור זה הדבר איך הוא:

חלק א:

עולם הנקודים היה כמו חומר אחד, לפיכך לא נקרא לעולם הנקודים - הדרגה, כי הוא רק כללות כל הנמצא בהדרגה אחר עולם העקודים. אלא שהכל היה עדיין כמו חומר שלא קבל שום צורה. ופירוש זה הדבר, שהוא חק אחד כללי, שאינו אלא מציאות כל מה שעתיד להמצא. פירוש - שכבר שמעת איך העולם הזה של נקודים אינו אלא הכח הפרטי שיש בדמות האדם שעומד להוציא הרע. אך אין סוף הכוונה להוציא הרע, אלא שיחזור לטוב. אלא שאי אפשר לו לחזור לטוב בפועל אם לא יהיה מתחלה רע בפועל. והנה נבחין עתה פרטי הענין הזה, כדי שיחזור כל הרע לטוב, צריך כל הנמצאים שנמצאו מן ראש האצילות ועד סוף העשיה. ואין דבר זה נשלם לא בספירות לבדם ולא בנפרדים לבדם, אלא זה וזה צריכים להשלים הענין הזה. ואדרבא, בבחינה זאת אין הפרש בין ספירה עליונה שבספירות לנפרד שפל שבנפרדים, ששניהם הם רק לגילוי יחודו של א"ס ב"ה וב"ש לעול"ע, והיינו - "כל פעל ה' למענהו", כדלקמן. והנה זהו הענין הראשון שנתגלה עתה באורות העינים, והיינו מה שציירה המחשבה העליונה כל

ההנהגות העליונות, וכל הנפרדים גם כן, רק בבחינה זאת שבהם, שהם עומדים לגלות היחוד העליון בבחינת החזרת הרע לטוב.

והנה תראה הפרש גדול בין ציור זה לכל ציור אחר בכל מדרגה שהיא. ועל כן אינו שוה עולם הנקודים לשום עולם אחר, לא שקודם לו, ולא שאחריו. כל שאר העולמות הם נפרדים מצוירים במחשבה העליונה, אך הציורים הם מיני הנהגות. דרך משל, אם עין האדם יצטייר במחשבה, ירצה לומר שנצטיירו שם מיני הנהגות בענין ההשגחה, שהם הם למטה העין של אדם בכל גווניו וחלקיו. אך בכאן נוסף שיש ב' ציוהים, ציור התחתונים בדרך הנהגה כנ"ל, ועוד ציור התחתונים לפי מה שהם.

פירוש - כי הרי שני מציאויות צריך שיהיו, והיינו שדמות האדם יתפרש בב' דרכים, א' - בדרך הנהגה, ויהיה כל כך מיני הנהגות. ב' - בדרך ציור מראה ההנהגה, והם הנפרדים למטה. וצריך חק אחד כללי שיתן מציאות לזה ולזה. ולנפרדים עצמם צריך שימצא כח אחד גורם להם הצורה בדרך מה שהם מצטיירים, הוא העומד על הנפרדים עצמם להעמידם בצורתם, והוא הנקרא בספר יצירה, צו"ר ט"ק, ובו יש כח להוציא הנפרדים יש מאין, לפי בחי' שיהיו ענפים שלו, בהיותו מין הארה אחת שאין לה להוציא ענפים אחרים אלא נפרדים, יש מאין לפי בחינתה.

ואמנם כח זה אינו נמצא בספירות מצד עצמם, פירוש - אינו הדרגה אחרונה שבאורות הספירות, יען הוא נמשך לפי היש מאין שאינו הדרגה. כי בהמצא נפרדים, שהם בריאה יש מאין, נמצא ההתפשטות מן הספירות עליהם, להמציאם כמו ענפים להתפשטות ההוא.

והנה יש הפרש בין מה שהיה נכלל בזה העולם מן דמות אדם בדרך הנהגות, ומה שנכלל בו מדמות אדם בדרך ציור המראה. כי אותו של הנהגות היה יכול להמצא כולו בכל ענפיו, שאינם אלא אורות, כמו השורש. אך אותו של הנפרדים לא היה יכול להמצא אלא הכח צו"ר ט"ק בפועל, וענפיו בכח, שכבר יש בטבעו ומהותו להוציא ענפים נפרדים ממנו לפי כל פרטיו, מה שאין כן שאר הספירות, שאין בטבעם אלא להוציא אורות אחרים שיהיו ענפים להם.

כלל הדבר, שני מיני שרשים יש - יש שורש מוציא ענפיו במינו, ושורש מוציא ענפיו שלא במינו. וכלל שני שרשים אלה הוא עולם הנקודים. פירוש - לא השרשים עצמם, אלא הסוג של שני מיני שרשים אלה, והוא חק המציאות של שני שרשים אלה, עם כל תולדותיהם הצריכים להמצא בהם. ונקרא זה התחלת כל אלה התולדות שבאים גם כן בדרך הדרגה, מצב אחר מצב, שניהם תחלתם בנקודים, שהוא כמו חומר כללי להם,

שמשם אחר כך יוצאים כל השרשים אחת אחת, ולובשים צורתם בפני עצמם, ומוציאים ענפיהם כל אחד בפני עצמו, הא כדאיתא והא כדאיתא.

יש להקשות, אם כן נקודים הוא הדרגה לאצילות, אם כן נמנהו בין העקודים והאצילות, והרי אמרנו למעלה שאין לו למנות כך, שאם היה כך - לא היה יכול להיות דבר המתבטל. תשובה, ההדרגה הזאת אינה למנות עם הדרגת האורות ענפי א"ק, שאינה בסוג תחתיה, כי הדרגת האורות היא הדרגת דמות אדם מכח אל כח, מכח גדול לכח פחות ממנו. אך הדרגה זאת היא הדרגת כח אחד ממצב למצב שבו, ואין מתחלף ערך מצב אחד עם עולם העקודים, מערך מצב אחר עמו.

נחזור לענין, עולם הנקודים הוא סוג המצא שני מיני שרשים אלה עם כל תולדותיהם, אורות אבי"ע לפי שורש אחד, הנפרדים לפי שורש אחר. וזהו פירוש מה שתמצא תמיד שאנו אומרים שהכל נעשה מברורי המ"ק, כי כך יוצאים מן הסוד הזה האורות כמו שיוצאים הנפרדים. ואמנם כל זה הוא רק בבחינת החזרת הרע לטוב, שבזה הוא שהכל שוים כנ"ל. אבל אף על פי שאנו אומרים שהוא סוג, צריך להבין אותו יותר מסוג, דהיינו חומר אחד.

וזה כמ"ש למעלה בענין הרשימו, כי הוא סוג בבחינת מה שכולל ענין כל הפרטים שיפרטו, אך נקרא חומר אחד. והיינו כי הוא עצמו כללות כל העצמים הצריכים להתחלק, כל אחד בפני עצמו, לפי הצורה הראויה להם:

שממנו צריך לפרט אחר כך כל הפרטים, זהו מ"ש למעלה, שכל הנמצאים, בין באורות בין בנפרדים, אינם אלא פרטי הסוג הכללי הזה:

חלק ב:

והיינו כי כל הנמצא בין למעלה ובין למטה - הכל הוא רק ענין אחד, בנוי מפרטים רבים, בין למעלה ובין למטה, פירוש - בין באורות בין בנפרדים: **והוא איננו כללי אלא אם כן כל פרטיו עומדים בו בשוה**, שכיון שהכונה בכאן הוא שכל מה ששייך בו רע באיזה צד - יחזור לטוב, עד שמהחזרה הכללית הזאת יתגלה ויראה אמיתת היחוד, הנה כל צד שחסר מאלה הפרטים, לא נשלמה עדיין הכוונה הכללית, שהוא גילוי היחוד הזה:

כי כך כל הנברא הוא רק לכבוד הבורא, והוא ענין "כל פעל ה' למענהו", הוא מה שאמרתי לך למעלה, שהענין הזה שאנו אומרים שהוא כלל בנבראים - הוא הכבוד העליון: **ובזה נכללות כל הכריות הטובות והרעות**, כי כך נגלה היחוד מן הטובות, מצד מה שמתחזק בהם הטוב, כמו מן הרעות, מצד מה שאף על פי שהם רעות, הרי הם צריכים לחזור לטוב:

כי הכל ענין אחד ומציאות אחת לבד של בריאה, שלפי הענין שאמרנו, נמצא שנוכל לקרוא לכל הנמצא מעולם הנקודים ולמטה - מציאות אחת לבד, שכל המדרגות שנזכיר, אינם אלא חלקי המציאות הכללי הזה: **המשלמת גילוי יחודו**, היינו כי כל המציאות בכל חלקיו צריך כדי שיתגלה היחוד העליון בשלמות: **וכבודו של א"ס ב"ה**. כי זהו גדר כל הענין הזה - מציאות העשוי לכבודו של א"ס ב"ה, לגלות כבוד יחודו במציאות הזה:

פרק מ

תחילת התפרטות עולם הנקודים לפרטיו:

זה החומר הכללי היה לו ליחלק לפרטיו, ואז ראשית הכל היה המונח הכללי, ונקרא אצילות עם שלושה לבושיו. ואחר כך היה מגיע שליטה לכל לבוש בפני עצמו, והיו נקראים שלוש עולמות בי"ע. כי האצילות מתוקן בתיקוניו הוא שורש הכל. ובי"ע - מוציאי תולדות האצילות, כל אחד מוציא תולדה בפני עצמו הראוי לו. וכולם אינם אלא תולדות מה שיש באצילות כבר:

אחר שנתבאר איך עולם הנקודים הוא חומר אחד שצריך ליחלק לפרטיו, עכשיו נבאר מה ששייך בענין התחלקו לפרטים:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **זה החומר הכללי**, והוא ההנחה בכלל בענין התחלקות החומר לפרטים. ח"ב, **כי האצילות** וכו', והוא ביאור וטעם וה הענין:

חלק א:

זה החומר הכללי היה לו ליחלק לפרטיו, כי התחלת המציאות הוא החומר לבדו. אחר כך צריך שינתן מציאות לכל פרט בפני עצמו, לפי הענין והצורה הראויה לו, כנ"ל:

ואז ראשית הכל היה המונח הכללי - החומר הראשון הזה הוא כלל אורות הס"ג היוצאים מן העינים, שמהם אנחנו מדברים.

וכדי להשתלם יציאת כל פרט מן החומר הזה, צריך שימצאו כל הנמצאים העליונים והתחתונים, כי החומר הוא חומר לכל, כנ"ל. אך ענין הראשון מה שצריך לצאת בהתפרט החומר לפי ענין השתלשלות ההנהגה, הוא, כח אחד כללי שיכלול הכל כאחד, אך שחלק מן הפרטים האלה שנכללים בו יהיו בדרך עיקר, והשאר טפלים אליו להשלים ענינו.

וכל זה נקרא רק פרט אחד, שהרי אין ענין זה נשלם אלא בחק אחד לעיקר, והאחרים לטפלים לו. ותראה מה שבין המונח הזה לחומר הכללי. החומר הכללי הוא כולל כל

החוקים וכל הנמצאים, לפי [מה] שהם מושלמים בכל תנאיהם, וזה המונח - אינו בכלל, אלא ענין אחד בדרך עיקר, והאחר טפל להשלים ענינו:

ונקרא אצילות עם שלושה לבושיו, והיינו אצילות הוא העיקר, וג' לבושים הם הטפלים, ואחריהם נמשכים גם הנפרדים:

ואחר כך היה מגיע שליטה לכל לבוש בפני עצמו, וזהו תשלום ענין החומר הכללי, שהוא כולל כל החלקים לפי מה שהם, ונכלל בזה להיות כל לבוש שולט בפני עצמו ועושה את שלו. שכל מה שהוא עושה - אינו אלא תנאי אחד ממה שנבחן בכללות ההנהגה, שהוא האצילות עם כללות ענפיו:

והיו נקראים ג' עולמות בי"ע, והיינו כמ"ש כבר למעלה, כי כל מה שניתן לו שליטה בפני עצמו קונה שם בפני עצמו, ומגלה כחותיו בפני עצמם, כי מה שכשהוא נטפל לאחרים אינו נקרא בשם בפני עצמו, אלא כמו חלק קטן מן האחרים שהוא נכלל בהם:

חלק ב:

כי האצילות מתוקן בתיקוניו. שלעשות פעולותיו - צריך כל מה שיש בו, וגם שיהיה לבוש במלבושיו: **הוא שורש הכל**, שאצילות ענינו הוא - הכנת כל הדברים בתחלה, בבחינת כל המדרגות ותיקוניהם, הצריכים להמצא:

ובי"ע - מוציאי תולדות האצילות, שזהו גדרם של בי"ע ממש - להוציא פעולות האצילות:

כל אחד מוציא תולדה בפני עצמו הראוי לו, והיינו שלפי מהות העולמות בבחינת תיקוניהם ומציאותם - הם מוציאים מן האצילות פעולות לפועל. והדברים הולכים בהדרגה, כי כח מה שמוציאה היצירה הוא פחות משל בריאה. אך מלבד ההדרגה, יש להם ענינים כל אחד מוציא תולדה בפני עצמו, אלא שכוחם הוא הנבחן בערך ההדרגה:

וכולם אינם אלא תולדות מה שיש כאצילות כבר, שאין נוסף מהם שום דבר חדש ממש, אלא המשכת איזה ענין מעניני האצילות:

פרק מא

הטעם שלא התחבר האור עם הכלים עד לאחר התיקון:

המונח הזה הכללי היה צריך לקבל אורו בתחלה בסוד הקו המתחבר עם הרשימו. אך בתחלה היה צריך להשתלם, כי מפני כך היה הצמצום בתחלה - כדי שימצא מקום לרע שיהיה ניתקן, וסוף הכל יהיה טוב. ולכן האור, שהוא מן הא"ס ב"ה, צריך להמתין גם כן שיהיה הכלי נשלם, שבו מושרש ענין הרע, ואחר כך יאיר בו, ואז יהיה הכל נשלם. על כן לא נתחבר בתחלה האור עם הכלים, אלא נעלם למעלה, עד שישלימו

הכלים את ענינם, והוא שיתנו מקום לרע לשלוט, וגם תשלם שליטתו, ויבוא תיקונו לחזור הכל לטוב, אז יאיר בו האור:

אחר שבארנו ענין הנקודים והנכלל בהם, צריך לבאר מה שנעשה בהם בבחינת הוייתם וביטולם:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **המונח הזה הכללי** וכו', והוא ענין חיבור שהיה צריך האור להתחבר עם הכלים לפי טעם ההנהגה. ח"ב, **על כן לא נתחבר**, והוא המעשה איך שנעשה על פי טעם זה:

חלק א:

המונח הזה הכללי היה צריך לקבל אורו, והיינו כי כל הפרטים שהיו יוצאים מן החומר הראשון, הנה היו כולם בסוד הרשימו בבחינת כלים. ואחר כך היה צריך לינתן בהם פנימיותם בבחינת הקו, כמפורש למעלה במקומו: **בתחלה**, והיינו כי הראשון שיצא מן החומר היה זה. ומיד אחר צאתו היה צריך להשלים ענינו בסוד אור זה: **בסוד הקו המתחבר עם הרשימו**, והוא מ"ש כבר - איך ענין זה הולך בכל המדרגות, להיות ההנהגה חקוקה בסוד הרשימו, ומתחבר בה הקו, לשלוט בהם לפי ענינו, וכדלקמן:

אך בתחלה היה צריך להשתלם, כי הנה כבר שמעת איך הקו והרשימו הם שורש לגוף ונשמה. ונפרש עתה הענין בגוף ונשמה בתחלה, הנה הגוף הזה הוא גוף עכור, וגם בו מושרשים כל עניני הרע, כל החטאים וכל מדה רעה. אבל הנשמה היא טהורה, אלא היא סגורה במאסר הזה המבדיל אותה מן האור העליון, והיא עצמה אינה יכולה להאיר אורה כראוי. ופעולתה בגוף לזכך אותו ולטהר אותו מן העכירות שלו. והעיקר - בהחזרת הרע לטוב, שמה שהיה רע - שיתוקן לטוב, ומאירה היא מתוכו, והיא תהיה העיקר, ותהיה מתפשטת הארתה כראוי, ונקשרת באור העליון, ומתענגת בו, והגוף עמה.

והנה שורש כל זה למעלה הוא בקו ורשימו כנ"ל. דהיינו, הרשימו הוא מדה אחת נולדה מהעלם השלמות והיחוד, בה תלוים כל עניני הדינים, ובהם כל עניני הרע, כמפורש למעלה. ובזה הדרך נבראו העולמות. ואין זה לפי השלמות, אלא אדרבא, העלם השלמות הוא. ונמצא שלמות הרצון העליון רחוק מן הענין הזה, ואין אורו השלם מגיע להתגלות בדבר הזה.

והקו הוא שורש הנשמה, הולך בכח יחודו לשלוט על כל חלקי הרשימו, ולהראות סוף סוף - שכל מה שנראה היפך מן האמת בכח ההעלם, הנה חוזר להראות האמת ולגלות יחודו העליון. וזה יעשה בפועל כשיהיה שלמות העולם לגמרי שכל רע חוזר כבר לטוב, שזהו פעולת הקו. ואז אין הרשימו עוד ענין מרחיק שלמות העליון ממנו, כי אדרבא,

זה המראה כח אמיתת שלמותו - בהתקן כל החסרונות שלכאורה היו נראין בעולם, ובהתגלות יחודו - נתקנו.

וכבר בארנו שענין מה שהקו מתקן את הרשימו - הוא השלמות הנראה אפילו בתחלה ברצון העליון, אלא שזה גילוי בפועל, ובהבחנה פרטית. והנה אז שלמות העליון מגיע אל ענין הקו והרשימו, שהם האור הבורא את העולמות, עד שנמצאו העולמות שנבראו מהם - נהנים משלמותו הנצחי, וזהו הנצחיות.

והגעת השלמות הזה אל ענין הקו והרשימו, הוא כענין האור העליון הצריך להגיע אל הנשמה, שהיה נמנע מפני הגוף הבלתי מתוקן, ואחר כך מגיע לה כשהוא מתוקן. ונודע שהעיקר הוא היחוד, דהיינו הקו, כנשמה בגוף המאירה בכל אורותיה, כך היחוד השלם מתגלה בכל ענייו כראוי. וכמו שהגוף טפל לנשמה, מזוכך ומאיר, כך הרשימו טפל לקו, והוא כבר מתוקן, שאין רע יוצא עוד ממנו, אלא אדרבא, הוא עומד לגלות שלמות היחוד, בהראותו החסרונות שנתקנו בכח היחוד. ונראה שזה הענין - אף על פי שהיה לו כל כך שליטה - הוא ענין אחד קטן שרצה בו הא"ס ב"ה להראותו, כדי להראות בו שלמותו שיתענגו בו הנמצאים. והיינו להראות החסרונות שהיו יכולים להיות לולי יחוד שלימותו, והתיקון שתקנם היחוד השלם.

ותראה תשלום ענין זה בנשמה וגוף, כי החיבור שצריכה להתחבר הנשמה בגוף - הוא החיבור השלם והקיים, והוא מה שיהיה אחר התחיה. והכונה ממש על דרך זה, אם לא היה אדה"ר חוטא - היה גופו טהור, ונתקן גופו ברגע אחד. ואחר חטאו, היתה הזוהמא בגוף האדם, והנשמה אינה מתחברת עמו חיבור שלם, אלא אדרבא, מסתלקת ממנו, והיינו המיתה. ואז הגוף נמצא לבדו, ומוציא כל הרע שיש בו, והרע ההוא שולט וגובר, עד שהשלים להוציא כל הרע שיש לו להוציא. ואז הוא זמן שיכול להבנות בטהרה, וזה בתחית המתים, שאז יחזיר ויבנה. ואז תכנס בו הנשמה להיות עמו בתמימות לנצח נצחים, ומאירה בו הארה אחר הארה, עד שתעלה אותו לעליה העליונה הראויה לו. והנה גם בתחלה כשהיתה בגוף קודם המיתה, היתה נותנת לו הארה מה שנותנת, אדרבא, לפי ההארה שנותנת לו אז - כך הוא מה שנותנת אחר כך אחר התחיה, כי כל אחד כפי מעשיו - כך מזדכך ומאיר.

והנה כל זה הוא למעלה בקו ורשימו. הנה קודם שיתחבר הקו ברשימו חיבור ממש, שילך הכל בדרך אחד, צריך להניח לרשימו שיעשה את כל שלו, והוא שיוציא בפועל הרע שיוכל להיולד מהשתלשלותו, ואחר כך יטהר ממנו, כדלקמן. ואז יתחבר בו הקו

חיבור שלם, כמו מתחילה שהוא נכנס בו. כפי הארה שהוא מאיר קודם שבירת הכלים - כך הוא מאיר אחר כך בתיקונם.

והנה כשיהיו הכלים נטהרים מן הרע, יאיר בתוכם הקו, ותגבר הארתו תגבורת אחר תגבורת, עד שיזדכך לגמרי, ויהיה התיקון השלם העתיד להיות בסוף הכל. ונמצא שאין לאור להתחבר עם הרשימו אלא אם כן נשלם, פירוש - שהוציא את הרע, וגם נטהר ממנו:

כי מפני כך היה הצמצום בתחלה - כדי שימצא מקום לרע שיהיה ניתקן, וסוף הכל יהיה טוב, אפילו לפי סדר הטבעי צריך שלא יתחבר הקו אל הרשימו, כי אם אחר ההתברר מן הרע כנ"ל, כיון שהם בהדרגה. והוא כי הצמצום עצמו, שממנו נולד הרשימו, כבר אמרנו שהיה בדרך זה - שיהיה בתחלה הרע יוצא, ושאחר כך הרע ההוא עצמו יחזור לטוב. אם כן הרשימו לא נקרא שנשלם ענינו עצמו, אלא אם כן הוציא הרע, ואחר כך יעמוד לחזור לטוב. אם כן חיבור ממש - צריך שלא ימצא אלא אחר שהוציא הרע, ואחר כך יתוקן בסוד החזרה לטוב. שאחר שהשלים הרשימו, יתחיל הקו הבא אחריו.

יש להקשות, אם כן לא יכנס כלל אלא אחר הבירור? תשובה, כניסה וחיבור הם שני דברים, אדרבא, ליכנס יכול ליכנס מיד, אלא שצריך להניח לו שליטה עד שישלים ענינו, שלא יבטלם באמצע. ולכן אינו מתחבר בו לזככו ממש, ולהעלותו בעליותיו, אלא אחר שהשלים ענינו. אלא שצריך שיתחיל להאיר מתחלה, וכדלקמן:

ולכן האור, שהוא מן הא"ס ב"ה, צריך להמתין גם כן שיהיה הכלי נשלם, שבו מושרש ענין הרע, ואחר כך יאיר בו, היינו מטעם שפירשתי - שלפי הסדר ראוי כך, כי הצמצום הוא מה שנתחדש, והא"ס ב"ה רוצה לגלות קדמותו - שיוודע שאין החידוש הזה אלא העלם אחד שהוא רוצה בו, שיהיה ניכר מתוכו שלמותו, וכנ"ל במקומות רבים. ועל כן יש לו להמתין שיעשה הצמצום כל ענינו, ואז ילך להחזיר הכל אל יחודו, ולהראות שלמותו בכל הענינים האלה:

ואז יהיה הכל נשלם, שלתשלום כל המלאכה הנרצית צריך כל זה, שיעשה הצמצום כל ענינו. ולא די זה, אלא שבסוף כל הענינים יאיר אור הא"ס ב"ה, וכמפורש למעלה:

חלק ב:

על כן לא נתחבר בתחלה האור עם הכלים, היינו שכך היה המעשה סוף סוף - שהאור נעלם למעלה, כי אף על פי שנכנס, לא היה יכול להתחבר, אלא חזר ונתעלם, וכדלקמן:

אלא נעלם למעלה, והרי זה כמו הנשמה שעומדת למעלה בג"ע כל זמן שהגוף נטהר

בעפר, ומוציא הרע ממנו. וגם מלמעלה מאירה על הגוף מה שצריך בזמן ההוא, וכך בכלים האלה, וכדלקמן.
ואמנם התעלם האור בין למעלה ובין בגוף - הוא הסתתרו במקום טהור שאין שם אחיזה לס"א, כמי שמסתופף במקום אחד, וממתין עד שיעשה איזה מעשה שיהיה לו, בין כך ובין כך יש לו מקום ללון בו. כך הנשמה בג"ע, והאורות למעלה, הם נאספים אל בית מלון, שאין יכול פגם להגיע להם שם, עד שיעשה מה שצריך לעשות בכלים ובגוף:
עד שישלימו הכלים את ענינם, דהיינו שיעשו מה שמושרש בחוקם לפי מה שהם: **והוא שיתנו מקום לרע לשלוט**, **וגם תשלם שליטתו**, שהרי כל אלה המדרגות כולם קבועות בחק הכלים, כמפורש למעלה: **ויבוא תיקונו לחזור הכל לטוב**, **אז יאיר בו האור**, והוא מה שנכנסו אחר כך בזמן התיקון, וכדלקמן:

פרק מב

כפי התיקון הנעשה בכלים כך האור מתחבר בהם:

תיקון הכלים היה הולך ונעשה מעט מעט. וכפי מה שהיו ניתקנים - כך היה האור הולך ונכנס בהם. סוף תיקונם יהיה לעתיד לבוא, וכן סוף כניסת וחיבור האור בהם:
אחר שבארנו שהאור אינו נכנס אלא בתיקון הכלים, עכשיו צריך לפרש איך הוא מציאות הכנסו, לפי ענין זה:
חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **תיקון הכלים** וכו', והוא פירוש מה שנעשה עד עתה. ח"ב, **סוף תיקונם**, והוא פירוש מה שעתיד עוד לעשות בהם להשלים ענינם:
חלק א:
תיקון הכלים היה הולך ונעשה מעט מעט, כי לכאורה יקשה איך אנו אומרים - שאין האור נכנס אלא כשיהיה נטהר הכלי, והרי ידענו שעדיין לא נשלם בירור השבירה, וכדלעיל, אם כן למה נכנסו אורות בכלים אפילו אחר התיקון, שהרי לא נשלמה הטהרה?
תשובה לזה, שאין התיקון נעשה בבת אחת, אלא בהדרגה, כי התחיל מזמן התיקון, והולך ונעשה דבר יום ביומו, שהם הבירורים החדשים שנבררים בכל יום. ולפי התיקון הנעשה - כך האור נכנס ובא, כדלקמן:
וכפי מה שהיו נתקנים - כך היה האור הולך ונכנס בהם, כי הנה מיד שהגוף יחזור ויבנה אחר תחית המתים - הנה הנשמה תכנס בו, ותתחיל להתחבר עמו. ועם כל זה, כמה עליות יש עד שתגיע לסוף הענין. ונמצא שכפי הטהר הגוף - כך הנשמה באה

ומתחברת, כי צריך להטהר תחלה מן הזוהמא, ואחר כך אפילו מרושם הזוהמא, וכן כמה פרטים בענין הזה. ובכל פעם נוסף הארה בנשמה.
כך הוא למעלה - בתחלה האור נכנס, והוצרך לחזור ולצאת, אחר כך נתקנו חלקים מן הכלים, והתחילו האורות לבוא בתוכם. וכל מה שהולך הכלי וניתקן יותר חלקים - גם האור נכנס ובא יותר. וכשישלים הכלי להתברר בכל חלקיו - ישלים כל האור ליכנס.
אך הזיכוך, מה שכל כלי מזדכך והולך - זה הוא בסדר העליון שזכרנו:
חלק ב:
סוף תיקונם יהיה לעתיד לבוא, וזה הדבר כבר נתבאר למעלה, שאין הרע חוזר לטוב אלא לעתיד לבוא, והוא בסוף ההנהגה, אחר שכבר קבלו כל החוטאים עונשים גדולים. וישראל נתחזקו באמונתם אפילו באורך הגלות ובמרירות הגדול הזה - הם דברים קוראים ליחוד להתגלות. ועל כן בסוף שליטת הרשימו, שאז נעשו אלה הענינים, יהיה סוף בירור הכלים, שזהו מה שכופה הרע, ומחזירו סוף סוף לטובה, והוא בגודל אמונתם של ישראל בגודל הגלות:
וכן סוף כניסת וחיבור האור בהם, כן האור משלים להכנס ולהתחבר לגמרי, והיינו סוף העליות כנ"ל:

פרק מג

מקום שורש הרע בעולם הנקודים:

הרע לא היה מושרש כי אם בסוד הלבושים דאצילות שהם בי"ע. ולכן כדי להשלימם, הוצרך לפרטם לכל ענייניהם, שיניחו בתחלה מקום לרע, לפי מה שהיה מוכן בהם. וסוף סוף יחזרו לתקן כל הקלקולים.
עכשיו צריך להשלים הדבר כסדר מה שהיה בכלים האלה. ועתה צריך לפרש יותר בפרט ענייניהם, והעיקר - ענין הרע שהיה מושרש בהם:
חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **הרע לא היה מושרש** וכו', והוא שורש הרע היכן היה. ח"ב, **ולכן כדי להשלימם**, והוא מה שצריך להיות בכלים האלה לפי ענין זה:
חלק א:
הרע לא היה מושרש, היינו כי באצילות אין שם יש אלא שיעורי המחשבה, שהם הספירות, אך ההוצאה של הענפים תלויה בבי"ע. וכבר בארנו ענין ב' השרשים, שורש הוצאת הענפים ממין השורש, ושורש הוצאתם שלא במינו, דהיינו נפרדים, ודבר זה הוא

לכל אחד מבי"ע. נמצא, כי הרע נמצא שם בפועל בענפים שלהם, מה שאין כן בענפי האצילות, שהם האלקות עצמו, שאין שייך שם רע כלל:

כי אם בסוד הלבושים דאצילות, ויש לענין זה ב' הוראות,

א' - בסוד דמות אדם, שהדבר היותר חיצון הוא הלבוש, וגם למעלה הוא כך. וגם שאינו עצם האדם, אלא מה שהוא רוצה להתלבש בו. וכן למעלה עצם האורות הוא באצילות, ובי"ע הם הלבושים שהאור רוצה להתלבש בהם, ונחשב כמו מקרה לעצם האורות. ורק מצד זה יש עניני הרע, שאינו מצד עצם האורות עצמם, אלא מצד הלבושים שהיו רוצים להתלבש. וחוץ מאותם הלבושים אין בהם חושך ופגם כלל.

הב' - שאף על פי שאין הרע אלא מבי"ע כנ"ל, עם כל זה נחשב באיזה צד גם לאצילות עצמו, יען הם לו לבחינת לבושים כנ"ל. פירוש - שאם היו רק עולמות בפני עצמם בדרך הדרגה, הנה היה הוא נשגב מהם, ולא נחשב כלל. אבל מצד שהם לבושים שלו, טפלים לו, לשיהיה הוא שלם כנ"ל, על כן נחשב הדבר גם לו:

חלק ב:

ולכן כדי להשלימם, והוא ענין שפירשנו למעלה, שלעשות הכלים את כל שלהם - צריך כל אלה הדברים: **הוצרך לפרטם**, שלא די שיהיו בבחינת לבושים לאצילות, כי הם טפלים, ואין המעשה שלהם נעשה בפרט כמו שראוי, אך עניני הוצאות הרע הם במעשיהם בפרט, כשניתן להם שליטה, ופועלים, כיון שהכל הוא רק מצדם כנ"ל. אם כן צריך שיצאו מבחינת לבושים לבחינת שליטתם, שאז עושים מעשיהם, ואז יוציאו הרע:

לכל עניניהם, שצריך שיצאו כל מיני הפרטים שבהם, ובזה תלוי כל הנמצא עתה בעולמות, וכדלקמן:

שיניחו כתחלה מקום לרע, והוא כל עניניהם בשבירה: **לפי מה שהיה מוכן בהם**, דהיינו כל מה שנעשה בשבירה - הכל הוא גילוי ענינם, מה שהיה כבר כלול באלה הלבושים לענין הוצאות הרע: **וסוף סוף יחזרו לתקן כל הקלקולים**, הוא כל מה שהולך לדרך התיקון, דהיינו כניסת האור בכלים, שגם זה הוא מה ששייך לכלים עצמם כנ"ל:

פרק מד

שייכות שורש הס"א לעולם הנקודים בפרט:

האורות אינם מוציאים תולדותיהם עד שיעמדו בערך אליהם. כי אור גדול לא יקרא עילה לנברא אחד קטן כי לא יצא ממנו לעולם, שהרי המאציל ית"ש שם חק ההדרגה. ולפי זה, הדין שנתגלה ברשימו, לא הגיע למדרגה שיוכל ליקרא סיבה כלל אל הס"א,

עד שהגיע לעשות הכלי בנקודים, כי למעלה מזה לא נראה שום ענין שייך לעניני הס"א כלל. אך כנקודים נגלה איזה דבר שיש לו שייכות לענינה, כי רק כאן היה המונח הכללי של כל אבי"ע האלה, המגיעים עד הגשמיות, ועד סוף כל הנמצא.

כיון שאמרנו שבספירות האלה היה שורש לעניני הרע, עכשיו צריך לפרש שורש זה מה הוא:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **האורות אינם מוציאים**, ומבאר מתי אור אחד נקרא סיבה לעניך אחד. ח"ב, **ולפי זה הדין**, ומבאר הענין הזה בנידון דידן:

חלק א:

האורות אינם מוציאים תולדותיהם עד שיעמדו בערך אליהם, והיא ההקדמה שהבננו בכל הנזכר במאמרים הראשונים, שברצות הרצון העליון חק ההדרגה, הנה רצה שכל אור יעמוד בערך עם התולדה, שזה נקרא דרך סיבה ומסובב, שאין הסיבה נותנת אלא מה שיש בה, ואין מסובב יוצא אלא לפי ענין סיבתו. ועיקר הידיעה הזאת הוא בכאן, כי כאן צריך להבחין שורש עניני הרע, שלא הוזכר אלא פה, ואין זה אלא לפי חק ההדרגה. כי כבר לתכלית זה היו הולכות כל המדרגות, אלא שלא הגיעו להיות בערך אלא כאן.

וההקדמה היא, שאף על פי שהוצאת התולדות היא לאורות בכלל, פירוש - לספירות, שהם מה שרצה להמציא הא"ס ב"ה לברוא בהם הנבראים, אך צריך שכל אחד יהיה בערך אל התולדה שיש לו להוציא. ולכן צריכות ההדרגות, וצריכים התיקונים וההעלמים, הגילוים, הכל כדי להעמיד האור בערך ראוי העומד להמצא ממנו התולדה: **כי אור גדול לא יקרא עילה לנברא אחד קטן כי לא יצא מנונו לעולם**, אף על פי שבכלל מאתים מנה, והעליון - נכלל בו התחתון, אינו נקיא סיבה, כיון שלא יוולד משם: **שהרי המאציל ית"ש שם חק ההדרגה**, היינו מה שבארנו למעלה שאין לומר שאי אפשר למאציל ית"ש לעשות אלא כן, ח"ו, אלא אחר שרצה בהדרגה - לפי ההדרגה הענין הוא כך:

חלק ב:

ולפי זה. הדין שנתגלה ברשימו, לא הגיע למדרגה שיוכל לקרא סיבה כלל אל הס"א, והיינו תירוץ - שאין אומרים שורש לס"א אלא בנקודים, אף על פי שכבר הדין נתגלה למעלה, כי הדין למעלה לא היה בערך עם הס"א כלל ועיקר:

עד שהגיע לעשות הכלי, כי כבר שמעת ששורש הרע הוא בכלים, כמו שהוא גוף האדם, כי הכלי הוא הסיבה לגוף, וכנ"ל: **בנקודים**, דהיינו לאפוקי עולם העקודים, כי אף על פי שהיה גם שם כלי, כיון שלא היה בשליטתו, ולא נתפרט לעניניו, לא היה עדיין נקרא

שורש לס"א. אלא כיון שנתגלה בכל תנאיו, ושלט, דהיינו בעולם הנקודים, אז הגיע בערך אל המדרגה זאת:

כי למעלה מזה לא נראה שום ענין שייך לעניני הס"א כלל. אך בנקודים נגלה איזה דבר שיש לו שייכות לענינה, פירוש - סימן לדבר זה - שרק בכאן נוכל להזכיר תואר של שורש לס"א, הוא, כי למעלה לא נראה שום ענין שייך לענינה, וכאן נראו מיד ענינים שייכים לענינה. ועל כן אם למעלה היה סיבה רחוקה, הנה לא היה נגלה ונראה כלל, וכאן נודע מיד שהוא כך. ומה הוא הנראה שייך לענינה - יתפרש לקמן בס"ד:

כי רק כאן היה המונח הכללי של כל אבי"ע האלה, המגיעים עד הגשמיות, ועד סוף כל הנמצא, כללות שני השרשים שזכרתי למעלה שם יש כל הנפרדים, ובהם אפילו הגשמיות, וכן הס"א, והיינו - עד סוף כל הנמצא.

ופירוש הענין, לא די שכך רואים המעשה שהוא כך, שכאן נגלה מה שלא נגלה באחרים הקודמים, אלא שיש הבנה מבוארת - מה שייכות יש לשורש הזה עם עולם הנקודים בפרט, והוא, כי כאן הוא המונח הכללי של הנמצאים האלה דוקא, ששוערו כולם בפרט, מן הראש ועד הסוף. ובכלל זה יש גם כן הס"א, מה שאין כן בעולמות הקודמים, שאינם אלא חק להמציא נמצאים, ולא נפרטו הנמצאים לפי מה שהם. ואף על פי שמה שנעלם בחק הזה היה המצא גם הס"א, כי גם היא בכלל הנמצאים, הנה לא היתה נרשמת ונזכרת כלל. אך כאן שנתפרטו הדברים - גם היא מתפרטת.

ונמצא שיש בכלל הנקודים עצמם - הס"א עצמה, והיינו על דרך שנמצאים בהם כל הנפרדים בסוד הסוג של שני השרשים שפירשנו למעלה במאמר. והנה עתה נקרא שעמדו האורות בערך לנמצאים, כי הרי שוערו הנמצאים בפרט, הם ולא אחרים. וגם הדין עומד, ושיער גם הס"א בפרט. וכל שכן שכל זה העולם, כבר פירשנו למעלה בסוד זיקין ניצוצין, שהוא הולך רק לענין מה שיש בכל הנמצאים לסוד היחוד, בסוד החזרת הרע לטוב, שבזה נמצא הימצא הס"א, והיתקן כל הדברים אחר כך:

פרק מה

השבירה היתה בהגיע האור לסוף הכלי ששם מושרש הרע:

רק בחלקים היותר שפלים שבכלים היה נראה זה הרושם מעט של שורש לס"א. ועל כן נכנס האור הכללי בתחלה. והיה הולך ומתפשט בסוד המונח הראשון עד החלקים השפלים האלה. והם הם ענין הלבושים, הנחשבים לרגלי האצילות. ולכן עד שלא

הגיעו להם - לא היתה השבירה. ובהגיעם שם - היתה. ואז חזרו לאחור, ויצאו אפילו מן החלקים העליונים:

אחר שאמרנו שהיה גילוי הס"א בנקודים האלה, עכשיו נציין לו מקום הפרטי:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **רק בחלקים** וכו', הוא המקום המצויין לשורש זה. ח"ב, **וע"כ נכנס**, והוא מה שנעשה לפי ענין הזה:

חלק א:

רק בחלקים היותר שפלים שבכלים, שאין מקום לשורש הרע אלא בחלקים האחרונים של המדרגה. וזה, כי חלקי המדרגה הם ענינים שהם גם כן בהדרגה, זה תחת וה כמיני הסוג. והענין האחרון שבכולם הוא הוצאת הרע, שהוא היותר שפל במעלתו, ושענינו פחות מן האחרים בשליטה והנהגה:

היה נראה זה הרושם מעט של שורש לס"א, הוא הרושם שזכרנו למעלה שנראה בנקודים, ויתפרש לקמן:

חלק ב:

ועל כן נכנס האור הכללי בתחלה, היינו האור הראוי למונח הכללי, שגם הוא כללי כמוהו:

והיה הולך ומתפשט בסוד המונח הראשון עד החלקים השפלים האלה, שלא היתה השבירה מיד בכלים, שהרי מלוכה כתוב בהם, אלא שהיה האור מתפשט עד סופם, ובכל אותו הזמן היה להם מלוכה, ורק כשהגיעו לסוף - היתה בהם השבירה, כשהגיעו למקום שהיה שם שורש זה, וכדלקמן:

והם הם ענין הלבושים שנחשבים לרגלי האצילות, כי כבר אמרנו למעלה איך כל הסדרים נכללים תחת סדר העשר ספירות. ונמצא שאף על פי שהגוף עצמו שלם בעשר ספירות, בחשוב עליו הלבושים - יהיה הגוף כמו תשע ספירות, והלבוש - מלכות להם:

ולכן עד שלא הגיעו להם - לא היתה השבירה. ובהגיעם שם - היתה: ואז חזרו לאחור, ויצאו אפילו מן החלקים העליונים, והיינו כי אז גזרה המחשבה - שכיון שאי אפשר לידבק האור עם הכלי מחמת ענין זה שיש בכלי, אין טוב אלא להניח לכלי לעשות את שלו. ואחר כך יבוא האור ויכנס בו, ויתחבר חיבור שלם:

פרק מו

נפילת ושבירת הכלים:

כשהוצרך לתת שליטה ללבושים בפני עצמם לתקן את עצמם, נתעלם החלק העליון שהיה בנקודים, והוא ענין האצילות שלהם, ואז היו שולטים הלבושים בפני עצמם. וזה נקרא להם נפילה, כי היו נופלים ממה שהיו נכללים באצילות בסוד לבושיו, ושולטים בפני עצמם, ולא בסידור ותיקון, אלא בקלקול, ריקים מן האורות שנתרחקו מהם. ואז היו פונים תמיד לתת מקום לרע לצאת ולהמצא, כרי שיתוקן לבסוף:

אחר שבארנו ענין הלבושים האלה, ושהיו צריכים לשלוט כדי להוציא הרע, עכשיו נפרש שליטתם זאת וענינה:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **כשהוצרך לתת שליטה**, והוא ענין שליטת הלבושים. ח"ב, **וזה נקרא נפילה**, והוא ששליטתם נקראת נפילה, והטעם לזה:

חלק א:

כשהוצרך לתת שליטה ללבושים בפני עצמם, זהו מה שכתבתי למעלה, שהרע היה מושרש רק במעשה שעושים הלבושים בשעת שליטתם, שהם נבחנים לעולמות בפני עצמם, כי כל מה שעומד בבחינת אצילות - נאמר בו, "לא יגורך רע". והנה בהיות הכוונה להוציא ענין הרע, על כן צריך שישלטו הלבושים האלה, ואז יוציאוהו:

לתקן את עצמם, זהו גם כן מה שכתבתי למעלה - שכל זה הוא לצורך התיקון. כי עד שלא יצא הקלקול בתחלה, ונזדמנו הדברים ליתקן בסוד החזרת הרע לטוב - אין לאור לבוא, כי אדרבא, בעבור זה נעלם האור להניח לכלים לעשות ענינם זה:

נתעלם החלק העליון שהיה בנקודים, והוא ענין האצילות - שלהם, היינו כי פעולות העולמות האלה, היינו, אחר שנתאצלו האורות באצילות - להמשיכם לחוץ לצורך התחתונים, וכל אחד לוקח מן האצילות מה שלוקח, וממשיכו למקומו, וזהו הסדר המתוקן. אבל עתה לא זאת היא הכוונה, כי עתה צריך לברר מציאות העולמות האלה לפי עצמם, שיהיו ראוים אחר כך לעשות הפעולה הראויה להם, דהיינו ההמשכה מן האצילות.

הא למה זה דומה, לצינורות שנוטלים מים מן הנהר וממשיכים אותו למקומם, כל צינור - החלק הראוי לו להגיע אל מקום הראוי לו, הרי זה סדר מתוקן. אך כשרוצים לתקן הצינורות בפני עצמם, דהיינו לעשותם כלים מוכנים, להיות אחר כך צינורות שיהיו למי הנהר, הנה אין הנהר שייך להם בזמן התקנם כלל, אדרבא אין לו לשפוך על ידם, וכאילו אינם צינורות שלו. ובאמת כשהם הולכים ונבנים חוץ ממנו, אינם צינורות שלו, אלא כלים נבנים, עתידים להיות צינורות שלו.

כן הדבר הזה, כשבי"ע עם אצילות אחר שכבר הם בנוים - אז כל אחד לוקח מן האצילות וממשיך. אך בהבנותם כל אחד בפני עצמו, אין שייך אצילות בזה, אדרבא, הוא מתעלם, ומניח להם להיות רק גולמי כלים, שהולכים ונבנים מעט מעט, עד שנשלם כל התלוי בהם לבנינם, כדי שאחר כך יהיו לצינורות אליו.

ועל כן עתה שהוצרך לעשות דברים התלוים במציאותם, דהיינו הוצאת הרע, והחזרת הקלקולים תיקון כנ"ל, הנה האצילות נתעלם מזה הדבר, כי אינו שייך בו. ונשארו העולמות הם לבדם, שהולכים להתברר ולהתקן. שאין לאצילות חלק ונחלה בהוצאות הרע כלל, אלא אורו ימשך דרך בי"ע, כשיהיו מתוקנים לצינורות לו:

ואז היו שולטים הלבושים בפני עצמם, כי אז אין להם להחשב לרגלים לו, אלא מרגלים שהיו - נשארו עולמות בפני עצמם:

חלק ב:

וזה נקרא להם נפילה, אף על פי שהתפשטות כסדר הוא, שיהיו בי"ע בתחלה לבושי אצילות - אחר כך עולמות בפני עצמם. אך בנידן דידן אינו כך, אלא נקרא נפילה, והיינו מיתת המלכים, וכדלקמן: **כי היו נופלים ממה שהיו נכללים באצילות בסוד לבושיו, ושולטים בפני עצמם**, סדר התפשטות הוא - שהאצילות נשאר, והלבושים הם מתפשטים, דהיינו שניתן להם שליטה לכל אחד, להמשיך מן האצילות חלקו, כנ"ל. אך כאן נתעלם האצילות, ואין הלבושים ממשיכים ממנו בסדר הנ"ל. אלא אדרבא, נפילה הוא להם, שלא הם נתפשטו, אלא אצילות הוא שנסתלק. ואז מה שהיו הם רגלי ולבושי האצילות - נשארים עולמות בי"ע בפני עצמם, יען חסר מהם הגוף שהיו מלבישים.

ונמצא שבסדר ההשתלשלות, בבחינה אחת הם לבושים, ואחר כך הם נבחנים בבחינה אחרת בזמן שליטתם, והם עולמות. [נ"א, אבל אעפ"כ שתי הבחינות צודקות בהם בכל פעם], אך כאן אותה הבחינה עצמה שהיתה בסוד הלבושים - נשארה עולמות, שחסר מהם בחינת היותם לבושים, יען חסר מהם הגוף המתלבש, כמ"ש. ואין זה אלא שהם צריכים עתה להבנות, כדי להיות אחר כך על דרך זה לבושים לאצילות, ואז יהיו בפעולתם הראוי להם.

וכן תבין שאין דומה שליטתם זאת לשליטה שיש להם כשהם מתוקנים עם האצילות. כי בשליטה שיש להם כשהם מתוקנים עם האצילות - הוא ששולטים להמשיך אורות האצילות לתחתונים. אבל שליטה זאת אינה כך, אלא שהם שולטים בסוד החלקים שלהם ממש, בלא שייכות עם האצילות כלל. אלא שהם שולטים בסוד חלקיהם ממש -

לגלות כחותיהם ופעולותיהם הפרטיות בבחינת בנינם, כדי להוציא עניני הרע הבלועים בין הכחות האלה:

ולא בסידור ותיקון, אלא בקלקול, זה השבירה שאנחנו מזכירים. כי יש נפילה, ויש שבירה. נפילה - ר"ל שנפלו ממדרגה עליונה לתחתונה כנ"ל, ושבירה הוא שלא היו שולטים בסידור חלקיהם כראוי, אלא אדרבא, באותם הקלקולים שגורם הרע כשהוא שולט. כי כבר שמעת שהשבירה היתה שליטת כחות ההפסד, שהיו מפסידים אותם, ונעשו בכל מיני קלקולים, בכל מיני רעות שיכולים להיות בעולם. והם הם למעלה כל מיני פגמים וקלקולים שיכולים להמצא באורות העליונים. שהרי זה הוא שיעור כל ההפסדים, כי מה שלא שיער מתחלה - לא היה יכול להיות אחר כך:

ריקים מן האורות שנתרחקו מהם, גם זה חסרון גורם להם כח לעשות הפעולה הנרצית בהם בשבירתם זאת. והיינו כי האור הוא בסוד היחוד המחזיר כל הרע לטוב. אך בכאן הכוונה היתה להוציא הרע בבחינת רע. והנה בזה מוסיפים כח הכלים האלה, לעשות פעולה, במה שנתרחק מהם האור, ושהם יורדים עזובים ממנו, שאז רצה לומר שאינם מתנהגים על פיו, אלא אדרבא, מהעלמו הגדול נמשך הענין הזה של השבירה. ואז הם נותנים כל מגמת פניהם להוציא הרע, וכדלקמן. ולא היה באמת מעשה מעלים השלמות כזה - שהאור מאס אפילו ליכנס כלל בענין הכלי. ואז נשאר הכלי שולט רק בבחינת הדין הקשה:

ואז היו פונים תמיד לתת מקום לרע לצאת ולהמצא, כי כיון שנתרחקו מן ענין השלמות הרחק גמור. אז נשארו פונים רק לענין זה, והיו כל הדברים רק לזה:

כדי שיתוקן לבסוף, עם כל זה לא היתה הכוונה לעשות רק רע, אבל הכוונה התכליתית הרחוקה עם כל זה היתה רק לתיקון. וכן תראה שלא עזב על כל פנים האור מהאיר מרחוק אל הכלים. אפילו כשלא האיר עוד, שאז נעשית הנפילה - נפילה גדולה, על כל פנים היו הרפ"ח ניצוצין שירדו עם הכלים. כי הכוונה סוף סוף היא רק, אדרבא, לעשות מן הקלקול הגדול הזה - תיקון גמור שלם לגמרי:

פרק מז

מהלך תיקון הכלים מהרע:

כשרצה המאציל ית"ש לתקן עניני הלבושים האלה, היה מברר מדרגותיהם אחת אחת, שלא תהיינה פונות אל הרע, אלא יחזרו פניהם להסתלק ממנו. ואז כל מדרגה היתה מניחה ענין הוצאת הרע למדרגה שלמטה ממנה. ונמצא, שהיה לה חלק בזה,

רק שהיתה מסתלקת ומתנקית ממנו. ואז היא היתה ראויה לקבל אור. וכן כל מדרגה למדרגה שתחתיה, עד שנתבררו כל המדרגות של אבי"ע. כמו שהם עתה. והניחו ענין הוצאת הרע אל המדרגה התחתונה שבכל המדרגות - במלכות דעשיה. ואז הוכנו כולם לקבל את האור, חוץ מזאת האחרונה, באשר שאין לאור להתפשט אלא בכלי שנוקה מן הרע.

וכל זה נקרא רק תיקון הלבושים של הנקודים, שכמו שהיו הכלים מתוקנים - כך היה האור הולך ונכנס בהם. וכל כלי שהוא רחוק יותר במדרגתו מענין הרע - ראוי לאור יותר גדול. אך האצילות הראשונה לא חזר ונתגלה, כי זה לא נקרא תיקון שלם של אלה הלבושים כל זמן שיש מדרגה זאת האחרונה כך - פונה להוציא הרע, וריקה מן האור בשבילו:

מי שחפץ להבין ענין אחד היטיב, צריך שיקבל מתחלה ציור אחד מספיק מכללות הענין ההוא מן הראש ועד הסוף, אחר כך ילך לפרטים. והטעם לזה פשוט, תחלת המחשבה סוף המעשה, וכל המעשים הראשונים נעשים על פי המחשבה המכוונת למה שבא אחרי המעשה ההוא. אם כן אי אפשר להבין המעשים הראשונים ההם, על מה הם באים, אלא בידיעת מה שבא אחריהם, כיון שהכוונה בהם למה שיבוא אחריהם. וכן עד סוף כל המעשים, שהרי הכל נעשה בעבור הסוף.

והנה תנאי המעשים הם לפי מה שמכוון בהם, אך מה שמכוון בהם הוא מה שבא אחריהם. וסוף המכוון הוא המעשה שיבוא בסוף הכל. אם כן מי שירצה להבין עניני המעשים הקודמים - צריך שידע בתחלה הילוכם עד הסוף, ואחר כך יחזור לפרטיהם. ואז לא יצטרך להיות תלוי ועומד בהבנת פרטי הראשונים עד הגיעו לסוף. אלא כשכבר ידוע לו ההילוך, כל פרט ופרט יבינהו במקומו.

ועל כן עכשיו שהתחלנו לפרש ענין הלבושים, איך שניתן להם שליטה בפני עצמם כדי שיוציאו הרע מהם, ואחר כך יהיו ראויים להתחבר בהם האור, הנה צריך לפרש בכלל כל הילוך ענינם עד הסוף - שבאים לתיקון. ואחר כך יובנו כל הפרטים שנדבר בהם במעשים הקודמים לזה הסוף:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **כשרצה המאציל ית"ש** וכו', והוא ענין תיקון חזרת הכלים לקבל אורם. ח"ב, **וכל זה נקרא** וכו', והוא שכל זה הוא רק ענין [תיקון] הלבושים, ולא תשלום התיקון:

חלק א:

כשרצה המאציל ית"ש לתקן עניני הלבושים האלה, והיינו כי היו המלכים שבורים

כל כך זמן כמו שנותנים כחות הרע שנתגלה מהם. ופירוש זה הדבר, הנה ישראל ירדו בגלות, יש להם לעמוד כל כך זמן כמו כל כך מדרגות שיש ברע השולט עליהם. כך אלה המלכים היו עומדים בחורבן כל כך זמן, והיינו כל כך מדרגות כמו שנותן חלקי הרע. ואחר כך יתגלה הרצון העליון ויתקן בסוד היחוד, כאמור למעלה. כי הרע, אדרבא, הולך ומתגבר בכל יום, אלא שהרצון העליון ישים קץ בסוף הכל.

והנה שורש כל זה הוא ענין המלכים האלה. על כן ירדו ונשברו, ועמדו שבורים לפי ענין הרע שהיה הולך ומתגבר במדרגותיו. וכשרצה הרצון העליון - שם קץ לזה הדבר, וחזר ותקנם. וזה עצמו זמן עמידת ישראל בגלות וגאולתם. והיינו כי הרע אינו מתקיים אלא עד שישלימו כחות הספירות, שהם כחות דמות אדם, לעשות את שלהם. כי הלא הכוונה כבר נתפרשה למעלה שהקב"ה רצה להראות, שמה שכנגד כל כח של הספירות - יכולה הס"א לקטרג. אך כנגד כח היחוד השולט לא יכלה לעמוד אפילו רגע אחד, וזהו גילוי יחודו, כמפורש למעלה.

וזה מה שנעשה במלכים האלה, כי הניח כל הכחות התלויים בדמות אדם - שכנגדם יהיה הרע שולט, והם כל כך מדרגות של רע שכנגד כחות האלה, ועל כן לא היה מגלה יחודו. וכך היו הולכים הדברים תמיד, אדרבא, הרע הולך ומתחזק יותר. אך כשנשלמו אלה הכחות של הספירות - אז גלה רצונו, ורצה בכח שליטתו לתקן הכל.

והנה מאז והלאה הוקבעו כחות של הרע, כי כבר נתגלו, והיינו כנגד כל מה שהיה כח בספירות - כך יצאו כחות של הרע. ואחר כך נתגלה הרצון. וכן הוא עתה להיות הס"א שולטת בכל מדרגותיה, והם הם כנגד מדרגות הספירות. אך הרצון כבר נקבע להגלות בסוף מדרגות אלה, והוא יום הגאולה:

היה מברר מדרגותיהם אחת אחת, שלא תהיינה פונות אל הרע, כי בתחלה היה בחק המדרגות הוצאת הרע, והם הם שיעורי הנמצאים בלתי מתוקנים, שכך יצאו אחר כך אפילו למטה, והיינו, "והארץ היתה תהו ובהו". כי בתחלה נבראת, ואחר כך נחרבה. והיינו נבראת מלאה מן הרע, עד שיצא הרע שבה והחריב אותה עצמה, שלא היה מניח לשום בריה מציאות. אחר כך, "ויאמר אלקים יהי אור", והתחילו להתברר הנבראים אחד אחד.

ועם כל זה לא עבר הרע מן העולם, אלא שהנברא לא היה הוא עצמו מלא רע, אלא היה מבורר מן הרע, ומכוון עצמו להסתלק ולהנצל ממנו, והרע היה נשאר כפוי ונשפל. אלא שלפי שלא היה מתוקן לגמרי הנמצא ההוא, יוכל אותו הרע לחזור ולהתגבר ולהחריבו, אך לא יהיה דבר מוכרח זה הענין כמו שהיה מתחלה. כי מתחלה היה הרע כבר מוכן

ועומד להתגבר, ועכשיו אדרבא, הוא משוקע ועומד להיות שוקט במקומו, אלא שיוכל להתעורר. ולא עוד, אלא שהחלק היותר קשה של רע שהיה גורם התגברות הראשונה - אינו עוד. פירוש - כי הנה בתחלה - לא די שהיה בכל הנמצאים רע גדול, אלא שלא היו החלקים מסודרים בדרך שיוכל אותו סדר לצאת לפועל, וזה עצמו הוא רע גדול.

והנה אחר כך נעשו הדברים בהדרגה, כי נסדרו הדברים בדרך אחר, וניתן מציאות חדש לנבראים עצמם, יותר נבחר ומתוקן, שמה שהמציאות הראשון לבדו היה גורם כל זה החורבן, מציאות השני הזה אינו גורם זה. ולא די זה, אלא שבהיות גם המציאות הראשון עמו - הוא עצמו נסדר בסדר, מה שלא היה לו מתחלה, עד שגורם לו שלא יהיו החלקים הרעים כך עומדים לצאת, אלא משוקעים במקומם. והרי אבד החלק הקשה, שהוא חסרון הסדר, כי הרי הסדר ניתן. ואז הרע אינו עומד להתגבר עוד תגבורת כל כך גדול. אדרבא, עומק הכוונה הולך לעשות שאותם החלקים שנשארו, יתהפכו סוף סוף לטובה.

והנה כל זה הוא למטה, ושורש כל זה הוא למעלה. כי שיעור הנמצאים הוא הוא ההנהגה. ובתחלה היו הספירות חוקים של ההנהגה, כוללים בהם ענין הרע להוציאו לפועל, כדי שאחר כך בתיקונו יגלה היחוד. ועל כן כל מדרגה בפרט, בזמן הנפילה, שניתן ללבושים שליטתם, היתה הכוונה בהם להוציא הרע. ועל כן חסר מהם השלמות לגמרי, שהוא המבטל הרע, כדי שיוציאו הרע. והנה הוציאו אותו, והיה גורם להם עצמם חורבן, והיינו שלא היו הכחות הטובים שבהם אלא בדרך שלילה, והכחות של ההפסד הם השולטים.

אחר כך שיערה המחשבה העליונה הנמצאים היוצאים מן החורבן, והוא ההויות יוצאות מן ההפסד, ונתן להם מציאות, לכל הויה בפני עצמה. ואין הכוונה עוד עתה להוציא הרע, אלא אדרבא, לצאת מן הרע, בסוד היחוד העליון, שאף על פי שהיה הרע - יבוא התיקון, והיינו גילוי השלמות שנתעלם בראשונה. אך לא נתגלה כל השלמות בבת אחת, שלא ישאר עוד רע בעולם, אלא מעט מעט. הנה התחילו להמצא הנמצאים שהרע היה מחריב אותם, ולא החריבם עוד הרע כבראשונה. אלא שלא נקבע מציאותם לגמרי, כי יכול עוד הרע להתגבר עליהם ולהחריבם.

אבל תבין ההפרש הגדול שיש בין מצבם הראשון ובין מצבם זה. שבראשונה היו מדרגות שכוונתם להוציא הרע. והיה נקרא שהענין היה בהם עצמם בכל חלק וחלק, שכל חלק וחלק היה לו להוציא הרע שכנגדו. אך עתה כל מדרגה שהיתה נתקנת, ר"ל שהיתה יוצאה מענין הזה של הוצאת הרע, אדרבא, עומדת ליתקן מן הקלקול שהיה הרע גורם

לה, אלא שלא עבר הרע מן העולם כנ"ל. ואם כן נמצא שהיה הרע עומד יכול לקלקל המדרגה ההיא, כי לא נקבע ענינה בשלמות לגמרי, שיוכל לשלוט ולהתקיים לעולם. אך נקרא שהרע חוץ מהם, פירוש - חוץ מענינם. והיינו, כי הנה עתה המדרגות מתבררות מן הרע, ענינם היפך ענין הרע, יען ענינם עתה התיקון, ולא הקלקול כמו שהיה מתחלה, שהיה אדרבא, בענינם להוציא הקלקול כנ"ל. אלא שכיון שיש הרע בעולם, ר"ל שאין ענינם נמלט מן הקלקול, שיכול לבוא עליהם ממקום אחר, אך לא שהם סיבה לו, על כן נאמר שהרע חוץ מהם.

ונמצא שהבירור שהיה נעשה, היה - שהיתה מדרגה אחת יוצאת מתוך החורבן, שהיה מחריב אותה, והיתה נקבעת חק בהנהגה - שאין עוד ענינה להוציא הרע כלל, אלא אדרבא, תיקון, אחר שכבר היה הרע וקלקל, וכדלקמן:

אלא יחזרו פניהם להסתלק ממנו, שאף על פי שמצד טבעם היה להוציאו, הנה עתה הם שמים עצמם להתקן בדרך היחוד, ומסתלקים מענין זה. והוא גילוי השלמות שזכרתי למעלה, שזהו כל ענין התיקון של הספירות. שכיון שנתגלה בהדרגה, גם תיקון הספירות הולך בהדרגה, פירוש - עתה הם חזרו לדרך היחוד להתקן. אך הרע לא נתבטל. והאמת, מה שהרע לא נתבטל - לפי שלא כל הספירות נתקנו לגמרי בדרך זה, אלא נשארה מלכות, כדלקמן. וזה ודאי, שאם היו כל הספירות נתקנות לגמרי - הנה לא היה מציאות לרע כלל.

אך נמצאת למד שכל תיקון הספירות הוא רק גילוי השלמות, שאז נהפכות המדרגות לדרך היחוד, ונמצאו מסתלקים מענין הוצאות הרע, והרע הוא רק חוץ מהם, כי הוא רק ענין באותה המדרגה שלא נתקנה כך, וכדלקמן:

ואז כל מדרגה היתה מניחה ענין הוצאת הרע למדרגה שלמטה ממנה, בתחלה היו המדרגות כולם פונות להוציא הרע, וכולם נחרבו. והנה נחשוב עתה כללות כל הנחרב - כללות אחד, והמדרגות יוצאות מתוך הכללות הזה, אחד אחד. והנה כל מדרגה שיוצאה מן הכלל, להיות נקבעת חק בהנהגה - הרי ענינה הטוב נקבע. אך ענין הרע שיצא ממנה אינו מתבטל עתה. וזה, כי לא הגיע גילוי השלמות, אלא לקבוע הנהגה אחת שתצא מן הרע, אך לא שתבטל הרע.

ואמנם אין דבר בלא שורש, ואם אנו אומרים שהרע אינו מתבטל, מאין הוא מתקיים? אך הענין הוא, כל מדרגה היתה מתחלה מוציאה הרע, וכשנעשה הבירור - נברר לחק בהנהגה מה שיוצא מן הענין ההוא. ועם כל זה נשאר איזה שורש לרע מצד המדרגה ההיא עצמה, כי לא נגלה השלמות לגמרי עדיין, אלא שאותו השורש לא נחשב עוד

למדרגה הנתקנת כלל. כי המדרגה הנתקנת היא חק אחד נקבע לפי התיקון, ואין שייכות לאותו החלק בזה. ועל כן נשאר אותו הענין לחוץ, עם כללות כל השאר מה שלא נכנס בבנין המדרגה הנתקנת.

ואחר כך יצאה מדרגה אחרת תחתיה, ונתקנה בדרך זה, והניחה השורש של קיום הרע שלה, וכן השורש של המדרגה הראשונה, עם כללות כל השאר. אמנם כשבאה להתברר המדרגה השניה מן הכללות, הנה בכללות היה מה שלא נברר עדיין, שבו כל הרע העומד להדחות, וכן מה שנדחה מן המדרגה הראשונה. כי הרי היה הכל כמו כרי אחד שנוטלים ממנו מעט מעט, וזורקין השאר, עד שסוף סוף נברר הכל.

ונמצא, שבהתברר דרך משל כתר, הניח מה שהניח ממנו, כי הוא אינו מקיים עוד הרע שלו, אלא איזה בחינה מה שנשאר עדיין, יען לא נגלה השלמות לגמרי. אך זה אינו נחשב לבחינת כתר, אלא לבחינת החכמה שעדיין לא נבררה, ויש בה מה שמוציא הרע עדיין, שם הולך גם כן שורש ענין זה. ונמצא, אפילו הרע שנדחה מן הכתר - עתה מקויים מן החכמה שבאה אחריו. וכן החכמה נבררת, והרע נדחה ממנה, ועדיין הוא מקויים, אלא הקיום של הרע נשאר לבינה שבאה אחריה, והיינו קיום הרע של הכתר וגם הרע של חכמה.

עד שסוף נשאר כל הרע למדרגה אחרונה דמלכות דעשייה, שהיא מקיימת כל הרע של הספירות העליונות גם כן, והיא ספירה אחת שגם נבררה מן החורבן, שאם לא כן לא היתה נמצאת, אך נבררה מעט, והיינו שאדרבא, היא נמצאת להעמיד הס"א כל זמן שצריך, אבל להעמידה מנוהגת מן הקדושה, בסוד, "ומלכותו בכל משלה". אך יען ענינה עדיין הוא לקיים הס"א - נקרא שלא נבררה כאחרים, וכדלקמן.

יש להקשות, אמרנו תרתי דסתרי אהדדי, כי אמרנו שהוא כמו הכרי שנוטלים אחד אחד, וזורקים השאר לכרי, ואמרנו שקיום הרע של כתר נשאר לחכמה, וכן של חכמה לבינה. והלא אין דה משל הכרי, כי הכרי הוא הכללות, ולא בהבחנת מדרגות, ובאמת כן מסתברא יותר, כי מה יש יחס לחכמה לקיים את הרע של כתר יותר מן האחרים.

תשובה, האמת הוא שגם בזה הדבר יש הדרגה, פירוש - שהרע עצמו בתחלה היה לו שורש גדול, שהיה משתרש גם בכתר. אחר כך ירד מדרגה אחת, ולא נשתרש אלא מחכמה ולמטה. ואחר כך ירד ולא נשתרש אלא מבינה ולמטה. וזה מורה תיקון העולם - שאין שייך הרע אלא בחלקים התחתונים, ולא בעליונים. ועל כן אף על פי שמצד אחד נראה שנזרק הפסולת לכרי, אך האמת שהיה מגיע הדבר מיד לחכמה, ומכל שכן

משם ולמטה. ובהתברר חכמה - היה מגיע רק לבינה, וכן כולם, עד שנשאר במדרגה התחתונה שזכרתי:

ונמצא שהיה לה חלק בזה, כי הנה ודאי הוא שצריך שיהיה בס"א מה שמקביל לכל הספירות הקדושות. וההקבלה כך היא נעשית - שכנגד הטוב נדחה הרע לחוץ, ונעשה מדרגה אחת מן הס"א. אם כן צריך שלכל הספירות יהיה חלק בה:

רק שהיתה מסתלקת ומתנקית ממנו, והיינו כי זה הוא התיקון - להסתלק מן הרע שהיה יוצא ממנו: **ואז היא היתה ראויה לקבל את האור**, והיינו מה שפירשנו למעלה, שצריך בתחלה שיטהרו הכלים מהוצאת הרע - אז יקבלו האור. ועל כן כל מדרגה שהיתה מתבררת - היה האור נכנס בתוכה:

וכן כל מדרגה למדרגה שתחתיה, עד שנתבררו כל המדרגות של אבי"ע: **כמו שהם עתה**, אחר שנעשו מבי"ע - אבי"ע, וכדלקמן:

והניחו ענין הוצאת הרע אל המדרגה התחתונה שבכל המדרגות - במלכות דעשייה. ואז הוכנו כולם לקבל את האור, חוץ מזאת האחרונה, שבכולם יש האור הפנימי, ובזאת אינו. והוא מה שכתב הרב זללה"ה - שנקראת עשוק, שצריך להצילה מיד עושקה. **באשר שאין לאור להתפשט אלא בכלי שנוקה מן הרע**, זהו הטעם מה שביארנו למעלה לכל ענין הבירור הזה:

חלק ב:

וכל זה נקרא רק תיקון הלבושים של הנקודים, אף על פי שעכשיו יש אבי"ע. הנה האמת הוא שכל זה רק בי"ע של הנקודים. ונקרא כל זה ששלטו הלבושים עד שנתקנו. ועדיין לא נשלמה שליטתם, כי לא נשלמו מעשיהם עד שיהיו נשלמים כל הבירורים:

שכמו שהיו הכלים מתוקנים - כך היה האור הולך ונכנס בהם, שהרי כל הענין של עשיית אבי"ע אינו אלא הנקיון של הכלים, כי מי שמתנקה יותר - מתעלה יותר, ומקבל אור יותר גדול. אך עם כל זה לא בא עדיין האור הגדול השלם, שהוא האצילות שנתעלם, כי הלבושים עצמם לא השלימו תיקונם, כדלקמן:

וכל כלי שהוא רחוק יותר במדרגתו מענין הרע - ראוי לאור יותר גדול, שההדרגה נמצאת בענין הריחוק, [והוא] נמשך מהדרגה של קיום הרע, שהמדרגה התחתונה שבכל המדרגות הנה היא המקיימת את הרע כנ"ל. והמדרגה העליונה ממנה וסמוכה לה, אף על פי שאינה מקיימתו, אך על כל פנים אינה רחוקה הרבה ממנו. והעליונה יותר - רחוקה יותר. וכנגד זה האורות גדולים בכלים לפי נקיונם:

אך האצילות הראשונה לא חזר ונתגלה, זה מבואר בכל מה שכתבתי למעלה, שכל זמן שהלבושים שולטים להשלים בנינם - אין שייכות לאצילות שם: **כי זה לא נקרא תיקון שלם של אלה הלבושים כל זמן שיש מדרגה זאת האחרונה כך - פונה להוציא הרע**, ענין הלבושים בכלל לא נתקן עדיין כל זמן שיש חלק אחד מקיים הרע. ולא עוד, אלא כי לכל שאר המדרגות גורמות חסרון, כי הנה נשאר בכלים ריחוקם מן הרע. אך על כל פנים יש להם שייכות עמה. ועל כן לא נתגלה עתה מן האצילות שום חלק, כי לא נשלם הלבוש:

וריקה מן האור בשבילו, הנה זאת ראיה - שלא נשלם עדיין תיקון זה, כי עדיין הדברים היפך הכוונה התכליתית, שאנו רואים, שיש מדרגה אחת שהיא ריקה מן האור, והלא כל המדרגות צריכים שיהיה בהם האור, שזהו שלמותם, אלא שלא נשלמו הדברים עדיין:

פרק מח

תיקון המדרגה האחרונה:

תיקון מדרגה זאת האחרונה תלוי במעשה בני אדם, שהם יגבירו כח הקדושה, ואז לא יהיה עוד ענין לרע כלל, אלא הכל עומד לכבוד הבורא לבד. ואז יקרא שנתקנו כל הלבושים תיקון שלם, וחוזר הכל להשלים המונח הראשון שהושם - להיות כל הבריאה בהשוואה אחת, חק אחד של תיקון שלם בענין גילוי יחודו של מקום ב"ה. ואז יתגלה האצילות של הנקודים, שהוא המונח הזה הראשון. וישלים ליכנס האור בכלים כולם, והלבושים יהיו נמשכים אחר האצילות, ויהיה הכל בתיקון שלם.

כדי להשלים הילוך הכולל של המ"ק, צריך לפרש גם ענין המדרגה הזאת הנשארת באחרונה:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **תיקון מדרגה זאת**, והוא מה יהיה תיקון זאת המדרגה. ח"ב, **ואז יתגלה** וכו', הוא מה שיהיה בתיקון המדרגה הזאת:

חלק א:

תיקון מדרגה זאת האחרונה תלוי במעשה בני אדם, כי זה ממש מה שהכינה המחשבה העליונה לצורך השכר והעונש, כי הוא יתב' הבדיל הרע מן הספירות העליונות, והעברתו לגמרי הניח ביד בני אדם, וזהו תיקון מדרגה זאת:

שהם יגבירו כח הקדושה, שאין צריך ענין חדש לבני אדם, אלא די שיגבירו הם כח הספירות הקדושות בכח מעשיהם. והרי זה הבדל שבין התיקון העשוי בידי שמים ובין

התיקון העשוי בידי בני האדם, שכל מה שהיה ענין חדש - הוצרך להעשות בידי שמים. ומה שהוא רק הגברת התיקון וקביעותו - זה יעשה ביד בני אדם:

ואז לא יהיה עוד ענין לרע כלל, כי אפילו המדרגה הזאת אינה מקיימת הרע, אלא לשיהיה מקטרג בזמן שצריך. והנה אינו צריך אלא בזמן שיש פגמים וחטאים. אך כשכל הנשמות ישלימו חוקם, הנה אין שייך עוד רע, כי אין שייך עוד קטרוג, כיון שאין ראוי עוד לעונש. ועוד, שבחירת האדם היא הנותנת שליטה לקדושה או לס"א בעולם, וכוונת המצוות הם לתת שליטה לקדושה, ולהעביר הס"א שלא תשלוט. וכיון שהשלימו כבר כל חוקם, ונשלמה כל עבודתם, שבה נתנו השליטה לגמרי לקדושה, והעבירו השליטה מן הרע - אין שייך עוד רע:

אלא הכל עומד לכבוד הבורא לבד, אפילו הרע שהיה, חוזר להיות לכבוד הבורא ממש, וכדלקמן:

ואז יקרא שנתקנו כל הלבושים תיקון שלם, זהו תיקון הלבושים ממש, שמה שהיה בהם רע - שיהיה חוזר לטוב. ומזה נמשך מציאות החק הראשון - שיהיה הכל לכבודו של א"ס ב"ה, וזהו:

וחוזר הכל להשלים המונח הראשון שהושם - להיות כל הבריאה בהשוואה אחת, כי הכוונה היא להשלים זה הענין הכללי, כי זה מה שיצא בתחלה, ועומד עדיין להשתלם, שכל הסיבובים שהיו - היו כולם להשלים תיקונו:

חק אחד של תיקון שלם, זהו טעם מה שחוזר הכל אל זה הענין. אלא שזהו באמת עיקר המציאות שהמציאה המחשבה העליונה, וזהו מה שצריך שיצא לפועל, והיינו החק של התיקון השלם: **בענין גילוי יחודו של מקום ב"ה**, דהיינו כי זה תכלית המחשבה מתחלה - לגלות יחודו העליון, שהוא השלמות השלם, כדי שבו יתענגו הנמצאים, כמפורש למעלה:

חלק ב:

ואז יתגלה האצילות של הנקודים, שהוא המונח הזה הראשון, כי זה האצילות - הלא הוא התאצלות האורות, שבו כל ההנהגה, להתענג בה הנשמות, כמפורש למעלה. אלא שזה צריך שיהיה לפי המצב השלם ומתוקן. ועל כן אחר שנתקנו הלבושים, ונתקנו כל הקלקולים - אז נתגלה האצילות, שהוא האצלת האורות לפי כללות המונח של כל הנמצאים, בהיותם כולם לכבודו של מקום ב"ה:

וישלים ליכנס האור בכלים כולם, כי האצילות הזה שאנו מזכירים הוא בכלים של הנקודים. וכשזה יהיה נמצא, יכנס בו האור הפנימי בבחינת כלי בשלמותו. וזאת היא ההנהגה השלמה:

והלבושים יהיו נמשכים אחר האצילות, כי עתה מה שהיו מלבושי האצילות - כבר אמרנו שנפלו להיות עולמות בפני עצמם, לפי שחסר מהם הגוף המתלבש. ובחזרו להתגלות - יחזרו להיות לבושים לו:

ויהיה הכל בתיקון שלם, כי האורות יהיו שלמים, והלבושים שלמים בבחינתם, וכל הנמצא יהיה בשלמות בלא קלקולים:

פרק מט

ענין בי"ע שנעשה אבי"ע וחזרתם לבי"ע בהתגלות אצילות הראשון:

שיהיו הכלים הלבושים האלה שורש לרע - זה אינו קלקול. כי אדרבא, זהו שלמות הבריאה לפי הכוונה בה - לגלות היחוד העליון ב"ה. אך שבתחלה היו שורש לרע, שהיה רע ממש. וצריך שזה הרע שיחזור לטוב על ידי תיקוני בני האדם, והוא עצמו יהיה לכבודו של מלך - שזכו על ידו בני האדם.

וכדי לעשות בפועל זה הדבר, הוצרך שאלה הלבושים יתנו מקום לו להמצא, וזה על ידי הבירור וההדרגה שנעשה בהם, עד שנשארה המדרגה האחרונה של מלכות דעשייה לבדה להוציא אותו, ונעשה מכי"ע - אבי"ע. וכשכבר ניתקן וחזר לטוב - חוזרים הדברים כבראשונה, ואין צורך לו להמצא בפועל, כי די שהיה ככר, וניתקן. וזהו, "בלע המות לנצח". ואז חוזרים אבי"ע לבי"ע, וחלק המלכות דעשייה נכללת בכלל שלה, ומתגלה האצילות העליון של כללות הנקודים. ואז נשארים הלבושים שורש לרע שהיה כבר, וניתקן, והוחזר לטוב, ונקרא שהשלים אז א"ס ב"ה את מעשיו, ונשגב לבדו ביחודו:

אחר שאמרנו שיחזרו אלה העולמות לימשך אחר האצילות בסוד לבושים, צריך להשלים ביאור זה הדבר לפי הענין שמבי"ע נעשה אבי"ע, וצריך שיחזרו בי"ע:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **שיהיו** וכו', זהו בעניך הלבושים, איך הם קודם הוציאם הרע, ואיך הם אחר הוציאם. ח"ב, **וכדי לעשות זה**, והוא איך המעשים שנעשו בהם הולכים לפי ההנחה הזאת:

חלק א:

שיהיו הכלים הלבושים האלה שורש לרע, זה פשוט כי כיון שבשליטתם (הם) בפני עצמם הוציאו אותו, אם כן ודאי שלפי טבעם הם כך: **זה אינו קלקול**, היינו שאם זה

היה קלקול, היה צריך ליבטל, כמו שמתבטל הרע עצמו בסוף. כי השלמות המעביר החסרונות כך היה לו להעביר קלקול זה, שהוא החסרון - סיבה לרע, כמו שהוא מעביר הרע עצמו. אלא שאינו קלקול, כדלקמן, ולכן יתקיימו:

כי אדרבא זהו שלמות הבריאה לפי הכוונה בה - לגלות היחוד העליון ב"ה, כי כל הכוונה היתה להראות השלמות באמת על ידי שיהיו נבחנים החסרונות מה הם, שנוכל להבין מכחם השלמות מה הוא - שהוא המעביר החסרונות האלה. ואם סוף סוף לא היה נשאר שום דבר שמראה החסרונות, הרי מה הרווחנו בכל מציאות העולם. הנה חוזר השלמות להיות כבראשונה - רק שלמות מצד עצמו שהוא שלם, אך לא שנבחין אמתו כמו שצריך, מצד החסרונות:

אך שבתחלה היו שורש לרע, שהיה רע ממש, זה ודאי, ששורש זה של הרע כשהוצרך להמצא כדי להראות השלמות, הנה בתחלה היה צריך להמצא כדי לתת מציאות לחסרונות מצד העלם השלמות. אך אחר כך שהחסרונות נתקנו, הנה נשאר זה השורש להראות מה שהיה חסרון מתחלה - שנתקנו כבר. ונראה בבירור הסדר והדרך שנתקנו בו בגילוי השלמות, שהיה הולך ומתגלה מעט מעט בהדרגה, ומתקן החסרונות כמו כן בהדרגה זאת.

וכל זה נראה ומובן בשורש הזה, והיינו שבתחלה היה שורש לרע, שהיה רע ממש. פירוש - כי אם הרע פועל רעתו, שיש לו כח לעשות קטרוגין - זה נקרא רע ממש. אבל רע שבטבעו הוא כך, אלא שיש בו מה שמתקן אותו, ר"ל שאינו יכול עוד לפעול רע - זה נקרא רע שחוזר לטוב, שהרי הפך ממש ענינו - בתחלה היה רע, שבשביל טבעו היה מונע ההשפעה במקום שנמצא שם, אך כשחזר לטוב הוא מרבה ההשפעה במקום שנמצא שם, ויותר שרע הוא - נתרבה ההשפעה.

כי מן הדין כך הוא - הרע שבטבעו היה חזק, ושאף על פי כן נוצח מן האדם, הרי הוא העד על האדם עצמו, להמליץ בעדו ולהראות זכותו. וכל מה שהיה יותר חזק - מתגלה יותר זכות מכח האדם שנצחו. וכן לענין השלמות - רע שעדיין לא ניתקן, הרי כביכול הוא פגם לכבודו של מלך, אבל רע שכבר שלט עליו היחוד העליון ותיקן קלקוליו, הרי הרע עצמו חוזר להיות לכבודו של מלך, לומר - ראו רע גדול כזה, אינו יכול לעשות כלום בעבור שלמותו של האדון היחיד. הרי הרע עצמו חוזר לטוב, וההשפעה מתרבה, כי עיקר ההשפעה היא הבאה מן היחוד, שבה תענוג הנשמות, וכמפורש למעלה.

ומתחברים שני דברים אלה שאמרנו לענין אחד, דהיינו גילוי יחודו וכבודו של מלך, וזכותו של האדם. כי כל עבודת בני האדם הוא לגלות יחודו זה, וכשמתגלה - מתגלה ע"י

האמונה החזקה של ישראל המאמינים ביחודו, ומתחזקים בזה בתוקף הצרות. ואפילו כל קיום המצוות הוא הכל סוד גילוי היחור שהתחיל בתיקון הכלים כנ"ל.

והנה נמצא לרע שני ענינים, א' - בתחלת המצאו, שאז עושה כל החסרונות, והרי הוא כביכול פגם לכבודו של מלך, ובמקום שהוא נמצא ממעט ההשפעה, וזה נקרא שהוא רע ממש. ב' - אחר שנמצא, וכבר שלט עליו היחוד, והוא אינו פועל עוד, אלא היחוד הוא הפועל בשלמות שלו, שאז הרע עצמו מראה כבוד היחוד הגדול של המלך, לומר - זה מה שנצח המלך ברוב שלמותו. ובמקום שנמצא יותר - מרבה ההשפעה יותר, הכל לפי רוב המעשה, וכפי גודל הרע שניתקן מן האדם - כך הוא זכותו של האדם:

וצריך שזה הרע יחזור לטוב, שיהיה ענינו טוב, כמו שמפורש למעלה. והיינו שיהיה החסרון המתוקן - שהוא עצמו יהיה גורם גילוי השלמות יותר בכח. אדרבא, כל מה שהרע מתחזק - רוצה לומר ששלמות יותר גדול רוצה להתגלות. וזה פשוט, השלמות - רוצה לומר מה שמתקן החסרונות, והשלמות הוא יותר גדול כשהוא מתקן חסרון יותר גדול. אם כן, כשרצה הרצון העליון לגלות שלמותו הגדול מאוד - צריך שיגלה בתחלה החסרון הגדול מאוד. וזה רוצה לומר גילוי השלמות עצמו, כי אי אפשר להבין השלמות בלא חסרון שקודם לו, שהשלמות מתקן אותו. אם כן כשרוצה לגלות הכח השלם והנכבד מאוד, שבו תענוג הנשמות תענוג גדול מאוד, אי אפשר כי אם שיגלה בתחלה חסרון הגדול מאוד, כי כפי החסרון שמתגלה - כך מדרגות השלמות שמתגלה בסופו. ובחסרון היותר גדול מתגלה כח היותר שלם.

ולא תאמר - יותר טוב היה אם לא היה חסרון, והיה בתחלה הטוב שעתיד להיות לבסוף. כי אינו כך, כי שלמות אינו רוצה לומר - טוב סתם, אלא רוצה לומר - תיקון חסרון. ואם לא היה חסרון - לא היה מתגלה שלמות, אלא טוב. אך תענוג הנשמות האמיתי אינו בטוב, אלא בשלמות, שהוא ענין יחודו, וכמו שפירשנו למעלה:

על ידי תיקוני בני האדם, שזה הדבר תלה אותו הרצון העליון בתיקוני בני אדם, שהם יהיו המגלים סוף הענין הזה. והיינו שהם יגרמו שירצה היחוד העליון להגלות בפועל ולשלוט, ולהראות שבכחו הוא - שסוף הרע יחזור לטוב. והנה לא די שניתן להם שכר טוב על מעשיהם, דהיינו הטוב, אלא שניתן להם שכר על עמלם - שאין להם אפילו בושת.

הרי שהרע עצמו חוזר לטוב, כי הוא הגורם התיקון היתר הזה. ואז ממילא נודע השלמות העליון, שמתקן כל החסרונות האלה, שהם עונשי החוטאים. כי הרי הרע עצמו אינו אלא לפי רצונו שרצה להתעלם, ואם אינם מטיבים מעשיהם - הרי הם סובלים הצרות.

ואדרבא, בסוף הכל מתגלה היחוד, והרי הרע עצמו חוזר לטוב, שמתגלה היחוד, והחסרונות נתקנים:

והוא עצמו יהיה לכבודו של מלך - שזכו על ידו בני האדם, בזה הענין שגילוי היחוד תלוי במעשה בני האדם, נמצא עוד תיקון לרע עצמו, שאפילו מציאותו בבחינת רע הוא לכבודו של מלך, שזה מה שגורם שיהיה זכות לבני אדם, שהוצרכו לעבוד ולתקן ולגלות היחוד העליון שאם לא היה בבחינה זאת, לא היה להם זכות. נמצא בתיקוני בני האדם - החסרונות עצמם נתקנים על ידי גילוי היחוד והשלמות, ואז גם המציאות שהיה כבר בבחינת רע - הוא עצמו טוב:

חלק ב:

וכדי לעשות בפועל זה הדבר, הוצרך שאלה הלבושים יתנו מקום לו להמצא, זהו מ"ש למעלה, שרצה הרצון העליון שיהיה נבחן הדבר בהבחנה פרטית - החסרונות לבד והתיקון לבד:

וזה על ידי הבירור וההדרגה שנעשה בהם, כי בתחלה אף על פי שנשברו הכלים כנ"ל, הנה היה הכל רק בספירות, ולא יצאו עדיין הנפרדים. פירוש - שמה שאנו אומרים שהיה הרע מתגלה - אינו הרע עצמו שהוא הס"א, אלא שרשי הרע, שהם הדינים, וכל עניני הפגמים הנמצאים באורות עצמם. אך הרע עצמו לא יצא אלא אחר כך, אחר התיקון, דהיינו אחר שנעשו כל המדרגות לפי תיקונם, שהוקבעו להיות חוקים בהנהגה, שאז הוציאו אחר כך הנפרדים, ויצאה הס"א, לפי השרשים ההם שנגלו לה בשבירת הכלים. ובזה הענין היתה ההדרגה שזכרנו למעלה, שכל מדרגה היתה מסלקת עצמה מזה, ונשארה רק מדרגה התחתונה שבמלכות דעשיה מוציאה הרע, והיא הוציאה אותו ממש לפי כל השרשים שיש לה מכל הספירות. שהרי מלכות זאת כוללת כל אותם השרשים, והוציאה ענינם אל הפועל, והיינו הס"א ממש.

והנה לעשות זה, הוצרכה הדרגה גדולה בלבושים שנפלו, והיינו שמג' נעשו ד'. ונמצא שמלכות דעשייה של עתה - אינו אלא חלק אחד ממלכות דעשייה, כי שאר החלקים נתעלו יותר, ולא עמדו במדרגתה השפלה. והכוונה בזה, כי בהיות כל המדרגות מתכוונות לסלק עצמם מן הוצאת הרע, הנה השאירו לפעולה הזאת רק מלכות דעשייה זאת, ונסתלקו החלקים האחרים ממנה. ועם כל זה נסתלקו כל האחרים זה מזה, עד שנעשו מבי"ע אבי"ע.

והמדרגה האחרונה מאלה, שכבר אינה ענין גדול, אלא חלק ממה שראוי להיות מלכות דעשיה - היא נשארה לענין זה. וכשאין צריך עוד הוצאת הרע - הנה תחזור המדרגה

הזאת להיות נכללת עם החלקים האחרים שנסתלקו ממנה. וכולם ביחד יהיו מלכות דעשייה, לא חלק זאת לבדה, ויחזרו אבי"ע להיות רק בי"ע. ואצילות עליון מתגלה עליהם, דהיינו מה שהיה קודם השבירה:

עד שנשארה המדרגה האחרונה של מלכות דעשייה לבדה להוציא אותו, כי המדרגות הן הן כחות מתפשטים זה אחר זה, כל כח פחות מחבירו, שההעלם מתגבר בשני יותר מן הראשון. ואף על פי שבכלל מאתים מנה, ובעליון נכלל התחתון, אך ענינו של התחתון אינו מתגלה שם, כי העליון פועל, וההעלם לא הגיע להוציא התחתון, על כן תולדותיו לא היו יוצאים.

ובהיות הכוונה להוציא הרע - הנה היו המדרגות מסתלקות מן החלקים האחרונים כנ"ל, וכנגד זה נוסף ההעלם בחלקים האלה. כי בכח זה הם נבדלים מן החלקים העליונים - שבאלה ההעלם מתגבר יותר, עד שמהם יכול לצאת הרע, מה שאין כן בראשונים.

והנה ביאור כל זה הוא כמ"ש, איך כל מי שקונה פעולה בפני עצמו - קונה שם בפני עצמו. ונמצא שמדרגה זאת התחתונה לא היה לה להיות ענין בפני עצמו, אלא להטפל אל ענין החלקים האחרים שנסתלקו ממנה, והיה ענינה כענינם. ואז לא היה ענינה להוציא הרע, אלא תשלום הראשונים. וזה פשוט, כי על כן אנו קוראים לה מדרגה בפני עצמה, מפני שהאור נמצא בה בהדרגה תחת הענין הראשון, מה שבתחלה היתה נכנסת גם היא בכלל הענין הראשון. וזאת היא ההדרגה שאנו אומרים בכאן:

ונעשה מבי"ע אבי"ע, כי לא במדרגה אחת לבד נעשה זה הענין, אלא הדרגה רבה צריך כדי לבוא לזה, עד שנעשו ד' - אבי"ע. שזאת העשייה היא שפלה הרבה, עד שמלכות שבה, המדרגה התחתונה שלה, היא המוציאה הרע:

וכשכבר ניתקן וחזר לטוב - חוזרים הדברים כבראשונה, כי הנה כבר שמעת איך שיש שתי מציאויות לרע, מציאות א' - בהיותו רע ממש, פועל רעתו, ומציאות הב' - שאותם ענינים עצמם שהם עניני הרע יהיו משוקעים במקומם, ולא פועלים. וזה נקרא שחזר לטוב כנ"ל, כי זהו גילוי השלמות, וזהו המרבה ההשפעה כנ"ל. והנה התיקון האחרון הוא, שרע פועל רע - לא יהיה, אלא אדרבא, אותם ענינים יהיו רק בדרך שלילה, פירוש - בלתי פועלים מפני גילוי היחוד שגורם להם שלא יפעלו.

והנה אין דבר בלא שורש, וכל פעולה ופעולה בפני עצמה צריך שיהיה לה שורש בפני עצמו. והנה הלבושים הם המדרגות שבהם מושרש עניני הרע כנ"ל, אך בהם בחינת יכולת להמצא בפועל - לא נמצאים. והרי הוא בשיקול, אם הם שולטים לבדם, בלתי נמשכים אחרי האצילות - זה מראה שההעלם מתגבר, ואז הולך ומתגבר ההעלם עד

שיוציאו הרע, רע ממש. ואם הם נמשכים אחרי האצילות - אז מראה שהיחוד עדיין מתגלה ושולט, ואז אין ההעלם מתגבר עד שיוציאו הרע, רע ממש.
והנה שורש היות הרע רע ממש - הוא חלק המלכות דעשייה שזכרתי למעלה. וכשרצתה המחשבה העליונה להוציא הרע - אז העלימה האצילות מן הלבושים, ושלטו לעצמם, וגבר ההעלם, עד שיצא הכח ההוא השפל, ויצא הרע - רע ממש. וכשיחוד חוזר ומתגלה, וגובר לתקן הקלקולים, הנה מציאות היות הרע רע ממש - צריך להתבטל. וכנגד זה אותו הכח שהיה מוציא אותו אינו צריך לימצא, וההעלם שהיה מוציא אותו מסתלק. ואדרבא, נמצאו הלבושים כמו שהיו מתחלה, פירוש - שהרע ביכולת להיות רע ממש, אלא שאינו יוצא מפני היחוד שחזר והבליעו, ואינו מניח אותו להמצא להיות רע ממש.
וזה שצריך להראות בבירור פעולת היחוד:
ואין צורך לו לימצא בפועל, רע כמו שהוא רע ממש - לא נראה בלבושים שיכול להיות, אדרבא, אינו נמצא מפני היחוד כנ"ל: **כי די שהיה כבר**, **וניתקן**, בתחלה היה צריך לצאת, כי לא ידענו עדיין מה הוא, עד שנבחין ממנו השלמות. עכשיו שהיה כבר, וניתקן - די שיראה כך שהוא אותו הרע שהיה כבר, ושהיה יכול להיות, והיחוד הוא המתקן ואינו מניח רע:
וזהו, "**בלע המות לנצח**", פירוש - שזהו מה שאנו אומרים שהרע נבלע בשרשו: **ואז חוזרים אבי"ע לבי"ע**, היינו שבחזור התיקון לעתיד לבוא, הנה צריכים להיות הנקודים כמו שהיו קודם השבירה. וזהו פשוט, שכיון שהשבירה היתה שנפלו הכלים לבי"ע, ואחר כך מהם נעשה אבי"ע, הנה חסר מהם האצילות האמיתי, שהוא מה שהיה קודם השבירה, וזהו מה שיתגלה לעתיד לבוא. אם כן אלה העולמות צריכים לחזור כולם [להיות] בי"ע לגבי אצילות האמיתי שיתגלה:
וחלק המלכות דעשייה נכללת בכלל שלה, שהיא חלק אחד מן מלכות, נכללת עם הכלל שיצאה ממנו.
זאת היא הבחנת כל המעשים שיעשו בזמן התיקון, שהם לתקן כל מה שנתקלקל בזמן השבירה. כי הנה כל מה שנתקלקל בשבירה הוא זה, ראשונה - שנעלם אצילות. שנית - שנפלו הלבושים וירדו, עד שנעשו מבי"ע - אבי"ע. ונמשך מזה שנשאר חלק האחרון דמלכות דעשייה שהוציאה רע בבחינת רע. שלישית - שכל הלבושים נשארו פגומים מצד שהם המוציאים את הרע, ואפילו שהמדרגות העליונות נסתלקו מזה - אינם מסולקים לגמרי כל זמן שהמדרגה האחרונה שלהם עדיין עושה המעשה הזה.

ובתיקון השלם, הנה מציאות הרע במה שהוא רע - מתבטל. וכן חלק המלכות שהיתה מוציאה זה - נבלעת עם חלקים העליונים. וממילא ההדרגה שבי"ע נעשה אבי"ע - מתבטלת, כי לא נעשית אלא לצורך הוצאת הרע. ואז נשארים רק בי"ע, ומתגלה עליהם האצילות שנעלם. ואז נשארים הלבושים בלתי פגומים, כי בתחלה היו שורש לרע, וגם היחוד היה מתעלם מהם, עד שסוף סוף הוציאו זה הרע במה שהוא רע. אך עכשיו, אדרבא, הנה הכחות האלה של הוצאת הרע אינם מוציאים אותו, מפני היחוד שכבר נתגלה, שמחזיר הרע לטוב, ואין מציאות לרע במה שהוא רע.

ומתגלה האצילות העליון של כללות הנקודים, כי אחר שנשארו העולמות רק בי"ע - בא האצילות והשלימם, כי הרי זה הוא התיקון, שעל כן נכללו להיות בי"ע - כדי לקבל אצילות זה עליהם.

ואז נשארים הלבושים שורש לרע שהיה כבר, וניתקן, והוחזר לטוב, שענינם בתחלה היה להוציא הרע בהעלם היחוד. וענינם עתה - אותם הכחות שיכולים להוציא הרע לולי היחוד, אבל בעבור היחוד אינם יכולים להוציא אותו עוד. והרי נמצא בם גילוי היחוד באמת, כי נראה שם כל הענין כראוי כמות שהוא, שהרי כבר היה הרע כשנתפשטו כחותיהן. ועתה איננו עוד מפני היחוד המתגלה עליהם.

ונקרא שהשלים אז א"ס ב"ה את מעשיו, כל הסיבוב הוא זה, כי לגלות היחוד הוצרך כל זה הסיבוב, וכשנשלם זה - נשלם כל המעשה שהיה צריך להעשות. משם והלאה הרי היחוד כבר מגולה, והעליות הם עליות לפי היחוד שנתגלה כבר. ונמצא שהם בדרך אחר. וזהו סוד מנוחת העולם באלף השביעי, כי כל הילוך המעשה הזה הוא כל זמן השית אלפי שנין, דהיינו משהתחיל ההעלם עד שנתגלה היחוד, שכל זה הוא מעשה ממש שהוצרך להעשות כדי לבוא אל בירור הידיעה האמיתית,

שכבר נודעה כך האמת בראשונה, שהיחוד הוא האמת הקדום, אלא שרצה הא"ס ב"ה לגלותו בגילוי ברור - להראות גודל שלמותו. ולעשות זה, הוצרך לעשות מעשה גדול, שהוא העלם שלמותו זה, עד שימצאו החסרונות, כדי שסוף סוף יחזור ויתגלה, ויראה לבסוף מה שהיה כבר מתחלה. ואז נקרא שכבר נח מענינו זה, והשלים מה שחשב לעשות, והרי נגלה היחוד הזה הקדום. ומשם והלאה יהיה התענוג הנצחי, שהוא מה שיתענגו הנשמות בבירור אמיתו, שזה הוא העונג האמיתי, וכמפורש למעלה. והנה לפי היחוד שנתגלה - יעלה את האדם עליות אחר עליות, כאשר שיער במחשבתו הנעלמת.

אך הנך רואה שיש הפרש בין שית אלפי שנין למה שבא אחר זה, כי כל השית אלפי שנין הם הסיבוב ההולך וסובב, עד הגיע אל הנקודה שממנה נסע, דהיינו היחוד, כי

ממנו נסע הגלגל הזה, ואליו יחזור, ואז נח, והיינו מנוחה לחי עולמים. ומה שיהיה משם והלאה - הוא דרך אחר וענין אחר, שאינו לפי הדרך הזה כלל.

והנה ביאת המשיח הוא ראשית גילוי היחוד, והוא סוד "שמחנו כימות עניתנו", כי ימות המשיח מקבילים לכל החסרונות שהיו כבר, כי בזמנו עד סוף אלף הששי צריך שהיחוד יגלה ענינו לכל צד, וכל החסרונות יתוקנו בו. ובסוף אלף הששי, אחר שכבר נעשה אפילו יום הדין הגדול, שבו מתבררים כל המעשים שנעשו לאמתתם - אז נקרא שחזר היחוד ונתגלה, ונשלם המעשה הזה, ואז הוא מנוחה לגלגל הסובב. משם והלאה יראה ענינים פנימים, שהם שרשי הילוך הזה, והם דברים מתגלים אחר ידיעת היחוד, והם שרשי ההנהגה בדרך היותר עמוק, שאינו מושג לנו עתה כלל.

ובאלף השביעי עצמו הנה יתגלה שורש הענין שנהיה בעולם הזה כל זמן הסיבוב, עד שנמצא השית אלפי - בסוד עולם הנקודים, ותיקונם השלם - אלף השביעי, בסוד עולם העקודים, שגם שם יש כלי, רק שהוא נשוא מן הנשמה, כמפורש במקומו. וכבר שמעת איך בו נעשו מעשים, שהם השרשים למה שיהיה אחר כך בעולם הנקודים, אך שם היה הכל עדיין בגילוי היחוד, עד שלא היה מקום לא לשבירה ולא לשום אחד מן הדברים האלה שיהיו אחר כך. ועל כן אחר שנתגלה היחוד - יוודע מה שנזדמן בהנהגה העליונה, אפילו בגילוי היחוד, לבוא לענין הזה, כי כבר נגלה שם כלי הנ"ל, והוכנו הכנות שם למה שיהיה אחר כך.

אחר כך יהיה חידוש העולם בדרך אחר, שאין שם שייכות לענינים אלה כמו שיש לעקודים, אלא משם והלאה הם כולם השגות אחרות בתענוג נפלא לנשמות, שישיגו מה שישיגו מן השלמות העליון שיתגלה, ודי בזה עתה.

ונשגב לבדו ביחודו, הוא סוד "ונשגב ה' לבדו ביום ההוא". דהיינו שעד עתה הנה לא רצה לפעול כמו אדון יחיד, אלא כמו גבור בעל כח, כמו שפירשתי למעלה, עד שהיה מקום לס"א לחשוב להלחם בקטרוגיה נגד כח זה. אחר כך הדבר הולך בדרך אחר, שהרי הא"ס ב"ה פועל בדרך יחוד שליטתו כמו אדון יחיד ממש, ואז אין שייכות עוד אלה הענינים - הקטרוגים של ס"א, וקלקולי הרע. אלא הוא לבדו פועל בכחו וברצונו, שהוא טוב גמור. ועל כן כל הדברים בתיקון ובשלמות כראוי:

פרק נ

כניסת האור לכלים ויציאתו נותנים תכונה פרטית לענין ההדרגה:

אין שום דבר לבטלה, ועל כן מה שנכנס האור בתחלה, ואחר כך חזר ויצא, והלא היה יכול לעשות כל ההדרגה הזאת בתחלה בלא זה - גם לזה יש פעולה ותולדה עיקרית. וזהו שורש פרטי מה שצריך לתת מציאות להנהגת העולם הזה בקלקוליו ותיקוניו. בשכר ועונש, לפי השיעור השלם מה שצריך לזה, לא פחות ולא יותר:

אחר שנתבאר ההילוך הכללי של המ"ק, עתה צריך לחזור ולפרש הדברים הראשונים לפי ההילוך הזה:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **אין שום דבר לבטלה** וכו', והוא ביאור הענין שנכנסו האורות בכלים, ואחר כך חזרו ויצאו. ח"ב, **וזהו שורש פרטי**, והיינו טעם הענין הזה:

חלק א:

אין שום דבר לבטלה, וזה דבר פשוט משני צדדים, א' - שאין נחשוב דבר זה במחשבה העליונה, כי הלא מה שהוא לבטלה הוא דבר שאינו הגון כלל, אך דבר שאינו הגון אי אפשר להיות במחשבה העליונה. אם כן דבר לבטלה אי אפשר להיות במחשבה העליונה. ב' - כי הרי כבר אמרנו שהספירות הם הם מה ששיערה המחשבה העליונה את הנמצאים בכל חלקיהם, ואין הספירות דבר חוץ מזה. אם כן אין בספירות דבר שאין בנמצאים, ואם כן אין דבר לבטלה:

ועל כן מה שנכנס האור בתחלה, ואחר כך חזר ויצא, אפילו שלא היינו יודעים מה היא התולדה היוצאת מדבר אחד, בכח ההקדמה הזאת שאין בה ספק, ודאי נדע שהדבר ההוא יש לו תולדה, אלא שלא השגנוהו. ואדרבא, נקבע מזה ידיעה שגם זה צריך להעמיד הנושא - שהדבר ההוא נפעל בעדו בתכונה הצריך לנושא ההוא.

ובנידן דידן, כיון שראינו שהיה כך, פירש שנכנסו האורות בכלים, וחזרו ויצאו, ודאי צריך שיהיה לו טעם. אך טעם ההדרגה איננו, כי הרי היה אפשר להעשות בלא זה. אם כן צריך לומר שהוא בשביל טעם אחר מלבד זה. אך בשביל שאנו רואים שזה הדבר בא לעשות ההדרגה, שהרי על ידו נעשית, אם כן נבין מיד, שאף על פי שההדרגה היתה נעשית זולת זה, הנה צריך בה איזה תנאי שלא היה אם לא היתה נעשית על ידו, וכדלקמן:

והלא היה יכול לעשות כל ההדרגה הזאת בתחלה בלא זה, שהרי האור לא עשה כלום, אלא שלא נתחבר בכלי, מפני שלא היה נשלם, והמתין עד שתעשה ההדרגה שנעשית, שבה תלוי תיקון הכלי. אם כן אין האור עושה כלום בהדרגה, אלא שהוא ממתין שתעשה ההדרגה. אם כן למה נכנס מתחלה?:

גם לזה יש פעולה, שודאי הכנס האור בכלים פועל איזה דבר בכלים ההם: **ותולדה עיקרית**, כל הפעולות הנעשות למעלה יש להם תולדה בהנהגה:

חלק ב:

וזהו שורש פרטי, ר"ל שורש תכונת הנמצאים בפרט הוא הרכבת האורות למעלה, פירוש - כל מה שהוא גילוי למעלה - גורם תוספת כח בנמצאים, ומה שהוא בהעלם - גורם חולשה. והנה כל כך ענינים שצריך בנמצא - כל כך אורות יש למעלה, והענין שצריך להיות חלש בנמצא - האור שהוא שורש לו צריך שיהיה סתום. ומה שצריך להיות חזק, צריך שהאור שלו יהיה פתוח. נמצא שהרכבת כל כך גילוים וכל כך העלמים נמצא במקומות שהם, פירוש - באותם האורות הפרטים שהם עושים עניני התכונה הפרטית בנמצא למטה בכל ענייניו:

מה שצריך לתת מציאות להנהגת העולם הזה, שזאת היא התולדה היוצאת מזה השורש בהרכבה הפרטית הזאת:

בקלקוליו ותיקוניו, מה שאנו רואים בכאן שרשים של קלקול ותיקון, פעם הדברים הולכים לפי צד אחד, ופעם לפי צד אחר, זהו לפי שבעולם הזה הורכבו הקלקול והתיקון להמצא בו בכמה מיני אופנים. שלכן נבחין כל השרשים האלה: **בשכר ועונש**, לפי שזהו העיקר היוצא מענין הזה:

לפי השיעור השלם מה שצריך לזה, לא פחות ולא יותר, המחשבה העליונה שידעה לשער מציאות מה שצריך לשלמות הדבר הזה, היא גזרה כמה שרשי קלקולים ימצאו, וכמה שרשי תיקונים, ובאיזה סדר ודרך יהיו נמשכין זה אחר זה:

פרק נא

מצבי ג"ר וז"ת דנקודים [נא -נג]:

מצב ג"ר דנקודים בשבירה:

שורש הבריות הוא רק בז' תחתונות, שהם ז' ימי בראשית. והג' ראשונות הם רק עטרות על הז"ת, להנהיגם ולתקנם. על כן במציאותם אין שייך קלקול, כי הם למעלה ממעשה בני אדם. והעוונות אינם פוגמים אותם, אלא מסלקים אותם, ועל כן נמצאו ונתקיימו. אך מה שנמצא בהם לצורך הז' תחתונות - זה לא נתקן אפילו בהם, כי אם היה נתקן, היו כל הז' תחתונות מתוקנים גם כן. ולכן גם בהם מה ששייך מהם לז"ת - נפגם. וזה עושה שלא יתפשט כוחם היטב לתקן הז"ת, כי אם היה מתפשט תמיד - לא היה קלקול בעולם:

אחר שנתבאר ענין כללות עניני השבירה הזאת שהם לצורך ההנהגה, עתה נבאר המקרים שלה בפרט על פי זה השורש:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **שורש הבריות** וכו', והוא מה שהיה מתוקן כבר באלה הספירות. ח"ב, **אך מה שנמצא** וכו', והוא מה שהיה נשאר עדיין:

חלק א:

שורש הבריות הוא רק בז' תחתונות, זה דבר מוסכם אצל כל המקובלים שקראו לאלה הז' - ז' ספירות הבנין, וכן נאמר, "עולם חסד יבנה", שהוא הראשון בבנין:

שהם ז' ימי בראשית, הרי דו ראיה ברורה, כי כל מה שנברא הנה נכלל רק בז' ימים. ואפילו לפי הפשט הנראה - אם נעשה הכל באלה שבעה ימים, אם כן הז' ימים אלה די להם לשורש. כל שכן שכבר ידענו שז' ימים הם ממש שליטת הז' ספירות, שכל אחת פועלת לפי כחה ביום ההוא. וכיון שמהם יצא הכל - אם כן מן הספירות האלה ודאי צריך שיצא הכל:

והג' ראשונות הם רק עטרות על הז"ת, כל מה שהוא חוץ מן המציאות העיקרי, שהמציאות העיקרי שלם חוץ ממנו, אי אפשר לו להיות אלא עיטור יתר בנושא ההוא, אך לא חלק ממנו. וכן הם הג"ר, שאינם שורש לעניני העוה"ז - הרי הם עטרות להם. ותבין כי כן המדה, יען לכל מעשה ולכל מקרה שבעולם צריך שורש בפני עצמו ודאי. והנה דברי העולם צריך שלא ישנו את מציאותם, אלא מעלתם צריך שתשתנה לפי מעשה בני האדם. אם כן צריך שיהיה בכאן ב' שרשים, שורש המציאות בלתי משתנה, ושורש המעלה המשתנה.

על כן הושמו ז"ת וג"ר. ז"ת - הם השורש של הבריות, בלתי משתנה. נ"א, וז"ת הם המולידות, כי מן החסד יצא תמיד מים, ומן הגבורה - אש, ומן היסוד יצא תמיד הבנים, ומן החסד - חכמה, ומן הגבורה - עושר, ומן הת"ת - חיים, וכיוצא. אך היותר והפחות במעלה בכל הענינים האלה - לפי הג"ר הוא, שבהיותם מאירים בז"ת הרבה - יוציאו הז"ת תולדותם במעלה רבה ובתיקון גדול, ואם יאירו מעט - תולדת הז"ת תהיה שפלה ובלתי מתוקנת. נמצאו הז"ת - שורש לבריות, והג"ר - עטרות על גבם:

להנהיגם, כבר פירשתי איך הז"ת מתנהגין בכל מן הג"ר. אם כן יש בג"ר גם כן חד"ר לצורך הנהגה שלמה, לתת שליטה לאיזה חלק שצריך:

ולתקנם, שבהאירם על הז"ת נמשך עליהם מיד תיקון יותר וחשיבות יותר, רק מצד היותם מושפעים מהם. ובהיותם מסתלקים - ממילא נמצאים קלקולים הרבה מוטבעים בטבע הז"ת:

על כן במציאותם אין שייך קלקול, שאין האדם מעלה ומוריד במעשיו כי אם בשרשו:

כי הם למעלה ממעשה בני אדם, כי אין מעשה בני האדם אלא בעניני העולם, שהם עשוים לצרכו, ובכל שרשיהם:

והעוונות אינם פוגמים אותם, כל זה לפי ענינם. כבר אמרנו היאך הם עטרות של ההנהגה, שמשפיעים על הז"ת ומתקנים אותם. נמצא שיש בהם מה ששייך לו מעשה בני האדם, ומה שאין שייך. מציאותם הוא מה שאין שייך בו מעשה בני האדם, אך השפעתם שייך בו מעשיהם, כיון שהיא מגעת לז"ת ולתיקונם. נמצא שהעוונות - אי אפשר לפגום אותם ולגרום חושך בהם, כמו שמולידים בז"ת, שחסרה מהם ההשפעה, ואז חשך נשאר תחתיה:

אלא מסלקים אותם, דהיינו שזהו פגם הז"ת, והוא החשך שזכרתי שמתילד בז"ת, בהחסר מהם ההשפעה:

ועל כן נמצאו ונתקיימו, כי כיון שבהם אין שייך פגם, על כן לא הוצרך להיות בהם השבירה, כי אין השבירה אלא לתת מקום לקלקולים, וכאן אין שייך קלקול:

חלק ב:

אך מה שנמצא בהם לצורך הז' תחתונות - זה לא נתקן אפילו בהם, כי לכל דבר יש תיקונים וסידורים, כדי שאותו הענין יצא כראוי. וגם ענין ההשפעה מג"ר לז"ת צריך סידורים, כדי שיצא כראוי, לא פחות ולא יותר ממה שצריך, וזה מה שלא נתקן בהם:

כי אם היה נתקן, היו כל הז' תחתונות מתוקנים גם כן, בחינה זו שאנו מדברים עליה היא בחינת מציאות מה שהג"ר מתקנים את הז"ת, וזהו מה שאנו אומרים שהיה חסר. וזה פשוט, אם זה היה, ר"ל שהם היו מתקנים את הז"ת, אם כן היו הז"ת מתוקנים, והרי ז"ת צריך שלא יהיו מתוקנים בספירות האלה. אם כן מוכרח שתיקון ז"ת תלוי בג"ר, דהיינו שבין ענייניהם יש ענין מציאות זה שהם המתקנים אותם. בחינה זאת של תיקון הז"ת תהיה חסרה מן הג"ר:

ולכן גם בהם מה ששייך מהם לז"ת - נפגם, והיינו האחוריים שלהם, שהם השייכים לז"ת. וכן אחורי נה"י דכתר, שהם המביאים חסדים וגבורות לאו"א, כמפורש במקומו:

וזה עושה שלא יתפשט, כבר אמרנו שהשבירה היתה שורש כל הקלקולים, ובהיות שצריך שתהינה הספירות עשויות בדרך שיוכלו להפגם, פירוש להחשך כנ"ל, על כן נעשה בהם השבירה, והיתה הכנה לקלקול זה. וכן שבירת אחורי או"א היה הכנה לקלקול. אך הקלקול אי אפשר להיות באו"א עצמם, אלא הרי הקלקול באותה הבחינה שהיתה בה השבירה, והבחינה שהיתה בה השבירה הוא מה ששייך לז"ת. אם כן הקלקול הוא במה ששייך לז"ת, והיינו שלא יתפשט כחם של או"א בז"ת תמיד לתקנם:

כוחם היטב לתקן הז"ת, כי כח על כל פנים צריך שיצא מג"ר לז"ת. אלא הקלקול הוא שלא ימשך הכח כראוי, אלא ממועט הרבה. והוא סוד המוחין דקטנות, כמפורש במקומו:

כי אם היה מתפשט תמיד לא היה קלקול בעולם, הרי טעם כטעם שאמרנו למעלה, שלא היה בהם מה ששייך לז"ת, לפי שצריך שהו"ת יהיה בהם שבירה. והרי זה עצמו הטעם לקלקול הצריך, שיכול להיות קלקול בז"ת, שאי לאו כן לא היה:

פרק נב

מצב ז"ת דנקודים בשבירה:

שורש מציאות הז"א הוא הדינים של אימא - ה' גבורות שלה. ולפי מציאות זה כל אור עומד בפני עצמו, ואינו מתחבר עם חבירו. וזה כי טבע הדין - שלא להראות אחוה, אלא הכל עוצב ופנים זועפות. אלא שאימא מגברת עליו המיתוק שלה. וכמו שהדין נשקע - העוצב עובר, והאחוה נמצאת. ועל דבר זה נכנסת אימא בו. ועושה לו אחוה בין ספירותיו. אך זה עושה על ידי המלכות, כי היא הושמה מאנא דכולא, שלא ישפיעו האורות כל אחד בפני עצמו, אלא ילכו כולם רק אל מקום אחד. ואז מתעורר ביניהם חיבור, ופונים כולם אליה, בסוד, "אילת אהבים". והם עצמם מתחברים זה עם זה. ויותר שהם פונים אליה - מתגברת ביניהם האחוה, ומגעת אל השמחה הרבה.

וזה מה שהיה חסר במלכין קדמאין, כי הו"ק לא היו פונים אל המלכות, ולכן לא יצאו מן העוצב וזעף הפנים, ואימא היתה מנחת אותם כך עדיין. וכנגד זה היו חסרים ג"ר של ז"א, שהם מה שאימא באה ומתקנתו. ואז היו נקראים רשות הרבים, וזהו מצב שממנו יצאה הס"א, שעל כן טבעה ופעולתה רק להפריד:

אחר שביארנו ענין הג"ר, עתה צריך לבאר ענין הז"ת:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **שורש מציאות** וכו', והוא הקדמה בעניך חיבור הספירות והתקשרם. ח"ב, **וזה מה שהיה חסר** וכו', והיינו ביאור ענין זה במ"ק:

חלק א:

שורש מציאות הז"א הוא הדינים של אימא, ענין הז"א הוא הנהגת הדין, וז"ס מה שנאמר, הוי' - בעתיקא, הוא האלקים - בז"א. והיינו כי א"א הוא הנהגת החסד, כל ענינו מיתוקים, למתק כל הדינים בכל מקום שהם, אך ענין ז"א הוא להיפך, שרשו הוא דין, אלא שמיתוקים מתגברים עליו. ועל כן הם יכולים להסתלק ממנו, ונשאר הדין בתקפו,

ואז עושה ח"ו כליה. מה שאין כן א"א, שהוא חסד מעצמו, שאינו צריך למיתוק אחרים, ועל כן הוא תמיד חסד.

והנה שורש הדינים הוא למעלה, אבל אינו ניכר ונודע, כי החסד שולט שם. אלא כשמגיע ליסוד אי' - שם הגיע כבר למדרגה שהוא מתגלה, ועושה שם הה"ג, בסוד, דינין מתערין מינה. והוא בדיוק - מתערין מינה, שאינה עצמה דין, אלא שממנה נמשך מדת הדין. ונמצא שה"ג שביסוד אי' כבר הם דין מגולה, ומשם נעשה שורש הז"א, שהוא הנהגת המשפט, כדלקמן, שעיקרו הראשון דין, והמיתוק מתגבר עליו כנ"ל, בזמן שמתגבר. וה"ס מה שאמרו, "הכל היה מן העפר - ואפילו גלגל חמה," והיינו הגבורות, שכבר הגיעו למדרגה זאת להיות גבורות ממש. ומשם נבנה ז"א, שעיקרו גבורות ודין, ואחר כך המיתוק מתגבר עליו:

ה' **גבורות שלה**, הם שמתגלים ביסוד שלה, כבר נודעו לבחינת גבורות, לכן משם מקבל שורש:

ולפי מציאות זה כל אור עומד בפני עצמו, **ואינו מתחבר עם חבירו**, כי ענינו הוא כמו נשמה עציבה, שכחותיה עומדים בה בלתי התלהטות, ואז הפנים נראות כך עציבות. אך אם הכחות מתלהטים - הפנים נראות שוחקות ושמחות. והנה הכחות ישנם בנשמה תמיד, אבל [כל] כח בפני עצמו בלתי מתלהט, ודהו ענין העוצב:

וזה, **כי טבע הדין - שלא להראות אחוה**, **אלא הכל עוצב ופנים זועפות**, כי החסד ענינו ימין מקרבת, ואהבה - שהנמצאים עצמם כל אחד מתנהג באחוה עם חבירו, כל אחד בפנים שוחקות זה לזה. והדין הוא השנאה והריחוק, וזעם הפנים, הכל בעוצב.

ונמצאים בכאן שני דברים נמשכים זה מזה, והיינו כי החסד גורם אהבה, ובה הנשמה מתלהטת בשמחה, ומראה פנים שוחקות. והדין גורם השנאה והריחוק, והנשמה עציבה, ואינה מתלהטת, ונראה זעם הפנים. ועל כן בהיות הספירות מדרגות הדין, שהם מרחיקות את הנבראים שלא להדבק בם, נגד זה אותם המדרגות עצמם עומדות כמו בעוצב, בלתי שמחה והתלהטות. אך בהיותם מדרגות חסד, שמביאות האהבה אל התחתונים, כנגד זה גוברת בהם השמחה וההתלהטות. ועוד, שכבר שמעת שהספירות הם שיעורי הנמצאים, ושיערה המחשבה העליונה הנבראים בקלקולם, שכל אחד מתרחק מחבירו בשנאה ועוצב.

אך כבר נקשרים הדברים האלה זה בזה, כי כבר שמעת איך עניני הנבראים נראים בעצמם, פירוש - הריחוק הנראה בענינם הוא הריחוק הנעשה להם:

אלא שאימא מגברת עליו המיתוק שלה, זהו הסוד מה שאי' משלמת ז"א, ונעשית עצם מעצמיו ובשר מבשרו. כי ז"א בענינו הוא דין כנ"ל, ואי' מחלקת ממיתוק שלה, הטבוע בה, אליו. וכפי מה שמגברת בו ענין זה - כך הוא מתמתק. וזה סוד המוחין דז"א בסוד קטנות וגדלות, כי בקטנות אין ניתן לו מענינה של אי' אלא החיצוניות, והוא מיתוק מועט לו. ובקבלו מוחין יותר גדולים, הרי הוא ממותק יותר, עד שנמתק לגמרי.
וזה כלל הדין, שכוונתו לעשות משפט ולייסר את הרשעים. אלא כפי מה שנתמתק אינו עושה רע, עד שנתמתק לגמרי והוא עושה טובה. ועם כל זה הוא מלך המשפט, כי תוכיות לבבו הוא לעשות דין, והמיתוק הוא המתגבר עליו ומשקיע הדין:
וכמו שהדין נשקע - העוצב עובר, והאחוה נמצאת, היינו שאינו עובר, אלא נשקע מפני מיתוק שגבר עליו, אך אינו מחליף טבעו, רק העוצב הוא שעובר, שהוא תולדת הדין שמתגבר:
ועל דבר זה נכנסת אימא בו. והיינו מ"ש לעיל, שאי' נעשה עצם מעצמיו: **ועושה לו אחוה בין ספירותיו**, היינו הקשר שקושרת חלקיו בהתלהטות ובשמחה:
אך זה עושה על ידי המלכות, ז"ס, כל השרוי בלא אשה שרוי בלא שמחה, וכן סוד השבת, דהיינו השבח הגדול שיש לשכינה, שהיא שלמות הזכר. והסוד הוא זה, שאי' אינה שורה על ז"א אלא בהיות הנוקבא עמו, ודבר זה מבואר בזוהר ובתיקונים במקומות הרבה. והכוונה - שנוק' היא שורש המקבלים, ובהיות האורות מביטים להשפיע אל מקבליהם - הכל בשמחה ובהתלהטות גדול, וז"ס, "ישמח ה' במעשיו". אך זה תלוי במעשה התחתונים, כי אם התחתונים מוכנים - הנה נוק', שהיא שרשם, מזדמנת להמלא, ואז האורות מתלהטים בכח גדול ובשמחה, וכל השערים נפתחים, וצדיק, שהוא המשפיע, מתברך ומתמלא כל טוב. ואם התחתונים אינם מוכנים ח"ו - הרי שרשם, שהיא הנוק', אינה מזדמנת לקבל, ואז נאמר, ויתעצב אל לבו, וכל האורות נסתמים, וז"ס, "אזלו מים מני ים ונהר יחרב ויבש", וכמבואר בכ"מ.
והנה אי' שהיא המנהגת את הז"א - היא העושה כל זאת, כשרואה נוק' מוכנת לו - אז מתעוררת היא ומנהגת את הז"א במיתוקיה, והפנים מאירים, והכל בשמחה. עד שנעשית ההשפעה בשמחה רבה בסוד הזיווג, כמ"ש במקומו בס"ד:
כי היא הושמה מאנא דכולא, זהו הגורם החיבור בין למעלה ובין למטה. למעלה הרי האורות באים כולם אל מקום אחד. והכוונה בכל ענין להיטיב לתחתונים, ולמלא את שרשם. ונמצא שכל הרצון הוא לזה, אז הכל הולך בהתלהטות אחת לזה. והרי כל מיני מחשבה ועצה - הכל הולך בהתלהטות אהבה אל הסוף הזה.

והנה תבין סוד זה למטה, כי כשהנשמות יש להם להדבק כולם בשכינה - אז אהבה נמצאת בין זה לזה, ונקראים ישראל, "גוי אחד בארץ", שהרי הם נעשים ממש אחים וריעים, כולם רצים אל ענין אחד. וכשלא יש זה, אלא כל אחד פונה איש לבצעו מקצהו - אי אפשר להיות כי אם שנאה. אך הקשר הזה אי להיות אלא בזמן תיקון גדול, כמו שהיו על הר סיני, דכתיב, "ויחן שם ישראל נגד ההר", וכמו שיהיה לעתיד לבוא.

שלא ישפיעו האורות כל אחד בפני עצמו, אלא ילכו כולם רק אל מקום אחד, זה כבר הוכן בחק - שכל ההשפעות באות על ידי המלכות, ועל כן בהתעוררה היא - ממילא מתעורר החיבור. והנה מלכות - סודה כנסת ישראל, שהכל הולך רק אל מקום אחד זה, והיא מעוררת האהבה ממש של המחשבה העליונה בכל ענינה, שכבר אין להם פנייה אלא אליה. ועל כן בהיותה מוכנת לקבל - מיד כל האורות, מחמת האהבה שבין קב"ה לכנ"י, תמיד מתעוררים כנגדה, וממילא נעשה ביניהם חיבור והתלהטות. הא למה זה דומה? לאדם שאוהב את בנו אהבה רבה, או את אשתו, שכל מחשבותיו להיטיב אליהם, כשמזדמנים לקראתו - מתלהטת נשמתו בכל כחותיה לפנות רק אל הילד ההוא או לאשתו.

ואז מתעורר ביניהם חיבור, והוא מה שביארנו כבר, שמהזדמן הנוק' - ממילא החיבור מתעורר. **ופונים כולם אליה**, והוא מה שאמרו, ופניתי אליכם - פונה אני מכל עסקי וכו'. והיינו כי העיקר הוא זה - שכל המחשבות העליונות כולם פונים רק לישראל. ועל כן כל האורות פונים להאיר אל השכינה, ומניחין כל ענין אחר בשביל זה. **בסוד**, "**אילת אהבים**", שנוק' נקראת כך לשון חיבה, להורות שבהזדמנה - אהבה מתעוררת לקראתה. **והם עצמם מתחברים זה עם זה**, הוא סוד ההתלהטות שזכרתי, שבהתרבות השמחה - הנשמה מתלהטת בכל כחותיה. וכן האורות העליונים נעשים הכל חיבור אחד לצורך השכינה.

ויותר שהם פונים אליה - מתגברת ביניהם האחוה, ומגעת אל השמחה הרבה, מתחיל ההתעוררות מתחילה, ומתלהט תמיד יותר, כי התדבקות המקבל מתגבר, וכן התדבקות המשפיע לנגדו, ואימא מרבה השפעותיה, והולך מרבוי לרבוי. וזה דבר כבר מורגש בחוש שכך הוא בטבע:

חלק ב:

וזה מה שהיה חסר במלכין קדמאין, כי כבר אמרנו שלא נעשו מתחלה בתיקונם. והנה זה מה שהיה חסר, כי הנה רע לא היה, אלא ראשית ענין ז"א בבחינת הדין, כנ"ל. ואדרבא, רצתה המחשבה העליונה לשער ולהראות ענין הדין מצד היותו דין, לא מצד

היותו ממותק. ואחר כך יתגלה מיתוקו, ויראה פעולת המיתוק. כי הרי כל הכוונה העליונה היתה להעלים השלמות, כדי להראות החסרונות, ולהראות תיקונם, ואיך הם מתתקנים. על כן צריך שיראה כל דבר בפני עצמו. ואחר כך הנהגת העולם הולכת על דרך זה - שתהיה שורש לגילוי ידיעה זאת, וזה בין בנבראים עצמם בצורתם ותכונותיהם, בין בהנהגה הנעשית בהם:

כי הו"ק לא היו פונים אל המלכות, הנה זהו מראה עיקר ענין הבריאה כולה - איך שהכל הוא רק לפנות אל התחתונים, והיינו אל ישראל, בסוד כנסת ישראל. והוא ענין, "ישמח ה' במעשיו", שתלוי כל התלהטות האורות רק בתחתונים. וכאן נראה ענין העבודה, הכל כראוי, כי כאן נראה הקשר שבין האורות לכנסת ישראל. שכשלא היתה זאת מתוקנת ומזומנת אל האורות העליונים - הנה היו כל השערים סגורים, ובהזדמנה - מיד נפתחים. וכפי התדבק האורות עמה - יותר השערים נפתחים. ואימא עילאה היא המפתח של כל הענין הזה, כי היא הסוגרת ופותחת לפי הזדמן הנוק' לז"א. על כן הראה הענין הזה - כשלא נזדמנה נוק' לו"ק - איך הכל הולך בקלקול:

ולכן לא יצאו מן העוצב וזעף הפנים, שהדין עומד בתקפו. ובכאן נראה פשוט ענין תיקון העבודה, כי בהיות הדין עומד רק למנוע השפעתו ית"ש אל התחתונים בזמן שאינם מוכנים, הנה אין יש תרופה אלא שיהיו התחתונים מוכנים, ואז ישפיע. ונמצא שעד שאין הנוק' מזדמנת - הרי העוצב שולט, והוא המונע האורות מלהאיר, שאינם מגלים טובם כלל, אם לא יש הכלי המוכן לקבלם.

ונמצא שהדבר הראשון המושרש בענין הז"א הוא הדין בעצבו כנ"ל, אלא שבא המיתוק ומעבירו. ואם כן קודם שבא המיתוק, הנה הדין עומד בעצבו. ותולדות זה הענין הוא מה שרצתה המחשבה העליונה לגלות בתחלה:

ואימא היתה מנחת אותם כך עדיין, זה פשוט הוא במה שפירשנו כבר, איך הכוונה היא להראות מה נולד מן הדין לולי היה ממותק:

וכנגד זה היו חסרים ג"ר של ז"א, שלא נגלו בז"א ג"ר, כדי להראות מה נולד מן הדין לולי היה אלא הוא בעצמו, בלי מיתוק אי' כלל. כי אחר ענין השבירה - זה הדבר לא היה עוד, פירוש - לא נמצא ז"א בלי מיתוק אי', כי אפילו בקטנות על כל פנים יש לו מוחין. ועל כן מצב השבירה הוא קשה ממצב הקטנות, שבשבירה אין שם השראת אי' כלל, ומשם יוצא החרבן ממש, דהיינו התהו ובהו.

וכן מהתעוררותו היה המבול גם כן, שהחריב חרבן ממש. אלא שיש איזה הפרש ביניהם, שבמבול לא נתעורר לגמרי השבירה, כיון שהיה בחינת אי' נשארת, שהיא התיבה,

וכנגד זה לא נשחתה כל הארץ עצמה אלא כשיעור המחרישה, ולא אאריך עתה בזה. די שתבין, כי מצב השבירה גורם חרבן ממש, ומצב הקטנות אינו גורם כל כך, אלא גלות נעשה, וגם בו נאמר, "ראיתי את הארץ והנה תהו ובהו", עם כל זה אינו תהו ובהו ממש, כי לא חזר העולם לתהו ובהו:

שהם מה שאימא באה בו ומתקנתו, הוא מה שכתבתי למעלה - שאי' נעשה עצם מעצמיו, כי ז"א בסוד עצמו הוא רק דין - ו"ק, והמוחין הם מיתוק - אימא:

ואז היו נקראים רשות הרבים, בשם זה קראום המקובלים, והוא שהיו זה תחת זה. כי ההנהגה הנכונה צריך שתצא בהסכמת כל הספירות כדלקמן, וצריך שיעמדו זה כנגד זה, והקו האמצעי יחברם, ואז תצא התולדה מוסכמת מכל המדרגות, וזה נקרא רשות היחיד.

אך בתחלה לא ניתן בהם תיקון זה, אלא כל אחד היה ענין בפני עצמו, כאילו היה להם להשפיע כל אחד בדרך בפני עצמו, והיינו שלא על ידי המלכות, אלא כל אחד משפיע מעצמו. וגורם דבר זה ריבוי בנפרדים, רבוי של פירוד. ונמצא שאין ביניהם שייכות אלא של השתלשלות, שגבורה יוצא מחסד, ות"ת מגבורה, וכן כולם. אך לא היו מתקשרים בהנהגה, לעמוד כל דבר ביחד.

והוא כמו איש אחד שחושב מחשבות הרבה, ואינו משלים עצמו להתבונן בקשר מחשבותיו להוציא תולדה שלמה, אלא חושב דבר אחד במחשבה גרידא, ואחר כך חושב דבר אחר, ואינו נותן משקל להם לאסוף הדברים ביחד.

ומה שיוצא הבחינה זאת - עומד בפירוד גמור, בלא התחברות בין מיניו כלל. והתועלת בידיעה זאת, היא ידיעת ענין הס"א, וכדלקמן בהבחנה ט'. ואמת הוא - שאין זה בדרך ההשפעה, ועל כן בהיותם במצב זה - לא ניתן להם להשפיע:

וזהו מצב שממנו יצאה הס"א, היינו כמו שפירשתי כבר, איך בתחלה נעשו כל השיעורים של כל עניני ההנהגה, כל ענין בפני עצמו, עד שנראה שולחן ערוך לפנינו מכל ההילוך, מהעלם השלמות עד חזרו להגלות, להבין במהלך הזה - ענין החזרת הרע לטוב וסוד היחוד כנ"ל. ואחר כך מכל שיעור ושיעור בפני עצמו יוצאת תולדה אחת בנפרדים, כפי השיעור ההוא. וכן יוצאים נמצאים ומקרים בנפרדים, מראים על ענין ההוא, וטבע הנמצאים בטבע שרשם פועלים לפי הטבע ההוא, מה שניתן להם לפעול לפי הילוך ההנהגה השלמה:

שעל כן טבעה ופעולתה רק להפריד, זה כל ענינה, למנוע השפעת המשפיע מן המקבלים, להעציב בכלל או בפרט האורות העליונים - להסתים אורם. והיינו מה שהיה

הענין בזמן היות הדין בלתי מיתוק, וגורם שלא תבוא ההשפעה, כמ"ש למעלה. כי אין לומר שתבוא ההשפעה בפירוד, כי אי אפשר, אלא אם יש פירוד ח"ו - ההשפעה נמנעת:

פרק נג

סדר מהלך התיקון:

כל מה שנתקלקל בזמן השבירה הוא מה שצריך ללכת לתקן מעט מעט. והיינו בין ירידת אחורי או"א, בין שבירת שאר הספירות, כל מה שנחסר באותו הזמן - הרי התחיל מילואו בזמן התיקון. וסוף מילוי הכל - הוא התיקון השלם שיהיה לעתיד לבוא:

אחר שנתבארו הפרטים העיקרים של השבירה, עתה צריך ללאר איך נמשך אחריהם ענין התיקון:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **כל מה שנתקלקל**, והוא הקדמה על ענין תיקון השבירה. ח"ב, **והיינו בין ירידת**, והוא סדר מהלך ענין התיקון הזה:

חלק א:

כל מה שנתקלקל. כי הלא הכוונה היתה להראות מה נולד מן הדין בלתי מיתוק, כדי להראות אחר כך איך המיתוק מתקן הכל. והנה כל מה שנתקלקל בשבירה הוא כל מה שהיה יכול להיולד מן הדין בלתי מיתוק. אם כן, זה כל מה שהיה צריך להראות בו המיתוק, שהוא התיקון:

הוא מה שצריך ללכת לתקן מעט מעט, והוא סוד ההדרגה, שלא רצה הרצון העליון שתתגלה השלמות בבת אחת, אלא אדרבא, מעט מעט. וזה עצמו נותן מקום לזכות בו בני האדם:

חלק ב:

והיינו בין ירידת אחורי או"א, בין שבירת שאר הספירות, והיינו כי זה חסרון בשרשי הבריות, וזה חסרון בתיקוני השרשים, והם כללות הקלקולים, ושניהם צריכין ליתקן. ונתקנו שניהם ביחד, שהתיקון הא בבת אחת - כשנתקן זה נתקן זה. דאם הג"ר מתקנים תמיד את הז"ת, הרי הז"ת מתוקנים תמיד, וכן להיפך, אם הז"ת מתוקנים תמיד - אין חסר הארת הג"ר שמתקנות אותם:

כל מה שנחסר באותו הזמן. הוא הפרטות של התיקונים שהיה להם לימצא, שבקלקולי השבירה חסרו, והם רבים: **הרי התחיל מילואו בזמן התיקון. וסוף מילוי הכל - הוא התיקון השלם שיהיה לעתיד לבוא**, והוא מה שכתוב כבר למעלה, שהמחשבה העליונה

הרי נתנה תיקון לדברים מצד עצמה מה שנתנה, ואחר כך הניחה הסוף לעשותו מעט על ידי בני אדם:

פרק נד

ענין רפ"ח ניצוצין [נד -נז]:

הקדמה לענין רפ"ח:

מן שנשברו הכלים - ניטל מהם כח ההנהגה. וגם לא היו עומדים בסוד צורה שלמה, אלא מיני כח בלתי שלמים ובלתי ראוים לפעול פעולה. ומקורם היה מקיימם כך, עד בא הארה חדשה שתשלימם, ותתן להם צורה ופעולה:

אחר שנתבאר ענין השבירה, עכשיו צריך לבאר מה היה אחר כך:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **בזמן שנשברו הכלים ניטל** וכו', והוא כללות מה שנעשה בכלים בזמן השבירה. ח"ב, **ומקורם היה**, והוא מה שהיה בין השבירה והתיקון:

חלק א:

בזמן שנשברו הכלים - ניטל מהם כח ההנהגה, והוא מה שר"ל שבירה - דברים שאינם ראוין למלאכתן. דבר זה מתפרש בשני דרכים שהם אחד. כי הנה כבר שמעת איך הספירות הם שיעורי הנמצאים, והם הם חקות ההנהגה. אך הענין הוא, שהנמצאים הם נושאי ההנהגה, והם הם חקות ההנהגה עצמה, שבשלוט חלק אחד בנמצאים - תמצא הנהגה אחת, ובשלוט חלק אחר - הנהגה אחרת.

ונמצא, שכאשר שיערה המחשבה העליונה הנמצאים בלתי מתוקנים, ר"ל לפי ענין הדין בלתי ממותק, הנה נראה התולדה מזה - שבאלה הנמצאים לא יכולים לימצא אלא קלקולים, והיינו קלקול הנמצאים בהם עצמם. ואז נראו הנמצאים נפסדים מענינם הטוב, ואין שולט בם אלא חלקיהם הרעים, העושים לצורתם הפסד. ונראה למעלה הנהגות מקולקלות, שאי אפשר להם לעשות מעשה. והוא החרבן שפירשנו למעלה, שלא היה מניח מציאות לחוקים הטובים, וכן לנמצאים:

וגם לא היו עומדים בסוד צורה שלמה, שבירה ר"ל שני דברים, שאין הכלי ראוי למלאכתו, וגם שאין צורתו שלמה. והנה נמשך זה מזה, שמשום שאין צורתו שלמה - אין ראוי למלאכתו. ואמנם יכול להיות שבירה שישאר לו צורה למלאכה אחרת. אבל מה שהוא שבירה גדולה - אין נשאר לו שום צורה לשום מלאכה. ושבירת הכלים היתה שבירה אחת שלא היתה מנחת שום צורה כלל, והיינו שיעור הנמצאים בלי שום מציאות מתוקן. והם עצמם הנהגות שאינם יכולים לעשות שום פעולה של הויה:

אלא מיני כח בלתי שלמים ובלתי ראוים לפעול פעולה, לא שנתבטלו ההויות והחוקים, אלא שישנם, אבל שאי אפשר להם לפעול כלום, מפני החרבן המגביר ההפסד עליהם, שאי אפשר להם לצאת ממנו. ונמצא שישנם, אלא שחסר מהם מה שהיה צריך להם כדי שיוכלו לפעול:

חלק ב:

ומקורם היה מקיימם כך, כי הנה לא נתבטל מציאותם, ועל כן נמצא שמקורם קיים ומקיימם, אלא שמקיימם כך, ולא ניתן להם שום תיקון, עד בא הארה חדשה, כדלקמן:

עד בא הארה חדשה, והיינו כי זה היה רק ענין אחד לבד, כמ"ש למעלה בסוד זריקת הניצוצין. ואחר כך רצה הרצון העליון להשלים דמות האדם בכל עניניו. ואז באה הארה חדשה והשלימה אותם, והיינו שם מ"ה, כדלקמן:

שתשלימם, על ידי שתתן להם מציאות, וה"ס הבירור, ששם מ"ה מברר ומאסף אליו חלקים מב"ן, כדלקמן: **ותתן להם צורה ופעולה**, זה מציאות הפרצופים, שנעשים אחר כך בסוד התיקון, וכדלקמן:

פרק נה

ענין הע"ב שיש בעסמ"ב:

מנין אחד ששני שמות או יותר באים אליו בדרכים שונים - נודע שהוא עיקר אחד שצריכים להתחבר שם כל אחד לפי הדרך שלו. אך שבסוף מסיבותיו יגיע שם. וזה סוד הע"ב, שיש בכל הד' שמות ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן, שלכל אחד יש דרך בפני עצמו, אך כולם מגיעים לזה. זה מראה שהוא עיקר אחד שצריכים כולם להגיע אליו, כל אחד לפי דרכו. והאמת, שזה בא מא"א, שממנו יוצאים או"א זו"ן, והוא ע"ב אחד, שד' יודי"ן שבו מוציאים עסמ"ב. וכל אחד מהם צריך להגיע אל הוראת שרשו, שהיא הע"ב, וזה הכח היותר חזק שבהם:

כיון שביארנו שהיה לכלים קיום בזמן שלא היו עושים כלום, ולקמן נאמר שהוא בסדר רפ"ח, עכשיו צריך לפרש ענינים כלליים מה שצריך להקדים בזה:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **מנין אחד**, והוא הנחה כללית בענין זה. ח"ב, **והאמת**, והוא הנחה פרטית בנידן דידן:

חלק א:

מנין אחד ששני שמות או יותר באים אליו בדרכים שונים, כי הרי כל אחד צריך להתפשט על פי אותיוו, ואם כן צריך להם דרכים שונים כדי להגיע אל המנין ההוא.

שאין אנו מדברים עתה מן הגמטריאות השוות, שענינם ענין אחר, והיינו שאז נראה שיש להם שייכות זה עם זה בבחינת מספרם, ומתיחסים שניהם לכל הפעולות, שגמטריא שלהם שוה למספר השמות, אך כאן הוא ענין אחר, כשרואין מנין אחד, שאיזה שמות צריכים להתפשט בדרכים שונים כדי להגיע אל המנין ההוא:

נודע שהוא עיקר אחד שצריכים להתחבר שם, כי הנה כבר שמעת למעלה, איך המנין אינו דבר בלא טעם, אדרבא, הוא ענין גדול, מראה מספר הכחות המתחברים בפעולה ההיא, וטעם כמותם נמשך מן השליטות של המדרגות השולטות בפעולה ההיא, וכמ"ש כבר בענין האילנות, כי יש מדרגה ששליטתה גורמת התפשטות אחת, ומדרגה אחרת גורמת התפשטות אחרת. ולפי ההתפשטות - כך הם הפעולות הולכות באותם המספרים בהדרגות ההם. כשרואים ששני שמות באים למנין אחד, נודע מיד שזה המנין הוא סדר אחד עיקרי, שאליו צריכים להגיע שאר המדרגות:

כל אחד לפי הדרך שלו, אך שבסוף מסיבותיו יגיע שם, זה מראה שיהיה בדבר ההוא שני ענינים. הא' - דרך פרטי לכל אחד מן השמות לפי ענייניהם שיוצאים משם, שכל אחד יש לו תולדות רבות בהנהגה, ומסיבות גדולות. אך שסוף כל סוף כל תולדות וכל המסיבות יסתיימו בענין אחד, ההולך לפי שליטה אחת השולטת בכלל על כל השמות ההם וכל מסיבותיהם:

וזה סוד הע"ב שיש לכל הד' שמות ע"ב ס"ג מ"ה ב"ן, זה כבר ברור בדברי הרשב"י והרב הקדוש זללה"ה, היות בכל אחד מן הד' שמות - ע"ב בדרך אחר,

דהיינו ע"ב בעצמו, ס"ג - כשנחשוב גם הי' אותיות שלו, אך לא המספר, מ"ה - כשנחשוב המספר של הפשוט, ולא האותיות, ב"ן - כשנחשוב הריבוע של הפשוט:

שלכל אחד יש דרך בפני עצמו, אך כולם מגיעים לזה, הוא מ"ש שלהגיע לזה - צריך לחשוב בכל אחד חשבונות אחרים:

זה מראה שהוא עיקר אחד שצריכים כולם להגיע אליו, כל אחד לפי דרכו, פירוש - בכלל חוץ מן נידן דידן, צריך שיהיה מציאות זה בשמות אלו, ועוד אפילו בנידן דידן, ועם כל הטעמים שנאמר בכל שם ושם בפני עצמו, כמפורש בדברי הרח"ו זללה"ה. וכי אפשר דאתרמי מלתא דוקא בכי האי גונא שיהיה ע"ב בכל אחד, ולא יהיה טעם לזה, שכולם סוף סוף מגיעים לזה הענין. ודאי הלא דבר הוא, שרואים שזה צריך שיהיה. ואדרבא, נמצאו כל כך טעמים עד שיצא זה - צריך שיהיה איזה סיבה פנימית לזה הדבר:

חלק ב:

והאמת שזה בא מא"א, שממנו יוצאים או"א זו"ן, ז"ס שאמרו באדרא זוטא, דלא אשתכח

אלא בוצינא בלחודוי, שאין ערך או"א זו"ן עם א"א, כערך זו"ן עם או"א, כי או"א זו"ן הם כולם מדרגות מלבישים לא"א, שכך מלבישים או"א מן הגרון ועד הטבור, כמו שמלבישים זו"ן מן הטבור ולמטה. מה שאין כן א"א, שהוא פרצוף אחד כולל כל העולם מראש ועד סוף, ואו"א זו"ן כולם ענפים ממנו, ומלבישים עליו.

והאמת, כי ט"ס דא"א, כבר אמר הרב זללה"ה, שנקראו שרשיות לאצילות, וכל השאר - ענפים ממנו. ועל כן צריך לעשות מהם שתי מדרגות, והיינו עתיקא קדישא הוא א"א, ושאר הד' פרצופים נקראים ביחד שמיה דעתיקא, כמו שפירש באדרא:

והוא ע"כ אחד, שד' יודי"ן שבו מוציאים עסמ"ב, כי אנחנו רואים שיש עסמ"ב, והם או"א זו"ן, ולא נמצא שם לא"א, ולפעמים שע"ב הוא א"א. אך הענין הוא זה, כי יש שם ע"ב שרשי לכל שאר הד' שמות, שהם יוצאים מד' יודי"ן שלו, שכבר ידענו שכל יו"ד מראה על הוי"ה, כמ"ש בתיקונים. וזה הע"ב הוא א"א, ומד' יודי"ן יוצאים עסמ"ב, שהם או"א זו"ן:

וכל אחד מהם צריך להגיע אל הוראת שרשו, שהיא הע"ב, כי הלא המה ד' לבושים או ענפים של א"א, שכל אחד פועל פעולה בפני עצמו, על כן יש להם לכל אחד שם בפני עצמו, מורה פעולתו הפרטית. אך בזה כולם שוים - שיוצאים משורש אחד, והרי הם ד' פרטים שונים שיוצאים משורש אחד. וזה מה שצריך להם ממש להראות - שעניניהם הפרטיים יוצאים מן השורש השוה, ועל כן כל אחד בדרך פרטי, לפי מה שהוא, צריך להגיע אל הוראת שרשו, שהוא הע"ב:

וזה הכח היותר חזק שבהם, כי מה שהשורש נראה בענפיו - מראה התדבקות של השורש והענף ביחד. ופשוט הוא, שהכח היותר חזק שבאו"א זו"ן הוא היותם מתדבקים בא"א, שהוא השורש, משני טעמים, אם שהשורש הוא מקור - הענף כל עוד שיהיה מתדבק בו ישפיע בו קיום גדול, אם שא"א בעצמו הוא השורש הגדול והנורא, שאין פגם מגיע לו כלל, שאין הס"א מגיע לו כלל וכלל, ובהאיר בענפים - התדבקות שלו נותן בהם ודאי כח גדול, מן הכח הגדול הזה שלו:

פרק נו

ההבדל שבין הע"ב שבעס"מ לבין הע"ב שבב"ן:

אף על פי שמספר הרבוע, שהוא ע"ב, ישנו בכל השמות, אין נחשב להם אלא מה שהוא פרטי להם, כל אחד בפני עצמו. רק ב"ן, שאין לו בפני עצמו - נחשב לו מה שיש לו. וזה מראה שלכל אחד יש הוראה שוה בתחלה, אפילו בבחינת הפשוט, כי

זה לפי מציאותם. אך בהמלאם, שהם משתנים זה מזה, ניתן לכל אחד הוראה בפני עצמה, לפי הפעולה שהוא פועל בפני עצמו. וב"ן שאינו פועל בפני עצמו, אלא שמקבל מה שנותנים לו, לכן אין לו הוראה אחרת, ומתחבר עם האחרים בהוראה הראשונה הכללית:

כיון שביארנו הע"ב שבכל השמות, צריך לבאר עוד ענין אחד פרטי, שנראה קשה בזה הענין:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **אף על פי שמספר**, והוא תירוץ קושיא אחת שנראה נופלת בענין הע"ב האלה. ח"ב, **וזה מראה**, והוא הבנת התירוץ הנ"ל:

חלק א:

אף על פי שמספר הרבוע, שהוא ע"ב, ישנו בכל השמות, אין נחשב להם אלא מה שהוא פרטי להם, כל אחד בפני עצמו, היינו שהרי קושיא אחת נמצאת בענין הזה, ממה נפשך, או שאנו אומרים רק שיהיה מספר הע"ב בשמות בכל מקום שהם, או צריך שיהיה דוקא במילואם. אם בכל מקום שהם - אם כן נחשוב שבכל הויות ברבוע יש ע"ב בלא מילוי. ואם זה אינו די, לפי שאינו פרטי למילוי אינו נחשב לע"ב, שאנו רוצים למצוא במלואים עצמם, אם כן תקשה - ב"ן שאין לו אלא ברבוע, וזה אינו יכול לחשוב לו, כי כך הוא בו כמו באחרים.

ולכן באה התשובה, אף על פי כי אמת שיש ע"ב בכל אחד, ועל פי האמת כך הוא, שאינו נחשב בפעולה זאת של הוראת א"א כנ"ל, כיון שיש להם ע"ב אחר בלא זה, פרטי לענינם. אך ב"ן שאין לו אחר, מראה בזה שיש לו.

פירוש - אדרבא שזהו מה שרואים, שאף על פי שאין לו אחר, אף על פי כן אינו יוצא מכלל זה, שלא יש בו מה שמורה השורש, כי ודאי יש לו, לא יהיה אלא שהוא שם הוי"ה. אך יתירים עליו עס"מ, שמלבד מה שיש להם מצד זה, יש להם גם כן בפני עצמם. ונמצאת הכוונה עולה כהוגן, להראות שאי אפשר לימלט שום ענף מלהיות נכלל תחת א"א, שהוא שורש לו, כי אפילו ב"ן שאין לו בפרט, על כל פנים יש לו לפחות ממה שהוא שם הוי"ה. ולקמן אפרש למה שינוי זה:

רק ב"ן, שאין לו בפני עצמו - נחשב לו מה שיש לו, והוא מה שביארנו, שאין חסר אפילו לב"ן, אף על פי שאין בו בפרט, שבאיזה צד לא יהיה דבר זה בו גם כן:

חלק ב:

וזה מראה, והיינו מה שכתבתי, שאין המנינים דבר מקרה בלא טעם, אלא מראה סדרי ההנהגה הרבה:

שלכל אחד יש הוראה שוה בתחלה, אפילו בבחינת הפשוט, שמיד שהם נמצאים - יש להם הוראה על שרשם, והיינו כי תחלת מציאותם הוא ד' הוי"ה, שכן הם נרמזים בא"א בד' יודין שוים זה לזה, והיינו מצד היותן אורות ענפי א"א. אך מצד הפעולה הפרטית שיש לכל אחד מהם, יש להם המילוי, כל אחד בפני עצמו. אדרבא, הכוונה היא להודיע שאף על פי שהם מדרגות שונות, אך סוף סוף כולם אינם אלא שם הויה ב"ה. אם כן, ראשית מציאותם הוא המין הראשון, היינו שם הוי"ה ב"ה אך אח"כ נוסף בהם פעולה פרטית. והמילואים עצמם מורים הפעולה הפרטית שיש להם.

ונמצא שמצד מציאותם הראשון כבר מראים על שרשם, אחר כך גם בפעולות הפרטיות שלהם מראים עדיין על שרשם, להודיע שאפילו בבחינת פרטיותם הם מתדבקים ונקשרים בא"א, שהוא השורש:

כי זה לפי מציאותם, והיינו בסדר הויו"ת כנ"ל: **אך בהמלאם, שהם משתנים זה מזה**, דבר זה ברור הוא, שבבחינת הויו"ת הם שווים, ובבחינת המילואים הם מתחלפים. והכוונה מבוארת - שבבחינת מציאותם כולם שווים שהם אורות ממין אחד, שהם שם הוי"ה ב"ה, ועל כן בזה מורים על השורש, כולם בדרך אחד, אך פעולתם מתחלפת, והיינו המילואים. ועל כן צריך שכל פעולה, לפי מה שהיא, מורה על השורש, להודיע שבבחינה זאת היא מתדבקת בשרשה, והיא הוראה פרטית. וזהו:

ניתן לכל אחד הוראה בפני עצמה, לפי הפעולה שהוא פועל בפני עצמו, שכשנשתנה ענינם, היינו הפעולה, נשתנית עמה הוראתם זאת גם כן:

וב"ן שאינו פועל בפני עצמו, כמו שהיא פעולה פרטית לעס"מ - לפעול כל אחד בפני עצמו, כך היא פעולה פרטית לב"ן - שלא לפעול, אלא לעמוד ולקבל: **אלא שמקבל מה שנותנים לו**, ענין שם ב"ן - ר"ל שהוא מקבל ואינו פועל, כנ"ל: **לכן אין לו הוראה אחרת**, כי הוראה זו הפרטית ר"ל שניתן להם לפעול פעולתם, וממשיכות אותם מן השורש. אך ב"ן אינו פועל כלום, אלא מקבל מה שנותנים לו. כל מה שהוא מקבל - כבר מקבלו לפי השורש, כיון שהפעולות נמשכו מן השורש. אם כן אין שייך לו הוראה פרטית, אלא בהוראה ראשונה - לדעת שגם אורו בבחינת הוי"ה, כמו אחרים. ונודע שהוא המקבל מאחרים, שלכן אין לו הוראה אחרת, כי אין לו מעשה:

ומתחבר עם האחרים בהוראה הראשונה הכללית, על כל פנים צריך גם הוא ליכנס בענין זה - לתת הוראת שליטה לשורש על הענפים. והנה הוא נכנס בזה במה שיש בו מוכן לזה, שהוא לפי החלק אשר נתן לו השורש, שלא נתן לו פעולה כלל, אלא מציאות אור ממין שם הוי"ה ב"ה בפשוט:

פרק נז

פעולת הרפ"ח ניצוצין בכלים:

עיקר המרכבה הוא אלה הע"ב, שהוא התחזק ד' הפרצופים בא"א, שהוא נשגב מן הקלקולים. וכאן הכסא נושא את נושאיו. על כן מכאן הוצרך לרדת רפ"ח ניצוצין, להחזיק ולקיים הכלים היורדים, שלא יעשה חרבן גמור, אלא בדרך שיחזור ליתקן. וכן הושרשו עניני העולם הזה שיעמוד כך כח אחד, שלא לעזוב העולם ליחרב ח"ו. אלא בכח הזה הנשאר - יתוקן מה שנתקלקל:

אחר שביארנו ענין הע"ב הזה, צריך לבאר מה פעולתו, ומה ענינו בענין הכלים הנשברים:

חלקי המאמר הזה ג'. ח"א, **עיקר המרכבה**, והוא עניך פעולת הע"ב הזה שזכרנו. ח"ב, **הוצרך** וכו', מה שנעשה לפי זה בכלים. ח"ג, **וכן הושרשו עניני עוה"ז**, מה שנמשך מזה העולם:

חלק א:

עיקר המרכבה הוא אלה הע"ב, המרכבה הוא הקשר של ההנהגה הנכללת בד' מדרגות, שהם ד' החיות. ועיקר ענינם הוא ד' ע"ב אלה, שכבר שנתפרשו בדברי הרב זללה"ה, שהם סוד אברהם יצחק ויעקב ודוד.

ולפי הנראה הוא קשה - אם אלה הם מספרם של אורות שירדו בזמן השבירה, לפי הנראה בדרוש רפ"ח ניצוצין, מה ענין ד' רגלי המרכבה אברהם יצחק ויעקב ודוד בזה. אך העיקר הוא, ששורש ענין ד' ע"ב אלה הוא בסוד המרכבה האמור כאן, אלא שמכאן ירדו בחינותיהם, כדלקמן:

שהוא התחזק ד' הפרצופים בא"א, שהוא נשגב מן הקלקולים, זה מה שפרשנו למעלה, שבע"ב הוא הוראת השורש, ולכן הוא התחזק שלהם: **וכאן הכסא נושא את נושאיו**. ענין המציאות הזה כבר נזכר בדברי רז"ל - הכסא נושא את נושאיו, והוא מה שא"א מציל את שאר הפרצופים מן הקלקולים בכחו:

חלק ב:

על כן מכאן הוצרך לרדת רפ"ח ניצוצין, הנה ניצוצות רבות היו יורדות עם הכלים, כמפורש במקומו באריכות. אך אחר כך הוצרך לעשות בהם מנין פרטי שיבאו לחשבון רפ"ח. דהיינו שאם לא היה זה - או שלא היה צריך מנין כלל, או שהיו נמנים כל הניצוצות שירדו כאחת, או שהיו נמנים המדרגות הראשונות שבכל שם. אך העיקר הוא, שבאלה הניצוצות שנפלו, הוצרך להגלות ענין זה של ד' הע"ב, ואז היו מתבררים

כל אותם המדרגות בדרך המפורש במקומו, אך שסוף סוף נשארים שולטים הד' הע"ב ונכללו בהם כל האחרים. והאמת הוא - שהע"ב עצמם מאירים בפרט בכל שם, לפי מה שהוא, לשגבם מן הקלקולים, כל אחד לפי מה שהיה מגיע לו.

פירוש - אותם המדרגות שאנו רואים שנפלו בשבירה - הם אותם שהפגם יכול להגיע להם. ולפי שיש הפרש בין המקום שמגיע הפגם בשם אחד, ולמקום שמגיע בשם אחר, יש הפרש ממה שיפול בשבירה. וכן יש הפרש בדרך גילוי הע"ב, כי הוא מתגלה במה שיכול להיות נפגם, במה שהוא עיקר בענין זה, ומשגב אותם.

כלל הדבר - הע"ב הם מה שא"א משגב את הפרצופים, אך הוא משגב אותם במקום שהיו יכולים ליפגם, כל אחד לפי ענינו. והמקום שהיו יכולים ליפגם נראה במעשה השבירה, כי מה שנפל - נודע שהוא מה שהיה יכול ליפגם. נמצא שמה שירד - ירד מבחינת הע"ב, על כן הוא הנמנה, אלא שהוא במקום שהוא - במדרגות. אבל אם לא היה יורד ממנו אלא שהניצוצין היו יורדים לפי מעלת השמות - היו נמנים כולם, או לא נמנים כלל:

להחזיק ולקיים הכלים היורדים, ונמשך זה אחר הענין שפירשנו למעלה, שהיחוד אף על פי שמתעלם - אבל מציאותו מוכרח, ולכן אפילו בשעת החרבן לא נעשה חרבן גמור, אלא נתקיים בסוד היחוד, בדרך שאין היחוד מעכב השליטה הגדולה של ס"א, אלא שאין מניח לה שליטה גמורה: **שלא יעשה החרבן גמור, אלא בדרך שיחזור ליתקן**, [**חרבן**] פירוש - ביטול גמור, אלא שיוכל אחר כך לחזור וליתקן:

חלק ג:

וכן הושרשו עניני העולם הזה, שהרי כל מה שנעשה בספירות - אינו אלא שורש למה שצריך בתחתונים: **שיעמוד כך כח אחד, שלא לעזוב העולם ליחרב ח"ו**, שלא יהיה שום נפילה שלא ישאר איזה חלק של אור מקיים, אם מיתה - יש הבלא דגרמי, אם גלות - לא זזה שכינה להאיר באיזה אור של ישראל: **אלא בכח זה הנשאר - יתוקן מה שנתקלקל**, זה הנשאר, אף על פי שהוא קטן, הוא מקיים בדרך שאחר כך יהיה התיקון:

פרק נח

הקלקול והתיקון תלויים בשלמות:

היופי והחמדה של מלכות אינו בה אלא כשהיסוד עמה, כי שלימותה ממנו. ובהיותה בלא הוא - אדרבא ממנה כל חסרון וכל עוצב. ובהיותה עמו - ממנה כל שמחה לזכר עצמו. ולכן נתחלה היה הכל בסוד ב"ן, והיא הנוק' בלי הזכר, משם כל העוצב. והו"ק

לא פנו אל המלכות, כי לא ניתנה להם החמדה. אך כשבא יסוד בסוד מ"ה - אז היא נשלמה, והיא עצמה מעוררת החמדה נזכר עצמו, וזהו התיקון:

זה תירוץ לסתירה אחת שנראית לכאורה בענין זה של המ"ק, שאנו אומרים [שהיו] מצד מלכות, ועכ"ז [נ"א, ועל כן] היו כך בלתי תיקון. ובמקום אחר אנו אומרים - אדרבא ששליטת המלכות גורמת התיקון:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **היופי והחמדה**, והיא הקדמה בעניך המלכות, שממנה השמחה והעוצב. ח"ב, **ולכן** וכו', והוא ענין המ"ק על פי ההקדמה הזאת:

חלק א:

היופי והחמדה של מלכות, מה שביארנו למעלה, שמלכות היא אילת אהבים, שמעוררת האהבה באורות, וגורמת להם ההתלהטות, כי זה הוא הנקרא בה יופי וחמדה. דהיינו יופי הוא הסידור הנאה של התיקונים, שאין שום עירבוב של חשך, אלא הכל מסודר בדרך הנהגה שלמה, לפי התיקונים הצריכים להשפעת הטוב. והחמדה היא נמשכת מן היופי, וכן נאמר, "ויעלת חן", פירוש - האורות מתלהטים לקראתה, כמו שמתעוררים רחמי האב על הבן שישר בעיניו, ואהבת האיש לאשתו:

אינו בה אלא כשהיסוד עמה, זה הדבר מבואר הרבה בזוהר ותיקונים, וה"ס, "ויתרון ארץ בכל היא". וז"ס הלבנה שמעצמה היא אספקלריא שאינה מאירה, ובכח השמש היא מאירה ונראית יפה, וכן נאמר, "יפה כלבנה".

וזה טבע הדין, וכל הבא ממנו, אם הוא ממותק - ממנו כל השמחה, ואם אינו ממותק - ממנו כל הרע, מה שלא יש בחסד. וגם האש כך הוא, אם הוא חום כשיעור הצריך - הוא נחת רוח גדול, ואם מתלהט הרבה - שורף. וכן היין, אם שותים כראוי - הוא יין המשמח, ואם הרבה - הוא יין המשכר. ובס"ז היא נוק', אם היא ממותקת ומתוקנת בחסדים - מעוררת כל השמחה וכל האהבה. ואם היא בלא מיתוק, אדרבא, היא גורמת כל העוצב. והיסוד הוא העומד דוקא למתק את המלכות:

כי שלמותה ממנו, כי זה מה שנותן היסוד לה - הוא מה שראוי לה, כדי להיות שלמה ומתוקנת. אלא שנסדרה ההנהגה בסדר זה - שלא תהיה מתוקנת השכינה מצד עצמה, אלא שתיקונה יהיה תלוי ביסוד:

ובהיותה בלא הוא - אדרבא ממנה כל חסרון וכל עוצב, זהו מה שאמרנו, שאם אינה שלמה - ממנה כל חסרון. והוא כענין הפירות בלתי מבושלים - שהם רעים, יען אינם מתוקנים ושלמים. ובהשתלמם - הם נעשים מתוקים וטובים:

ובהיותה עמו - ממנה כל שמחה לזכר עצמו, הוא ענין, "אילת אהבים" וכו', בהיותה כבר כפרי המבושל ומתוקן.
וזהו תירוץ הקושיא, כשאומרים ששליטת המלכות גורמת תיקון - הוא שליטת המלכות עם אור הזכר. אך כשאומרים להיות המ"ק מהב"ן - היו חסרים, הוא להיותם, ממלכות בלא אור הזכר:
חלק ב:
ולכן בתחלה היה הכל בסוד ב"ן, והיא הנוק' בלי הזכר, הוא מה שביארנו, שכשאומרים שהמ"ק מב"ן, ר"ל מבחינת מלכות, בלא חיבור אור הזכר שלה: **משם כל העוצב**, בסוד, "הסבי עיניך מנגדי", שפירשו בזוהר, שעד שהנוק' אינה ממותקת מן היסוד, הז"א פונה ממנה, ואינו רוצה להשפיע. ואז יש העוצב שפירשנו למעלה, דהיינו סיתום האורות.
יש להקשות, אמרנו שכל שלמות הנוק' מן היסוד, שהוא הזכר. אם כן כל עוד שהזכר אינו פונה לה - אין לה שלמות, ובעוד שאין לה שלמות אין הזכר פונה לה, אם כן איך יהיה לה שלמות?
תשובה שהוכר פונה לה - ר"ל לתת לה השפעה, ואין זה שהיסוד מאיר בה, פירוש - הארת היסוד בה - דבר התלוי בבנינה, והוא תלוי במעשה התחתונים, שהוא הבונה ממש את הנוק', שהיא שרשם, וכנ"ל. וכל השפעת הזכר הוא שפע וברכה, לא בנין עצמה, וזה בא אחר שנבנית כולה מן התחתונים:
והו"ק לא פנו אל המלכות, כי לא ניתנה להם החמדה - אף על פי שכבר מלכות היתה גם בספירות, לא היתה החמדה אליה, לפי שבנינה היה חסר עדיין:
אך כשבא יסוד בסוד מ"ה - אז היא נשלמה, שבספירות מ"ה היה זה הענין בכללות ההנהגה, שהיסוד האיר במלכות. ונמצאת בהנהגה - כל הבנינים והעולמות בבחינת מלכות מתוקנת כבר מן היסוד, פירוש - שלמה בבנינה. שזהו הגורם כל הפתיחות וההשפעות:
והיא עצמה מעוררת החמדה בזכר עצמו, תיקון ב"ן ניתקן כך, כשניתן השלמות לנוק' מצד היסוד - מיד בא הזכר ומתחבר בה, והיינו עס"מ המתחברים לב"ן, בסוד, כמשלש חדשים, המפורש בדברי הרב זללה"ה. ולפי סדר זה נתקנו העולמות תמיד בסוד דו"ן. אך כללות הזכר נכללו כולו במ"ה, והנוק' - ב"ן, מקבלת ממ"ה, בתחלה הארת היסוד המשלים בנינה, ואחר כך בחינת ההשפעה גם כן. ולפי סדר המתוקן הזה נבנו אחר כך כל העולמות:

וזהו התיקון - כל עיקר התיקון תלוי בחיבור הכללי הזה, כי כיון שנעשה בכלל שורש ההנהגה, נעשה אחר כך בפרט בעולמות עצמם, וכדלקמן בס"ד:

פרק נט

ענין עולם התיקון [נט -סט]:

שורש התיקון - חיבור מ"ה וב"ן:

התיקון הוא שנקשרו שתי ההארות - של המצח והעינים דא"ק ביחד, והם מ"ה וב"ן. ומיד נתעוררה האהבה בין האורות, ואינם עוד בעוצב כמו בתחלה, אלא כל אחד מראה פנים לחבירו. ונקשרים אלה באלה, בסוד אב ואם בן ובת. שכל אחד מראה קורבה לחבירו כפי הענין הראוי לו:

אחר שביארנו עניני השבירה נבוא עתה לבאר התיקון שנעשה אחריהם:

חלקי המאמר הזה ג'. ח"א, **התיקון הוא שנקשרו**, והוא שורש הראשון של התיקון. ח"ב, **ומיד נתעוררה האהבה**, והוא תולדות השורש הזה. ח"ג, **ונקשרים**, והוא סדר שנתחדש לפי ענין זה:

חלק א:

התיקון הוא שנקשרו שתי ההארות, זהו השורש הראשון מה שנעשה, שאחר זה נמשכים כמה ענינים אחרים, והוא מה שאמר בספרא דצניעותא - מתקלא, וכדלקמן. והיינו שנתחברו אלו שתי ההארות ביחד, ונולד מחיבורם האהבה, שתמצא בכל הספירות היוצאות מהם, כדלקמן:

של המצח והעינים דא"ק ביחד, המצח הוא בסוד בקיעת התפילין, כמ"ש זה למעלה:

והם מ"ה וב"ן, זה פשוט, שהאור היוצא מן המצח הוא מ"ה, ומה שיצא כבר מן העינים הוא ב"ן, כדלעיל:

חלק ב:

ומיד נתעוררה האהבה בין האורות, והיינו כי השורש למעלה נתקן בסוד דו"ן, שהם מ"ה וב"ן. וכל היוצא משם הכל הוא בטבע שרשו - תולדה מאירה באהבה כראוי:

ואינם עוד בעוצב כמו בתחלה, אלא כל אחד מראה פנים לחבירו, זה ר"ל שהם נסדרים בהנהגה כל אחד לעבר חבירו, והם זה כנגד זה בהבטה של אהבה, כל אור מתלהט כנגד חבירו, לא כמו שהיה בתחלה - זה תחת זה, אלא כל אחד בקו שלו עומד נגד קו חבירו, והאמצעי מחברם. ונמצא שההנהגה נעשית על ידם בחיבור אחד, כי הימין והשמאל מקבילים זה לזה כנ"ל. ועדיין אין משפיעים, עד שיחברם בהסכמה אחת הקו

האמצעי, והוא יגיע הכל אל מקום אחד, שהוא מלכות שהיא תחתיו. נמצאת ההנהגה יוצאת בהסכמה ועצה נכונה, לא שכל ספירה תהיה בפני עצמה, כמו שהיה בתחלה, וכמ "ש:

חלק ג:

ונקשרים אלה באלה, זה מה שמתחדש בתיקון, שכל המדרגות מתחברות במעשים - לעשותם בהסכמה, עד שנקראו בשם זה של אב ואם בן ובת, מה שלא היה במלכין קדמאין, שלא היה נקרא אלא חגת"ם, וזה מפני שלא היה יחס ביניהם. אבל בכאן נעשה יחס שלם, עד שבינה גם כן היא מיוחסת לחכמה, שהיא נוק' שלו, והרי אי אפשר לו לפעול אלא עמה, ולא היא אלא עמו. וכן ז"א עם נוק'. וגם יחס בין זו"ן לאו"א כיחס הבנים לאביהם.

סוף דבר - נעשה כל ענין הספירות בהנהגה של הסכמה, ביחס וקורבה בין אור לאור, שאין שום אור בפני עצמו שלא יהיה לו יחס עם כל האחרים. דרך משל, אימא יש לה יחס עם אבא שהיא הכלי המקבל שלו, יחס עם זו"ן, שהיא המוציאה אותם. ז"א יש לו יחס עם אבא, שהוא השורש שלו, עם אימא, שהיא המוציאה אותו, עם נוק', שהיא המקבל שלו, וכן כולם. נמצא כלל התיקון הוא זה - לעשות קשר זה בין המדרגות:

בסוד אב ואם בן ובת, והיינו שבדרך ההשתלשלות זה נקרא התפשטות שלם, כי הרי התולדה היא בן או בת לפי החסד או הדין, והסיבות לתולדה - שנים, היינו אב ואם:

שכל אחד מראה קורבה לחבירו כפי הענין הראוי לו, לפי ענין ההשתלשלות הזה - כל אחד צריך להתיחס עם חבירו. וכפי ענינו בהשתלשלו - כך היא קורבתו עם האחרים, וכמ"ש למעלה:

פרק ס

מקומות הפרטיים שנשרשו בהם מ"ה וב"ן:

אחר שיצאו האורות של העינים דא"ק, שהם ב"ן, נקשרו תחת הנהגת מלכותו של א"ק. וכשיצאה הארת המצח, שהיא מ"ה נקשרה תחת הנהגת היסוד דא"ק. ואז נזדווגו יסוד ומלכות דא"ק, ולכן נתבסמו הדינים, והלכה ההנהגה בתיקון ובאהבה:

זהו תירוץ קושיא אחת הנראית לכאורה בענין המ"ק ותיקונם, שפעם אחת אומרים שהמ"ק מן העינים, ומ"ה מן המצח, ופעם אחת אומרים שהמ"ק בסוד מלכות דא"ק, ומ"ה היא טיפת מ"ד של היסוד שלו:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **אחר שיצאו**, והוא המקומות שנקשרו האורות האלה. ח"ב, **ואז נזדווגו**, והוא דרך התיקון על ידי זה:

חלק א:

אחר שיצאו האורות של העינים דא"ק, **שהם ב"ן**, **נקשרו תחת הנהגת מלכותו של א"ק**, והיינו כי האורות - זו היא מדתם, מלבד מקוריהם, יש המקורות שהם נקשרים בם, ולוקחים שליטתם והנהגתם משם. ועל פי זה, אלה המאורות יצאו מן העינים, ואחר כך נקשרו במלכות א"ק, והיו מקבלים ההנהגה משם:

וכשיצאה הארת המצח, **שהיא מ"ה**, **נקשרה תחת הנהגת היסוד דא"ק**, והיינו לפי שהארה הזאת צריכה לתקן את האורות הראשונים, לכן נקשרה תחת היסוד, שהוא המתקן את המלכות:

חלק ב:

ואז נזדווגו יסוד ומלכות דא"ק, אחר שיצאו אלה האורות מן העינים [ומצח], ונקשרו תחת היסוד ומלכות, אז נזדווגו יסוד ומלכות דא"ק לצורך האורות הנקשרים בהם:

ולכן נתבסמו הדינים, זה הזיווג גרם בכללות ההנהגה מיתוק הדינים:

והלכה ההנהגה כתיקון ובאהבה, אחר שבמאורות המנהגים, שהם יסוד ומלכות דא"ק, נעשה המיתוק הזה, הנה כל המתנהג על ידיהם, מתנהג כך באהבה ותיקון, והלכה ההנהגה בעולמות בתיקון זה:

פרק סא

פרטיות התיקון הנעשה ע"י חיבור מ"ה וב"ן:

מ"ה היה מחבר עמו כל המדרגות שהיה מתברר [**נ"א**, **מתחבר**] **מב"ן**, **ומהם היה עושה כל האילן של הקדושה**, **דהיינו אבי"ע**. **אך נשארו עוד מדרגות מב"ן שלא נתחברו עם מ"ה**. **ועל כן לא נשלמה עדיין הבריאה**, **שיש בה כמה חסרונות**, **וזה הולך ונתקן מעט מעט**, **עד שיהיה נתקן הכל**, **ויהיה הכל בשלמות**:

כבר אמרנו התיקון בכלל, שהלכה ההנהגה בתיקון. עכשיו צריך לפרט הדברים בפרטיו, והענין הראשון - חיבור מ"ה וב"ן:

חלקי המאמר הזה ג':

חלק א:

מ"ה היה מחבר עמו כל המדרגות שהיה מתברר מב"ן, זה פירשנו כבר, שהספירות הראשונות היו ממתינות להארה אחרת שתתקן אותם. והיינו כי המ"ק, כבר פירשנו,

שהיו רק ענין אחד מן דמות האדם שהמחשבה זרקתו. אך עתה בא תשלום דמות האדם באמת, שיצא מן המחשבה העליונה. ואז אפילו אותם הענינים שהיו מוציאים הרע, היו חוזרים לטובה.

ולא נעשה התיקון בכלים מעצמם, שיחזרו ויתוקנו מאליהם. שהרי אלו הם ענינים שולטים רק בשעה שדמות אדם לא נתגלה עדיין. אבל כשיצא עיקר דמות אדם - אז ממילא נתקן גם הענינים הראשונים האלה.

ושורש זה בישראל הוא מה שכתוב, "נפלה ולא תוסיף קום", וכתיב, "אקים את סוכת דוד הנופלת", והיינו כשנפלה כנסת ישראל, היה לפי הענין שלא גילה עדיין המלך העליון את כבודו כראוי, שהוא עיקר ההנהגה. אלא בזמן שהיתה מזדמנת ליגלות - היו דברים אלה שהיו. והנה לא רצה הקב"ה להחזיר אותם למה שהיו לבד, שר"ל שיקומו הם מנפילתם, אלא היה רוצה להביא מציאות חדש להם, שעל ידו יהיו הם מתוקנים.

והם סוד, "שמים חדשים וארץ חדשה", "אקים את סוכת דוד", בסוד מ"ה שמקים את ב"ן. ואין קימה לב"ן העצמו, אלא יוצא מ"ה החדש, שהוא עיקר ההנהגה. ואז למפרע נראה שכל מה שנעשה - אפילו מתחלה היה לטוב. ואז חוזר כל רע לטוב, והוא ב"ן הנתקן על ידי מ"ה. ושורש מה שיהיה בעולם - הוא הדבר הזה שנעשה בספירות:

ומהם היה עושה כל האילן של הקדושה, פירוש הענין - כי ההנהגה צריכה להיות כך מחוברת משני דברים, מחסרון, ושלמות שמתקנו, שכל זה הולך להודיע היחוד,

והנה עשתה המחשבה העליונה מתיקון זה מה שעשתה, עד שנעשו כל כך מדרגות ופרצופים, הכל מענין זה - מהקלקולים שנתקלקלו ומהתיקון שתיקן אותם. ועל פי זה הדרך עתה מתנהג העולם, ונשאר עתה העבודה ביד האדם, להשלים תיקון הזה בכל פרטיו:

דהיינו אבי"ע, והוא מה שביארנו למעלה שכל אבי"ע - כללות ענין אחד:

חלק ב:

אך נשארו עוד מדרגות מב"ן שלא נתחברו עם מ"ה. וזה מה שביארנו לעיל בענין המ"ק, שנשארו חלקים שלא נתבררו עדיין, והם הם חלקי השלמות:

ועל כן לא נשלמה עדיין הבריאה, זה פשוט כמ"ש, הרי חסרים דרכים בהנהגה, וחסרים חלקים בנמצאים, ונראה שעדיין צריך להשלים הבריאה הראשונה. והוא ענין, "אשר ברא אלקים לעשות", שהתחיל כדי שיושלם על ידי בני אדם:

שיש בה כמה חסרונות, הרי זה מופת ברור לאמת הענין הזה - שיש חסרונות בבריאה, אם כן לא נשלם ענינה. שהרי כשיהיה נשלם - לא ישאר עוד חסרון, כמו הכלי כשנגמרה מלאכתה:

חלק ג:

וזה הולך ונתקן מעט מעט, וזהו מה שביארנו, שהתיקון הולך בהדרגה, כח אחר כח, עד הסוף:

עד שיהיה נתקן הכל, **ויהיה הכל בשלמות**, וגם זה הוא כמו שכתבתי לעיל, שכל זה הוא מהלך סובב והולך, עד שישתלמו הדברים לגמרי:

פרק סב

פעולת מ"ה וב"ן בהנהגה:

בספירות ב"ן נשרשים כל דברי הקלקולים, **דהיינו כל מה שנותן מקום לפגמים להימצא**, **ואחריהם לעונשים**. **בספירות מ"ה - כל דברי התיקון**, **לתקן קלקולים אלה**. **ולפי ההנהגה הצריכה**, **צריך שכל מדרגה תהיה בנויה משניהם**. **ואז מצד ב"ן שבה - ימצאו כל עניני הרע**, **ומצד מ"ה - כל עניני הטוב**:

אחר שהזכרנו חיבור מ"ה וב"ן, עכשיו צריך לפרש מהו תולדת כל אחד מהם:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **בספירות ב"ן**, והוא ענין מ"ה וב"ן, כל אחד בפני עצמו. ח"ב, **ולפי ההנהגה**, והוא ענין חיבורם:

חלק א:

בספירות ב"ן נשרשים כל דברי הקלקולים, ספירות דב"ן הם שרשי הקלקולים, כמ"ש למעלה כבר, אלא שספירות מ"ה מחזירים אותם לטוב כנ"ל. אך לפי שלא נקבעו הדברים בשלמות, יכול להיות שספירות מ"ה יתגברו על ב"ן, ולא יהיו אלא לטובה, ויכול ח"ו לחזור ולהתעורר הטבע של ב"ן, שעדיין לא נשתנה לגמרי, שלא יניח מ"ה להתגבר עליהם. ומשם יוצאים הקלקולים ח"ו:

דהיינו כל מה שנותן מקום לפגמים להימצא, כי סדר הקלקולים כך הוא - אם לא היו דרכים מוכנים, שבהם האורות יכולים ליחשך וליפגם ח"ו, אז לא היה מציאות זה של קלקול בעולם. אלא כבר הדרכים מוכנים בדקדוק ושיעור, לא פחות ולא יותר ממה שצריך. ועל ידי זה הפגמים נעשים למעלה, והעונשים למטה, כדלקמן. וכלל הדרכים האלה הם לפי הנהגתו של ב"ן:

ואחריהם לעונשים, זה פשוט, כי כשנתחשכו האורות למעלה - כך פוסקת טובה מן הגורם הדבר הזה למטה. וכך מתגברים עליו מדרגות של ס"א, שתוקפת בפגם ההוא, ועושה לו רעה לפי מעשיו, בעוד שיש רושם פגם ההוא למעלה, שהולך וכלה לפי העונש שסובל החוטא:

בספירות מ"ה - כל דברי התיקון: לתקן קלקולים אלה, שהם בהקבלה - תיקוני מ"ה הם לתקן קלקול ב"ן. ועל פי הסדר הזה נעשה ההתחברות של מ"ה וב"ן. כי לקלקולים הנ"ל צריך לתת אותם התיקונים, המתקנים דווקא אותם הקלקולים:

חלק ב:

ולפי ההנהגה הצריכה - השכר והעונש הצריך, בסוד הבחירה כידוע: **צריך שכל מדרגה תהיה בנויה משניהם**, שהרי בכל מדרגה יש עבודה לפי אותה המדרגה, וכל העבודה היא בבחירה. ובכל מקום שיש בחירה - יש קלקול ותיקון, שכר ועונש. על כן צריך שכל מדרגה תהיה בנויה משניהם: **ואז מצד ב"ן שבה - ימצאו כל עניני הרע, ומצד מ"ה - כל עניני הטוב**:

פרק סג

חיבורי מ"ה וב"ן בדרך דו"ן:

כיון שההנהגה הולכת כך - בסוד חסד ודין, שורש הטוב ושרש הרע, לכן לכל פעולה צריך שני מולידים. ועל כן לא יצא אור אחד אלא על ידי שני אורות שימשיכו אותו. ושני האורות יהיו - אחד זכר מצד מ"ה, ואחת נוק' מצד ב"ן. ואז יולידו האור הצריך להיולד - בנוי ממ"ה וב"ן גם כן:

אחר שביארנו פעולת מ"ה וב"ן מה הם בהנהגה, עתה נפרש ענין התולדות המשתלשלות מהם ביחד:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **כיון שההנהגה**, והיא הקדמה בענין התולדות המשתלשלות מן הספירות. ח"ב, **וע"כ לא יצא**, השתלשלות האורות בסוד דו"ן:

חלק א:

כיון שההנהגה הולכת כך - בסוד חסד ודין, היינו לשכר ועונש: **שורש הטוב ושורש הרע**, כל הדברים האלה הילוך אחד הם, חסד ודין לענין שכר ועונש, וכן לענין עבודה - הקלקול והתיקון:

לכן לכל פעולה, כי כל דבר צריך שיצא מוסכם משני צדדין, אם מצד הטוב הוא בא - הוא שולט, והרע מסכים על ידו, ואם להיפך ח"ו - אז הוא להיפך. נמצא שבכל פעולה

יש חלק משניהם. וזה בין בפעולות של הנהגת הבריות, כמו בבריות עצמם, שכבר הם יוצאים משורש אחד עם הפעולות, כידוע. עד שכל בריה מראה אחת מפעולות ההנהגה. וכן באורות עצמם למעלה המשתלשלים לצורך ההנהגה:

צריך שני מולידים, כי צריך שיהיו סיבות ראויות להמשיך המסובב שלהם, ונקרא לו שני מולידים:

חלק ב:

ועל כן לא יצא אור אחד, ראשית זה הדבר היה באורות העליונים, כמ"ש למעלה. שהרי הם הם המתאצלים לצורך ההנהגה, שלכל אחד יש לו פעולה בפרט. ולא יצא זה האור בהשתלשלות, אלא אם כן יהיו לו לשורש שני סיבות ראויות, שניהם להוציא תולדה, אז יצא מורכב משניהם:

אלא על ידי שני אורות, זהו דרך השתלשלות, שהאור מתאצל ויוצא מתוך אור אחר, כיון שהוא מסובב ממנו לפי ההדרגה: **שימשיכו אותו**, האור המתאצל הוא ענין פרטי, מקורו מן הרצון העליון, שהוא בעל כל הכחות, שהם מתגלים ממנו אחד אחד. ולפי שרצה להראות ההדרגה - שם ההשתלשלות, להראות לפי הסדר מהו ראשון, ומהו שני לו. ולהראות המשך זה, צריך שאור אחד ימשיך אור אחר מן המקור העליון, והוא בסוד התחדשות המוחין והזיווג, כדלקמן במקומו בס"ד:

ושני האורות יהיו - אחד זכר מצד מ"ה, ואחת נוק' מצד ב"ן, רצה הרצון העליון להראות ההשתלשלות בהדרגה, כח אחר כח, עד שמגיעים לשלמות, כמבואר למעלה. והוא ענין בורא בשיתופא דאתוון, שפירשו בתיקונים, שהרבה כחות צריכים להימצא כדי להמציא ענין אחד. וצריך לדעת מה הוא כח הראשון, ומה נמשך אחריו, עד שיובן דרך המצאת הנמצא ההוא. ועל כן הראה הכחות משתלשלים זה מזה, כנ"ל,

והוא בדרך מחשבת בני האדם שיש בה כחות, ומתחדשים בה התלהטות חדש, שהם המחשבות החדשות, או הידיעות החדשות.

אמנם כל פעולת הנשמה, או בנוף, או בנשמה, או בהתחבר נשמה עם נשמה, פירוש נפש החיונית עם השכלית, וכיוצא, הכל הוא רק בסוד זיווג. והיינו כי כדי להראות ההשתלשלות - צריך שימצא סיבה להשתלשל [נ"א, למשתלשל], ראויה להוציא אותו, וז"ס פרצוף.

ודרך הוצאת המסובב אינו דרך התלהטות גרידא, אלא דרך זיווג ממש, שמתחיל שרשיו במוחי הכח ההוא, נמשך דרך היסודות. ויש שתי סיבות לכל משתלשל - אחת נותנת השורש הכללי, ואחת שנותנת ההכנות והתיקונים הפרטים לכל הכלל ההוא.

וה"ס דו"ן ממש, שמן הזכר יוצא הזרע, ובנקבה הולך ומצטייר ומקבל תיקוניו. ויש שני דרכים בענין זה, שהרי גם הנקבה מזרעת, כמו שאמרו רז"ל, אשה מזרעת אודם וכו', ר"ל שאפילו בחומר עצמו נמצא חלק גם לנקבה, והוא חלק האודם שבגוף. אך מלבד זה יש שמן הזכר ניתנת כח הצורה בכלל, ור"ל כח הצורה בכלל של דמות אדם נמצא בכח זכר, ופרטיות הציור - מצד הנקבה.

ונמצא שכשרצה הרצון העליון להראות כחותיו בדרך זה, אז לקח לו, אף על פי שאינו צריך, דרך המחשבה של בני אדם, שמחשבים דבר אחר דבר בסדר והדרגה, אף על פי שבמאמר אחד יכול לברוא את הכל. ורצה להראות ההשתלשלות של כל כח - מהיכן יוצא, מאיזה סיבה כלליו ופרטיו, וכל הדברים מה שאפשר להבחין בו. ועל כן סדר כחותיו, אותם המגיעים לענין בריאת העולמות, שיפעלו בדרך זה שנקרא דרך דו"ן, כמו שפועלים כחות הנשמה בנשמה עצמה. ופרצוף - הוא הדרך שצריך לעמוד הסיבה כדי שתהיה ראויה להמשיך המסובב שלה ולגלותו. ובזה הדרך מתפרטים כחות הנשמה עצמם, ואז יש להם כח לחדש, ואם לא - לא היה להם כח.

נמצינו למדים שני דברים בסוד דו"ן, א - שתשלום הוצאת המסובב אינו אלא על ידי שנים, מצד ההכנות, וגם מצד חלקי המסובב עצמו, ולכן מתחלקים כן - שהזכר ימשיך לובן, והנקבה אודם. הענין האחר - שהזכר משפיע בכלל, והנקבה מציירת, יתבאר לקמן במקומו בס"ד. אך בכאן די לנו להבחין דו"ן בענין מ"ה וב"ן, שהרי שניהם צריכים להיות סיבה מולדת, אחת חלק אחד והיינו מ"ה, ואחת חלק אחר והיינו ב"ן:

ואז יולידו האור הצריך להיולד - בנוי ממ"ה וב"ן גם כן, והיינו כי הכוונה הזאת היא, שיהיה גם הנולד מחובר כך. על כן צריך שני מולידים, שיתנו כל אחד חלק בנולד ההוא:

פרק סד

סדר המשכת מ"ה וב"ן וחיבורם דרך דו"ן:

מכלל הספירות שנשברו וירדו מתבררים חלקים מה שמתבררים, ועולים לקבל אורותיהם באצילות, וזה על ידי הנוק' שמעלה אותם כך. וכנגדם יורדים מדרגות מן המ"ה, כלי ואור, ומתחברים עמהם, וזה על ידי הזכר שממשיך אותם כך, ונותן אותם בנוק'. אף על פי כן בתיקון הכלים העולים על ידי הנוק' נכנס גם הזכר, והוא מתקן הימין שבהם, והנקבה מתקנת השמאל שבהם. ואחר כך מתחברים החלקים ביחד. וכן מתחבר מ"ה עם כל אחד מהם, ונשלמת התולדה:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **מכלל הספירות**, והוא דרך המשך, דרך דו"ן, איך ממשיכים להוליד האור שצריך להוליד מהם. ח"ב, **אעפ"כ בתיקון** וכו', והוא שגם במה שממשכת הנוק' - נכנס הזכר להשלים התיקון:

חלק א:

מכלל הספירות שנשברו וירדו, והוא ענין הבירור שפירשנו למעלה הנעשה מכללות המ"ק:

מתבררים חלקים מה שמתבררים, והיינו לקבוע חוקי ההנהגה - הנה מתברר מה שמתברר מכל הענינים, מה שהיה כלול במ"ק, מה שראוי להיות בחק ההוא שרוצה המחשבה העליונה לקבוע אותו:

ועולים לקבל אורותיהם, זה פשוט, שהם צריכים לקבל האורות בהם, כדי להנהיג כראוי: **באצילות**, באצילות של אבי"ע הנעשים מבי"ע, כי עתה המדרגות נתחלפו כבר, והוכנו ד' המקומות אבי"ע. והכלים שהיו בבחינת ירידה - נחשב להם עליה על כל פנים, שבאים להיות הנהגת אצילות, שורש ההנהגה של עכשיו, מקום התאצלות כל האורות:

וזה על ידי הנוק', כל הענינים התלוים בבירורים האלה, בין בעליתם, בין בקבלת אורותיהם, כל מה שהוא בחינת ב"ן, תלוי ענינו בהתעוררות הנוק' המעלה אותם:

שמעלה אותם כך, בכל הפרטים שיכולים להבחין בהם:

וכנגדם יורדים מדרגות מן המ"ח, נקראים יורדים בסוד מ"ד, שהרי נמשכים מלמעלה לגבי הנוק', שהוא מקום קיבוץ האורות, להשתלם בסוד הסיבה המשלמת כנ"ל:

כלי ואור, זה פשוט לפי ענין ההנהגה: **ומתחברים עמהם**, כי הכוונה לעשות מ"ה וב"ן בחיבור אחד, לעשות גוף אחד ממש, ולא שיהיה שני גופים נפרדים.

יש להקשות, למעלה אמרנו שמ"ה מברר מב"ן כראוי לו, וכאן אומרים שב"ן מתברר, ולפי ב"ן יורד מ"ה. תשובה, האמת שבתחלה כבר נעשה סידור זה של מ"ה וב"ן, איזה חלקים ראוים לאיזה חלקים, ומ"ה הוא המברר לפי ענינו, בסוד טיפת מ"ד דא"ק שביסמה המ"ק, כאמור למעלה, בסוד יסוד דא"ק שביסם את מלכות, שמסוד זה יצא אחר כך רדל"א, כדלקמן. אחר כך היתה כל נוק' מבררת מה שראוי לפי התחלקות העליון השרשי שזכרתי:

וזה על ידי הזכר שממשיך אותם כך, בכל הפרטים שלהם, כמ"ש בנוק'.

ונותן אותם בנוק', זה הענין שזכרתי למעלה, שמלבד שנוק' נותנת חלק בנולד עצמו, גם מציירת הכל, אפילו חלק הזכר. והענין הוא, כי מ"ה וב"ן הם מראים עניני הקו והרשימו, שזכרנו למעלה. וזה כלל גדול בספירות, יש אורות שהם עצמם העיקרים הראשונים

באיזה פעולה, נעשה בהם מה שצריך לפי הפעולה ההיא. ויש אורות אחרים שאינם אלא מראים האורות הראשונים ההם, ונעשים גם בהם דברים לפי ענין אותם האורות שהם מראים.

פירוש - מ"ה וב"ן שניהם ביחד אורות שיוצאים מא"ק, שבשניהם יש כלי ואור, שהם מן הקו והרשימו, אלא שמ"ה עשוי להראות הקו, וב"ן עשוי להראות הרשימו. ולכן עניני הב"ן, בין אורות, ובין כלים, נדונים על פי ענין הרשימו, ונעשים בו מעשים על פי ענינו. ומ"ה נידון בכל חלקיו על פי ענין הקו, שנעשים בו מעשים על פי ענינו. אך מצד עצמם עוד יהיה חילוק באורות ובכלים שלהם עצמם, לפי מה שהם, כי לעולם אור מן הקו וכלי מן הרשימו. אך העיקר - להבין הדברים וה לגבי זה.

ותועלת דרך זה הוא, שהרי צריכים לבוא אל האדם למטה, וכל הגשמים, שאינן אלא ציור מכל ההנהגה, ומתנהגים חלקיו ועניניו לפי מה שהם רומזים בהנהגה, אף על פי שכולם בעולם השפל הזה. והנה הרשימו הוא פרוט הקו, כי הכחות, שהם בכלל אחד בקו, הם מתפרטים ברשימו בכל חלקיו, כמבואר במקומו בס"ד, בסוד נשמה וגוף. ועל כן הזכר ממשיך מ"ה, וממשיך כח הצורה בכלל, ונוק' ממשכת ב"ן, וממשכת עניני הצורה בפרט, שבה מצטייר הנולד ההוא:

חלק ב:

אף על פי כן בתיקון הכלים העולים על ידי הנוק' נכנס גם הזכר, והוא מתקן הימין שבהם, והנקבה מתקנת השמאל שבהם, זה תירוץ קושיא אחת שנראית לכאורה בדברי הרב הקדוש זללה"ה, שבמקום אחד אומר שנוק' מעלה בירורי ב"ן, והזכר מוריד מ"ה, ובמקום אחר אומר שאבא מברר החלקים הימינים של ב"ן, ואי' השמאלים, כאמור בסוד ג' ימי קליטה.

והתירוץ הוא זה, ההמשכה היא מן הנוק', אך התיקון ובירור של החלקים העולים - נכנס גם הזכר בזה, שהוא מתקן הימין, והיא השמאל,

ואחר כך מתחברים החלקים ביחד, והטעם הוא - כדי לתקן חסד דין רחמים שבהם, שלא היה מתוקן בתחלה, וצריך להסתדר בהם מן השרשים של זה הענין, דהיינו חסד מאבא, דין מאי', רחמים מדעת המחבר. מה שאין צריך מ"ה, שכבר יצא מתוקן מן השרשים כראוי בסוד קוים:

וכן מתחבר מ"ה עם כל אחד מהם, ונשלמת התולדה, והיינו מה שהמשיך אבא בעצמו כנ"ל, שכבר כלול מכל הבחינות האלה. וכיון שנתקן ב"ן - אז מתחבר עמו מ"ה עם כל הבחינות האלה המתוקנות:

פרק סה

ענין הדו"ן שלפני הנקודים ושלאחר התיקון:

ענין הדו"ן נמצא גם למעלה מזה, כיון שכבר הושמה ההנהגה בסוד חסד ודין. אלא בנקודים היה השינוי, שבתחלה לא היה בהם תיקון דו"ן, יען יצא הב"ן לבדו, ואחר כך ניתן בהם מ"ה על ידי התיקון. ולכן כל שורש של דו"ן שמהאצילות ולמטה תלוי במתקלא, שהוא סוד חיבור מ"ה וב"ן:

זה תירוץ קושיא על שאמרנו שדו"ן נתחדש אחר התיקון:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **ענין הדו"ן**, והוא הקדמה זאת שיש דו"ך למעלה. ח"ב, **אלא שבנקודים** וכו', והוא ענין אחד פרטי שיש בנקודים בענין זה, שבו מתורצת הקושיא הנ"ל:

חלק א:

ענין הדו"ן נמצא גם למעלה מזה, זה פשוט, שהרי נראה מן הדרושים שכבר היה זיווג דע"ב וס"ג דא"ק קודם שיצאו הנקודים:

כיון שכבר הושמה ההנהגה בסוד חסד ודין, וזה ראיה. וגם טעמא דמסתבר על היות הזיווג. והיינו שכל ענין זה נמשך מפני שכיון שכל אבר מורכב מחסד ודין, צריך לו שני מולידים כנ"ל. אך הרכבה זאת היתה גם באורות העליונים אחר שנהיה הצמצום, אחר שיש קו ורשימו, אם כן גם שני המולידים צריך שיהיו:

חלק ב:

אלא בנקודים היה השינוי, שבתחילה לא היה בהם תיקון דו"ן, אם כן קשה איך אנו אומרים שדו"ן תלוי במתקלא, שהיה בזמן התיקון. אלא התשובה היא, שזה הענין אינו כללי, אלא פרטי. פירוש - שבנקודים לא היה זיווג אלא אחר התיקון:

יען יצא ב"ן לבדו, זהו הטעם הפרטי שהיה בנקודים, לפי הכוונה המכוונת בהם, כמ"ש עד עתה: **ואחר כך ניתן בהם מ"ה על ידי התיקון**, שהוא ענין חדש שנתחדש בעולמות האלה, בבחינת מ"ה שנתגלה:

ולכן כל שורש של דו"ן שמהאצילות ולמטה תלוי במתקלא, שהוא סוד חיבור מ"ה וב"ן, זהו מה שאנו אומרים שדו"ן בא מן המתקלא, כי היות למעלה חסד ודין - לא גרם לנקודים להיות בדו"ן, מפני השינוי שהיה בהם כנ"ל. רק המתקלא הוא שחידש ענין זה, על כן נתלהו בו. וזה פשוט, כיון שהוא נמשך ממנו, הרי יתנהגו אחריו בכל הענין, ובעבור זה נכירהו לשורש שלו:

פרק סו

פרטיות ענין דו"ן - זיווג עיבור ולידה:

תיקון כל דבר על ידי דו"ן הוא בסוד זיווג, עיבור ולידה. בזיווג נמשכים החלקים דמ"ה וב"ן, עד שניתן הכל בנוק'. ושם נמצא בכלל אחד כל מה שצריך לימצא באור ההוא, שלא יהיה צריך להוסיף או לגרוע. אחר כך צריך לפרט זה הכלל לחלקיו, ואינו מתגלה בפני עצמו, עד שיעמיד כל חלקיו בגילוי שלם. ועל כן עד הזמן ההוא נעלם באור שהוא נתלה בו, לקבל ממנו שלמותו, וזה מצד השתלם האורות אלה על ידי אלה. כשהגיע למדרגה שנראו כל פרטיו, אך שלא יהיה בכל אחד מהם אלא שיעור הארה היותר קטנה שאפשר להיות, אז הוא מתגלה כפני עצמו, כיון שכבר אין יש פרטיות אור ליפרט עוד, אלא להוסיף כח והארה. והתגלותו מן המאור העליון לחוץ - זהו שיקרא לידה:

אחר שביארנו ענין התיקון בדו"ן, עתה נבאר פרטיות ענין זה:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **תיקון כל דבר**, והוא הקדמה כללית בענין זה, מה שנתקן בדו"ן. ח"ב, **בזיווג נמשכים** וכו', והוא פרטיות ההקדמה הזאת:

חלק א:

תיקון כל דבר על ידי דו"ן הוא בסוד זיווג, עיבור ולידה, כי כבר ידענו איך כל זה הוא סוד דמות אדם, וכשבאנו לענין זה של דו"ן, הרי כל עניניו יתנהגו על פי מה שיש בענין זה למטה, והיינו זיווג, עיבור ולידה:

חלק ב:

בזיווג נמשכים החלקים דמ"ה וב"ן, זה כבר מבואר בסוד ההשתלשלות, שאורות יוצאים מאורות, וההמשכה תלויה בזיווג, בהתעוררות היסודות שיש להם סגולה לזה, וכמו שנבאר עוד במקומו בס"ד:

עד שניתן הכל בנוק': ושם נמצא בכלל אחד כל מה שצריך לימצא באור ההוא, שלא יהיה צריך להוסיף או לגרוע, זה מבואר כי הנה סיבת המצא האור המשתלשל הוא רק הזיווג. והנה אי אפשר לימצא שום דבר בנושא שלא יהיה סיבה מסבבת אותו. כשנשלם הזיווג - הסיבה הראשונה השלימה כבר לתת מה שיש לה לתת לו, ואין עוד סיבה אחרת פועלת בו. אם כן אי אפשר לימצא בו עוד שום דבר מה שלא נמצא בו כבר. אמנם שלא יהיה סיבה אחרת פועלת בתולדת הזיווג - פשוט הוא, כי תולדת הזיווג הוא מה שאי אפשר לצאת ולהמצא אלא על ידי זיווג, שעל כן הושם הדרך הזה להיותו הפרטי של

ההשתלשלות. אם כן ודאי הוא שכיון שנשלם הזיווג כבר יש בסיבה שלו כל מה שצריך להמצא בתולדה שתבנה משם:

אחר כך צריך לפרט זה הכלל לחלקיו, זה מבואר, שההדרגה כך הולכת תמיד, שבתחלה יש כלל, אחר כך יתפרט הכלל לחלקיו: **ואינו מתגלה בפני עצמו**, **עד שיעמוד כל חלקיו בגילוי שלם**, כיון שבדרך הדרגה אנו הולכים, הנה שום אור אינו יכול לפעול פעולותיו עד שיהיו מגולים בו כל חלקיו, כי כולם צריכים כדי להוציא ממנו הפעולה ההיא. ועל כן עד שאינו כך, לא נוכל למנות אותו בין כחות המנהיגים:

ועל כן עד הזמן ההוא נעלם באור שהוא נתלה בו, כבר שמעת איך רצה הרצון העליון לגלות הכחות בדרך ההשתלשלות, איך זה יוצא מזה. והנה לא נגלה ענין שיצא שני מן הראשון, עד שהוציאו הראשון באמת בכל כחותיו. ועד שלא נשלם כך, הנה אינו אלא מתעלם בכח המוציא אותו, עד שיעצור כח - הכח ההוא לגלות כל חלקיו. ואז יראה לחוץ כח הנהגה אחת שלמה, שמשתלשלת ממנו. ואז ילך ויתלבש בו, כדרך כל העליונים שמתלבשים בתחתונים המנהיגים אותו. אבל בתחלה אינו אלא נעלם בו, ולא נתגלה לחוץ כלל:

לקבל ממנו שלמותו, היינו שיוכל לצאת בהשתלשלות בגילוי כל חלקיו:

וזה מצד השתלם האורות אלה על ידי אלה, והוא סוד ההשתלשלות שזכרתי:

כשהגיע למדרגה שנראו כל פרטיו, היינו כי שני דברים צריך להבין בכל מדרגה, כמות הפרטים שבה, וכמות הכח שלהם. כמות הפרטים צריך שיתגלו כולם, כי כל פרט הוא שורש לפעולה אחת, או לתנאי פעולה אחת. אך כמות הכח - אין לו אלא לעשות הפעולה עצמה ביותר כח או בפחות. על כן גילוי כל הפרטים צריך שיהיה קודם שיגלה האור המשתלשל, כדי שיהיה שלם בכחותיו, כי אחר כך לא יהיה נוסף שום גילוי ושום כח, אלא תוספת אומץ בכחות עצמם - זה יכול להיות. אדרבא, לפי סדר ההדרגה נבדלים הזמנים, יש זמן גילוי הפרטים, ובכלות הזמן ההוא אי אפשר לגלות עוד פרטים אחרים, אלא יבוא אחריו זמן תוספת הכח בפרטים הגלויים כבר:

אך שלא יהיה בכל אחד מהם אלא שיעור הארה היותר קטנה שאפשר להיות, **אז הוא מתגלה בפני עצמו**, הוא מה שביארנו. והנה יש בכמות הכח עצמו - הדרגה. אך מיד שמגיע אפילו להדרגה הראשונה, כשיש כל הפרטים, הוא מתגלה בפני עצמו, שכבר הוא הנהגה אחרת שלמה, מלבד ההנהגה הראשונה שהוציאתו.

כיון שכבר אין יש פרטיות אור להיפרט עוד, אלא להוסיף כח, שאם היה פרטיות, לא היה יכול להיות נוסף. אבל כח והארה יכול להיות נוסף. וזה, כי שינוי הכחות מהדרגה

להדרגה תלוי בענין ריבוי האורות שבפנים, שהם מרחיבים או מקצרים לפי מדת הכלים. אך כמות הכחות תלוי בחלקי הכלים עצמם.
ומה שנתחבר לקבוע בו הנהגה - נתחבר בתחלה קודם שיצא משם לחוץ, כי כשיוצא - כבר נודע הנהגתו בצאתו, ויורד תחת ענפיו, וזה אי אפשר להשתנות ולהתרבות. אך אותה ההנהגה עצמה יכולה לעלות או לרדת לפי האורות שבאים ומחדשים הפרצוף עצמו.
והארה, כי הוא לפי עצמו הארה לפי צפית המרכבה.
והתגלותו מן המאור העליון לחוץ - זהו שיקרא לידה, זה פשוט לפי ענין דמות האדם:

פרק סז

קיפול רגלי א"א:

קיפול רגלי א"א היה הכח הראשון שניתן לכלים הנשברים להתעלות. ומשם והלאה יכלו להיות כל העליות שבהם. והאמת, שהכלים היו תלוים באלה הרגלים, ובתחלה היו מתקיימים על ידם למטה. ובהקפלם - ניתן גם בכלים כח החזרה למעלה. וזה מה שא"א הוא שורש לכל, וזה היה החלק של א"א, שבו היו נשרשים הכלים בזמן רדתם. ואחר כך נשרשו גם בחג"ת, כשנתוסף בהם התיקון:
חלקי המאמר הזה ג'. ח"א, **קיפול רגלי א"א**, והוא ענין קיפול רגלי א"א. ח"ב, **והאמת**, ענין הקיפול הזה איך גורם, מה שגורם לכלים. ח"ג, **וזה מה** וכו', טעם למה בא"א היה ענין זה:
חלק א:
קיפול רגלי א"א היה הכח הראשון שניתן לכלים הנשברים להתעלות, שאנחנו רואים שהוצרכה עליה זאת של הרגלים, להעלות הכלים למעלה בפעם ראשונה, ולא הוצרך עוד בעניני הכלים שום דבר מא"א. אך הענין הוא, שלהביאם לידי עליה - הוצרך כן. ומשם והלאה, בכח הקיפול הזה יעלו כל העליות הראויות להם. וזה: **משם והלאה יכלו להיות כל העליות שבהם**, שזאת היתה הפעולה, שחידש ענין זה של עליה בכלים:
חלק ב:
והאמת, בלא זה גם כן היינו יכולים להבין שגם זה הקיפול היה התעוררות של אור חוזר שהגיע עד הכלים האלה. אך האמת בפרט, הוא זה שנאמר: **שהכלים היו תלוים באלה הרגלים**, דהיינו כי כבר שמעת, שגם בהיותם למטה, היתה באה להם הארה שהיתה

מקיימת אותם. והארה הזאת באה להם משם, כי שם היו תלוים, כדלקמן בחלק ג'. ועל כן כשהוצרכה הארה - באה להם משם, ולשהוצרכה עליה - באה להם משם. וזהו:

ובתחלה היו מתקיימים על ידם למטה, דבר זה נראה ממה שבעלית הרגלים הם עולים, שמע מינה שיש להם תליה באלה הרגלים. ואנו רואים שעד שהוצרכו הכלים להתעכב למטה, היו הרגלים למטה, ומאירים בהם, וכשהוצרכו לעלות - נתקפלו. מכאן נבין שהכלים תלוים באלה הרגלים כנ"ל. וכשהוצרכו לבת למטה, היו הרגלים למטה ומאירים בהם, וכשהוצרכו לעלות - נתקפלו, ועלו אחריהם. וזהו:

ובהקפלם - ניתן גם בכלים כח החזרה למעלה, הקיפול נעשה בכח ההתעוררות של החזרה, והגיע התעוררות הזה גם לכלים התלוים בהם, ועלו גם כן:

חלק ג:

וזה שא"א הוא שורש לכל - מה שייך [א"א] בכלים, אלא שא"א הוא שורש הכל, וגם אלה הכלים ודאי צריך שיהיו נשרשים בו:

וזה היה החלק של א"א, שבו היו נשרשים הכלים בזמן רדתם, פחות מרגלים לא יש, ובזמן רדת הכלים היו נשרשים רק בחלק כל כך תחתון, וזה כפי ערכם:

ואחר כך נשרשו גם בחג"ת, כשנתוסף בהם התיקון, זהו תועלת הקיפול - שנשרשו גם בחג"ת, כמבואר בדברי הרב זללה"ה:

פרק סח

פרטי התיקון משוערים לתשלום סיבוב ההנהגה:

החלקים העולים, והדרגותיהם, ודרכי חיבוריהם - זהו דוקא מה שצריך להעשות העולם הזה בדרך אשר הוא צריך להעשות, בכל כך תיקונים, בכל כך חסרונות, בכל כך חוקים, כמו שצריך לתשלום סיבוב ההנהגה:

אחר שנתבאר ענין תיקון אלה הכלים, שמ"ה מברר אותם, ומה שמברר ומחבר אליו, ועליות שהם עולים, נבאר עתה החק לכל זה, שבו הם נדונים בכל פרטיהם:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **החלקים העולים**, והיא הקדמה כללית בענין זה. ח"ב, **בכל כך תיקונים**, והוא ביאור ההקדמה:

חלק א:

החלקים העולים - הבירורים המתבררים לצורך כלי הפרצוף: **והדרגותיהם** - הדרגות העליה, כגון שהיו הכלים עולים בתחלה למקום נה"י דאצילות, ואחר כך עולים למקומם מעט מעט. וכל פרצוף, שיורד בתחלה בראש הבריאה, משם עולה לאצילות, וכל שאר

הענינים שבדבר הזה: **ודרכי חיבוריהם**, היינו כגון היות מ"ה בעתיק בפנים, וב"ן לאחור, ובא"א - מ"ה ימין וב"ן שמאל, וכל שאר הענינים שבזה:

זהו דוקא מה שצריך, כי ודאי החכמה העליונה עשתה הכל בדקדוק משוער מה שצריך, לא פחות ולא יותר, שהרי מדרגה אחת למעלה, ומדרגה אחת למטה - הדברים משתנים מיד. דרך משל, האדם - מדרגה אחת יותר עליונה שהיה, לא היה בו יצר הרע, כמו המלאכים, מדרגה אחת יותר תחתונה - היה כמו בהמה:

להעשות העולם הזה בדרך אשר הוא צריך להעשות, שיהיה בתכונה שצריך שיהיה, לפי הכוונה התכליתית המכוונת בו, דהיינו הבחירה, והחזרת הרע אל הטוב:

חלק ב:

בכל כך תיקונים, **בכל כך חסרונות**, כבר ביארנו דבר זה למעלה, שתכונת הנבראים תלוים בסיתומים ופתיחות, ולעשותם חזקים כמה שצריך, וחלשים כמה שצריך:

בכל כך חוקים, סוד שימוש התיקונים והחסרונות, כל אחד בזמן ובסוד שצריך: **כמו שצריך לתשלום סיבוב ההנהגה**, השיעור המשער כל זה הוא תשלום סיבוב ההנהגה. כי הכל משוער בדרך שיוכל בסיבובו להגיע אל הסוף הכללי, שהוא הטוב השלם:

פרק סט

כללות ענין התיקון - מתקלא:

מציאות התיקון הוא משקל מה שצריכים כל האורות לתקן איש בעד חבירו, בכל כך מיני פתיחות, ובכל כך מיני סתימות, שבין כולם נמצאת ההנהגה מתוקנת בכל הסדרים הגדולים שיש לה לסבב כל הבריאה בסיבוב אחד, שבו כל דבר יסתיים בטוב ושלמות גמור:

אחר שביארנו הענינים מה שנעשו כדי לחבר מ"ה וב"ן, ולבנות מהם העולמות, עתה נבאר בכלל אחד מהו הסדר הכולל, שמתקן בעולמות האלה:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **מציאות התיקון הוא משקל**, והוא כללות ענין התיקון מה הוא. ח"ב, **בכל כך מיני**, והוא פירוש הענין הזה:

חלק א:

מציאות התיקון הוא משקל, פירוש - זה סוד המתקלא שהזכירו בסוד דו"ן, שהוא תיקון העולמות:

מה שצריכים כל האורות לתקן איש בעד חבירו, פירוש - כי כיון שההנהגה צריך שתצא בהסכמה, לא די שיהיה כל כח לעצמו, אלא צריך שיביט על חבירו, ויוכנו הכנות בכל אחד - מלבד מה שצריך לעניניו - מה שראוי לצורך האחרים, להתחבר עמהם:

חלק ב:

בכל כך מיני פתיחות, ובכל כך מיני סתימות, הוא הדבר שכבר נתפרש, שהפתיחות והסתימות הם.הם המשנים את ההנהגה, להחזיק הדברים או להחליש, כפי הצורך:

שבין כולם נמצאת ההנהגה מתוקנת, זה פשוט, כי כל ענין שיש באורות - יש תולדה בעולם, ועניני כל מה שמוכן באורות - הם כל התולדות שבהנהגה:

בכל הסדרים הגדולים - עומק ההנהגה הגדולה שהקב"ה מסבב, שאין שום שכל יכול להשיג אותה, שנראים הדברים לכאורה כל כך זרים, והכל הולך רק לתיקון - הכל תלוי באלה החוקים וכל משפטיהם:

לסבב כל הבריאה בסיבוב אחד, זה כבר נתבאר הרבה למעלה, שכל ההנהגה היא רק סיבוב אחד, שסוף הסיבוב הזה הוא חק השלמות הכללי:

שבו כל דבר יסתיים בטוב ושלמות גמור, שסוף הכל צריך שיהיה רק טוב, שלא יהיה עוד מציאות לרע, ושתשלום סיבוב זה יהיה בדרך שיהיו נקבעים הדברים הכל בטוב, שלא יהיה עוד קלקול כלל:

פרק ע

ענין תיקון הפרצוף [ע -עג]:

הפרטים הנבחנים בפרצוף:

פרצוף הוא מה שאור אחד מתפשט ומתגלה בכל פרטיו, בסדר אחד, שבו איזה חלקים נשארים פנימים, ואיזה חיצונים, איזה עליונים, ואיזה תחתונים. וכולם מקושרים בסדר אחד, להיות מתחברים אלה באלה, ומתנהגים על פי הנהגה אחת כללית, כל אחד לפי ענינו. וכללותם הם תרי"ג חלקים, כל אחד בנוי אחר כך מכמה חלקים קטנים, כמו שצריך לשלמותו.

אחר התיקון היה הענין שהספירות נעשו פרצופים, וזה מה שנבאר עתה. אך בתחלה צריך לבאר מהו ענין הפרצוף:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **פרצוף**, והוא מה צריך להיות ליקרא פרצוף. ח"ב, **וכללותם הם תרי"ג**, והוא מה הם אורות של הפרצוף:

חלק א:

פרצוף הוא מה שאור אחד מתפשט ומתגלה בכל פרטיו, כבר נתבאר למעלה ההפרש שיש בין ספירה לפרצוף. ושם נאמר ענין זה לבאר ההבדל שבין זה לזה, לפי ענין צפיית המרכבה. אך עתה צריך לפרש בפרט ענין הפרצוף, לפי מה שצריך להבין אחר כך ההנהגה. ושם אמרנו כבר, שהוא אחד מן הכחות שמפרט חלקיו ותנאיו בגילוי:

בסדר אחד - הסדר של הפרטים של דמות אדם הנזכר למעלה:

שבו איזה חלקים נשארים פנימים, ואיזה חיצונים, היינו כללות מה שצריך להבחין לפי דמות אדם - הוא מה שתלוי בפנימיות וחיצוניות, דהיינו החלקים פנימים וחיצונים. ובכאן נכלל ענין נשמה וגוף. ובגוף עצמו ג' כלים - פנימי חיצון ותיכון, וכן גוף ולבושים, וכן אור פנימי ואור מקיף. וכל מה שנדרש בענין זה מצד המצב של המדרגות, זה בתוך זה, ונקרא זה "שיעור העובי", ומובן בזה התלבשות הדברים.

ועוד שתלוי בענין ראש וסוף, עליון ותחתון. וזהו:

איזה עליונים ואיזה תחתונים, דהיינו מה קרוב להשורש, או מה מתפשט יותר לגבי מטה. וזהו "שיעור הקומה", שכל עליון גבוה בענינו מן התחתון ממנו, ומובן בזה ההשתלשלות. ועוד שתלוי בהם קשר האורות זה בזה. וזהו:

כולם מקושרים בסדר אחד, באותו הדמות הפרטי, שהוא דמות אדם. ומובן בזה ענין קשר המדרגות זה בזה, וכן הסמכם זה בזה בסוד הכוונניות. ועוד מה שתלו בענין החבורים וההרכבות:

להיות מתחברים אלה באלה, שנרכב חלק אחד עם חבירו, לעמוד בחיבור לפי ההנהגה. ומובן בזה חיבורי המדרגות בהנהגתם, שבהתעורר אחת - מתעוררת אותה שמתחברת עמה. ועוד מה שתלוי ברוח הסובב בכל הגוף:

ומתנהגים על פי הנהגה אחת כללית, והוא ענין הלב המנהג כל האברים לפי ענינם, בדם שלו וברוח שבו. כן הנהגת כל הפרצוף יוצא משורש, שהוא קשר הפרצוף ההוא בסוד הלב מבין, והוא פרטיות אחד עומד לצורך זה, שבו מתחברים בינה ת"ת ומלכות ביחד, ומשם ההנהגה יוצא בעומק ואמת:

כל אחד לפי ענינו, זה פשוט, שהרי הוא כמו הלב ממש שמנהיג כל האברים, כמ"ש:

חלק ב:

וכללותם הם תרי"ג חלקים, להיות פרצוף צריך שיהיה מפורט בפרטיו. אך האמת הוא, שהפרטים הם תרי"ג, והם סוד דמות אדם, שכך שיערה המחשבה העליונה שצריך להעמיד העולם בתכונה שצריך:

כל אחד בנוי אחר כך מכמה חלקים קטנים, גם זה בסוד דמות אדם, שכל חלק בנוי מפרטים קטנים רבים: **כמו שצריך לשלמותו**, גם זה משוער בשיעור זה ששיערה המחשבה העליונה, להביא אל השלמות:

פרק עא

הקבלה הגמורה בין סדר הפרצוף לדמות אדם:

סדר אורות הפרצוף וקשריהם וכל עניניהם, הוא ממש כסדר אברי הגוף באדם. כל מה שיש באדם - יש כנגדו בענין האורות בפרצופים למעלה:

אחר שנתבאר ענין הפרצופים, שהם בסוד דמות אדם, עתה נוסיף עוד ביאור בזה, בענין ההקבלה של סוד הפרצופים ודמות אדם:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **סדר אורות הפרצוף**, והוא הקבלת הפרצופים ודמות האדם לגמרי. ח"ב, **כל מה שיש באדם**, והוא סוד, "מבשרי אחזה אלוה":

חלק א:

סדר אורות הפרצוף, שהוא כל מה שפירשנו למעלה בענין השיעורים: **קשריהם**, הוא מה שפירשנו בענין הקשרים והחיבורים: **וכל עניניהם**, הוא ממש כסדר אברי הגוף באדם, וכל עניניהם,

פירוש - כל מה שיש לדבר מן הטבע, כגון כל עניני המזגים, סוף דבר כל מה שאפשר להבחין בדמות אדם בכל ענינים שבעולם, הנה כל זה נשרש למעלה. וסודם - כל עניני השפע המקיים כל עניני העבודה של בני האדם, המקיימים ההשראות וכל תכונות האורות, כל מה שאפשר לדבר בפרצופים העליונים, שכולם הם לפי הענינים האלה בדמות אדם:

חלק ב:

כל מה שיש באדם - יש כנגדו בענין האורות, זה סוד, "ומבשרי אחזה אלוה", שכך הוא הדרך לחקור ולמצוא מה שיש בספירות - בתחתונים, כמו מה שיש בתחתונים - בספירות. ואדרבא, מה שנופל תחת ההבחנה בתחלה, הוא מה שיש בתחתונים, וצריך להתעלות עד השורש, להבין הדברים כראוי בקשר עולם התחתון עם העליון, דהיינו קשר המסובב עם סיבתו: **בפרצופים למעלה**, היינו שבפרצופים הוא שנבחן פרטיות זה, ולא בספירות:

פרק עב

השינויים שיש בין הפרצופים בענין דו"ן:

הפרצופים - מהם זכרים, ומהם נקבות. דהיינו מהם ממשיכים החסד, ומהם הדין. ובזיווגם מתחברות ההמשכות ביחד, ונולדת הפעולה הצריכה, כי אין דבר שאינו מוסכם משתי מדות חסד ודין. ויש איזה שינויים באורותיהם, ושינוי ממש בחוקם. אך שינוי הצורה, שינוי ממש, אינו אלא באורות ההמשכה, שהם היסודות, כי הם הממשיכים, ואליהם נמשכים כל חלקי הפרצוף, להמשיך לפי חוקם:

אחר שביארנו ענין הפרצופים במה שהם שוים זה לזה, עכשיו צריך לפרש ענין מה שהם משונים זה מזה:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **הפרצופים**, והוא לומר בכלל, מה שיש בפרצופים מתחלף זה מזה. ח"ב, **ויש איזה שינוי**, והוא ענין השינוי הזה היכן הוא תלוי:

חלק א:

הפרצופים - מהם זכרים, ומהם נקבות, זה פשוט, כי הכוונה הולכת אחר ענין המתקלא, לתקן הכל בסוד דו"ן, כמ"ש למעלה כבר:

והיינו מהם ממשיכים, היינו כי פעולת הפרצופים, כבר שמעת, שהוא להמשיך האור המתחדש מלפניו ב"ה, שיהיה נמשך ובא דרך ההשתלשלות:

מהם ממשיכים החסד, ומהם הדין, זה כבר נתבאר בסוד מ"ה וב"ן. ובסוד ההשפעה הכלל כך הוא - ההשפעה צריך להיות כלולה מחסד ודין. ושלשה טעמים בדבר, הטעם הראשון - שהרי צריך שכר ועונש. הטעם השני - שהשפע בעצמו הצריך לבוא בעולם לכל צד ממנו, צריך שיצא מוסכם משתי המדות האלה, שבמה שצריך - יסכים הדין לחסד, ובמה שצריך - להיפך. ואז ההנהגה תצא בכלל לכל הנמצאים, למקום שראוי להתגבר החסד תגיע השפעה של חסד, ולמקום שצריך להתגבר הדין ח"ו יגיע הדין. אך שניהם, מדת החסד ומדת הדין, צריכים להשגיח על כל הפרטים, במקום שצריך להתגבר ישגיחו להתגבר, ובמקום שצריך להסכים ישגיחו להסכים.

הטעם השלישי - שהרי הנבראים עצמם יש מהם שיוצאים משורש החסד - להראות עליו, ויש אחרים באים מצד הדין - לרמוז עליו, ושניהם צריכים להתקיים תמיד. ואפילו בנברא אחד עצמו יש בו דברים מצד חסד, ודברים מצד דין. וכן מ"ה וב"ן, כמ"ש למעלה, שכל נברא הוא מורכב משני דברים אלה, וצריך שכל שורש ישפיע לתולדה שלו, ויקיים אותה:

ובזיווגם מתחברות ההמשכות ביחד, הזיווג עשוי כדי שלא תצאנה ההשפעות משני מקומות, אחד לכאן ואחד לכאן, אלא השפע היוצא - כבר יהיה כלול מכל הדברים האלה. ויתחלק אחר כך למטה למקומות הצריכים:

ונולדת הפעולה הצריכה, אחר שנעשה החיבור בהשפעות יוצאת הפעולה. והענין, כי לא יש שום פעולה כלל שלא יהא בה חלק לחסד ולדין, על כן אין הפעולה נולדת אלא מן שתי ההשפעות ביחד, אחר שנתחברו:

כי אין דבר שאינו מוסכם משתי מדות חסד ודין, דהיינו שאי אפשר להבין שום ענין, אפילו קטן, שאינו מורכב משני אלה. לכן לכל פעולה צריך כל זה כדי שתוכל להיולד: חלק ב:

ויש איזה שינויים באורותיהם, זה פשוט, שהאורות לפי ענינם מוציאים התולדה, ואם התולדות משונות - שמע מינה שיש שינוי באורות:

ושינוי ממש בחוקם, לאו דווקא בצורת האורות, אלא בתכונתם. וזה הדבר נראה בהדיא בדמות האדם - שיש דברים משונים בתולדה מן זכרים לנקבות, כגון הקול, והמראה, והכח, וכיוצא בזה. ושורש זה צריך שיהיה למעלה:

אך שינוי הצורה, היינו כמ"ש, שאין השינוי בצורת האורות, אלא בתכונתם, ואדרבא הם שוים, ור"ל בצורה הסוגית. אך בפרט הצורה ודאי יהיה חילוק, אלא שהוא חילוק שאינו מורגש כנ"ל:

שינוי ממש, לא בגודל ובקוטן אנחנו מדברים עתה, אלא במה שהוא שינוי ממש, שזה אינו אלא ביסודות, כדלקמן:

אינו אלא באורות ההמשכה, כי כל אור פועל לפי ענינו, וצורתו לפי הפעולה הצריכה בו, ולפי השתנות הצורה משתנית הפעולה ההיא הנשרשת בו. נמצא, שאורות ההמשכה, כשההמשכה צריכה להיות משונה, צריך שגם הם יהיו משונים, שלכן יהיה בטבעם המשכה מתחלפת:

שהם היסודות, וזה פשוט, בסוד דמות אדם, שבאלו יש שינוי ממש של צורה לגמרי, ומורה שכאן הוא עיקר ההבדל, כי בשניהם יש תרי"ג ושאר הענינים, אך ההמשכה היא מתחלפת. והאמת, שכל השייך ליסוד הוא המשונה בהם, והראיה, הסריס:

כי הם הממשיכים, זה פשוט, כי ענין היסוד הוא רק, נהר יוצא מעדן, דהיינו המשכת ההשפעה אל המקום שצריך:

ואליהם נמשכים כל חלקי הפרצוף, להמשיך לפי חוקם, כי הם המתעוררים ראשונה, וכפי התעוררותם הם ממשיכים מכל החלקים כולם, דהיינו שהחלקים עצמם הם

ממשיכים מלמעלה, עד שנמשך הכל אל היסוד, וכמ"ש לקמן במקומו. וכל זה פשוט בסוד דמות האדם, וכיון שכל ההמשכה תלויה בהם, והאחרים נשמעים להם לדבר הזה, די השינוי שיהיה בהם, לשינוי מה שצריך בהנהגה:

פרק עג

ההדרגה שבחיבורי דו"ן - הדרגה של שלמות:

חיבור הדו"ן הוא השלמות, ובו נמשכת ההשפעה. ולכן כל מה שהדו"ן קרובים יותר מאליהם - מורה שלמות, שאין צריך שם עבודת התחתונים. וכל מה שהולכים ומתרחקים זה מזה - מורה שצריך שלמות, ושצריך שם עבודת התחתונים.

עד עתה ביארנו ההפרש שבין הפרצופים הזכרים לנקבות, עתה צריך לבאר ההפרש שבין זכר לזכר, ונקבה לנקבה:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א **חיבור** וכו', והוא שהחיבור הוא השלמות. ח"ב, **ולכן** וכו', והיינו שבזה - ההדרגה:

חלק א:

חיבור הדו"ן הוא השלמות, זה פשוט, כי הלא דו"ן הם בסוד חסד ודין, והחיבור הוא המיתוק שהחסד ממתק הדינים. ועוד הנוקבא היא סוד המקבל, והזכר - המשפיע. וכל ענין הרע אינו אלא להפריד המקבל מהמשפיע. דוק מינה להיפך - חיבור דו"ן הוא שאין הרע יכול להרחיק המקבל מהמשפיע. נמצא חיבור דו"ן הוא השלמות:

ובו נמשכת ההשפעה, ההשפעה נמשכת בזיווגם, אם כן מקום שהזיווג יותר נמצא - ההשפעה נמצאת יותר:

חלק ב:

ולכן כל מה שהדו"ן קרובים יותר מאליהם - מורה שלמות, זה פשוט לפי מ"ש, כי הרי העבודה - כל הכוונה בה הוא להביא הזיווג, שיהיה הדין מפוייס להימתק, שיהיה המקבל דבק במשפיעו, נמצא כשהוא כן ממילא אין צריך עבודה. **שאין צריך שם עבודת התחתונים**:

וכל מה שהולכים ומתרחקים זה מזה, כי גם זה הולך בהדרגה. בעתיק - הוא חיבור גדול, שדו"ן שניהם בכל מקום ממנו. בא"א - הזכר בימינו והנקבה בשמאלו, ועדיין או"א - דו"ן, שני פרצופים, אבל, כחדא נפקין כחדא שריין. זו"ן - שני פרצופים, וגם אין הזיווג תמידי. וכן עיקר העבודה הוא בתפארת ומלכות, וזה: **מורה שצריך שלמות, ושצריך שם עבודת התחתונים**:

פרק עד

פרצוף עתיק [עד -עז]:

עתיק - התפשטות מלכות א"ק להנהיג האצילות:

עתיק הוא הפרצוף הראשון הנחשב לאצילות, והוא מלכות של א"ק, מתפשטת בתיקונים הצריכים לזה, ומתלבשת באצילות, לקשרו בא"ק, ולקיימו ולהנהיגו.

עד עכשיו דברנו בפרצופים בכלל, עתה נתחיל לפרש הפרצופים מי הם בפרט:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **עתיק** וכו', והוא היות עתיק פרצוף הראשון. ח"ב, **והוא מלכות**, וכו, הוא לפרש מהו ענינו:

חלק א:

עתיק הוא פרצוף הראשון: **הנחשב לאצילות**, פירוש - הוא מספירות א"ק, כדלקמן, אבל נחשב לאצילות:

חלק ב:

והוא מלכות של א"ק, זה הדבר כבר פירשנו, כל ספירה שיש לה שליטה בפני עצמה נקראת פרצוף בפני עצמו. ולפי שמלכותו של א"ק ניתן לה פעולה בפני עצמה - להנהיג האצילות, הרי נקראת פרצוף:

מתפשטת בתיקונים הצריכים לזה, כי אנו אומרים שעתיק נעשה ממ"ה וב"ן, ובמקום אחר נראה שהוא מלכות דא"ק. אך הענין הוא, שלהיותה מנהגת האצילות, הוצרך שתקח אלה הבחינות, והם תיקונים שלה, שבכח זה תנהג אותו:

ומתלבשת באצילות, היינו בא"א דאצילות, שהוא כלל העולם: **לקשרו בא"ק**, זה פשוט, כי מקשר ההנהגה הוא זה - שהענף יהיה מקושר בשורש, ועומד לקבל קיום והנהגה. וזהו: **לקיימו**, שקיום הענף תלוי בשורש: **ולהנהיגו**, שהעליון מנהיג את התחתון, והוא מסובב ממנו:

פרק עה

ענין דו"ן דעתיק ומצבם:

פרצוף עתיק בנוי ממ"ה וב"ן. והם דו"ן שלו, עומדים בחיבור אחד ממש כגוף אחד, עד שאי אפשר לציין להם מקום, לומר זה ימין וזה שמאל, אלא מתחברים בחיבור אחד ממש, שנעשה מביניהם גוף אחד:

אחר שביארנו עתיק בכלל, עתה נפרש ענינו, ובתחלה בנינו:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **פרצוף עתיק** וכו', והוא ענין דו"ן של עתיק. ח"ב, **עומדים** וכו', והוא סדר מצבם:

חלק א:

פרצוף עתיק, לפי שאמרנו שלהעשות מלכות דא"ק - פרצוף, הוצרכה להתפשט באיזה תיקונים פרטיים. הנה התיקונים הפרטיים האלה הם הבחינות מ"ה וב"ן שנתחברו בו -: **בנוי ממ"ה וב"ן, והם דו"ן שלו**, וכבר תראה שתמיד הזכרים הם ממ"ה, והנקבות הם מב"ן. אלא שבמקום שהדו"ן נפרדים זה מזה, נותנים כללותם זה בזה, ומצד זה נבחין מ"ה וב"ן בשניהם. אך כשעומדים שניהם ביחד - אין צורך בזה, אדרבא מתחלקים בפרצוף עצמו, מ"ה - זכר, וב"ן - נקבה:

חלק ב:

עומדים בחיבור אחד ממש, היינו שהשלמות גובר בו, עד שדו"ן עומדים בלי שום הפסק ביניהם: **כגוף אחד**, שאינם נחשבים אלא כשני דברים מורכבים בגוף אחד: **עד שאי אפשר לציין להם מקום**, לומר זה ימין וזה שמאל, זה היתרון שיש לעתיק מא"א שנאמר לקמן, שגם הוא מצד אחד שאינו יתרון כלל. אך הענין הוא - כי בא"א יש מקום לכל אחד בפני עצמו, דהיינו זה לימין, וזה לשמאל, אך בעתיק - וכל צד יש שניהם:

ומתחברים כחיבור אחד ממש, **שנעשה מביניהם גוף אחד**, לפי שהיה נראה דו"ן בגוף אחד, אלא שזה לימין וזה לשמאל, ובעתיק - זה פנים וזה אחור. והיה נראה לכאורה שגם זה נקרא ציור מקום, מה שאומרים זה פנים וזה אחור. אך האמת הוא, שאינן פנים ואחור, כדלקמן, אלא שהם ממש כמו שני פשוטים שבהתרכבם נעשה גוף אחד משניהם. ובכל מקום יש הרכבות שניהם, שאין ברירה לחלק אותם, אלא שבדרך כלל אומרים זה - בכל מקום שהוא, נחשב לאחור - בכל מקום שהוא:

פרק עו

בעתיק אין אחוריים ב"ן שבו נחשב לבחי' אחוריים:

גם מציאות האחוריים, שהם מה שהאורות מתחשכים ואינם מאירים שם, אינו נראה בעתיק, כי כולו מראה פנים לכל צד. ובחינת האחוריים נבלע בבחינת הפנים, שהם השולטים שם, רק שיש פנים מצד מ"ה, ופנים מצד ב"ן, ואותם של ב"ן נחשבים כמו אחור לשל מ"ה.

עכשיו צריך לפרש עוד פרט אחד שצריך להבין בענין דו"ן דעתיק, אחר שביארנו ענינו בכלל:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **גם מציאות האחוריים** וכו', והוא שאין אחור ממש לעתיק. ח"ב, **רק שיש פנים** וכו', והוא שאף על פי כן יש בחינת אחור:

חלק א:

גם מציאות האחוריים, **שהם מה שהאורות מתחשכים**, גם זה מבואר בסוד דמות אדם, שיש הפנים שהם פונים לאחרים, ויש האחור שאין פונים בו. כך יש באורות מה שהם מכוונים ומשימים מגמתם למי שמכוונים אליו. ויש בחינות האחרות שהם פחותים מן הפנים, שאין שם ההארה ההיא, אלא כמו המשך אחד שלגבי ההארות העיקרים. שמי שמביט בפנים - מוצא שם הארה עצומה הפונה בכח למביט בה. והמביט באחוריים - אינו אלא כעומד אחורי כתיפות האדם:

ואינם מאירים שם, אין זה חשך מצד פגם, אלא מצד הטבע הוא כך, שיש שתי מדרגות בהבטת האור, הבטה במקום העיקרי, או הבטה במקום שאין כל כך עיקרי, שאין שם תכלית הארה, לפי שאין שם היכר הפנים הפונים למביט בהם:

אינו נראה בעתיק, זה מורה שאין שם דין כלל, כי אחוריים רוצה לומר - סילוק, שאין האורות פונים למטה. אבל עתיק - שורש ההנהגה השלמה, כדלקמן, כולו רחמים גמורים, מראה פנים במתיקות לכל צד, וזהו:

כי כולו מראה פנים לכל צד:

ובחינת האחוריים נבלע בבחינת הפנים, **שהם השולטים שם**, כי הנה יקשה לכאורה, שהרי כיון שאנו אומרים שפני מ"ה לפניו, ופני ב"ן לאחוריו, הרי זה כמו אחור באחור בזו"ן, ושם אדרבא זהו חסרון, ואי אפשר להזדווג אלא אם כן יבואו פנים בפנים, וכאן אנו משימים זה ליתרון. אלא הענין הוא, כי אין זה כמו זו"ן, ששם יש אחוריים, אלא שלהצילם מן הקליפות נסתרים לפנים. אבל בעתיק מציאות האחוריים אין יש, שאינם מתגלים כלל ברוב שליטת הפנים.

ובזה מתישבים שני דברים, שאינם כמו זו"ן אב"א, כי אין כאן אחוריים, ושיכולים להזדווג, כי נקרא פב"פ, כיון שכבר לכל צד אינו כי אם פנים, כי בחינת האחוריים אינם נמצאים כלל, אלא נבלעים בתוך אורות הפנים:

חלק ב:

רק שיש פנים מצד מ"ה, **ופנים מצד ב"ן**, וזה פשוט, כיון שהם שני אורות - יש שני מיני פנים: **ואותם של ב"ן נחשבים כמו אחור לשל מ"ה**. להיותם מאירים פחות מפני מ"ה, ולהיות נוטים מעט, מצד שורש הדין. אך עם כל זה אינם אחור ממש, כי הרי מביטים גם הם, ומאירים למסתכלים בה:

פרק עז

ביאור זיווג דו"ן דעתיק:

חיבור דו"ן אלה הוא ממש כמו שני כחות שמתחברים ביחד בתוך גוף אחד:

הוא פירוש הזווגים של עתיק ונוקביה, כיון שהם כגוף אחד ממש:

חיבור דו"ן אלה, והיינו כי כבר אמרנו שיש זיווג בכל מקום שיש דו"ן, וצריך להבין איך נתפרש באלה, שהם בחיבור אחד:

הוא ממש כמו ב' כחות שמתחברים ביחד בגוף אחד, דהיינו שהם מתדבקים זה בזה להשלים ענין הגוף ההוא:

פרק עח

שורש ההנהגה הנעלמת [עח -פד]:

דרך רשימת המעשים למעלה ותועלתו בגילוי השלמות:

כל המעשים - נשאר תולדתם קיימת, אף על פי שהמעשה חלף כבר, והיינו קלקול שנתקן - אין רושם הקלקול אבד, אלא נרשם כך, קלקול שהיה לו תיקון. וכן להיפך ח"ו. והיינו כי אין שכחה לפני כסא כבודו. ובסוף כל הסיבוב יהיה התיקון השלם על פי כל מה שנעשה, אם טוב ואם רע ח"ו.

עכשיו צריך לפרש פעולת עתיק מה היא בהנהגה, וסדריו לפי זה, אחר שכבר נתבאר ענינו. ובתחלה צריך לבאר הקדמות בענין ההנהגה, שלצרכם יש עתיק בכל סדריו:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **כל המעשים**, והיינו הקדמה בענין התרשם המעשים למעלה. ח"ב, **ובסוף כל הסיבוב**, והוא תועלת התרשם המעשים כך:

חלק א:

כל המעשים הנעשים - נשאר תולדתם קיימת, אף על פי שהמעשה חלף כבר, כל מה שנעשה - מוסיף או קלקול או תיקון בהנהגה. והמעשה הבא אחריו נידון על פי מה שקדם לו, שאינו דומה קלקול הבא אחר תיקון, או תיקון אחר קלקול, או קלקול אחר קלקול שנתקן, או תיקון אחר תיקון שנתקלקל, וכן על דרך זה עד אין תכלית:

והיינו קלקול שנתקן - אין רושם הקלקול אבד, כל מה שנעשה למטה נרשם למעלה, כדי שהדין הנעשה אחר כך, יעשה על פי מה שהיה כבר: **אלא נרשם כך, קלקול שהיה לו תיקון. וכן להיפך ח"ו**. [אלא נרשם כך,] פירוש - בפרטיותו המיוחד לו שהוא מתחלף משאר הענינים, דהיינו אחר כמה תיקונים אחרים וכמה קלקולים הוא בא, וכן כל שאר פרטי דברים שיש להבחין בו:

והיינו כי אין שכחה לפני כסא כבודו, כי לא היה צריך לומר שאין שכחה לפני הקב"ה, שהוא מקרה רק לגוף, אלא רצה לומר שההנהגה עשויה בדרך זה, שכשדנים ההזה - מחשבים ומביטים כל העבר:

חלק ב:

ובסוף כל הסיבוב, זה התועלת של זה הענין, והוא - שכל הענינים האלה הנה הם סיבוב הגלגל, שסובב והולך עד הסוף, להראות אחר כך השלמות מכח כל החסרונות שעברו. ואם כן, צריך שיתגלה הכל כאחד, כדי שהשלמות יתקן הכל, ויוודע האמת הזה כראוי: **יהיה התיקון השלם**, זה פשוט, לפי שאמרתי שהשלמות יתקן תיקון שלם מכל החסרונות שעברו:

על פי כל מה שנעשה, שהוא בזמן סיבוב הגלגל, שעל כן סיבב, כדי שיגיע אל המנוחה הזאת האחרונה:

אם טוב, ואם רע ח"ו, כי בהבחנות פרטיות הדברים, מובנים כל עניני הנהגת ההעלם, דהיינו הרשימו בכל עניניו, בכל הקריבות לתיקון, שהיה מתקרב בכל מה שהיה חוזר לאחור. וכל מה שהיה הקו שבפנים מקיים העולם בזמן הנהגת ההעלם, שלא להניח לבוא לידי חרבן, ומה שהיה מסבבו, עד שיהיה הסוף מגיע אל המנוחה כנ"ל, וכדלקמן:

פרק עט

גילוי השלמות מכח כל העבר - ביום הדין הגדול:

יום הדין הגדול - בו יהיו נסדרים כל מעשה העולם לפי סדריהם כמו שנעשו, מראשית העולם ועד סופו. ועל פי כל זה, יהיה השלמות בהוודע יחודו יתברך שמו. ולפי השלמות הזה שיהיה אז, יהיה נקבע הנצחיות לנצח נצחים, ולעולמי עולמים, עד אין קץ ותכלית:

אחר שביארנו רושם זה ותועלתו, שהוא לגלות השלמות מכח כל מה שהיה, צריך לבאר איך יהיה זה, ואימתי יהיה:

חלקי המאמר הזה ב':

חלק א:

יום הדין הגדול, פירוש - זה הוא היום שעתיד הקב"ה לדון את כל מעשיו. הנה הכוונה בו הוא לסדר כל משפטו מראשית ההנהגה עד הסוף, להוכיח על פני האדם יושר משפטיו. וזהו: **בו יהיו נסדרים כל מעשה העולם: לפי סדריהם כמו שנעשו**, והיינו כדי להבחין מציאות הדברים כראוי לפי מה שהם, שלא די שהם נדונים על פי מה שהם, אלא על פי

כל מה שקדם להם גם כן: **מראשית העולם ועד סופו**, שעל כן נעשה בסוף כל המעשים, כדי לכלול בו הכל:

חלק ב:

ועל פי כל זה, **יהיה השלמות**, היינו תיקון כל החסרונות, וכמ"ש לעיל: **בהוודע יחודו יתברך שמו**, היינו כמ"ש לעיל, שגילוי היחוד הוא זה - מראה שליטתו, שהוא לבדו: **ולפי השלמות הזה שיהיה אז**, **יהיה נקבע הנצחיות לנצח נצחים**, **ולעולמי עולמים**, **עד אין קץ ותכלית**, עוד יש תועלת בדין הגדול, והוא נמשך ממה שביארנו, והוא שבהגלות היחוד - יהיה נקבע השכר הנצחי לכל מי שעבד, לפי עבודתו, בתענוג השלמות העליון:

פרק פ

מ"ה וב"ן וחיבוריהם הוא שורש כל המעשים:

כל מיני הקלקולים שהיו יכולים להמצא, **היו מושרשים בב"ן**. **וכל מיני תיקונים לכל הקלקולים האלה מושרשים בחיבורים שנתחבר מ"ה עם ב"ן**. **ונמצא שכל מה שהיה ושיהיה - הכל כבר הושרש כאן**, **והוא בסוד הידיעה**. **ובסוף הכל**, **הרי נודע שבכל זה נשלם כל השלמות בסוד היחוד**:

אחר שביארנו עניני הדין הגדול בסוד הקלקולים והתיקונים, עכשיו צריך לפרש עוד השורש הכללי של ענין זה, שבו נכללים כל המעשים האלה:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **כל מיני** וכו' והוא הקדמה בענין שורש הקלקולים ותיקוניהם. ח"ב, **ונמצא** וכו', והוא מה שיוצא מן ההקדמה הזאת:

חלק א:

כל מיני קלקולים שהיו יכולים להמצא, שכל שנעשה בספירות, אינם אלא דרכים מוכנים, אם לטוב או להיפך ח"ו, לימצא על ידו מקום לעבודת בני האדם, לעשות טוב או רע: **היו מושרשים בב"ן**: **וכל מיני תיקונים לקלקולים האלה מושרשים בחיבורים שנתחבר מ"ה עם ב"ן**, כי דרכי החיבורים שנתחבר מ"ה עם ב"ן הם דוקא הדרכים מה שצריך לתקן הקלקולים האלה:

חלק ב:

ונמצא שכל מה שהיה ושיהיה - הכל כבר הושרש כאן, כי כאן הוכן כל מה שיכול להיות בכל הזמנים לפי המעשים של בני האדם: **והוא בסוד הידיעה**, כי הרי צפה לכל מה שהיה עתיד להיות, ועל פי כל זה הכין בכאן התיקונים שיספיקו לכל מה שיהיה:

ובסוף הכל, הרי נודע שבכל זה נשלם כל השלמות - כשנודעו החסרונות כמה הם, ועד היכן נתפשטו, אז יוודע למפרע מה היה הצורך של כל הדרכים המוכנים בכאן. ומתחלה אי אפשר לדעת, אלא הידיעה העליונה שידע הכל:

כל השלמות בסוד היחוד, כל מה ששייך לענין תיקון החסרונות. וזה פשוט, כי לפי מה שהם החסרונות - הוא מה שצריך להשלים ולתקן בסוד גילוי היחוד העליון:

פרק פא

סדר חיבורי מ"ה וב"ן - שורש הנעלם של הנהגת אצילות הגלויה:

ענין החיבורים האלה שנתחבר מ"ה עם ב"ן הוא שורש כל ההנהגה באמת. וזה אי אפשר להתגלות, כי אדרבא, כל ההנהגה תלויה בהעלם השורש הזה, שאז בני האדם פועלים לפי ענינם - לפי הבחירה שלהם. והקב"ה מקיים עצתו, שההעלם עצמו גרם התיקון. לפיכך יש הסדר שהקב"ה מראה ענינו, והוא סדר האצילות ופרצופיו. ויש השורש הנעלם, שהוא איך שנתחבר מ"ה עם ב"ן, וזה אינו נודע:

אחר שביארנו ענין חיבורי מ"ה וב"ן, נבאר עתה סדר החיבורים האלה - מה ענינם:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **ענין החיבורים**, והוא הקדמה בענין חיבור של מ"ה וב"ן. ח"ב, **לפיכך יש הסדר** וכו', והוא מה שנמשך מהקדמה זאת:

חלק א:

ענין החיבורים האלה שנתחבר מ"ה עם ב"ן, כי אלמלא לא נתחברו מ"ה וב"ן אלא חיבור ישר, שר"ל כל ספירה בספירה שכנגדה, כתר בכתר, חכמה בחכמה, והיינו כל האורות פנימים ומקיפים, וכל הכלים - פנימי וחיצון בשניהם, אז לא היינו צריכים להבין בזה הענין, אלא שכל מדרגה צריכה להיות כלולה ממ"ה וב"ן. אך אין הענין כן, אלא פרצופי אצילות הם כולם מחוברים ממ"ה וב"ן, אבל הספירות של מ"ה וב"ן שלהם אינם מקבילים זה לזה, אלא יש סדר אחד פרטי, כמו שנראה בסדר הבירור, כמו שנתחברו זה בזה בכל הפרצופים. וכיון שיש סדר פרטי, זה מראה שיש להם ענין פרטי בפני עצמו, מלבד מה שהיינו חושבים לפי החיבור הישר.

נבין עתה פרצופי אצילות וסדריהם והנהגתם - זה אילן אחד של הנהגה שלמה, מה שצריך לנבראים. אך קודם לכל האצילות יש חיבור זה של מ"ה וב"ן, שלפי החיבורים שלהם נעשו הפרצופים. אם כן צריך שיהיה זה שורש ההנהגה המסדר חיבורים אלה, ואחר כך תצא הנהגה עצמה, שהיא בפרצופים.

וזהו: **הוא שורש כל ההנהגה**, אך האמת הוא, שזה הסדר לא נודע לנו, וסדר הפרצופים היוצא מזה - נודע לנו. דוק מינה, שסדר האצילות הוא הסדר שרצה הרצון העליון לגלות לנו, אך זה הסדר מושרש בשרשו בעומק גדול, שאינו רוצה לגלות לנו: **באמת**, אף על פי שאינו נראה כך, האמת הוא כך, כי אין אנחנו רואים ההנהגה אלא מפרצופי האצילות, אלא שידענו ששרשו בכאן כנ"ל:

וזה אי אפשר להתגלות, כי גם זה צריך לפי ההנהגה - הטעם שיהיה זה מגולה, וזה לא יהיה מגולה: **כי אדרבא**, כל ההנהגה תלויה בהעלם השורש הזה, זה השורש הוא מקום הידיעה, שבו נגלים כל הענינים שהיו אחר כך, שהם הם קלקולי ב"ן, וכל התיקונים לכל זה, הם הם תיקוני מ"ה. כל העבודה של בני אדם תלויה במה שהידיעה העליונה נעלם מהם. אם היו יודעים - לא היתה העבודה על פי הבחירה, ולא היה להם שכר ועונש. וכיון שכוונת ההנהגה היא לתת מקום לעבודה ולשכר ועונש, צריך שזה השורש יהיה נעלם. וזהו:

שאז בני האדם פועלים לפי ענינם - לפי הבחירה שלהם, כי בהתעלם הידיעה, אם יעשו דבר ויתקיים, הרי לא נודע להם שכך כבר היה ידוע שיעשו. מפני זה נחשב להם מעשיהם. ואם השתדלו לעשות ולא יכלו, עדיין ניתן להם שכר טוב בעולם. ואילו ידעו שלא היה עתיד לעלות בידם - לא היו עושים. כך כל כיוצא בזה:

והקב"ה מקיים עצתו, פירוש - כבר סוף סוף האמת הוא, שמה שידעה הידיעה הוא שנהיה, אלא שההעלם עצמו גרם התיקון, וזהו: **שההעלם עצמו גרם התיקון**, והוא על פי הסיבוב של החזרת הרע לטוב, וכמ "ש:

חלק ב:

לפיכך יש הסדר שהקב"ה מראה ענינו, כי מן השורש הראשון של ההנהגה שאמרנו - נעשים פרצופים שהם סדר אחד נראה. אך ידוע תמיד שלכל ענין שאנו רואים בזה המגולה - יש שורש וסיבה בשורש העבודה - שלא ידענוהו: **והוא סדר האצילות בפרצופיו: ויש השורש הנעלם, שהוא איך שנתחבר מ"ה עם ב"ן: וזה אינו נודע:**

פרק פב

ענין צדיק ורע לו מושרש בשורש הנעלם של חיבורי מ"ה וב"ן:

התיקון המגיע לכל נשמה בפני עצמה נולד מסדרי החיבור הזה, ומשם נמשך ענין צדיק וטוב לו צדיק ורע לו. ומצד מה שמושרשות הנשמות בפרצופים של אצילות - אין נראה זה הדבר הולך בטעם נכון, ובאמת הסוד מושרש בזה החיבור הנעלם:

אחר שביארנו שיש השורש הזה הנעלם, נבאר אם יש המשך ממנו בהנהגה:
התיקון המגיע לכל נשמה בפני עצמה, וזה פשוט, שלא בראה המחשבה העליונה נשמות יותר מכדי העבודה, שהרי שיערה הכל, דמות האדם - העבודה והמצוות, ודמות האדם - הנשמות. ונמצא שיש לכל נשמה תיקון שרשי, הולך לתקן כל עניני המציאות. כפי מה שמגיע לו:
נולד מסדרי החיבור הזה, שהנשמות מושרשות במדרגות האלה, ומשם מקבלות ענינם לפי השורש שהם מושרשות בו. ואמנם היות הנשמות הם המושרשות בכאן - הוא לפי שההנהגה כולה תחילתה ועיקרה בנשמות, ומהם נמשך לכל הבריות והעולמות:
ומשם נמשך ענין צדיק וטוב לו צדיק ורע לו, שם יש טעם מיושב על זה הענין, למה לצדיק אחד טוב לו, ולצדיק אחר רע לו. והוא ענין מזל שעה גורם, כי הוא לפי השורש הפרטי, אך לא באצילות, כדלקמן:
ומצד מה שמושרשות הנשמות כפרצופים של אצילות, כי כמו ששתי הנהגות יש - הנעלמת והגלויה, כך הנשמות מושרשות בשניהם, בתחלה בנעלמת, ואחר כך באות ומשתרשות בגלויה, דהיינו באצילות:
אין נראה זה הדבר הולך בטעם נכון, שהרי לכך היה קשה למשה. וגם הקב"ה השיבו, "וחנותי את אשר אחון". שלפי שורש הנשמה באצילות, לא היה ראוי להגיע להם מה שהיה מגיע: **ובאמת הסוד מושרש בזה החיבור הנעלם**:

פרק פג

חיבורי מ"ה וב"ן אינם ניכרים בהנהגת הפרצופים:

הפרצופים של אצילות נעשו מן הבירורים שנעשו, אך עכשיו אין ניכר עוד ממה הם עשויים, כי כבר נתחברו הבירורים ונעשו שוים, אותם העושים מאיזה בירורים, כמו אותם העשויים מבירורים אחרים:
הפרצופים של אצילות נעשו מן הבירורים שנעשו, אם היינו מבינים בין פרצוף לפרצוף - שינוי מצד החלקים שנתבררו לבנינם, אז אף על פי שההנהגה של מ"ה וב"ן נעלמת, היו מכירים אותה מצד זה. אך אין הענין כן, כי מה שהיה היה, ואצילות הוא סדר אחד שכל מי שנתקן בסוד פרצוף - יבוא וינהיג. ובבחינת סדר זה אין מבחין כלום, אלא מי הוא חסד, ומי הוא דין, וכיוצא בזה. אך לא מאיזה בירורים נעשו כך, אם היה נעשה מפחות בירורים, או מיותר, או מאחרים, כבר אין הכוונה אלא מה שמנהג הפרצוף ההוא, אחר שנקבע באצילות במקומו. וזהו:

אך עכשיו אין ניכר עוד ממה הם עשויים, והוא פשוט כמ"ש, דרך משל, עתיק נעשה מה' ראשונות דכתר דב"ן, ומג' ראשונות דחכמה, ומד' ראשונות דבינה, ומז' כתרים דז"ת, ואלו הדברים אינם ניכרים. וזה דרך משל בבני האדם העומדים על פקודות המלך, וכי מבחינים בהם טבעם לפי מזגם? רק אין מבחינים אלא פקודתם, מה שניתן להם בענין ההוא:

כי כבר נתחברו' הבירורים, שאז טבעם נכסה ואינו נראה: **ונעשו שוים**, **אותם העשויים מאיזה בירורים**, **כמו אותם העשויים מבירורים אחרים**, כשנתחברו נעשה ככל טבע הצריך להנהגת אצילות. ומה שהיו בו חלקים יותר - הוצרכה פעולה יותר להגיע לזה, אך כשהגיע הגיע. וכך הגיע מי שיש לו מעט בירורים במיעוט מלאכתו, כמו הרבה ברוב מלאכתו. ואין ניכר עוד מה שהוצרך מתחלה, אלא עתה שוים הם:

אותם העשויים מאיזה בירורים, **כמו אותם העשויים מבירורים אחרים**:

פרק פד

התוצאה של חיבורי מ"ה וב"ן בעצם בנין הפרצופים:

ענין חיבור מ"ה עם ב"ן לפי הבירורים שנעשו - ודאי שאינו דבר לבטלה. אלא אדרבא, נותן בפרצופים איכויות גדולות, אלא שהם נעלמים בהם. ואין נראה אלא מה שנעשה אחר הבירור. והסדר שניתן בהם לפעול - לפי הצורה שקבלו כבר כולם בהשואה אחת:

אחר שאמרנו שאין ניכר בפרצופים חיבור מ"ה וב"ן, נבאר עכשיו שאף על פי כן אינה לבטלה, אלא יש לו ענין בהנהגה:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **ענין חיבור** וכו', והוא שאין חיבור זה לבטלה. ח"ב, **אלא שהם נעלמים**, והוא לפרש איך אעפ"כ הם נעלמים:

חלק א:

ענין חיבור מ"ה עם ב"ן לפי הבירורים שנעשו: ודאי שאינו דבר לבטלה, פירוש - בפרצופים עצמם, כי לא די שיהיה שורש להנהגה למעלה, אבל אי אפשר בלאו הכי, שלא יעשה רושם בפרצופים סיכום פג, כל הפרצופים שוים להיותם הנהגת האצילות. אך כדי להגיע לכך היה צריך בכל אחד דרך בפני עצמו - פרצוף שצריך פעולה רבה להגיע להנהגת האצילות, מורכב מחלקים רבים של מ"ה וב"ן, והצריך פחות - מורכב מפחות חלקים. הרכבות אלו הן הדרכים להגיע להנהגת האצילות. טבע הפרצופים לפי חיבורי מ"ה וב"ן אינו ניכר, אלא התפקיד שכל אחד נוטל בהנהגת האצילות. עצמם. וזה כי אם היה רק שורש אחד נעלם להנהגה, היה צריך להיות מדרגה אחת בפני עצמה,

שממנה תצא מדרגה אחרת, שהיא האצילות. אך כיון שהפרצופים עצמם נבנים מזה, אם כן צריך שיהיה זה בפרצופים עצמם:

אלא אדרבא, נותן בפרצופים איכויות גדולות, ודאי בפרצופים עצמם יש ענין זה, אלא שאינו נראה כדלקמן:

חלק ב:

אלא שהם נעלמים בהם, פעולת הפרצופים עצמם יש בה שתי בחינות, בחינת מ"ה וב"ן, ובחינת הפרצוף מה שהם באצילות, השניה מתגלית, והראשונה נעלמת:

ואין נראה אלא מה שנעשה אחר הבירור, זהו העיקרי באצילות לפי עצמו. וזהו:

והסדר שניתן בהם לפעול, זה מה שנסדרו אחר בירורם. אך אחר בירורם הם כולם שוים. אם כן, סדר זה לא לפי שינויהם הולך, אלא לפי מה שהם שוים, והוא שאין נראה בו אלא מה שהולך לפי ענינו לבד, והשאר נעלם בו. וזה:

לפי הצורה שקבלו כבר כולם בהשואה אחת, שלא נסדר זה בזמן הבירור לפי הבירור, אלא הוא סדר שלאחר הבירור, לפי מה שכבר נעשה, לכך הוא בהשואה אחת:

פרק פה

ענין רדל"א וספיקותיה [פה -פט]:

ההנהגה הנעלמת הוקבעה ברדל"א ותולדותיהם בפרצופים ושניהם נעלמים:

מקום ההנהגה לפי ענין התחברות של מ"ה עם ב"ן הוא ברישא דלא אתידע. ולפי מה שמתנהג בה - נולד הנהגה גדולה בפרצופים. אך בין היא ובין תולדותיה אינם מושגים ונודעים כלל. כי אם לפעמים נראות איזה תנועות בפרצופים, שאין שרשם נודע, ובאמת הם תלויות מכאן:

אחר שביארנו ענין ההנהגה הזאת של מ"ה וב"ן, עכשיו נבאר המקום שבו היא קבועה. חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **מקום** וכו', והוא מקום הנהגה זאת. ח"ב, **אך בין היא** וכו', והוא שמקום זה נעלם:

חלק א:

מקום ההנהגה, והיינו כי לכל ענין יש מדרגה בפני עצמה שנעשה הענין ההוא, או שתהיה ספירה אחת מן הכללות, או פרט אחד מאחת מהן. וצריך שיהיה מקום שבו נקבע הענין ההוא, וענפיו ותולדותיו יהיו מתפשטים בכל מקום שיתפשטו. וזה דבר ברור, כי הלא כל אור הוא חוק אחד מן המדה העליונה שמאיר במאור ההוא, שכבר

נקבע כך, שכל חוק - תראה אור אחד. אמור מעתה - כל חוק הוא אור אחד, כל ענין ההנהגה הוא חוק אחד, אם כן כל ענין ההנהגה הוא אור אחד:

לפי ענין ההתחברות של מ"ה עם ב"ן: הוא ברישא דלא אתידע, היינו כי הפרצופים הם באצילות, אבל עתיק הוא למעלה מכולם, וראש לכולם, והוא המקום הראשון שנעשה חיבור של מ"ה וב"ן. כי צריך בודאי שיהיה נידון מיד ענין זה של התחברות. כי קודם שיתחיל, צריך שיקבע הדרך איך שיתחבר. ואחר שיהיה נקבע כך, אחר כך יהיה בכל המקומות שלמטה ממנו:

ולפי מה שמתנהג בה - נולד הנהגה גדולה בפרצופים, פשוט כמ"ש במאמר שקודם זה: חלק ב:

אך בין היא ובין תולדותיה, מה שהיא עושה בפרצופים: **אינם מושגים ונודעים כלל**, זהו ענין דלא אתידע: **כי אם לפעמים נראות איזה תנועות בפרצופים, שאין שרשם נודע, ובאמת הם תלויות מכאן**, כל זה הוא ענין הספיקות, וכמ"ש:

פרק פו

ביאור ענין הספיקות דרדל"א:

כל מיני החיבורים שהיה אפשר להמצא בין מ"ה וב"ן - באמת נעשו. ועל פי כולם היא ההנהגה העיקרית הנעלמת. ויש חיבורים הפכיים, ואף על פי כן שניהם נמצאים, כי הפרצופים מורכבים כך, ומשניהם נמצאים איכויות בפרצופים. ולפי שליטתם למעלה - כך נעשה מה שנעשה בפרצופים, אך אינו מושג ונראה כלל. אלא שהשינוים הנמצאים בפרצופים בכמה מיני מצבים, ומקרים אחרים המתחדשים בהם - ידענו שהם יוצאים מזה. אך אין שום אחד רואה אותם מה שהם באמת:

אחר שפירשנו מקום ההנהגה של חבור זה, נפרש ענינים הפרטים שבמקום זה, והוא הענין הספיקות שבה:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **כל מיני החיבורים**, והוא ענין מה שיש ברדל"א לפי ענין זה שאמרנו של מ"ה וב"ן. ח"ב, **ולפי שליטתם**, והוא מה שנמשך בפרצופים מענין זה:

חלק א:

כל מיני החיבורים שהיה אפשר להמצא בין מ"ה וב"ן, כל זה הזכיר הרב זללה"ה בענין רדל"א, שהם ספיקות בענין חיבור מ"ה וב"ן. ושני דברים קשה לנו לכאורה על דבריו, א' - מה תועלת יש בידיעת הספיקות האלה. והשנית - כי הוא עצמו אומר, והוא מוכרח,

שכמו הספיקות שיש ברדל"א - כך יש בכל שאר הפרצופים. ואם כן יקשה, מה טעם לקרוא לרישא הזאת רדל"א, אם כל שאר אצילות הוא גם כן כך - שאינו נודע.

והיינו יכולים לתרץ ולומר, שהיא הראשונה, שבה נולדים הספיקות בתחלה, ואחריה נמשכים באצילות. אך אין זה נראה לפי כוונת רשב"י זללה"ה, שנראה מדבריו באידרא - שקורא לרישא הזאת בשם זה לרוב גדולתה ויקרה, שעל כן היא נעלמת, שאמר, רישא דלא ידיע ולא אתידע. ואם כן, כל האצילות שוה, ומאי אולמיה, ומה יתרון לקרוא לרישא זאת בשם זה.

אך הענין הוא, שרדל"א עומדת להנהגה אחת, שצורך אותה ההנהגה הוא להיות כך באלה הספיקות, וכדלקמן. ומפני כוחה ושליטתה נמצא בפרצופים אלה הספיקות גם כן. והם איזה ענינים בפרצופים מסתעפים מענינה, וכדלקמן. והענין הוא, שאין הספיקות ההם כמו ספיקות דעלמא, שאנו בספק אם יש דבר אחד, או אם אינו, אלא האמת הוא, כל מה שאנו מזכירים בספיקות - כל אותם הדברים ישנם באמת בה. ובזה תבין גם כן מהיכן לנו להסתפק בדברים האלה, בפרט בכל אותם הפרטים שהזכיר הרב זללה"ה, שלא היה לנו לאסוקי אדעתן כלל. בשלמא הספיקות גרידא, אם יש אורות וכלים דב"ן, וכל התלוי בזה - ממילא מספקא לן. אבל שאר דברי ספיקות - מהיכי תיתי להסתפק בהם כלל.

אלא הענין הוא, מה שהרישא הזאת עצמה, כפי מה שמשיגים בה, גורמת הספיקות האלה. כי פעם אחת נראה שיש בה כך, ופעם אחת יש בה כך. אך אם היתה נעלמת לגמרי, היינו אומרים בדיבור אחד לבד - שהיא ועניניה נעלמים ממנו, ולא היינו יורדים לפרטי הספיקות. אך הענין הוא כמ"ש, שאדרבא - כל הדברים האלה נראים ממנה, רק שאי אפשר לעמוד עליהם לקבוע דבר אחד בקביעות.

וזה כמו ששמעת כבר, שכל ההנהגה היא אור אחד, שבראות האור ההוא מבינים ההנהגה או הענין ההוא. והנה רדל"א הוא מין אור אחד הולך ברצוא ושוב, שנראים בה כל הענינים האלה, ואי אפשר לעמוד על שום אחד מהם. והיינו שהראיה בה היא מסופקת, בלא שום קבע, שנראה רגע אחד שהוא דבר אחד, ואם מסתכלים באותו הענין יותר - נראה שאינו כך, אלא בדרך אחר מתחלף ממנו, וכדלקמן:

באמת נעשו, והיינו כי אלה הם כל הדרכים שיכול הטוב להתפשט, להחזיר הרע לטוב, וזה פשוט. כי אם היה חסר חיבור אחד, הרי תיקון אחד היה חסר, וצריך שיהיה הכל מתוקן. אדרבא, כח הצירוף הוא מצרף דבר לדבר בפרטות, כל חלקיהם עם כל חלקיהם:

ועל פי כולם היא ההנהגה העיקרית הנעלמת, אותה הנהגה שאמרנו - חוקותיה הם אלה החיבורים. והיינו כמו שלהנהגה המגולה יש חוקים פרטים, שהם החוקים של הפרצופים וכל התלוי בהם, שהם סדרים המספיקים להנהיג כל נמצא, וכל ענין בהנהגה ההיא, כך בהנהגה הזאת הנעלמת יש חוקים פרטים, שהם מספיקים להנהיג את הכל בה, ואלה הם החיבורים האלה.

ותראה ההפרש שבין הנעלמת והנגלית, הנגלית נראים כל העניניה, כל אחד בפני עצמו, וקובעים אנו שישנם כולם. אך הנעלמת - אין נודעים עניניה, אלא חוקותיה נודעים מכח הספיקות. לפי שרואים בכמה מיני דרכים - נדע שכל הדרכים ההם ישנם. אך אי אפשר לקבוע, בהסתכל בה, שום דבר. כי אדרבא, ההלכות מדבר אל הפכו:

ויש חיבורים הפכיים, וזה פשוט, בדרך הצירוף, שכל הפשוטים מתרכבים כל אחד עם כולם. נמצא חיבוריהם הפכיים ממש:

ואף על פי כן שניהם נמצאים, ואין זה קושיא, כי שניהם נמצאים, להיות שולט כל אחד בנושא בפני עצמו. והפרצופים גם כן יש בהם איכויות מזה ואיכויות מזה. וזהו:

כי הפרצופים מורכבים כך, **ומשניהם נמצאים איכויות בפרצופים**, אך לפעמים שולט כח ואיכות אחד, ולפעמים כח ואיכות אחר:

חלק ב:

ולפי שליטתם למעלה - כך נעשה מה שנעשה בפרצופים, כי כיון שאמרנו שיש חיבור לפרצופים עם החיבורים ההם, ושמן החיבורים ההם נמצאים איכויות בפרצופים, לפי שינוי שליטת החיבורים, צריך שישתנו שליטת האיכויות בפרצופים: **אך אינו מושג ונראה כלל**, היינו שזה השורש אינו נודע, כי אינו מתגלה:

אלא שהשינוים הנמצאים בפרצופים - לפי שהשינוים - רואים אותם בפרצופים: **בכמה מיני מצבים ומקרים אחרים המתחדשים בהם**, ר"ל שלפעמים נראה בפרצופים שליטת אורות ותיקונים, ולפעמים חסרונות. והיינו כל אותם הענינים המפורשים בספיקות בדברי הרב זללה"ה, שהם ענינים במצב שלהם, או באיזה ענין אחר המפורש שם: **ידענו שהם יוצאים מזה**, זהו מה שאנו אומרים - שרישא דלא אתידע הוא שורש לזה הענין, ר"ל שאלה השינויים נמשכים ממנה:

אך אין שום אחד רואה אותם מה שהם באמת, כיון שהשורש אינו נראה, אי אפשר להשיג אותם באמת ולבוא עד תכונתם:

פרק פז

ברדל"א שולטים כל החיבורים בבת אחת:

על פי כל החיבורים האלה נמצאים כל המעשים שנעשו ושנעשים בעולם. כי לא יהיה מה שלא הושרש כאן, לא תיקון ולא קלקול. ועל פי כל החיבורים האלה מתנהגים כל הדברים לפי מעשה התחתונים, והולכים כל הדברים להיות נקבעים בנצחיות, כל דבר ודבר על פי כל הדברים כולם שנעשו כבר, בין המשתוים, ובין המתנגדים, וההפכיים. על כן כל החיבורים האלה שולטים בכל שעה. וסובבת ההנהגה מזה לזה בכל דבר, מענין לשוה אליו, מענין להפכו, למתנגד לו, להיות כל ההנהגה בכל חלק. וכן מתחלפים המצבים ברצוא ושוב בפרצופים. ואין מבין ומשיג אלא מה שמתגלה לפי הסדר והחק הנראה בפרצופים. אבל מקור הדבר תלוי בחיבורים אלה, וזה אינו מתגלה ונודע כלל:

אחר שביארנו ענין כל החיבורים האלה שברדל"א, עכשיו צריך לפרש מה התועלת בכל זה:

חלקי המאמר הזה ג'. ח"א, **ע"פ כל החיבורים**, והיינו שכל המעשים תלוים בחיבורים האלה. ח"ב, **ועל פי כל החיבורים**, שכל ההנהגה היא על פי זה. ח"ג, **על כן כל החיבורים** וכו', והוא שכולם שולטים תמיד:

חלק א:

על פי כל החיבורים האלה נמצאים כל המעשים שנעשו ושנעשים בעולם, היינו בסוד הידיעה, שבה יש כל מה שעתיד להיות בדרך ההוא עצמו: **כי לא יהיה מה שלא הושרש כאן, לא תיקון ולא קלקול**, כי מה שלא היה בידיעה - לא בא לעולם:

חלק ב:

ועל פי כל החיבורים מתנהגים כל הדברים לפי מעשה התחתונים, כי הנה ההנהגה מבטת תמיד על הכלל, כמ"ש. וכל מעשה שמתחדש, מקבל ממנו התפעלות - כל העבר וכל העתיד וכל ההווה, ותולדת המעשה ההוא אינה מתבטלת עוד, כמ"ש, אלא נרשמת להיות לנצח נצחים. אם כן כך הוא הסדר, כל המעשה העולה מבני האדם - מגיע כאן אל מקומו, שכבר יש לו בכאן כולם, ושם מתפעלים ממנו כל הענינים כולם, עבר עתיד והווה, שכולם כלולים כאן. ומכח ההתפעלות הזה, אחר כך נסדר בפרצופים מה שנסדר לפי סדר האצילות, להוציא לפועל בעולמות:

והולכים כל הדברים להיות נקבעים בנצחיות, הוא מ"ש למעלה, שכל מעשה נשאר קיים לצורך השלמות, שיגלה אחר כך לתענוג נצחי לנשמות: **כל דבר ודבר על פי כל**

הדברים כולם שנעשו כבר, הוא מ"ש, שהכל מתפעלים מן הכל: **בין המשתוים**, **ובין המתנגדים**, **וההפכיים**, שהם ג' מינים שיכולים לימצא:

חלק ג:

על כן כל החיבורים האלה שולטים בכל שעה, פירוש - שאר האורות כל אחד שולט בפני עצמו בזמן שלו, אבל אלה שולטים בכל שעה, כי בכל מעשה מתפעלים כולם בבת אחת: **וסובבת ההנהגה מזה לזה ככל דבר**, **מענין לשוה אליו**, **מענין להפכו**, **למתנגד לו**, זאת היא המראה המסופקת שנראית ברדל"א, כי ההנהגה סובבת בה מענין לענין בכל העניינים כולם, עד שתמיד נראים כל מיני החיבורים -: **להיות כל ההנהגה בכל חלק**: **וכן מתחלפים המצבים ברצוא ושוב בפרצופים**, היינו אותם האיכויות שזכרתי: **ואין מבין ומשיג אלא מה שמתגלה לפי הסדר והחק הנראה בפרצופים**, שאין השגה בהתחלפות זה, אלא בסדר הפרצופים. אך זה נקרא סדר רדל"א, כי ממנה הוא נמשך, ואינו ניתן להוודע: **אבל מקור הדבר תלוי בחיבורים אלה**, **וזה אינו מתגלה ונודע כלל**, כך היא המדה, הדבר הנעלם - מתגלה ממנו איזה ענף, אך השורש הוא נשאר תמיד בהעלם:

פרק פח

ברדל"א נמצאים כל החיבורים והספיקות הם בראיתה:

רישא דלא אתידע היא הארה אחת שבה עומדים כל החיבורים האלה של מ"ה וב"ן. אך היא הארה שאינה מושגת, ואין עומדים עליה כלל. ומי שמביט בה, נשאר בכמה מיני ספיקות, שאין נראה שיהיו בה כל מיני חיבורים, אלא היא מין הארה אחת שאי אפשר לעמוד עליה. ובאמת אין נראה מה שיש בה, כי לפעמים נראה שיש בה חיבור זה, ולפעמים נראה שיש בה חיבור אחר, ואפילו הפכי מזה.

ונמצא שאפילו שכבר ידענו שיש בה כל החיבורים - ההארה עצמה עומדת בדרך שאין עומדים עליה, ונראה שהוא בדרך אחד, ונראה שהוא בדרך אחר. ומכח זה אין יודעים הנהגתה. כי בדבר אחד עצמו שיש למטה באצילות - אם נלך אחריו למצוא שרשו ברישא הזאת, הרי לא מצאנו ידינו ורגלינו, כי לא נוכל לדון בה כלום. אלא נראה שהוא כך, ונראה שהוא כך, בדרך שאי אפשר לעמוד בה, ולכן נקרא רדל"א:

זה תירוץ למה שנראה קשה, שלפי מה שאנו אומרים - אין בה ספיקות, אלא הכל בה: חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **רדל"א היא הארה**. ח"ב, **ונמצא שאפילו שכבר** וכו':

חלק א:

רדל"א היא הארה אחת:שבה עומדים כל ההיבורים האלה של מ"ה וב"ן, שהוא אור שאינה מושג כמו שאר האורות. וזאת היא תשובה למה שנראה קשה - שלא היה לנו לומר שיש בה ספיקות, אדרבא, נאמר שיש בה ודאי כל החיבורים. אך הענין הוא, כי על ההשגה אנו מדברים, שהמשיג אותה בהארתה - לא יוכל לעמוד באורה: **אך היא הארה שאינה מושגת, ואין עומדים עליה כלל**, היא בראיתה. וזהו:

ומי שמביט בה נשאר בכמה מיני ספיקות, כי הספק נופל במי שמביט בה ובאורותיה: **שאין נראה שיהיו בה כל מיני חיבורים**, אף על פי שאנו אומרים יש בה הכל, אינו כך דרך ראיתה: **אלא היא מין הארה אחת שאי אפשר לעמוד עליה**, היינו שטבע הארה עשוי כך, וכדלקמן: **ובאמת אין נראה מה שיש בה**, שגם [נ"א, שורש] ממה שיש בה אינו נראה כלל: **כי לפעמים נראה שיש בה חיבור זה, ולפעמים נראה שיש בה חיבור אחר, ואפילו הפכי מזה**:

חלק ב:

ונמצא שאפילו שכבר ידענו שיש בה כל החיבורים - ההארה עצמה עומדת בדרך שאין עומדים עליה, ונראה שהוא בדרך אחד, ונראה שהוא בדרך אחר, פירוש - אינו קשה מה שהקשינו למעלה, לפי שהארה עצמה היא הארה בלתי נודעת: **ומכח זה אין יודעים הנהגתה**, אם תאמר מה תועלת בספק זה, כיון שכבר ידענו שיש בה הכל. התועלת הוא - שהשליטה וההנהגה אין יודעים:

כי בדבר אחד עצמו שיש למטה באצילות - אם נלך אחריו למצוא שרשו ברישא הזאת, הרי לא מצאנו ידינו ורגלינו, כי לא נוכל לדון בה כלום, הלא כיון שהוא שורש לאצילות - היה צריך שנוכל להתעלות מן הענף אל השורש, ונשיגהו. אבל לפי שהיא מסופקת - אין משיגים אותו. כי על כל דבר מסתפקים אם השליטה היא מצד זה או מצד זה, פירוש - מצד חיבור זה או מצד חיבור אחר. כי דבר זה אין אנו עומדים עליו, אלא נראה כאילו הוא שניהם, וזה ודאי אינו. כי הלא לכל דבר יש מקום פרטי, וזה המקום הוא מסופק, נראה שכל המקומות הם, דהיינו בתחלה נראה דבר אחד, וכשמביטים עליו - נראה שהוא דבר אחר, ואי אפשר לקבוע. וזהו:

אלא נראה שהוא כך, ונראה שהוא כך, בדרך שאי אפשר לעמוד בה, ולכן נקרא רדל"א, אם לא היה נראה בו כלום, היינו אומרים שנעלמת, וכמ"ש. אבל נראה כך, ונראה בדרך אחר מיד, עד שאין שום אחד יכול לעמוד בה:

פרק פט

הספיקות נולדים מהמראות שברדל"א המכחישות זו את זו:

יש הפרש בין ענין טלא דבדולחא דמתחזיין כל גוונין בגוה לענין רדל"א. כי טלא דבדולחא מראה שיש בה כל הגוונין ביחד. אך זאת מראה שהוא דבר אחד, ומיד נראה שאינו דבר זה, אלא היפך ממה שראינו. והיא עומדת תמיד בהתחלפות זה, ויראה ההן והלאו ברגע אחד. ואין משיגין בה אפילו זה - שיהיה ההן והלאו. אלא אין עומדין בה כלל, שלפעמים נראה שיש בה ההן, ומיד נראה שאינו כלל:

יש הפרש בין ענין טלא דבדולחא דמתחזיין כל גוונין בגוה לענין רדל"א, עדיין קשה למה נקראת מסופקת, יהיה כמו טלא דבדולחא שיש בה כל גוונין, שכך נאמר בזאת. התשובה כדלקמן:

כי טלא דבדולחא מראה שיש בה כל הגוונין ביחד, זה פשוט כמו שמפורש בזוהר, שיש בה החסד והדין. וכן רואים בבדולח כל הגוונין, שאין אחד מכחיש חבירו. אך בכאן נראים הדברים מכחישים זה את זה:

אך זאת מראה שהוא דבר אחד, ומיד נראה שאינו דבר זה, אלא היפך ממה שראינו, שנראה כאילו טעינו במראה הראשון, שאינו כך כמו שראינוהו, אלא בדרך אחר: **והיא עומדת תמיד בהתחלפות זה**, זה פשוט לפי ענין ההנהגה שזכרנו למעלה:

ויראה ההן והלאו ברגע אחד, דהיינו ההפכים, שאחד מכחיש את חבירו:

ואין משיגים בה אפילו זה - שיהיה ההן והלאו, לא שנשיג שיש בה שני דברים אלה, שעדיין לא היה כאן ספק. אלא שבתחלה רואים, ואחר כך נראה שאותו הענין עצמו אינו כך כלל, שלא היה כך. וזהו:

אלא אין עומדין בה כלל, שלפעמים נראה שיש בה ההן, ומיד נראה שאינו כלל, ועיקר הענין, שכל החיבורים עומדים בפנימיותה בהעלם. אך היא מזדהרת בסוד שליטתה, וזהו העיקר, כי שליטתה תלוי בהזדהרה. והזוהר הזה - מה שאין אנו מבינים מהיכן הוא יוצא, שנראה כך ונראה כך, ואין מבינים אותו. והנה תמצא שמה שבפנים - אינו אפילו נראה, ומה שאפשר להשיג - הוא הזוהר, וגם זה הוא מסופק ואינו נודע. לפיכך נקראת רדל"א:

פרק צ

פרצוף א"א [צ -צה]:

א"א שורש כל הפרצופים:

אריך אנפין הוא הפרצוף הראשון שבאצילות, בנוי ממ"ה וב"ן. והוא שורש לכל שאר האצילות, שכולם ענפים ממנו ממש, והוא פועל פעולותיו על ידיהם:

אחר שנתבאר ענין עתיק, צריך לבאר הפרצוף הבא אחריו, והוא א"א:

אריך אנפין הוא הפרצוף הראשון שבאצילות, והיינו כי מקום שמתחילים העשר ספירות של עולם - שם נקרא ראשית העולם ההוא ממש. וזהו אינו אלא א"א, שהוא כתר שבאצילות. אבל עתיק אינו מן האצילות עצמו, אלא נחשב לאצילות יען לצרכו הוא, ומתלבש בו ומנהיג אותו:

בנוי ממ"ה וב"ן, הרי כל האצילות בנויים כך ממ"ה וב"ן. והנה אלה מ"ה וב"ן דא"א הם הדכורא ונוקבא שלו:

והוא שורש לכל שאר האצילות, זהו ההפרש שבינו לשאר הפרצופים, שאר הפרצופים - כל אחד ענף בפני עצמו, אף על פי שיוצאים בהשתלשלות זה מזה, אינם ענפים באמת זה מזה. אלא כולם ענפים של א"א. ועל כן אינו נחשב כל כך עמהם, כי אינו בסוג אחד עמהם, אלא הוא השורש, והם ענפיו. אך כשנדבר מכל האצילות, שורש וענפים, אז נזכיר גם א"א, וזהו הסוד מה שפירש רשב"י זללה"ה באידרא זוטא - לא תשכח בר בוצינא בלחודוי:

שכולם ענפים ממנו ממש, ולא בדרך ההשתלשלות לבד, כמו שאר ענפים זה לגבי זה, אלא ענפים ממש:

והוא פועל פעולותיו על ידיהם, כי ההנהגה כולה נשרשת בו, אלא שלהתגלות מתחלק בד' פרצופים המלבישים אותו, שנקראים שמו של עתיק. ותראה שעל כן א"א ארכו בכל העולם, וד' הפרצופים כולם מלבישים אותו. פירוש - או"א עד הטבור, זו"ן מן הטבור ולמטה. הרי שכולם אינם אלא לבושים אליו, שכל לבוש מלביש איזה חלק ממנו לבד, עד שבין כולם מלבישים אותו:

פרק צא

ב' בחינות בפעולת א"א:

שתי בחינות יש בא"א, אחת - הנהגתו בחסד לגמרי מעצמו, ואחת - הנהגתו על ידי ענפיו בדרך משפט, עד שיחזור הכל לענינו ממש בסוף הכל:

אחר שזכרנו א"א, נתחיל לבאר פרטיו:

שתי בחינות יש בא"א, לפי מה שאמרנו שיש לו ענפים שהוא פועל בהם, נמצאו עתה שתי בחינות לא"א עצמו, כי גם פעולת הענפים הרי מתיחסת לו. נמצא שיש לו פעולתו

מעצמו, בלא שיצטרך לענפיו בזה, וזה פשוט, כי גם מא"א לבדו באה ההשפעה, ובאים תיקונים הרבה. ועוד יש לו מה שהוא פועל על ידי ענפיו, והיינו הפעולות שאנו רואים שהם נעשים, שהם כולם פעולות שלו. אמנם לכל דבר יש שורש, וגם ליחס הזה של פעולת הענפים שמשתרשים אליו, צריך שיהיה שורש פרטי בא"א עצמו, וכדלקמן:

אחת - הנהגתו בחסד לגמרי, כי גם בז"א יש חסד, אבל יש גם כן דין. אבל בא"א - ההנהגה הכל בחסד לגמרי, בלא דין כלל:

מעצמו, זהו מ"ש, שזה בא מעצמו לבד, בלא שיפעל על ידי ענפיו:

ואחת הנהגתו על ידי ענפיו - מה שפועלים הם כנ"ל:**בדרך משפט**, זהו כל ההפרש - שהנהגתו על פי עצמו הוא חסד לגמרי, ואך של הענפים - יש שם חסד ודין, הכל לפי רוב המעשה למטה:

עד שיחזור הכל לענינו ממש בסוף הכל, כיון שהוא חסד לגמרי, למה יפעול משפט? אך הכוונה היא - לפי שהוא חסד גמור לא יפעול משפט, אבל ענפיו יוכלו לפעול. ועל כן הוא משתמש מאמצעי זה, כדי שיהיה מציאות שיוכל לעשות משפט, שאינה מדה שלו. אבל לא לישאר כך, אלא אדרבא, כיון שהוא הפועל, הגם שבתחלה יראה שמתרצה במשפט, אך הכוונה היא שסוף סוף ישלוט הוא לבדו, וינהיג הכל בחסד:

פרק צב

יציאת ז"א מא"א:

הכוונה התכליתית בכל ענין הספירות והנהגותיהם הוא להיטיב בסוף הכל הטבה גמורה ושלמה. רק שכדי לבוא אל התכלית הזה, צריך להתגלגל עד שנגיע אל הסוף, שיהיה העולם מתנהג במשפט, ולהעניש החייבים, עד שעל ידי זה תהיה אחר כך ההטבה שלמה. הרי שמן הכוונה התכליתית עצמה יוצא המשפט הצריך, קודם שמגיעים אל הסוף. ואף על פי שנראה שהם דברים הפכיים. וזהו ענין א"א וז"א - שהא"א בסוד ההטבה הגמורה, שאינו כי אם מיטיב. ואף על פי כן ממנו יוצא ז"א, שהוא בסוד המשפט, כי הוא נולד מענינו ממש:

אחר שביארנו ענין א"א מצד עצמו, נבאר ענין איך ז"א יוצא ממנו:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **הכוונה התכליתית**, שהוא עניך איך מך ההטבה יוצא המשפט. ח"ב, **וזהו ענין א"א**, והוא פירוש עניני א"א וז"א לפי זה:

חלק א:

הכוונה התכליתית בכל ענין הספירות והנהגותיהם, ענין זה פשוט, ככל מה שאמרנו

למעלה, שהכוונה התכליתית אפילו בספירות עצמם היא ההטבה. פירוש - אפילו ברשימו, שנותן טוב ורע, אפילו בו התכלית הוא להיטיב בסוף כנ"ל:

הוא להיטיב הטבה גמורה ושלמה, שאף על פי שאנו רואים דברים קשים הרבה בהנהגת העולם עתה, התכלית הוא - לא די להיטיב, אלא להיטיב הטבה שלמה, שהוא ההיפך ממש מן הדין הקשה. הנמצא עתה:

רק שכדי לבוא אל התכלית הזה, צריך להתגלגל עד שנגיע אל הסוף - גלגול הדברים עד שינוחו מגלגולם, כי לא באים אל המנוחה ברגע אחד, אלא בסיבובים אלה:

שיהיה העולם מתנהג במשפט להעניש החייבים, דהיינו שכשקיבלו החוטאים עונש, הרי הוסר הרע מן העולם:

עד שעל ידי זה תהיה אחר כך ההטבה שלמה, שאחר כך תהיה הטבה שלמה לכל הברואים, בלי שום בושת, וכמ"ש:

הרי שמן הכוונה התכליתית עצמה יוצא המשפט הצריך, קודם שמגיעים אל הסוף.

ואף על פי שנראה שהם דברים הפכיים, זהו מה שצריך להתבונן כדי להבין אחר כך עניני האצילות במדרגותיהם, שאינם אלא השיעורים [ל]צורך כל ההנהגה, כמ"ש:

חלק ב:

וזהו ענין א"א וז"א, והיינו שעיקר ההנהגה הוא אלה השנים, כמ"ש לקמן. כי או"א אינם אלא המשך אחד הנמשך לפי מה שז"א יוצא ממנו מא"א, וכדלקמן. אך הנהגת העולמות באלה השנים היא, או הנהגה בחסד, שהוא א"א, או הנהגה במשפט, שאינו מיטיב אלא לטובים ומעניש לרעים, זהו ז"א:

שהא"א הוא בסוד ההטבה הגמורה, שאינו כי אם מיטיב, א"א הוא לפי סוף הענין, שלא יהיה כי אם טוב, כך א"א כל עניניו אינו אלא להיטיב, בסוד היחוד המחזיר כל רע לטוב, כידוע. שבספירות עצמם יש ענין זה לצורך קיום העולם, שאם לא היתה ההנהגה בנויה על זה, והיה העולם מתנהג תחת הנהגת המשפט מצד הספירות, לא היתה תקומה לעולם מפני הרשעים.

לפיכך הקדימה המחשבה העליונה, ועשתה בספירות עצמם, מלבד ענין הקו הנמצא בכל מקום, עשתה א"א, שהוא סוד מה שיהיה בסוף הכל, שהספירות עצמם יהיו מתוקנות בדרך היחוד בהטבה גמורה, שהוא סוד הקו המזכך את הרשימו. והנה זה סוף המעשה שהוא תחלת המחשבה:

ואף על פי כן ממנו יוצא ז"א, שהוא בסוד המשפט, זה פשוט, שכך הוא בהשתלשלות, כמבואר באדרא זוטא:

ז"א, **שהוא בסוד המשפט**, שהוא בסוד הרשימו, שלא נודכך עדיין, ופועל ושולט בדרך משפט, עד שיגבר עליו הקו, וישוב גם הוא רק להיטיב, כמו א"א, דהיינו מדה"ד שחוזה למדה"ר:

כי הוא נולד מענינו ממש, דהיינו שכך צריך כדי לבוא באמת אל הטבה שלמה, שפועל הרשימו את שלו, ושסוף סוף יהיה נמתק. ואז יהיה מה שכבר הוכן בדרך צפיה בא"א, שצפה העתיד, ועשאו על שם העתיד מתוקן כבר כנ"ל:

פרק צג

מיתוק דיני ז"א ע"י א"א:

היות המשפט עצמו יוצא רק מענין ההטבה הגמורה, הוא גורם מיתוק למשפט עצמו. כי סוף סוף כוונת המלך הוא רק להיטיב, אלא שצריך המשפט כדי לבוא אל ההטבה השלמה. מה שאינו כן אם לא היה המשפט רק לנקום מן החוטאים. וזה ענין שא"א ממתק דיני הז"א רק בכח המצאו לבד, על ידי מה שהוא פועל לפי עצמו, אפילו לא יגביר עליו הארותיו להעביר הדין שלו:

אחר שביארנו ענין איך ז"א יוצא מא"א, עתה נבאר מה תועלת יש בזה, והמיתוק שמקבל ממנו:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **היות המשפט** וכו', והוא איך הוא מיתוק למשפט היותו יוצא מן הכוונה התכליתית של ההטבה. ח"ב, **וזהו ענין** וכו', והוא התמתק ז"א מא"א על פי זה:

חלק א:

היות המשפט עצמו יוצא רק מענין ההטבה הגמורה: הוא גורם מיתוק למשפט עצמו:

כי סוף סוף כוונת המלך הוא רק להיטיב, פירוש - היה יכול להיות שהרצון העליון היה רוצה דוקא לנהוג משפט ולא עוד, אז היה צריך לחזק אותו בכל צד, בין בצד ההטבה, בין בצד העונש. אבל כיון שהכוונה אינה אלא להביא ההטבה השלמה, ואדרבא, המשפט הוא עושה אותו רק לפי שהוא צריך לעשותו, ואם היה יכול לעשות בלאו הכי - היה עושה. הנה ודאי יכוון וישתדל להמתיק המשפט כל מה שאפשר. וזהו:

אלא שצריך המשפט כדי לבוא אל ההטבה השלמה: מה שאינו כן אם לא היה המשפט רק לנקום מן החוטאים, שאז היתה הכוונה להחזיק המשפט. וזה מטבע הס"א, שכיון שאינה רוצה אלא להרע - מחזקת הרע בכל כח. אבל הרצון העליון, שכוונתו להיטיב, המשפט שהוא עושה אותו - כיון שצריך, אך הכוונה למתקו כנ"ל:

חלק ב:

וזה ענין שא"א ממתק דיני הז"א רק ככח המצאו לבד, על ידי מה שהוא פועל לפי עצמו, כל התיקונים הנמצאים בא"א, הנזכרים (באדרא זוטא) [באדרא רבא], הם רק שליטות והנהגות שלו, שרק בהמצאו גורם מיתוק לז"א. כיון שאותם הדברים עצמם שלמטה בז"א הם דין, הרי כבר הכוונה בהם הוא רק לחסד - להיטיב באחרונה, וזהו המתגלה בא"א:

אפילו שלא יגביר עליו הארותיו להעביר הדין שלו, שזהו תיקון אחר שנמצא לפעמים, שמעביר הדין שלא ישלוט כלל, כמפורש בסוד כוונת ויעבור. אך אין זה כוונת ההנהגה, כי צריך שהדין יהיה, אך שלא יתגבר הרבה. וזה נעשה כשכבר יש א"א, שהוא אותם הדברים עצמם של ז"א, אך לפי הכוונה התכליתית, לא לפי האמצע שקודם התכלית הזה:

פרק צד

העברת דיני ז"א ע"י א"א:

כדי שיתקיים העולם - הוצרך שלפעמים תגבר ההטבה על המשפט, ויעשה חסד, אף על פי שאין הדין נותן כך. וזהו מה שמתגבר הארת א"א על ז"א, ומעביר דיניו לגמרי.

מתחלה אמרנו ענין המיתוק שעשה א"א לז"א ממילא, עכשיו נבאר מה שמתגבר ומעביר דינו לגמרי:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **כדי שיתקיים** וכו', והוא שצריך לפעמים להעביר שליטת הדין. ח"ב, **וזהו מה שמתגבר**, והוא ענין ההנהגה בין א"א לז"א לפי ענין זה:

חלק א:

כדי שיתקיים העולם - הוצרך שלפעמים תגבר ההטבה על המשפט, שאף על פי שרצה הרצון העליון שתהיה הנהגת העולם במשפט, אך צפה מתחלה שלא (ש)יכלו הבריות לעמוד בו, ושם ענין זה בהנהגה - שלפעמים יתגבר החסד לגמרי, ויעביר הנהגת הדין לגמרי. אך לא בכל ענין, אלא לזמן מיוחד ודברים מיוחדים. וגם זה אף על פי כן הולך לפי המשפט,

והיינו שהמצוות חילקם לשני סוגים, יש מהם שענינם הוא לתקן תיקונים פרטים מדה כנגד מדה, וגורמים תיקון מעשים בפרט מה שגורמים, ויש סוג אחר שגורמים ענין זה של העברת הדין, דהיינו שישלוט א"א ויעביר הנהגת הדין. ואז הכל בחסד, שאין הולכים

אחר מעשה המצוה להביא דבר כנגדו בפרט. אלא כל הדברים מזומנים לינתן לו, כי הרחמים בכלל מתעוררים, ונתקן הכל. וזהו:

ויעשה חסד, **אף על פי שאין הדין נותן כך**, שאין הולכים בדקדוק של מדה כנגד מדה, אלא השכר הוא - שיתעורר החסד, ויפעול בדרך חסד לעשות טוב לכל:

חלק ב:

וזהו מה שמתגבר הארת א"א על ז"א, פירוש - כנ"ל, א"א מאיר תמיד בז"א, אבל כשהארה זאת מתגברת הרבה - אז שולט בכל חסד: **ובמעביר דיניו לגמרי**, שאין שולטים כלל, והיינו לא שיהיה הוא דין, ושא"א יפעול החסד בעולם, אלא בז"א עצמו אין הדינים נמצאים ושולטים כלל. וזה מצח הרצון שמזכך כל הדינים בשבת, או בכל שעה שמתעורר:

פרק צה

ב' סדרים ברישא דא"א:

כיון שז"א יוצא מא"א, על כן נבין בא"א שני דברים, אחד - עניני הנהגתו לפי ענינו, פירוש, לפי מה שהוא מנהיג לפי עצמו - הנהגת החסד שלו, ואחד - מה שהוא שורש מוציא הז"א. בסוד הנהגתו אין אנו חושבים אלא גולגלתא ומוחא, עם שאר תיקוניהם לפי פעולותיהם, בסוד הגברת החסד. ובסוד הוצאת הז"א חושבים תלת רישין, והם כתרא, אוירא, ומוחא, וכל שאר התיקונים, מה שהם מוציאים תיקונים בז"א:

אחר שביארנו שז"א יוצא ומתנהג מא"א, עכשיו צריך לבאר שורש להנהגה זאת בא"א עצמו:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **כיון שז"א** וכו', והיא הקדמה שצריד להבחין בא"א - ענין הנהגה זאת שהוא מנהג את ז"א, שהוא דבר חוץ מהנהגתו לפי עצמו. ח"ב, **בסדר הנהגתו** וכו', לבאר שורש זה, מהו בו:

חלק א:

כיון שז"א יוצא מא"א, על כן נבין בא"א שני דברים, כי כל מעשה הנמצא במציאות, צריך שיהיה נרשם באור אחד, אם מעשה כללי - באור בפני עצמו, ואם תנאי מעשה - בחלקי האור הכללי. אם כן כיון שמלבד מה שמנהיג (ב)א"א מצד עצמו, נוסף בו דבר אחר - שגם הוא מוציא הז"א. על כן צריך שתמצא בו בחינה אחת שיהיה שורש לזה בפרט:

אחד - עניני הנהגתו לפי ענינו, פירוש, לפי מה שהוא מנהיג לפי עצמו - הנהגת החסד שלו, מה שהוא מיטיב לכל, מה שאינו רוצה שום רע. ועל פי הדבר הזה יהיו בו ודאי סדרים ותיקונים, כמו שצריך להיות לכל אור לפי המחוקק בו. כי כפי חק האורות נמצאים להם סדרים הרבה, ותיקונים, להספיק להוציא פעולותיהם לאורה, (בכל) [לכל] מי שצריך לקבלה: **ואחד - מה שהוא שורש מוציא הז"א**, גם לזה יהיו סדרים ותיקונים לפי חק זה:

חלק ב:

בסוד הנהגתו, כבר שמעת איך האורות מחליפים שמותם ומצביהם לפי פעולותיהם. ומה שנחשב למדרגה בפני עצמה בפעולה אחת, תחשב בכלל מדרגה אחרת בפעולה אחרת. ומה שהיתה בכלל בפעולה אחת, תחשב בפני עצמה בפעולה אחרת. והם ההאורות עצמם, אך כל הבחנותיהם לפי פעולותיהם. ועל כן אורות א"א עצמו לפי ענין אחד יסתדרו בסדר אחד, ולפי ענין אחד בסדר אחר:

אין אנו חושבים אלא גולגלתא ומוחא, שני ענינים אלו מצאנו בשני האדרות - רבא וזוטא. באדרא רבא אינו מזכיר אלא גולגלתא ומוחא שבתוכה, ושם מזכיר בפרט כל התיקונים של שערות, של חוטמא, הכל כמבואר שם, כל תיקון ותיקון בפני עצמו באר היטב. ובאדרא זוטא מזכיר תלת רישין, ואינו מאריך בתיקונים, אלא מקצר, ומזכירם כולם רק להכניסם תחת ההקדמה שמודיע שם.

והענין הוא כך, הנהגת א"א בסוד החסד כמו שביארנו למעלה - בסוד זה נעשה כל התיקונים שלו, שהם הענינים הפרטים, תיקוני פרצופו, וכמו שכתוב שם באדרא, שהם כולם תיקונים של חסד, שמגבירים החסד וממתקים הדין. ובדרך זה אין לנו צורך לתלת רישין, אלא אדרבא, סוד דמות אדם הוא כתר בסוד ההשראה, והמוח שבתוכו, ואחר כך שאר תשלום דמות אדם בהשתלשלות של הדרגה.

אך בסוד היותו שורש לז"א - הנה הנהגת המשפט תלויה בחד"ר, ולצורך זה הוא צריך לסדר אורותיו גם כן בסוד שלושה אלה, וז"ס התלת רישין. ובכאן הוא סוד השתלשלות או"א, כי הכוונה הוא, זה החד"ר שהוא מושרש כאן - אין כאן מקומו, אלא כאן הוא מושרש.

אלא שצריך לרדת ולהשתלשל מדרגה אחר מדרגה, עד שיגיע למקומו ממש, שהוא ז"א, וכמו שנבאר זה הענין לקמן באר היטב בס"ד. וזהו מה שמפורש באדרא זוטא, ואין הכוונה שם לסדר תיקוני הא"א, אלא להראות איך כל התיקונים מסכימים גם כן לזה - להיות שורש לז"א, וכמפורש שם בהדיא:

עם שאר תיקוניהם לפי פעולותיהם - שאר התיקונים הנזכרים שם עם הפעולות שלהם, שהם כולם מיתוקי דינים: **בסוד הגברת החסד**, כל אלה הם לפי הענין הזה של הגברת החסד, כי אינם אלא מיתוקים:

ובסוד הוצאת הז"א חושבים תלת רישין, והם כתרא, אוירא, ומוחא, וכל שאר התיקונים, מה שהם מוציאים תיקונים בז"א, שאינם נחשבים לפי עצמם, אלא לפי מה שמוציאים תיקונים בז"א:

פרק צו

קשר האצילות בא"ק על ידי עתיק וא"א [צו -ק]:

התלבשות עתיק בא"א:

התלבשות עתיק יומין בא"א הוא להחזיק אותו בכל ספירותיו לפי ענין המתקלא המושרש ברדל"א. ובזה הוא עומד תחת הנהגת א"ק מצד היסוד ומלכות שלו. כי כך נקבעו תחתיהם מ"ה וב"ן. והוא עיקר ההנהגה ההולכת להשלים השלמות.

כיון שבארנו הנהגות אלה שבא"א, עכשיו נשלים לפרש ענייניו לפי מה שהם, ובתחלה נפרש ענין עתיק יומין, שמנהיג אותו בכל ענייניו:

חלקי המאמר הזה ב'. ת"א, **התלבשות**, והוא ביאור סוד התלבשות ע"י בא"א. ח"ב, **ובזה הוא עומד** וכו', והוא לפרש איד אצילות נקרא שהוא תחת א"ק:

חלק א:

התלבשות עתיק יומין בא"א הוא להחזיק אותו בכל ספירותיו, והיינו כי זה פשוט, שמי שמתלבש בחבירו - הוא מנהיגו לאיזה דבר שהוא סגולה למתלבש, והנה עתיק יומין מתלבש בכל ספירות א"א. והכוונה לקשר כל זה תחת השורש הנעלם, שפירשנו, להנהגה, שהוא רדל"א:

לפי ענין המתקלא, שהיא הצריכה לשלוט להעמיד כל דברי הדו"ן בתיקון אצילות:

חלק ב:

ובזה הוא עומד תחת הנהגת א"ק, זהו שאנו אומרים - שא"ק הוא למעלה, ואצילות מתחת לרגליו, והלא אמרנו שהוא הזיו שלו. אם כן מה ענינו להיות תחתיו, אך התשובה היא, אף על פי שלפי מציאות השתלשלותו אינו תחתיו, אך לפי ההנהגה הוא תחתיו. וזה עיקר גדול בכל המדרגות - שסדר ההשתלשלות הוא אחד, וסדר ההנהגה הוא סדר אחר. וכן העיגולים - שם יש השתלשלות, אך בהנהגה - חג"ת הם

בשורה אחת, אף על פי שבהשתלשלות הם זה תחת זה, וכן בכל הדרושים. ובנידן דידן נקרא שעומד תחת א"ק, יען הוא עומד תחת הנהגת א"ק מצד יסוד ומלכות שלו, כדלקמן:
מצד יסוד ומלכות שלו, פירוש - שמה שמשפיע יסוד א"ק למלכות שלו - הוא המשתלשל אחר כך לאצילות. וכן מה שנעשה בין יסוד ומלכות - גורם תנועה באצילות:
כי כך נקבעו תחתיהם מ"ה וב"ן, זה בא מסוד המתקלא שזכרתי, שהוא חיבור מ"ה וב"ן, שזהו עיקר תיקונם של הפרצופים. והיינו שענין זה הוא השולט על כל האצילות, ומצד זה האצילות הוא תחת יסוד ומלכות דא"ק, כי שם קבוע תיקון ענין זה.
וזהו מה שאנו אומרים - שעתיק יומין מחזיק א"א לפי ענין המתקלא. פירוש - שבהשתלשלות לא היה נעשה זה, אלא צריך כח אחד שיביא ענייניו של א"א לעמוד תחת תיקון זה:
והוא עיקר ההנהגה ההולכת להשלים השלמות. כי כבר שמעת שחיבורי מ"ה וב"ן הם תיקוני כל הקלקולים, אם כן זאת היא ההנהגה העיקרית. ועל כן צריך שיעמוד תחתיה א"א בכל סדריו כנ"ל:

פרק צז

הנהגות א"ק וענפיו עתיק ואבי"ע:

מאצילות ולמטה הולך הכל לפי ענין ההנהגה של העוה"ז, שבה סובבים הדברים עד שמגיעים אל שלמות ההטבה. אך מעתיק ולמעלה - הכל הוא לפי מה שיהיה בנצחיות. ועתיק הוא המעביר באמצע מהנהגה להנהגה. א"ק - כללות כל המציאות לכל הזמנים:
עד עכשיו ביארנו ג' מדרגות שהם כללות הכל, א"ק, אבי"ע, ועתיק שהוא הקשר באמצע. עכשיו צריך לפרש מה ענין ג' אלו:
מאצילות ולמטה הולך הכל לפי ההנהגה של העוה"ז, בסוד הטוב ורע, שבו השכר ועונש, והוא כל סיבוב הגלגל, ההולך לגלות היחוד בשלמות. וזהו:
שבה סובבים הדברים עד שמגיעים אל שלמות ההטבה, וזה דבר פשוט, שרואים אותו לפי טבע וענין החוקים שמאצילות ולמטה, ענינים בבחינת הטוב והרע, תיקון ופגם, הולכים לפי סוד הסוף. וכאן כל עניני העבודה:
אך מעתיק ולמעלה - האורות דאח"פ:
הכל הוא לפי מה שיהיה בנצחיות, מאלף השביעי והלאה. כי הכל נקרא נצחיות, כיון שאין עוד מיתה. אך בזה הזמן יש לחלק בין זמן העליות, והוא עד אלף העשירי, שמגיעים לאורות דע"ב. וזמן הנצחיות אחר שקבעו הדברים, שהוא לנצח נצחים:

ועתיק הוא המעביר באמצע מהנהגה להנהגה, כדי שיוכלו המעשים עתה לעשות פעולה בנצחיות של אחר כך, צריך מדרגה אחת באמצע, נוטלת המעשים מן עולם הזה, ומביאה אותם להקבע על פיהם ענייני עליות אלה:

א"ק - כללות כל המציאות לכל הזמנים, פירוש - א"ק אינו הולך בהדרגה אחר שום אור, כי כל האורות - ענפים ממנו, והעליות - באורות עצמם, מהארה להארה.

יש להקשות, איך יכולים לסדר עתיק על אצילות ואח"פ על עתיק, אם עתיק הוא מלכות דא"ק, והיה צריך לשום על עתיק - א"ק.

ואם א"ק אינו בסוג עם אורותיו, גם עתיק, שהוא מלכות שלו, אינו בסוג עמהם.

תשובה, מלכות א"ק כשנעשית עתיק - הולכת גם היא בשורה עם הענפים, וזה מצד מה שמתחברים בה מ"ה וב"ן, שהם ענפים כנ"ל:

פרק צח

קשר ההנהגות של ענפי א"ק עתיק ואבי"ע:

ענין מ"ה וב"ן היה הולך הכל בתיקון, ושם לא הוצרך שום עיכוב. אך בב"ן היה הקלקול, ובמ"ה תיקונו. והוצרך לתת להם מקום לעשות את שלהם, עד שיחזרו אל ענין מה שלמעלה מהעולמות, ומציאות התחתונים מתעלה בסוד ענפי א"ק ממעלה למעלה, עד סוף כל העליות.

על כן עתיק העומד בסוד חיבור מ"ה וב"ן, הוא העומד להעביר הדברים מהנהגה זאת של עתה להנהגת הנצחיות. כי כל מעשה התחתונים עושה פעולה בענין חיבור מ"ה וב"ן, והולך ונקבע לנצחיות. ובהשתלם כל מעשה התחתונים, יהיה נשלם כל הצריך בחיבור מ"ה וב"ן. ונקבע מה שצריך לכל הנצחיות, להיות לפי מעשה שעשו בני האדם. ונמצא הכל בזכותו של האדם התחתון, ולפי מעשיו:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **עד ענין** וכו', והוא איך שהעבודה אינו אלא מאצילות ולמטה. ח"ב, **על כן עתיק** וכו', והוא ענין העבודה שהולך לנצחיות לסוד השכר:

חלק א:

עד ענין מ"ה וב"ן, וזהו שלא ראינו שבירה ותיקון אלא בו, אף על פי שהיה ענין ההעלם בעקודים, לא היה בדרך שבירה. אלא הוא ענין אחד שנעשה, כדי שאחר כך יוכל להיות שבירה בנקודים:

היה הולך הכל בתיקון, שלא הושרש שם ענין הרע, והרי אין מונע להארה, וזהו: **ושם לא הוצרך שום עיכוב**, אלא המעשה כשהתחיל השלים ענינו מיד, שהוא מציאות המדרגה ההיא:

אך בב"ן היה הקלקול ובמ"ה תיקונו, כאן הדברים מתארכים שלא נשלם המעשה בבת אחת, אלא בתחלה - הקלקולים. ולזה צריך שיבואו בני אדם אחר כך להשלים תיקון הקלקולים ההם:

והוצרך לתת להם מקום לעשות את שלהם, והוא כל ענין שית אלפי שנין: **עד שיחזרו אל ענין מה שלמעלה מהעולמות**. שהתחתונים נבראו בבחינה זאת, ונתעכב תשלום זה הענף עד שנעשה הרע, ונעשו התחתונים, ונתקן הרע על ידי התחתונים, וזהו ענין העבודה, עד שישתלם ענף זה, ויחזור להיות מתוקן כמו שאר הענפים:

ומציאות התחתונים מתעלה בסוד ענפי א"ק ממעלה למעלה, עד סוף כל העליות - אמת שהתחתונים יצאו מן הענף התחתון הזה, אבל יש להם לעלות בכל הענפים, שכולם היו הדרגה מוצרכת לזה, וכולם צריכים לפעול ולהשפיע בתחתונים, עד שכל מה שנעשה בעדם - השלים את חוקו.

ונמצא שמציאות התחתונים לא נעשה אלא בענף התחתון, ולכן הוצרכו לרדת המדרגות עד שם. ואז יצא ויקבל השפעותיו, השפעה אחר השפעה מן כל הענפים שיצאו בשבילו. ומה נותנים - עילוי במציאותו, שהמציאות כבר נעשה, אלא שמזדכך ועולה בעילוי ובשבח גדול יותר, וכשהשלימו כולם - אז נקרא שעשה כל אחד מה שמגיע אליהם.

ויש הפרש בענינם, והפרש במה שנולד מהם בתחתונים. דהיינו הענף הזה התחתון - היו בו כל הקלקולים שזכרנו. ושני מקרים היו לו, א' - שבו ניתנה העבודה לאדם, לפי שבו היה מציאות לעבודה. וב' - שנתארך הרבה בסוד שית אלפי שנין. אך שאר הענפים - אין להם אלא להעלות התחתונים אל שלמות יותר. כי בתחלה קבלו ההנהגה כך מן הענף התחתון, ואחר כך יקללוה מן החלק העליון ממנו, ואחר כך מן החלק היותר עליון, עד המקום שמגיע לו לקבל, וזהו סדר ההדרגה.

ונמצא שאין מציאות התחתונים נשלם לפי מה שהוא צריך להיות, שהוא אחר כל העילוים, אלא באלף העשירי. משם והלאה הוא הנצחיות, שאין אנו יודעים בו כלל, שכבר נשלמה הבריאה לגמרי, דהיינו שעלתה בכל עליותיה.

ואמנם הענף התחתון, בהיותו פועל בתחתונים - נתן להם עבודה. אך שאר הענפים, כיון שאינם צריכים תיקון - אינם נותנים עבודה, אלא אדרבא - הארה ותענוג לפי מה שכבר זכו בעבודה הראשונה:

חלק ב:

על כן עתיק העומד בסוד חיבור מ"ה וב"ן, שענינו הוא המתקלא, כנ"ל:

הוא העומד להעביר הדברים מהנהגה זאת של עתה להנהגת הנצחיות, פירוש - למה נאמר שעתיק הוא המעביר בין עניני עוה"ז לנצחיות? לפי שכל עניני עוה"ז תלויים בסוד מ"ה וב"ן ותיקונם, שזה שנתן העבודה לבני האדם. וכפי התיקון שתקנו בני אדם בענין הזה - כך היא הארה שמאירה להם אחר כך מהענפים העליונים. ועתיק - ענינו הוא סוד חיבור מ"ה וב"ן כנ"ל. על כן נאמר שהוא המעביר בין הנהגה להנהגה, וכדלקמן:

כי כל מעשה התחתונים עושה פעולה בענין חיבור מ"ה וב"ן, והולך ונקבע לנצחיות, זה כבר פירשתי, שהמעשים שלמטה גורמים התיקון למעלה, והתיקון אינו אלא במ"ה וב"ן. אך אינה משלמת שם הפעולה, כי אם לא היה שכר אלא בעוה"ז - היה כך. אך העיקר הוא לעוה"ב, אחר שאנחנו עוברים מהנהגת מ"ה וב"ן להנהגת שאר ענפים. ואם כך צריך ששאר הענפים גם כן יקבלו זאת העבודה, לא להתקן, שאינם צריכים תיקון, אלא להאיר אחר כך לפי התיקון שנתקן למטה.

על כן צריך שתהיה מדרגה אחת לוקחת התיקונים האלה במקום שהם תיקונים, דהיינו באצילות, להעבירם למקום שאינם עוד תיקונים, שאין צריך שם תיקונים, אלא שהם גורמים התעוררות הארה לסוד השכר הנצחי, שינתן כשישלטו הענפים ההם. וזאת המדרגה היא עתיק, שהיא חוץ מן העולם עצמו, אלא שנעשית בראש לעולם. והיא מתחברת גם כן עם מה שלמעלה, להיותה מלכות א"ק, ואז עושה העברה הזאת:

ובהשתלם כל מעשה התחתונים, באמת כשישתלם זמן העבודה, ירצה לומר שנשלם זמן תיקון כל המדרגות, שאף על פי שאין הענפים העליונים צריכים תיקון, סוף סוף צריך תיקון לאדם, שיהיה מוכן לקבל אורותיהם בזכות ולא בצדקה, שזאת היא הכוונה הראשונה.

אך כיון שאמרנו שהמעשים לפי מה שפועלים במ"ה ובב"ן לעשות תיקון ממש - כך קוראים אורות שאר הענפים להאיר, נמצא שגם האורות ההם שיאירו - יהיו בזכות, לפי שכבר נקראו בזכותו, בזמן שהיה מתקן את מ"ה וב"ן. נמצא שזה הזמן הוא לבדו זמן העבודה, והוא בזמן ששולטים מ"ה וב"ן. אך תולדת העבודה הזאת מגעת עד רום כל הדרגות, עד כשישלם כל תיקון מ"ה וב"ן, הרי ניתן קריאה בזכות לכל המדרגות כולם, שיאירו אורותיהם, כל אחד בזמנו. וזהו:

יהיה נשלם כל הצריך בחיבור מ"ה וב"ן: **ונקבע מה שצריך לכל הנצחיות להיות לפי מעשה שעשו בני האדם**, שסוף הפעולה מגעת שם על דרך הנ"ל:

ונמצא הכל בזכותו של אדם התחתון, ולפי מעשיו, הוא סוף כל הענין הזה, כמ"ש, כי הכוונה - שיהיה הכל בזכות ולא בצדקה:

פרק צט

דעת דעתיק גנוז באוירא לצורך קשר ההנהגות:

רדל"א הוא סוד חיבורי מ"ה וב"ן למעלה. מקור לכל ההנהגה. ז' תחתונות דעתיק, המתלבשים בא"א, הם המנהגים אותו לפי ענין הרישא שלמעלה. דעת דעתיק, המתלבשת בין כתרא ומוחא דא"א, עומד לקבל ענין מעשה בני האדם בסוד ההנהגה של עתה, ומעביר אותם על ידי רדל"א אל שלמעלה, להיות נקבעים לנצחיות:

אחר שביארנו קשר כל הענינים האלה בסוד אלה ההנהגות של עתה ושל נצחיות, עתה נעשה קיצור מזה, לפרש כל מה שיש במדרגות לצורך זה:

רדל"א הוא סוד חיבורי מ"ה וב"ן למעלה, מקור לכל ההנהגה, הוא מה שכתבתי, שמקור ההנהגה הוא בסוד חיבור מ"ה וב"ן, וזהו רדל"א:

ז' תחתונות דעתיק, המתלבשים בא"א, הם המנהגים אותו לפי ענין הרישא שלמעלה, גם זה כמ"ש, שהוא לקשר הנהגת האצילות תחת ההנהגה הזאת, לעמוד תחת א"ק כנ"ל:

דעת דעתיק המתלבשת כין כתרא ומוחא דא"א, זהו מ"ש הרב זללה"ה, שדעת דעתיק עומד גנוז באוירא, ר"ל שאינו מלובש כמו שאר הז', אלא גנוז שם. וההפרש הוא זה, מלובש - ר"ל שמחזיק ההנהגה של המלביש. אך גנוז - הוא חוץ מזה הענין, ועומד שם לאיזה תכלית אחר, והיינו כמ"ש לקמן:

עומד לקבל ענין מעשה בני האדם בסוד ההנהגה של עתה, והיינו שאין ענינו להחזיק הנהגת א"א, אלא לקבל מהנהגתו מה שיש לקבל, ולהביאו אל הרישא, שהיא המעבר האמיתי אל הנצחיות, בסוד ספיקותיה, כנזכר למעלה, ששם מושגחים כל הדברים לפי הכל על ידי עבר עתיד והווה, וכמ"ש. נמצא דעת עומד ומקבל כל עניני א"א. ומשם עולים לעבור בהשגחת הרדל"א, ומשם להיות נקבעים בנצחיות וכנ"ל:

ומעביר אותם על ידי רדל"א אל שלמעלה, להיות נקבעים לנצחיות:

פרק ק

הקדמה כללית בענין ההתלבשות:

חילוקי ההתלבשות בכל מקום שהוא - מורה פעולתו אם רב ואם מעט. הערך נשמר תמיד לפי שיעור התחלקו. מקום שמתלבש חלק גדול, ומקום שמתלבש חלק קטן -

מורה שהפעולה במקום אחד גדולה מהפעולה במקום השני, באותו הערך שיש בין חלק לחלק המתלבש. אך טעם הערך הוא - כי זהו מצטרך לפי הכוונה הכללית. וכמה טעמים נוכל למצוא בערך ההוא, כי לכמה פינות הוא פונה:

אחר שביארנו הקשר הזה של ההנהגות, היה צריך לתשלום זה לבאר ההלבשה בפרט, של עתיק בא"א, למה בכח"ב יש ג' ספירות שלמות, ובחג"ת נה"י רק פרקי ספירה אחת. וזהו מה שנפרש עתה בהקדמה כללית בכל עניני ההתלבשות:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **חילוקי** וכו', זהו הקדמה בעניך התלבשות. ח"ב, **אך טעם** וכו', היא אזהרה בעניך הקדמה זאת:

חלק א:

חילוקי ההתלבשות בכל מקום שהוא, והיינו כמו שמתחלקים בכאן ספירות עתיק יומין בא"א באותו הפרש שזכרנו, כך יש כאלה במקומות אחרים גם כן. וזאת הקדמה כוללת לכל מקום:

מורה פעולתו אם רב ואם מעט, זה פשוט, ההתלבשות היא פעולה שפועל המתלבש במלבישׁ. ודאי אם חלק רב מתלבש - מורה שצריך פעולה רבה, אם חלק קטן - מורה שהפעולה היא קטנה:

הערך נשמר תמיד לפי שיעור התחלקו. מקום שמתלבש חלק גדול, ומקום שמתלבש חלק קטן - מורה שהפעולה במקום אחד גדולה מהפעולה במקום השני,

שנעריך תמיד מלבישׁ עם מלבישׁ, מי שמלבישׁ חלק גדול - קבל פעולה יותר גדולה ממי שמלבישׁ חלק קטן. ואדרבא, נבין בזה ענין זה בפרטיות הרבה. פירוש - אם נרצה להעריך בשיעור מדוקדק כח הפעולה הזאת, נעריך החלקים המתלבשים בשיעור פרקיהם ומדותיהם, ואז נבין הערך:

באותו הערך שיש בין חלק לחלק המתלבש:

חלק ב:

אך טעם הערך הוא - כי זהו המצטרך לפי הכוונה הכללית, אין צריך לבקש טעם על זה, כי כבר אמרנו, כל מה שהוא בבנין - אין מבקשים טעם. אדרבא, מהבנין שאנו רואים שהוא כך - נילף מינה שזהו מה שצריך. ויותר נוכל להבין אחר כך דברים על פי ההקדמה של הבנין ההוא, ממה שנוכל להבין טעם לבנין ההוא. הבנין הוא המקובל בכל שיעוריו, וממנו נמשך כל ההנהגה.

והנה נוכל למצוא באמת טעמים רבים לבנינים האלה, אלא שאין זאת כוונתינו, כי אם לדעת מה שיש, ומה פעולתו, ומה שתלוי בערך. ונדע שזהו הערך מה שיצריך השינוים,

ונבין ממילא שמה שהאור הוא גדול - צריך שיהיה כך, לפי שצריך פעולה גמורה. ואם הוא קטן - לפי שאינו צריך רק פעולה קטנה. וזה די לנו, כי החכמה תלויה לדעת היוצא מזה, ופעולה זה, ולא טעם למה דוקא כך:

וכמה טעמים נוכל למצוא בערך ההוא, כי לכמה פינות הוא פונה, אינו גם כן מאותן הדברים שאסור לשאול, כי אדרבא, טעמים רבים ימצאו לנו, וכולם יוכלו להיות אמיתים. כי המחשבה העליונה לא כיונה לדבר אחד לבד, אלא לדברים הרבה. אך שאין לנו צורך לדרוש אחר זה כלל, אלא להבין "מה", ר"ל דרך משל - כגון אנו אומרים, ז"א מתחיל מן החזה דאו"א, ר"ל שכך הוא השיעור, שז"א אינו מתחיל אלא משם ולמטה. ובסדר זה מסודרים כל עניני העולם התלוים בזה. אך אם תשאל למה לא יתחיל מן הדעת ולמטה - אין זו שאלה. ואף על פי שתוכל למצוא תשובות על זה - הפנימיות של זה לא נודע, כי כבר אמרנו שהמחשבה העליונה כיונה לכמה דברים, ואין לנו צורך לילך אחריהם, כי אם לדעת מה אמרנו שכבר גזרה והסכימה לעשות - מה תולדות המעשים ההם:

פרק קא

תיקוני א"א [קא -קח]:

ענין הכתר והמוחין שבו:

הראש תמיד הוא ראשית כל הנהגת הפרצוף, ושלמותה - בכתר ומוחין בתוכו, והיינו בסוד השראת העליון ממנו, השורה עליו. ושם נכללו ג' מוחיו, ששם כל עיקר הולדת ההנהגה שלו:

עכשיו נבוא לפרש בפרט ענין צורת הפרצופים, ובתחילה בכלל:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **הראש תמיד הוא**, והוא ענין הראש בפרצוף. ח"ב, **והיינו בסוד** וכו', הוא ביאור הקדמה הזאת:

חלק א:

הראש תמיד הוא ראשית כל הנהגת הפרצוף, היא לבדה כוללת כל מה שיש בכל הפרצוף, אך בבחינת ראשית, שעל כן נקראת ראש. ותשלום ענינה - בכל שאר הפרצוף:

ושלמותה - בכתר ומוחין שבתוכו, והיינו שהם מינים הצריכים שניהם להנהגה. כתר - מין אחד, ומוחין - מין אחר:

חלק ב:

והיינו בסוד השראת העליון ממנו השורה עליו, כי צריך כח העליון המנהג התחתון, וכח התחתון בכל מדותיו. הכתר הוא כח העליון:

ושם נכללו ג' מוחיו, שהם כללות מדות התחתון:

ששם כל עיקר הולדת ההנהגה שלו, שם נולדת ההנהגה בקיבוץ כל הכחות האלה, ואחר כך מתפשטת בפרצוף כולו:

פרק קב

ז' תיקוני רישא:

רישא דא"א - מובן בה כתרא וחכמה סתימאה שבתוכו, וזה לפי הנדרש בהנהגת א"א מצד עצמו לבד, ובו הם הז' תיקוני רישא. והיינו כי כל הנהגת א"א תלויה בעתיק, ולכן ברישא דא"א עצמו שולטים הז' דעתיק, ופרטי תיקוניו. ובגולגלתא עושים מה שעושים בכלל, ובפנים עושים בפרט, יען הם עשוים להאיר בפרט. וצריך שכל הארותיהם יהיו מתוקנים בתיקוני העתיק:

אחר שנתבאר ענין הראש, נבאר עתה תיקוניו בא"א שאנו עוסקים:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **רישא דא"א**, הוא מה שאנו מבינים כשאנו אומרים ז' תיקוני רישא. ח"ב, **ובגולגלת** וכו'. והוא פרט התיקונים האלה:

חלק א:

רישא דא"א - מובן בה כתרא וחכמה סתימאה שבתוכו, היינו כי ראש אינו גולגלת לבד, אלא כל כללות הראש והפנים, ומה שבתוכם. והנה כאן בא"א שלא יש בינה בתוך הראש, ומבואר במקומו, כשאומרים רישא - מבינים כתר וחכמה בתוכו, וכל המתפשט בהם בסוד הפנים:

וזה לפי הנדרש בהנהגת א"א מצד עצמו לבד. והיינו כמ"ש, שבסוד שורש הז"א - נדרש בסוד חד"ר. אך בסוד א"א עצמו אין מתחלקים אלא בדרך זה - גולגלתא ומוחא לבד:

ובו הם הז' תיקוני רישא: והיינו כי כל הנהגת א"א תלויה בעתיק, זהו כמו ששמעת איך עתיק עשוי לקשר כל ספירות א"א תחת א"ק, ולהעמידם בסוד המתקלא:

ולכן ברישא דא"א עצמו שולטים הז' דעתיק, ופרטי תיקוניו, היינו כי במקום השליטה הראשונה - שם צריך לעשות תיקון זה, ונשאר התיקון לכל הפרצוף:

חלק ב:

ובגולגלתא עושים מה שעושים בכלל, הוא סוד גולגלתא חיורא, והיינו כי התיקונים

האלה מתפרשים - אחד בגולגלתא, וששה בפנים. וס"ז כי כתר אינו עשוי לפרט אורותיו כמו החכמה, אלא כתר - סודו קמץ - קמוץ בסוד הגולגלת, שהיא גולגלתא אטום. אך חכמה - פתח, עושה כל אורות הפנים בפרט. וכפי הענין שלהם, כך עושים בהם תיקוני העתיק - בגולגלת בכלל אחד, ובפנים בכל פרטיהם, וזהו:

ובפנים עושים בפרט, **יען הם עשויים להאיר בפרט**: **וצריך שכל הארותיהם יהיו מתוקנים בתיקוני העתיק**, הכוונה היא לתקן הכל, ועל כן צריך שלא להניח החלקים לחוץ, אלא במקום שיש פרט - יהיו כל הפרטים מתוקנים:

פרק קג

שני סוגי תיקוני רישא דא"א:

כל עניני הא"א הולכים להגביר החסד ולמתק הדין. ויש גילוי כחו בכח - שהוא מעביר הדין לגמרי, והוא ענין גילוי מצח הרצון:

אחר שביארנו ענין ז' תיקוני רישא, נבאר ההפרש שבין תיקון לתיקון בתיקונים אלה:

כל עניני הא"א, כבר נתבאר למעלה ענין זה, שא"א גורם מיתוק לדיני הז"א: **הולכים להגביר החסד ולמתק הדין**, הימין שבו הוא להגביר החסד, והשמאל שבו הוא למתק הדין בחסד:

ויש גילוי כחו בכח - שהוא מעביר הדין לגמרי, זה תלוי בגילוי המצחא, שבהתעלם הוא ממתק, ובגילוי הוא מעביר הדין לגמרי:

והוא ענין גילוי מצח הרצון, והוא בסוד התיקון רעוא דרעוין, שזה הוא מה שנותן לו זה הכח. והיינו שכל שאר התיקונים שבאים מחג"ת נ"ה(י) אינם עושים זה, לפי שאין להם כח לזה, אלא ליסוד שמתקן המצח, שיכול לגלות החסדים בכח:

פרק קד

שורש ז"א ונוק' בתלת רישין ורדל"א:

ענין ההנהגה המשפטית תלוי הכל בחד"ר והמקבל מהם. כי בזה תלוי כל ענין השכר והעונש. ולשורש ענין זה נמצא בא"א התחלקות התלת רישין. ורדל"א שעל גביהם הוא שורש למקבל, שהיא השכינה:

אחר שנתבאר מה שיש לבאר בפרטיות הנהגת א"א מצד עצמו, עתה נבאר להשלים ענין שורש ז"א. כבר נתבאר למעלה - לעיל פתחים כ"ג -כ"ד. ליסוד המתקן המצח. עי' פתחי חכמה ודעת סי' י"א ד"ה, התיקון הד' (שערי רמח"ל עמ' קמ"ט), שם סי' פ"ד ד"ה, והנה

המצח (שם עמ' ר"כ). תיקונים חדשים עמ' קט"ו. סיכום קג, כל עניני א"א ענינם הגברת החסד, על ידי הימין שבו, ומיתוק הדינים על ידי השמאל שבו. המצחא כשהוא בהעלם ממתק הדינים, ובהגלותו - מעביר הדינים לגמרי, וזה ע"י כח יסוד דעתיק שבמצחא. שאר התיקונים בכוחם רק למתק הדינים. להשלים ענין שורש ז"א. ענין זה כבר מבואר לעיל בפתח צ"ה. כאן חוזר ומזכירו בסדר:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **ענין ההנהגה**, והיא הקדמה בענין ההנהגה. ח"ב, **ולשורש ענין זה**, והוא ענין ג' רישין על פי זה:

חלק א:

ענין ההנהגה המשפטית תלוי הכל בחד"ר והמקבל מהם, המקבל ר"ל נוק', שהיא שורש המקבלים, שלפי מה שהם מוכנים - כך היא מזדמנת לקבל, כמ"ש למעלה במקום אחר: **כי בזה תלוי כל ענין השכר והעונש**, משפט אינו ר"ל דין לבד, אלא חד"ר, לעשות לפי הנראה לעיני הדיין:

חלק ב:

ולשורש ענין זה נמצא בא"א: התחלקות התלת רישין, זהו כמ"ש למעלה, שהנהגת המשפט עצמה יוצא מא"א:

ורדל"א שעל גביהם היא שורש למקבל, סוד זה הוא, אשת חיל עטרת בעלה: **שהיא השכינה**, שזה כח השכינה, שנקראת אבן דזרקין לה עד א"ס, והיינו כי היא תחלת המחשבה. והמדות לא נמשכו אלא בעבורה על ידי חד"ר.

נמצא כי כל התיקון ביד המקבלים, שהם המגלים היחוד בעבודתם. ונמצא שזה מה שנקבע ראשונה, ואחר זה נמשכו המדות לפי ענינה.

ולכן כל ההתעוררות - ממנה, וכל התיקון תלוי בה, כידוע בדברי רשב"י זללה"ה בכמה מקומות:

פרק קה

ראשית השתלשלות חד"ר - בדיקנא:

שערות הראש הם מתגלים מקדושת המוח עצמו כמו שהיא בו. אך הדיקנא עשויה להשתלשל בה האורות בהדרגה, לרדת עד הז"א:

אחר שביארנו ענין שורש הז"א, נבאר ראשית השתלשל השורש הזה לבוא למטה:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **שערות הראש** וכו' והוא ענין שערות הראש. ח"ב, **אך הדיקנא**, והוא שערות הדיקנא:

חלק א:

שערות הראש הם מתגלים, היינו כי הנה אנו אומרים אחר כך שהדיקנא הם צינורות הממשיכים אור החכמה סתימאה לחוץ, לעשות ההשתלשלות. אך גם השערות של הראש, אמרו באדרא רבא, שהם ממשיכים האור מן המוח. וצריך להבין בתחלה מה ההפרש בין זה לזה. והנה ההפרש הוא, שהשערות של הראש אינם אלא מגלים אור המוח כאשר הוא, ולא בהשתלשלות והדרגה. אך הדיקנא ממשכת האור להשתלשל בהדרגה:

מקדושת המוח עצמו, שעל כן מנין השערות הם כמנין קדוש, כמו שביאר רשב"י זללה"ה באדרא רבא, להיותן גילוי קדושת המוחין שמתלהטת ויוצאה לחוץ: **כמו שהיא בו**, הוא מ"ש שאינו משתנה בהמשכו כלל:

חלק ב:

אך הדיקנא עשויה להשתלשל בה האורות בהדרגה, הוא מ"ש למעלה, וזהו הטעם שמדרגותיה נמנות בדרך פרטי, להיות שם בסוד הזיווגים של נוצר ונקה, מה שאין כן שערות הראש. וזה, כי הזיווגים הם עשוים להמשיך האורות לפי כח המזדווגים, שבמוחי המזדווגים נמשך האור המתאצל על ידם, ומשתווה לבחינת המזדווגים ההם, ובבחינה זאת האור מתאצל. ובכל מוח מקבל שינוי, לפי המדרגה של המוח ההוא:

לרדת עד הז"א, היינו כי פעולת הדיקנא הוא להוציא לחוץ סדר החד"ר, הסתום בפנים. וכשמתחיל להמשיך אותו, נמשך ויורד עד הז"א. ועל כן, או"א במזלא אתכלילן, וכדלקמן, כי כוונת הדיקנא להביאו עד הז"א. ולכן מסתיימים בטיבורא, להיות על הז"א ממש:

פרק קו

תיקונים מכיני השפע וממשיכי השפע:

התיקונים - מהם עשוים להמשיך השפע בהם, ומהם לתת הכנות ותיקונים לשפע עצמו.

זהו כלל בכל התיקונים, אך ענינו לפרש בו ענין תיקוני הדיקנא:

התיקונים, כל מיני תיקונים שיש בכל מקום - הם נופלים תחת אחד משני מינים אלו:

מהם עשוים להמשיך השפע בהם, וזה בדיקנא - סוד התרין מזלין, שהם עשוים דוקא להמשיכו ולגלותו:

ומהם לתת הכנות ותיקונים לשפע עצמו, וזה בדיקנא - כל שאר התיקונים שלה:

פרק קז

תלת רישין מאירים בדיקנא:

כל התלת רישין מאירים בדיקנא, כי היא ממש גילוי ההנהגה הזאת של חד"ר:

תשלום ענין הדיקנא:

כל התלת רישין מאירים בדיקנא, זה כבר נתפרש בדברי הרב זללה"ה, שיש כל התלת רישין בדיקנא. ולמה צריך זה?: **כי היא ממש גילוי ההנהגה הזאת של חד"ר**, כל ענינה הוא גילוי חד"ר, המשתרשים בג' רישין כנ"ל. ועל כן צריך שיאירו בה בפרט:

פרק קח

הדיקנא כופה את הדינים:

הדיקנא מראה כח הפרצוף, על כן בה מתגלה כח א"א, וכופה הדינים, ומכניע הקליפות, ומשליט הקדושה בסוד היחוד העליון:

ענין שהדיקנא כופה הדינים:

הדיקנא מראה כח הפרצוף, זה ענין הדרת פנים - זקן. וגם למטה הוא כך: **על כן בה מתגלה כח א"א: וכופה הדינים**, כי ענינו הוא להגביר החסד, ובהתגברו בכחו - ממתק הדינים: **ומכניע הקליפות**, כי הדינים הבלתי מתוקים הם נותנים כח לס"א, אך הדינים הממותקים, אדרבא, גורמים הכנעה לס"א:

ומשליט הקדושה בסוד היחוד העליון, זהו תיקון העתיד, שיהיה לע"ל, שעליו אמרו (אד"ר קלד ע"ב) דעתיד לאוקיר דיקנא, בסוד, "ונשגב ה' לבדו ביום ההוא". ואז תשלוט הקדושה לבדה בעולם:

פרק קט

בחינות השתלשלות והתלבשות גורמות לתמונות שונות בהתלבשות הפרצופים:

לפי סדר ההשתלשלות - כל נה"י של כל פרצוף עליון הם מוחין לתחתון. אבל סדר ההתלבשות הוא סדר אחר:

תירוץ סתירה לדברי הרב זללה"ה, שבמקום אחד נראה שיסוד דעתיק כלה ביסוד דא"א, ובמקום אחר נראה שכלה בת"ת:

לפי סדר ההשתלשלות - כל נה"י של פרצוף עליון הם מוחין לתחתון, כבר שמעת שהמצבים בפרצופים הם משתנים במראה לפי הענין שרוצה הרצון העליון להודיע בהם.

והנה יש מציאות זה שהפרצופים מתנהגים זה תחת זה, שהמלכות של העליון מנהגת את התחתון, וזה נקרא סדר ההשתלשלות. ולהודיע ענין זה, נראה במראה איך נה"י של הפרצוף העליון הם המוחין בתחתון.

ויש ענין אחר, שהוא - מלבד מה שנותן ההשתלשלות הכללי, יש התלבשות, והם כחות אחרים שמקבלים הפרצופים ממה שהם מלבישים, שהוא חוץ מן הכח המחוקק בהם לפי ענין ההשתלשלות. ומפני זה יראה במראה - מצב אחר, שהוא מצב ההתלבשות.

והנה יש ענינים בפרצוף נמשכים מן הכח המוטבע בו בראשונה בסוד ההשתלשלות, ויראה במראה - נה"י של עליון מוחין בתחתון, וענינים אלה יוצאים משם. ויש אחרים שנמשכים אחר ענין ההלבשה, וכן יראה במראה - נולדים מן המצב ההוא:

אבל סדר ההתלבשות הוא סדר אחר, כל הסדרים האלה נמצאים תמיד בפרצופים, כי כשנבוא להבחין כחותיהם, נאמר - יש בו כח המחוקק בו לפי ההדרגה, וזה נהוג מן הנה"י של הפרצוף העליון, ונפרש כל הנמשך מן ההנהגה הזאת. עוד יש לנו שהוא מלביש, ומעלים את המדרגות שהוא מלביש מן העליון, וזה כח יותר שמקבל, ויש ענינים נמשכים מזה. וכולם פועלים מה שצריך שיפעלו להשלים ענין הנבראים כראוי:

פרק קי

פרצופי או"א [קי -קיד]:

הארת יסוד עתיק - שורש או"א:

לפי סדר ההשתלשלות - יסוד דעתיק כלה בחזה דא"א, ומשם יוצאים בגילוי החסדים והגבורות שלו. אחר כך משם נבנים אבא ואימא, ישראל סבא ותבונה. אך בסדר ההתלבשות - יסוד דעתיק כלה ביסוד דא"א:

אחר שנתבאר א"א ועניניו, נבוא לבאר או"א, ובתחילה נבאר שרשם:

לפי סדר ההשתלשלות - יסוד דעתיק כלה בחזה דא"א, זה פשוט, לפי השיעורים של הפרקים כידוע:

ומשם יוצאים בגילוי החסדים והגבורות שלו, כי כל הפרצופים - הדעת שלהם מתפשט בגופם, ונכלל ביסודם, ומאיר לחוץ, כי דעת - עיקר ההנהגה שצריך להתפשט כך, כדלקמן במקומו:

אחר כך משם נבנים אבא ואימא, ישראל סבא ותבונה, חכמה ובינה דאצילות, כשבאים ליעשות פרצופים, מקבלים הארה מן החסדים ומן הגבורות האלה, להיות מקומם באילן

כנגדם, לפי שהם מלבישים את הזרועות עד הטבור. ומכחם מתחלקים לד' פרצופים, כמבואר במקומו:

אך בסדר ההתלבשות - יסוד דעתיק כלה ביסוד דא"א, לא יקשה לך ענין התלבשות עתיק בא"א - שאינו כך, כי הוא בסדר אחר, לפי ההקדמה שהקדמנו במאמר הקודם לזה:

פרק קיא

או"א - גילוי התפשטות הח"ס המביאה מוחי ז"א למקומו:

אבא ואימא הם התפשטות חכמה סתימאה בסוד חד"ר הכלולים שם, אחר שנתפשטו בסוד הדיקנא. ונשרשים בסוד מזל נוצר ומזל נקה:

אחר שביארנו כבר שורש או"א, נבאר עתה או"א:

או"א הם התפשטות חכמא סתימאה, כי לפי שורש הוצאת הז"א - ח"ס היא הכוללת כל החד"ר שבכל התלת רישין,

בסוד יו"ד ה"א וא"ו, שעולים ט"ל, שיש בח"ס, שה"ס טלא דבדולחא. ושם שורש כל ההנהגה הזאת שלמטה. ותראה שח"ס הוא דין בסוד התלת רישין, והיא נהוגה מגבורה דעתיק.

על כן שם משתרשים כל הענינים האלה שלפניה. והיא הנוק' של א"א, כי כתר הוא הראש, הצד הימיני, שהוא הזכר שבו, והיא ראש לצד השמאל, שהיא הנוק'. וכל זה מפני התלבשות חסד וגבורה דעתיק בהם.

והנה חד"ר אלה שבח"ס צריכים להתפשט ולהשתלשל, ושלשולם דרך הדיקנא כנ"ל. ואמנם הדיקנא אינו אלא כח ממשיך לחוץ, כי ענינה - צינורות המלאים אור הח"ס. אך או"א הם הענין שהיה סתום בח"ס, שהתחיל להתגלות עתה לחוץ.

ותראה שכל זה הוא כך ממש שורש לז"א, דהיינו המוחין שלו, שהוא עיקר הנהגתו, כמו כל פרצוף שכל הנהגתו הוא במוחין. וזה פשוט, כי ז"א לבדו אינו יכול לעשות מה שצריך, כי אין בו אלא ו"ק, ותשלומם כח"ב. ואלה הם המשתרשים פה בח"ס, בסוד החד"ר שזכרתי. ומשתלשלים ויורדים, עד שמגיעים למקומם שהוא ז"א, ומשלימים אותו, כדלקמן:

אחר שנתפשטו בסוד הדיקנא, שבתחלה הוצרכו להתפשט בדיקנא, שיהיה להם מציאות זה של התפשטות, אז יעשו כל המדרגות שיעשו:

ונשרשים בסוד מזל נוצר ומזל נקה, בדיקנא עצמה בזמן התפשטה. ונמצא שורש לשתי מדרגות האלה שהיו עתידים לצאת מכחה, והיינו מזל נוצר ומזל ונקה, שבהם כלולים

כל הדיקנא. אחד - במזל "נוצר" בסוד זכר, ואחד - ב"ונקה" שהיא נקבה. וזה שורש לאו"א שיוצאים גם כן דו"ן, וניתן להם פעולתם, לזכר כראוי לו, וכפי המגיע אליו משרשו, ולנקבה כראוי לה, וכפי שמגיע לה משרשה:

פרק קיב

או"א - התפשטות מוחי ז"א בכללות ובפרטות:

אבא הוא סוד התלת מוחין דז"א, אך בכלל אחד, כזרע במוח האב. ואימא היא עצמה גילוי המוחין דז"א, ובה נתקנים בפרט, כעובר בבטן אמו:

אחר שביארנו ענין או"א, נבאר עתה מה שיש להבחין בהם:

אבא הוא סוד הג' מוחין דז"א, אך בכלל אחד, כבר אמרנו שאו"א הם התפשטות הח"ס, המביא מוחי ז"א עד המקום שצריך. ואמנם יש הפרש בין או"א, כמו שיש בענין הולד הנולד משניהם. שבתחלה בזכר הוא בכח ובכלל, ואינו יוצא ממנו אלא בדרך כלל. אך הנקבה מפרטת אותו בזמן העיבור, עד שניכר ונראה סימנו לחוץ.

כן למעלה - או"א שניהם כוללים מוחי הז"א, ועתידים להוציאם. אלא אבא כשמוציא אותם - אינו מוציא אותם אלא בכלל אחד, ואי' כשמוציאה אותם, אפילו קודם הלידה, הרי הם נודעים וניכרים בה, ומכל שכן אחר שיולדת אותם:

כזרע במוח האב, שהוא כלול שם, וגם כשיוצא - יוצא בכלל אחד:

ואימא היא עצמה גילוי המוחין דז"א, ובה נתקנים בפרט. כעובר בבטן אמו, זה סוד חו"ב, חכמה הוא כלל, בינה היא התבוננות על החכמה, והוא פרטיות הדבר. ונמצא לפי זה, אבא עצמו - התפשטות בסוד גילוי המוחין בדרך כלל, וכן כשהוא מוציא אותם - מוציא אותם בכלל, ואי' הוא סוד התפרט המוחין. וכן כשפועלת פעולתה בהם - מגלה אותם בפרט, בסוד העובר במעי אמו:

פרק קיג

זיווגי או"א וישסו"ת:

או"א עומדים בזיווגם תמיד למעלה, כדי שלא להפריד תיקון המוחין מצד השורש. אך ישראל סבא ותבונה הם סוד התפשטותם, לעשות מוחין בז"א בסדר הראוי לו:

אחר שפרשנו ענין או"א עצמם, עתה נבאר מה שיש להבחין בזיווגם:

או"א עומדים בזיווגם תמיד למעלה: כדי שלא להפריד תיקון המוחין מצד השורש, כבר שמעת איך עיקר ההנהגה תלויה במוחין. ואמנם אלו הם העולים והיורדים לצורך השכר והעונש בעולם, וכפי כח המוחין - כך כח ההשפעה.

אך המדה כך היא, האור שפועל פעולה - צריך שמקורו יהיה חזק וקיים, ואז יוכל או להתפשט או שלא להתפשט, אך לא שיבלע האור בזמן אחד, שיצטרך חידוש ממש בזמן אחר להוציאו. על כן או"א עליונים - הם שורש המוחין למעלה, וזה צריך שלא יפגם. אך יסו"ת, הם העשוין לפשט המוחין בז"א, אלו אין זיווגם תמידי.

יש להקשות, הרי בדברי הרב זללה"ה מצאנו היפך מזה, שאדרבא, זיווג המוחין הוא שאינו תמידי, אלא זיווג חיות העולמות הוא הנמצא תמידי.

תשובה, מה שאנו מדברים כאן - הוא במהות הפרצופים לפי ענין ההנהגה, והיינו כי האורות משתלשלים ויורדים לפי ענין ההנהגה, מדרגה אחר מדרגה. פירוש - המוחין בז"א הם כללות הנהגת המשפט בסוד חד"ר, וכל שאר הפרצוף של ז"א הולך אחר זה, דהיינו חג"ת נה"י, אלא שהעיקר הוא במוחין. ותבין שאין אנו מדברים עתה בפעולה, אלא באורות - במהות מדרגותיהם.

וכשהגיע האור לעשות חב"ד דז"א - אז נקרא שהגיע להעמיד ההנהגה על מכונה. ואמנם ענין או"א הוא ענין חב"ד אלה, אלא שהם שורש, שעדיין לא הגיעה ההדרגה לבחינה שצריך לפי הנהגת העולם. ולפי דרך זה - בח"ס יש שורש ענין חד"ר, וזה השורש מוציא או"א בסוד כלל ופרט.

פירוש - שכל ענינו של אבא הוא החד"ר, אך בכלל, וענין אימא הוא ענין החד"ר ביותר פרט, ועדיין נקרא שורש. ועוד נעשה התפשטות בשורש זה, שהולך ומשים בז"א ההנהגה הזאת כראוי, והיינו שעושה המוחין שלו, שאז ההנהגה במקומה, ובכחה הראוי לעולמות.

ועל פי זה אמרנו, שמפני כך או"א עילאין, שהם החד"ר רק בשורש, הם עומדים בזיווג תמידי, שהרי הם בתיקון תמידי, בחינת מ"ה וב"ן בגילוי היחוד, ובכל היתרונות שגורם הזיווג.

אך יסו"ת - ענינם ההתפשטות לצורך הז"א, והוא מתיחס יותר אל הז"א. על כן אין בו תיקון תמידי, אדרבא, כשאין צריך פעולה חדשה, שהוא חידוש המוחין, אינם אלא מפשטין הענין המתוקן כבר בשורש, והם המוחין לפי הזיווג שכבר נעשה.

אך כשצריך לחדש מוחין - אז צריך שיהיו נכללים גם הם בזיווג, כי צריך שיקחו הבחינה החדשה המתחדשת בזיווג, ויפשטוהו בז"א. אך כשהם עושים פעולתם בז"א, כשהם

מלובשים בתוכו, ודאי שאין צריך ביניהם זיווג, שהוא ההתלהטות החדש, כי אינם אלא המשך. אבל או"א, שהם הם החד"ר בשורש, צריך שיהיה ענין זה מתוקן היטב.
כלל הענין, יש מהות הפרצופים, ויש פעולתם, אך פעולתם לפי מהותם. זיווג חיות העולמות נמשך מן שורש ההנהגה, שהוא מתוקן תמיד, אך זיווג המוחין - מן ההתפשטות, ולכן אינו תדירי:
אך יסו"ת הם סוד התפשטותם, לעשות מוחין בז"א בסדר הראוי לו, לפשט ההנהגה מן השורש אל מקומה כראוי:

פרק קיד

סדר התפשטות חד"ר ממו"ס עד ז"א:

סדר ההשפעה מתרין מזלין נוצר ונקה - דרך חיך וגרון לאו"א, ומאו"א ביחד לז"א, ומז"א לנוק'. וכפי רדת ההשפעה - כן מקבלת ציור אחר:
אחר שביארנו ענייני זיווגי או"א, צריך לבאר סדר ההשפעות נושרשם עד הסוף:
חלקי המאמר הזה ב' ח"א, **סדר ההשפעה** וכו' ח"ב, **וכפי רדת ההשפעה** וכו':
חלק א:
סדר ההשפעה, מה שנעשה במ"ס אין צורך להזכיר אותו באמת, כי הוא המקום שמשם נובעת ההשפעה, ודרכי הליכתה הוא במה שמשם ולמטה. והיינו כמ"ש כבר - שא"א הוא השורש, וכל השאר - ענפים ממנו. והדיקנא הוא התפשטות העשוי להמשיך מן השורש עד סוף כל מדרגות העולם:
מתרין מזלין נוצר ונקה, שהם כללות ההנהגה, וכמ"ש:
דרך חיך וגרון, שאין השפע נמשך מיד ממזלא ונקה אל או"א, אלא נכנס בגרון. והטעם הוא - כי הגרון דא"א הוא הכתר של או"א, ושם צריך ליכנס כדי ליכנס בתוך פנימיותם. ועל כן כשהגיע האור למזל ונקה - חוזר ונכנס בגרון לאו"א. אך מה שהולך לגרון - צריך שיעבור דרך החיך, שהוא הזכר של הגרון, שהוא חכמה, והגרון - בינה.
ונמצא שאחר שנתפשט האור בתרין מזלין, חוזר ממזל ונקה, ונכנס דרך פנימה לחיך, ומן החיך לגרון, ומשם לאו"א. ולכן נאמר "דרך חיך וגרון", כי זה דרך שהוחק לו, שלא כסדר הנראה לעינים:
לאו"א, דהיינו ביחד, כי זה ענינם של או"א - להיות שוים, והיינו שהמקבל עדיין במדרגה אחת עם משפיעו, ולא נשפל ממנו, כמו למטה בזו"ן. ונמשך זה מחמת תיקון המקבל, שאין פגם מגיע שם, ולכן הוא ראוי לעמוד בשורה אחת עם משפיעו:

ומאו"א ביחד לז"א, זה פשוט לפי הסדר, והנה ז"א הוא דעת מכריע בינתים בין חו"ב, שהוא לוקח אורותיהם ביחד:

ומז"א לנוק'. שאינה בהשואה לו, אלא שפלה ממנו מפני התחתונים:

חלק ב:

וכפי רדת ההשפעה - כן מקבלת ציור אחר, היינו שרוב המדרגות עשויות להשוות השפע אל המקבלים. וכל מדרגה התחתונה מן הראשונה - היא יותר קרובה לתחתונים, וכשהשפע מגיע אליה - מתפעל ממנה ולוקח מהותה, ונמצא מתקרב יותר אל התחתונים, עד שמגיע למדרגה האחרונה ששם מתקרב לגמרי.

פרק קטו

כללות ענין זו"ן [קטו -קיח]:

זו"ן סיבה קרובה לבריות העולם והנהגתן:

זו"ן - בם השורש לכל בריות העולם, ובהם עיקר ההנהגה, וכן תיקוניהם הם בערך מה שראוי להנהגת העולם. ועל כן כל ענייניהם נודעים יותר בפרט, להיותם יותר קרובים לנו:

אחר או"א יש זו"ן, ע"כ אחר שהשלמנו או"א, נבוא לבאר זו"ן הבאים אחריהם:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **זו"ן בם השורש**, והוא שזו"ן שורש העוה"ז. ח"ב, **ועל כן** וכו', זהו טעם למה מזכירים בהם דברים פרטים יותר מקבילים לדמות אדם:

חלק א:

זו"ן - בם השורש, זה הדבר כבר נתבאר למעלה במאמר עולם הנקודים, שז"ת הם שורש של פרטי הבריות, וכל מה שלמעלה - אינו אלא הכנה מה שצריך להם לבוא לזה:

ובהם עיקר ההנהגה, זה פשוט, כיון שהם השורש העיקרי, צריך שיהיו גם מדרגות ההנהגה העיקריות:

וכן תיקוניהם הם בערך מה שראוי להנהגת העולם, כי התיקונים - כבר אמרנו שהם עשוים לפי בחינת הפרצוף, לתת שלמות תיקון לבחינת הפרצוף ההוא ופעולותיו. זו"ן הם עיקר המנהיגים את זה העולם, על כן תיקוניהם יהיו דוקא מה ששייך להנהגת זה העולם, שהיא פעולתם:

חלק ב:

ועל כן כל ענייניהם נודעים יותר בפרט, באו"א אין מדברים בכל כך פרטים בבנינם, כמו זו"ן, בקטנות וגדלות שלהם - בשנות קטנותם וגדלותם, ובכל פרטי מצביהם. וזה

נמשך לפי שענין הפרצופים העליונים עדיין אינם אלא סיבת הסיבות לנו. אבל הסיבה הקרובה היא זו"ן, ויש בהם ענינים מקבילים לכל מה שיש באדם למטה, בכל הפרטים כולם, שאם לא כן, לא היו נמצאים הענינים ההם למטה:

להיותם יותר קרובים לנו, שהראשונים אינם מולידים אלה הדברים, על כן אין צורך להבחין בהם שרשים אלה. אך בהתחדש זו"ן - מתחדשים התולדות האלה, על כן צריך שימצאו בהם שרשים:

פרק קטז

מוחין דז"א:

המוחין דז"א הוא מה שאו"א מתרכבים בו, ומנהיגים אותו. והם בסוד חד"ר, כי זה כל סיבוב ההנהגה. ולפי כח המוחין - כך הוא כח הגוף כולו. והכתר - בסוד א"א:

אחר שביארנו זו"ן בכלל, צריך לבאר פרטיהם, והארת המוחין, וכל התלוי בזה:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **המוחין דז"א**, והוא מה הם המוחין. ח"ב, **ולפי כח המוחין**, והיינו איך הגוף מתנהג לגמרי אחר המוחין:

חלק א:

המוחין דז"א, כי שורש הז"א הוא ו"ק, וזהו בבחינת ענינו, שהוא להיות שורש לבריות העולם, לקיימם ולהנהיגם. כל זה הוא רק בסוד ו"ק. אך המוחין נמצאים בו בסוד מה שאו"א מתרכבים בו. וזהו:

הוא מה שאו"א מתרכבים בו, המוחין הם חב"ד שבו, אור פנימיות שבו, כמפורש במקומו. אך ענינם הוא ההרכבה הזאת שאו"א מתרכבים בז"א, בסוד ההנהגה השלמה כראוי, והיינו חד"ר. וזהו:

ומנהיגים אותו, לפי מה שיש בחינה זאת שאו"א מנהיגים את הז"א - יש ספירות אלה בו, שהם חב"ד, שסודם הרכבה הזאת כנ"ל:

והם בסוד חד"ר, כיון שחג"ת נה"י הם בסוד חד"ר - גם מה שמנהיגים אותם הוא כך:

כי זה כל סיבוב ההנהגה, שלכן ז"א עצמו בסוד חד"ר, והנהגת ז"א גם כן כך, לפי שזהו מה שצריך לכל הסיבוב:

חלק ב:

ולפי כח המוחין, זה סוד המוחין דקטנות וגדלות, או העליות, שהוא מה שהרכבה והנהגה זאת עשוים בכח פחות או יותר:

כך הוא כח הגוף כולו, היינו כי כל כח ז"א - מאו"א,.כפי הכח שהם פועלים בו - כך הוא מתחזק:
והכתר - בסוד א"א, כמו שהמוחין הם סוד מה שאו"א מנהיגים את הז"א, הכתר הוא מה שא"א גם הוא נכנס להנהיג אותו:

פרק קיז

ההארות הנמשכים מהמוחין:

מכח הרכבת המוחין בז"א יוצאים כמה מיני הארות מז"א עצמו. וכן אחורי או"א עצמם שירדו במקום זו"ן - נתקנים לפרצופים, ומשלימים בסוד זו"ן. לפעמים צריך ששניהם ישלימו, ולפעמים אחד לבד:
אחר שביארנו המוחין, נבאר מה שנמשך מכחם:
מכח הרכבת המוחין בז"א, והיינו כי יש אורות שבאים מצד עצמם, והם עשר הספירות שבאותו העולם עם כל תיקוניהם. אך אלה הם אורות שמתאצלים מחמת הרכבה זאת:
יוצאים כמה מיני הארות מז"א עצמו, והיינו המטות הנזכרים במקומם ושאר האלכסונות,
וזה אינו אלא הזדהרות המוחין בהתישבם בז"א. כי באמת הם מאירים לכל צד, אלא במקום שיש מי שיקבל אותם - הם נבלעים בתוכו. דהיינו אורות הישרים הולכים אל רחל, אל לאה, אל יעקב. אך במקום שאין מקבל - הם מאירים לבדם.
ואמנם ההנהגה נמשכת ביושר אל המקבלים, ואלה ההארות נמשכים אחריהם. אבל גורמות איזה תולדות גם הם בהנהגה, שבאות כמו מן הצדדים, פירוש, שאינו דבר ליושרו, אלא שמצד אחד יוצאים ענינים אלו:
וכן אחורי או"א עצמם שירדו כמקום זו"ן - נתקנים לפרצופים, זה פשוט ומבואר במקומו, שמאור יסוד אי' שבז"א - אחורי אי' נעשית לאה, ומאור יסוד אבא נעשה יעקב:
ומשלימים בסוד זו"ן, לזיווג, כי הזיווג העיקרי הוא ז"א ורחל, ויש ז"א ולאה, ויעקב ולאה, יעקב ורחל. וזהו:
לפעמים צריך ששניהם ישלימו, ולפעמים אחד לבד, [ששניהם ישלימו] דהיינו זיווגי יעקב ולאה,
ולפעמים אחד לבד, כגון ישראל ולאה, או יעקב ורחל.
והנה סוד כל זה הוא שאור ז"א או נוק' מתנוצצת גם ביעקב או לאה, ואז הם משלימים בעדם, להיותם מבחינתם:

פרק קיח

ב' הבחנות בפרצוף לאה:

באחורי אימא, שהיא לאה, יש גם כן פנימיות הנוק' בכלל:

הקדמה בענין לאה.

באחורי אי', שהיא לאה, יש גם כן פנימיות הנוק' בכלל, זה פשוט כמשמעו, כי הנוק' מתחלקת לפנימיות וחיצוניות, ושניהם מתנהגים מן הז"א, שהוא המשפיע להם. ואלה השתי מדרגות נחשבות לשתים, יען יש להם כל אחת ענין בפני עצמו. והיינו כי הנהגת הנוק' היא ענין כפול, בסוד מערת המכפלה. ומה שהוא בפנימיות הדברים - הוא הנהגה אחת גדולה בסוד אמת. והנהגת החיצוניות - הנהגה אחרת, והוא מה שנראה לעינים.

ואף על פי שכל שאר האורות הם גם כן בסוד פנימיות וחיצוניות, עיקר מציאות זה הוא בכאן. כי יש שתי מיני הנהגות בתחתונים עצמם, על כן יש שתי נוקבין כאחת, לקבל ההשפעה. והעיקר להפריד הפנימיות מן החיצוניות - בדבר הזה, לפי שהמעשים הם חלוקים הרבה זה מזה.

והנה כשיוצא האור של יסוד אי', שמתקן אחוריים של אי' לעשותם פרצוף, שם נכלל גם כן פנימיות הנוק', שהוא מסכים לאימא, כאימא וברתא. ונמצא שלאה יש בה ב' בחינות, אחוריים לאימא [נ"א, אחורי לאה] שמקבל שם של נוקבא, וגם פנימיות הנוק' ממש.

ועל כן לפעמים נראה שלאה טפלה, לפי שמצד עצמה אינה אלא אחוריים שנבנית, ומצד אחר היא עיקרית מאוד, מצד שיש בה פנימיות הנוקבא גם כן.

ובזה יתיישבו דרושים רבים, שמהם נותנים החשיבות ללאה, ומהם לרחל:

פרק קיט

בנין ז"א בעי"מ [קיט -קכג]:

ז"א נשלם ע"י נוק' בכל מצביו:

זו"ן מתגדלים ביחד, כי תמיד אין שלמות הזכר אלא בנוקבא שלו. וזה מה שהרויח מיד אחר תיקון השבירה - להיות זו"ן הולכים ביחד תמיד:

עכשיו שביארנו זו"ן לפי ענינם, צריך לבאר סדר הבנותם:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **זו"ן** וכו', והוא שגדלות זו"ן ביחד. ח"ב, **וזה מה שהרויח**, והוא שדבר זה נולד מתיקון השבירה:

חלק א:

זו"ן מתגדלים ביחד, אף על פי שהם שני פרצופים בפני עצמם, וגם כן יש להם תיקונים בפני עצמם, יש ענין אחד - שבכל זמן הבנין של הז"א נמצא נוק' עמו.

והוא שבעיבור ז"א הוא ג' ספירות, ונוק' רביעית על היסוד, ביניקה עולה בת"ת, בגדלות עולה בדעת. אף על פי שאחר כך יש לה עוד בנין בפני עצמו מנה"י שלו, שזהו עיקר בנינה. אך הענין הזה הוא לשלמות ז"א - לומר שיהיו שניהם ביחד תמיד, כדלקמן:

כי תמיד אין שלמות הזכר אלא בנוקבא שלו, הימצאה זה עמו אינו אלא להשלים ענייניו, שהוא ראש והיא סוף. וכל התיקון שלוקח - הרי אין התיקון שלו נשלם אלא בה. שהיא הסוף שלו:

חלק ב:

וזה מה שמרויח מיד אחר תיקון השבירה, אפילו בזמן הקטנות שלו - יפה כחו ממה שהיה בזמן השבירה, כי עתה נעשה מיד קשר בין ז"א ונוק', שהוא העיקר מה שהיה חסר בזמן השבירה, שמפני כך לא היו נמצאים שאר התיקונים. כיון שנתקן זה - ניתן מקום לכל שאר התיקונים, שיוכלו להמצא מעט מעט:

להיות זו"ן הולכים ביחד תמיד, המעשה הראשון שנעשה - היה לקרבם, עד שיהיו הולכים ביחד תמיד:

פרק קכ

ענין עי"מ דז"א בכללות:

העיבור הוא הבירור שמתבררות ספירותיו מן התהו ממש, לעמוד בסדר. והמוחין שלו באותו הזמן הם בכח היותר קטן שיכול להיות בהם, ונקרא נה"י דמוחין, ונקרא נפש. וביניקה מתגדלים כל האורות, להתרחב בכל הממשלה הראויה להם, והמוחין שלו בכח יותר גדול מן הראשונים, ונקרא חג"ת דמוחין, ונקרא רוח. ובגדלות מתפשטין המוחין בכל ענייניהם, להנהיג בכח חב"ד את זו"ן, והם בכח שלם, ונקרא נשמה:

אחר שביארנו תיקון הראשון שקיבל הז"א אחר השבירה, נבאר עתה תיקוניו ההולכים בהדרגה זה אחר זה:

העיבור הוא הבירור שמתבררות ספירותיו מן התהו ממש, שהרי בתחלה היה החרבן, ועכשיו מתבררות המדרגות, ונקבעים החוקים לסדר ההנהגה כראוי. ומה שבתחלה היו רק מדרגות, אך לא מסודרות, שמפני כך נעשה בהם החרבן, עתה צריך שיותן להם סדר

זה. וזהו: **לעמוד בסדר**, ועל כן כל מה שצריך להיות פרצוף מתוקן, צריך שיעשה בזמן העיבור, וכמ"ש זה למעלה כבר:
והמוחין שלו, הפנימיות שלו, כי אי אפשר בלא פנימיות וחיצוניות. והפנימיות נקרא מוחין, שכן נחשב לג"ר לגבי החיצוניות, שנחשב לז"ת לגביו:
באותו הזמן הם בכח היותר קטן שיכול להיות בהם, זהו כמ"ש למעלה, כי כפי כח המוחין - כך כח הגוף. על כן בהיות המוחין בכח קטן - גם הגוף עומד בסיתום, ובלא כח:
ונקרא נה"י דמוחין, היינו כי שיעור כל דבר בעשר ספירות, וכן כלל המוחין נשער כך, והדרגותיו - הדרגת העשר ספירות, דהיינו נה"י חג"ת חב"ד, וזה הכח הקטן - הוא מדרגה אחת שבכלל ההוא:
ונקרא נפש, היינו כי הדרגת הפנימיות נקרא נר"ן, ר"ל נפש רוח נשמה:
וביניקה מתגדלים, אין נוספים אורות כלל אחר העיבור, אלא הספירות הבנויות כבר, הם מתגדלים ומתרחבים:
כל האורות, אין ההגדלה לשום צד בפרט, אלא לכל האורות הבנוים כולם, וזה הוא בסוד דמות אדם. שכן בעיבור הגוף נבנה בחלקיו, אך ביניקה כל החלקים הבנוים כבר - מתרחבים:
להתרחב בכל הממשלה הראויה להם, כשאומרים התרחבות - ר"ל שנשלם הממשלה הכלולה בחק כל אור, שבתחלה היו סתומים בעצמם, שלא להראות כל כחם וממשלתם, ואחר כך מתרחבים ומגלים ממשלתם זאת:
והמוחין שלו בכח יותר גדול מן הראשונים, זהו לפי מ"ש לעיל, שכח הגוף ככח המוחין.
ונקרא חג"ת דמוחין, זה מבואר כמ"ש בענין הדרגת המוחין, וכן הבחנה **ונקרא רוח**.
וגדלות מתפשטין המוחין בכל ענייהם, עיבור ויניקה הם כולם זמן תיקוני הגוף בחלקיו, להבנות או להתרחב. אך הגדלות תלוי במוחין להתפשט בכל הליכותיהם, בכל פרטיהם, כל מה שיש להבחין בענין הזה, שתוכל לצאת הנהגה על פיהם כראוי.
להנהיג בכח חב"ד את זו"ן, שהרי הכוונה כאן בפרט - להשלים ענין זה שאו"א מנהיגים את הז"א.
והם ככח שלם, וזה פשוט, שהרי אין זמן אחר - אחר זה.
ונקרא נשמה, זה סוף הדרגת הפנימיות, וכנ"ל:

פרק קכא

בנין ז"א בזמני עי"מ:

מתחלה נבנה הז"א בסוד עשר ספירות - שמתקשרים המוחין על ו"ק, שלא היו מאירים כן בעולם התהו. ונקרא שיש לו נה"י בקביעות, והשאר צריך עדיין להתגלות בפועל. וכל זמן העיבור הולכים הדברים ומזדמנים מעט מעט לשיתגלה חג"ת. ומיד שיוצא מאימא - נמצאים כו חג"ת בקביעות, ונקרא שהולכים ומזדמנים לבוא חב"ד.

והנה לתקן נה"י, שיהיו חג"ת מתגלים עליהם - צריך כל זמן העיבור. ולתקן חג"ת - שיהיו חב"ד מתגלים עליהם - צריך כל זמן היניקה. שכך הם נמשכים ובאים בהדרגה כמו שצריך. אף על פי כן אין הבירור הראשון נשלם באמת עד כ"ד חדש של היניקה, כי הרי לא נשלם בירור הי"ם עד הזמן ההוא:

עתה נבוא לבאר תשלום זמנים אלה - עיבור ויניקה ומוחין:

חלקי המאמר הזה ג'. ח"א, **מתחלה נבנה**, והוא ענין עיבור ויניקה ומוחין ח"ב, **והנה לתקן נה"י**, הוא ענין משך הזמן של עיבור ויניקה. ח"ג, **אעפ"כ אין הבירור**, ענין כ"ד חודש של יניקה:

חלק א:

מתחלה נבנה הז"א בסוד עשר ספירות, כי שני ענינים סותרים נמצאו בדברי הרב זללה"ה, במקום אחד אומר שבעיבור הוא בה"י, וביניקה חג"ת, ובמקום אחד הוא אומר שבעיבור נתקנו חב"ד חג"ת נצח, ונשאר הי"ם ליברר.

והתשובה הוא זה, שני דברים צריכים ליעשות בז"א, בתחלה - בנינו בכל מדרגותיו בסוד הבירור, הנ"ל במאמר שקודם זה,

ואז נבנה בע"ס, מה שבתחלה לא היה אלא ו"ק. וזהו ג"כ:**שמתקשרים המוחין על ו"ק, שלא היו מאירים כן בעולם התהו. ונקרא שיש לו נה"י בקביעות**, כאן נשלם בע"ס, שהמוחין נקשרים, מה שלא היה תחלה.

אמנם מה שמתגלה מספירותיו - אינו מה שנתקן. אלא אדרבא, כל העשר ספירות נתקנים, וגם נשאר עדיין הי"ם ליתקן לגמרי מן התהו שזכרנו. אך מה שמתגלה בו - אינו אלא נה"י.

וזה פשוט, כי הבירור של כל הספירות צריך שיעשה בעיבור, ועל כן אי אפשר לומר שהי"ם דנה"י נשארים להברר, ושאר הספירות דנה"י הם שנבררו בט' חדשים, כי בירור שאר הספירות אימתי יעשה? והרי עינינו רואות למטה שכל הבנין נשלם בעיבור, וכנ"ל.

אלא הדבר הוא כמ"ש, שהבירור נעשה, אך הגילוי הוא ענין אחר, כי נה"י נתגלים, והשאר עומדים להגלות. וזהו:

ונקרא שיש לו נה"י בקביעות, והשאר צריך עדיין להתגלות בפועל: והוא מבואר כמ"ש.

וכל זמן העיבור הולכים הדברים ומזדמנים מעט מעט לשיתגלה חג"ת, נה"י יש לו מיד, אבל אינו נקרא שהם שלמים, כי שלמותם הוא שיתגלה עליהם חג"ת. וכל זמן העיבור הולכים הדברים ומזדמנים לזה. וזה, כי פחות מנה"י אין יש, וצריך לומר שבתחלת עיבורו גם כן יש נה"י, אלא שבעיבור נשלמים הדברים בבחינת נה"י, עד שיבואו חג"ת. וזו תשובה לקושיא אחת הנראה לכאורה על דברי הרב דללה"ה. כי הנה היניקה נקראת עד תשלום י"ג שנים ויום אחד, פירוש - שרק אז נקרא גדול, ואז הוא הזמן שהשלימו חב"ד לבוא, לא שהתחילו, ואם כן, היה צריך ליקרא גדול מיד אחר כ"ד חדש.

ואין לומר שכך הוא הסדר - העיבור נקרא משמתחילים נה"י עד שמשלימים, ויניקה - כשמתחילים חג"ת עד שמשלימים, וגדלות - משמתחילים חב"ד עד שמשלימים.

מג' טעמים, א' - שאם כן היה צריך להיות זמן רביעי אחר שהשלימו חב"ד, ויהיה היניקה רק כ"ד חדש, גדלות - עד י"ג שנים, ואח"כ יקרא בשם אחר.

ועוד, שלא כן הם דברי הרב זללה"ה, אלא יניקה נקרא עד י"ג שנים ויום א'.

ועוד, שהיו צריכין לומר שחג"ת מתחילים לבוא משנולד, ומשלימים לבוא בכ"ד חדשים, כמו שחב"ד עושים כן מכ"ד חדש עד י"ג שנים. ועינינו הרואות שלמטה אינו כך, שהרי ניתר הולד מקשריו, שהיה כפוף במעי אמו בסוד תלת בגו תלת - מיד כשיוצא.

אך הענין הוא - שנה"י באים מיד בתחלת העיבור אחר שנוצר הולד. וכמו שאנו רואים בחב"ד שבאים מעט מעט - כך כל זמן העיבור ממשמשים לבוא חג"ת. וכשנולד - באותו הרגע מתגלים בו חג"ת לגמרי.

וכ"ד חדש עומדים להשתלם, שהוא זמן בירור הי"ם. ואחר כך ממשמשים ובאים חב"ד, ונקרא הכל חג"ת, אלא שהולכים ומזדמנים לקבל חב"ד עליהם. ובגדלות נשלם חב"ד. וזהו:

ומיד שיוצא מאימא - נמצאים בו חג"ת בקביעות, ונקרא שהולכים ומזדמנים לבוא חב"ד:

חלק ב:

והנה לתקן נה"י, שיהיו חג"ת מתגלים עליהם - צריך כל זמן העיבור, כמו שנתפרש ענין י"ג שנים ויום א' לביאת חב"ד על חג"ת, כך ט' ירחי העיבור הם זמן הזדמן חג"ת לבוא על נה"י, שהרי אין זמנם צריך להיות שוה, אלא הא כדאיתא והא כדאיתא, כל אחד כפי ענינו ופעולותיו:

ולתקן חג"ת - שיהיו חב"ד מתגלים עליהם - צריך כל זמן היניקה, זה מבואר בסוד י"ג שנה ויום א' שבדברי הרב זללה"ה:

שכך הם נמשכים ובאים בהדרגה כמו שצריך, ההדרגה - זהו שעושה הזמן. אך ההדרגה בכל דבר הוא לפי ענין הדבר ההוא, והזמן נשער על פי ההדרגה ההיא בפרט. אך כלל הוא, כל מה שרואים משך זמן - נדע שהיא ההדרגה הצריכה לפי הענין ההוא להמצא בדבר ההוא:

חלק ג:

אף על פי כן אין הבירור הראשון נשלם, הבירור ממש, בירור מן התהו, אמנם יש הפרש, כי בתחלה היה החרבן שולט, שלא היה מניח מציאות למדרגות. ומזה יצאו כולם בזמן העיבור. אלא (שהי"ס) [שהי"ם] לא יצאו לגמרי מן החרבן, לא שנשארו בו ממש, אלא שלא גמרו לצאת. ולכן ישנם, אך אינם יכולים לפעול ענינם כראוי.

וכן אנחנו רואים שיש רגלים לילד, אלא שאינו יכול להלוך. ואמנם הוראת זה הענין הוא - שאלה הספירות הם היותר מוכנות להפגם ולהתחשך הרבה במעשה התחתונים, וכמ"ש דבר זה בכמה מקומות, בסוד, "כל היום דוה".

ותראה שגם העולם יצא מן התהו כבר, שהרי נברא, מה שאינו עוד תהו ובהו, רק שרגליו לא נתקנו, ולכן אין לו סמיכה, ונתמוטט כמה פעמים. וכבר אמרו, בהדי הוצא לקי כרבא, שפירשוהו על נצח שנחשך גם כן. והוא ענין פרטות הפגמים הנמצאים עתה בעולם, כולם פוגמים הוד, ומחשיכים נצח. והרגלים ישנם, דהיינו התורה והמצוות יש, אך אי אפשר להם להלוך, שאין בהם כח.

והנה להבין הנהגה זאת הוא כך - שכל שאר הפרצוף נשלם, רק המקיימין - לתת קימה - כי חג"ת הם גוף הפרצוף, נצח הוד - קיומו, יסוד מלכות - השפעתו, אלה הקיימין - אחד נשלם, ואחד לא, כדי שלא יחרב, אך שיהיה מקום לפגמים גם כן. ולעניני הגלויות גם כן, כידוע. ואחר הוד נמשך יסוד מלכות, שבהם ההשפעה. והם סוד תרין משיחין, כמו שפירש בזוהר ובתיקונים. וצריך לזה בירור בפני עצמו, מלבד הראשון:

אין הבירור הראשון נשלם באמת, פירוש - אף על פי שלכאורה נראה שנשלם כל הבירור, אף על פי כן אינו כך, כי יש רושם דק מן התהו שלא נסתלק עדיין:

עד כ"ד חדש של יניקה, וזהו שעדיין יונק מאמו, שנראה בהדיא שצריך הוא השפעה ובירור עדיין. וכן למטה הילד צריך לברר טבעו, ומבררו ביניקה:

כי הרי לא נשלם בירור הי"ם עד הזמן ההוא:

פרק קכב

פעולות ז"א בזמני עי"מ:

בזמן העיבור אין שייך פעולה לז"א, אלא אורותיו הולכים ונבנים. ומיד שיוצא - מתחילים האורות לפעול. אך אין הפעולות שלמות, אלא הולכות ונתקנות על ידי אימא, עד שנשלמות בזמן הגדלות השלם:

אחר שביארנו ג' זמנים אלה בז"א בענין בנינו, נבאר אותם בענין פעולותם:

בזמן העיבור אין שייך פעולה לז"א, זה פשוט כמשמעו, וכן נראה גם למטה - שאין שום פעולה לילד במעי אמו: **אלא אורותיו הולכים ונבנים**, לפי המדה הראויה הוא שלא יהיה לו פעולה, כי הוא זמן הבנותו, ואינו זמן פעולתו. ולכן הוא נסתר גם כן, שהוא בתוך אי', שאינו נראה, שהרי אין לו פעולה כלל, אלא הולך ונבנה:

ומיד שיוצא - מתחילים האורות לפעול, וכן רואים למטה, שהולד פועל מיד אחר צאתו, אך אינם פעולות שלמות בדעת שלמה. וזה ר"ל למעלה - שהפעולות אינם שלמות לפי תיקון האורות העליונים:

אלא הולכות ונתקנות ע"י אי', כי כל תיקוני הז"א מאי'. ובכל אור שנמשך יותר - נמשך תיקון יותר: **עד שנשלמות בזמן הגדלות השלם**, כי הגדלות השלם הוא - שהמוחין נשלמים בעניניהם. וכן למטה, כי כבר הגיע האדם לדעתו שלמה:

פרק קכג

שליטת הדין או החסד גורמת הקטנות והגדלות:

הדין הגובר הוא המחשיך, וגורם לאורות שלא יוכלו להוציא אורם ברחבה, בכל כחם השלם. וזה צריך לשקע אותו, ולהגביר החסד, והוא הולך ומשקע מעט מעט. וכן האורות הולכים ומתגדלים:

אחר שביארנו עניני הקטנות והגדלות, שהם היות האורות סתומים מתחלה, ואחר כך מתרחבים. נבאר עתה מה גורם לסיתום או לפתיחה:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **הדין** וכו', והוא מה שגורם סיתום באורות. ח"ב, **וזה צריך**, והוא מהו התיקון שלו:

חלק א:

הדין הגובר הוא המחשיך, זה פשוט, כי הדין ר"ל מונע, וזהו החשך שהוא גורם:

וגורם לאורות שלא יוכלו להוציא אורם בהרחבה, **כשהוא** שולט באור אחד - גורם לו שלא ירחיב כחותיו: **בכל כחם השלם**, מניעה זאת היא חסרון השלמות, וכשהולכת לה - נקרא שמשתלם האור ההוא. ומכח זה נשער מצבי האורות מתחלתם עד השתלמם, פירוש - מזמן שהמניעה גורמת, עד שכלתה ללכת לה:

חלק ב:

וזה צריך לשקע אותו, כי הדין נדרש כמו האש, שנראה שמתגבר, עולה ומתלהט. ואם לאו - נשקע, כמו, "ותשקע האש". ותראה שכל זה הוא באדם למטה, הבחורים - אשם "תלהט הרבה, ואין בהם רחמים כל כך. וכפי מה שמתגדלים - כך נשקע אשם זה, ומתמלאים רחמים, וזהו - זקן מלא רחמים, שכבר שקט הכעס:

ולהגביר החסד, כי בשעה שזה נשקע - הולך הפרצוף ומתלהט חסד. והנה אם היתה נעשית השקיעה בבת אחת - היו מיד כל האורות מוציאים כל כחותיהם בבת אחת. אך אינו כך, כי סדר ההדרגה נשמר בכל, ולכן הוא הולך ונשקע מעט מעט, וזהו:

והוא הולך ומשקע מעט מעט, וזהו גם כן סוד המוחין דקטנות שנדחין למטה, כמ"ש הרב זללה"ה:

וכן האורות הולכים ומתגדלים, כי כל הגדלות, שהאיברים מתגדלים, אינו אלא שלפי היות הדין נשקע בפנים - כך הם מרחיבים ממשלתם:

פרק קכד

דעת דז"א והתפשטותו [קכד-קכט]:

טעם התפשטות הדעת בכל הספירות ז"א יותר ממוחי חו"ב:

עיקר כל ההנהגה הוא בדעת, שהוא התולדה היוצאת מכח כל התיקונים שנתקנים מצד חכמה ובינה. ולכן הוא יש לו להתפשט יותר מכל שאר המוחין, כי שאר המוחין עומדים בתוך כליהם, כי די להם להמצא בז"א ולעמוד בקו שלהם. אך דעת יש לו להתפשט אפילו בשאר הקוים, בכל המדרגות כולם:

אחר שביארנו תיקון ז"א בכלל, דהיינו הרחבת אורותיו, עתה נפרש דברים פרטים שיש בענין זה, מה שצריך להתרחב יותר:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **עיקר כל ההנהגה**, והוא ענין דעת. ח"ב, **ולכן הוא יש לו**, והוא טעם התפשטו יותר מאחרים:

חלק א:

עיקר כל ההנהגה הוא בדעת, כבר שמעת דרך ההנהגה איך הוא, שז"א בסוד ו"ק הוא שורש כל הבריות, ובו יש כל המדות הראויות להתנהג עם הבריות כולם. אך אין די זה להיות הנהגה שלמה, אלא צריך שיתרכבו בו או"א להשלים ענינו. וז"ס השני מוחין חו"ב, שכל אחד עושה בו הכנות התיקונים, מה שצריך לשלמות ההנהגה. ואמנם מה שיוצא יתרון באמת בז"א מכח ההרכבה הזאת של או"א בו - הוא הדעת שלו:

שהוא התולדה היוצאת מכח כל התיקונים שנתקנים מצד חכמה ובינה, כי הלא הרכבה זאת לאיזה תולדה נעשית. ובתחלה צריך לעשות המעשה, ואחר כך יוצא פרי היתרון ממנו. וזה סוד המעשה שעושים או"א בהתרכבם - הוא חו"ב דז"א. פירוש - זה מה שמורה חו"ב, ונכלל בחוקם.

והנה המעשים שעושים אחר כך הם מה שהם, ואין זה עיקר בענין זה. אלא חכמה מורה וכולל כל מה שעושה אבא, ובינה - כל מה שעושה אי', והתולדה היוצאת מכל זה - הוא הדעת.

ותראה, שלפי שכל מוחי אבא, וכל עניניהם כולם, נראים בחכמה, וכל מוחי אי' וכל עניניהם - בבינה, ועניני ז"א בתיקוניו שקבל מאו"א נראים בדעת, על כן אמרו באדר"ז - שז"א הוא דעת.

והאמת, שאלה הספירות חב"ד שאנו רואים בז"א עצמו, ר"ל כל ענין ההנהגה, שסודה זה - תיקון שמתקן אבא, ותיקון שמתקן אי', וז"א שמתוקן ביניהם, עד שבשלוט והתנוצץ אחת מן הספירות האלה - ישלוט עניניה על דרך זה, אם חכמה תשלוט, ר"ל שישלוט עניני תיקון אבא, וכן בינה - עניני אי', דעת - עניני ז"א. וכן סדרי התפשטות הספירות האלה - על הענין הזה הם הולכים.

אך עם כל זה נמצאו ג' ספירות אלה כפולים, פירוש - מצד אבא ומצד אי'. והענין כך, כי אלה הג' נמצאים בז"א, לפי שכך הוא הענין, שאבא מתקן את ז"א, ואימא מתקנת את ז"א. ועל כן אבא מתקן שלשתם, ואימא מתקן שלשתם. ונקרא שנשלם תיקון חכמה, ונקרא שנשלם תיקון בינה, וז"א נמצא מתוקן בשלשתם, והוא תשלום תיקון הדעת עצמו, מתוקן ממילא:

חלק ב:

ולכן הוא יש לו להתפשט יותר מכל שאר המוחין, זה התפשטות החסדים בז"א, והגבורות בנוק', כמפורש במקומו:

כי שאר המוחין, כשנקח הסדר עם מה שכתבנו למעלה, נראה כי חו"ב, ר"ל ב' הרכבות של אבא ושל אי' - אין התפשטות צורך בהם, אלא שיהיו כך במציאות -: **עומדים בתוך כליהם**, **כי די להם להמצא בז"א**, כי כן הוא דרך המצא המוחין, וכדלקמן בהבחנה: **ולעמוד בקו שלהם**, כי זה ודאי, כל עניני אבא נמשכים ע"פ הימין, ואימא ע"פ השמאל, על כן אלה יעמדו בתוך כליהם, כמשפט המוחין. שכיון שהם האורות העליונים שבאים להנהיג את ז"א, צריך שיעמדו במשפט הסתירם והעלימם. והוא עניני המצאם בתוך לבושים, כל אחד בקו שלו.

ותבין מה שכתבנו "כי די להם להמצא", והיינו שאין להם צורך להתפשט, אלא להמצא לפי ענינם. לפיכך אינם מאירים לחוץ כלל, אלא מה שיכולים להאיר דרך הכלים, כי כבר הפעולה שיוצאה מהם אינה בם, אלא בדעת, שהיא כללות הפעולה שיוצאה מהם, ועל כן אינם אלא בבחינת המצא. אך הדעת, שהיא התולדה היוצאת מכל זה, היא צריכה להתפשט, כי תולדת הרכבה זאת של או"א באמת מתפשטת בכל ז"א, שכולו מקבל התפעלות גדול מזה, וזהו:

אך דעת יש לו להתפשט אפילו בשאר הקוים, לפי ההתפשטות שהיה נראה שצריך להיות בחו"ב - הנה הוא כולו בדעת, להיות הוא התולדה שלהם המתפשטת בכל, וכן הוא מתפשט באמת בכל מדרגות ז"א. וזהו: **בכל המדרגות כולם**, והוא ענין התפשטות חסדי הדעת אפילו עד הכתר. כמבואר במקומו:

פרק קכה

הטעם שחו"ג מתחלקים בשוה בזו"ן:

לפי סדר הספירות כמו שנבנה לפי חו"ב - ז"א הוא ט"ס, ונוק' היא העשירית. אך בסוד ההנהגה של דעת - הם מקבילים זה לזה, זה לימין וזה לשמאל, וסוד זה הוא - ה' חסדים וה' גבורות, שהדעת מתחלק ביניהם בשוה:

אחר שנתבאר דעת בכלל, עתה נבאר בפרט ענין ה"ח וה"ג שלו:

חלקי המאמר הזה ב':

חלק א:

לפי סדר הספירות, לפי מספר המדרגות, שהוא שיעור ההשתלשלות: **כמו שנבנה לפי חו"ב**, היינו כי בנין ז"א הוא מחו"ב. ואפילו כשבאים או"א ומתרכבים, אינם משנים כלום בענין זה:

ז"א הוא ט' ספירות ונוק' היא העשירית, כי ז"א נחשב לעשר בחשוב עליו כח"ב. והיינו הך לומר, ז"א - ו"ק, ונוק' שביעית להם, והיינו שנוק' אינה אלא ספירה אחת, אחר כל אותם שיש בז"א:

אך בסוד ההנהגה של דעת, בסוד ההנהגה, שהיא תלויה בדעת: **הם מקבילים זה לזה, זה לימין וזה לשמאל**, שכך הוא שורש ההשפעה, ז"א במ"ה שלו בסוד חסד, כמו נוק' בב"ן שלה בסוד דין. וה"ס, איש מזריע לובן, אשה מזרעת אודם. וה"ס, "אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים, קורא אני אליהם יעמדו יחדיו", שארז"ל, שניהם שקולים דה לזה:

חלק ב:

וסוד זה הוא ה' חסדים וה' גבורות, שזה הענין נדרש בדעת, ולא בשום ספירה אחרת, כי זה לבד ענין ההנהגה המתפשטת בשוה. שבסוד זה כך נחשבים ט' ספירות ז"א כולם כמו מלכות לבדה, והיינו ה' נגד ה':

שהדעת מתחלק ביניהם, זה מבואר כבר במקומו, שהחסדים מתפשטים בז"א, והגבורות לנוק'. והנה מצד זה נמצאו שוים ומקבילים -: **בשוה**, והיינו כי הכוונה להשוותם, שתתחלק ההנהגה ביניהם בהשואה אחת:

פרק קכו

סדר התפשטות הדעת:

הדעת עשוי להתפשט בגוף, וברדתו מגולה - יורד לקו שלו מתחלה להשלימו שם. ואז נקרא שנקבעו המוחין בז"א, שהם מה שאי' שורה עליו ומנהגת אותו. ואחר כך חוזר מלמטה למעלה, ואז כבר נקבעו חב"ד בז"א, ולכן הוא מתעלה עד שם:

אחר שביארנו ענין הדעת שצריך להתפשט בכל ז"א, עתה נפרש דרך התפשטותו:

הדעת העשוי להתפשט בגוף, זה מבואר כמ"ש בענין הדעת. והנה בתחלה יש לו להתפשט בקו שלו ובכלי שלו כמו האחרים, ומשם להתפשט אחר כך בדרך הפרטי שלו. וזה ענין כלי היסוד, שאינו אלא פרק וחצי, כי הכוונה בו לגלות האורות. ובתחלה צריך שיהיו בו, ונכללים שם בפרק העליון. ובפרק הב' - שם נעשה הגילוי, שהוא מכלל הכלים המוציאים, שפירשנו בענין החושים (פתח לד):

והנה הסדר כך הוא, בתחלה יש הדעת בתחילתו, שהוא מאימא בז"א המתוקן, וזהו במקומו למעלה. ואחר כך כשמגיע עוד לפרק אחר, אז נוסף בו ענינו המתגלה. ועם כל זה משלים הקו שלו. ואחר כך משם חוזר ועולה ומשלים כל בנין הז"א בגילוי, כדלקמן:

וברדתו מגולה - יורד לקו שלו מתחלה להשלימו שם, אחר שכבר נוסף בו גילוי בתחלה משלים ענינו בעצמו, שהוא הקו שלו:

ואז נקרא שנקבעו המוחין בז"א, שהם מה שאי' שורה עליו ומנהגת אותו, מה שאימא שורה על ז"א - מתחלק בג' קוים, והם ג' קוים הכוללים כל הספירות, שזה ר"ל שאימא שורה בהשוואה גדולה עליו, עד שנקשרת על כולו.

והנה כל מה שאנו מדברים עתה הוא במוחין דאימא, שעניניהם בפרט,

מה שאין כן מוחי אבא, שעיניהם בכלל. לכן אין מפרשים שם, לא פרקים לעשות מנינים שבם, ולא עניני הדעת. כי אין מבחינים שם אלא כללות כל הג' מוחין שעושים ג' שנים. אבל באימא מתגלה כל דבר בפני עצמו:

ואחר כך חוזר מלמטה למעלה, כי הנה רק אחר שהשלים הקו שלו, אז חוזר ומתעלה, שזה מראה שהוא דבר הנעשה אחר ירידת כל המדרגות:

ואז כבר נקבעו חב"ד בז"א, כשהיה יורד, אז עדיין לא היו קבועים חב"ד, כי חב"ד ר"ל מה שאימא שורה על ז"א, שמעצמו הוא רק ו"ק. וזה הדבר לא נקבע בז"א עד שהשלימו כל המוחין לבוא בכל פרקיהם. אך כשגם הדעת השלים קו שלו, אז נשלם ענין זה. וכשחוזר, מוצא כבר המוחין קבועים בו, ואז מתפשטים גם בהם, וזהו: **ולכן הוא מתעלה עד שם**:

פרק קכז

מוחי ז"א [קכז -קכט]:

ביאור ענין הצל"ם:

כללות המוחין, שהם מה שאו"א מעטירים את ז"א - הוא מציאות אחד של ע"ס, שאין ראוי ליכנס בתוך ז"א, מפני טעם ההדרגה, אלא הנה"י של זה המציאות לבד, והשאר נשאר בחוץ, מקיף ממעל לראשו. וכללותו הוא צלם, צ' הוא הנה"י, והוא המתפשט בפרט בכל מדרגות ז"א. והנשאר לחוץ הוא ל"מ, ואלה אינם צריכים להתפשט, אלא עומדים רק בסוד חד"ר, שהוא כללות ההנהגה:

אחר שביארנו ענין המוחין שבתוך ז"א, עתה נבאר עוד ענין אחד הנמצא ששייך להם, שהוא המקיפים שעליהם:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **כללות המוחין** וכו', והוא הקדמה אחת בענין המוחין. ח"ב, **וכללותו** וכו', והוא פרטיות ההקדמה הזאת:

חלק א:

כללות המוחין, שהם מה שאו"א מעטירים את ז"א. כל ענין האורות העליונים מתחלק לעשר חלקים בסוד עשר ספירות. והנה המוחין הנכנסים בתוך ז"א, הנה הם מתחלקים לעשר ודאי, שהרי הם נכנסים בתוך כל העשר ספירות שלו.

אמנם אם נבחין כל אלה העשר עם מציאות אחר שיש לז"א, שהוא המקיפים שלו, נמצא שאין אלו העשר, אלא חלק אחד של ענין אחד שלם, שמתחלק לשני חלקים. ומהך החלק הכולל הזה? אלא כללות העטרת הז"א מאבא או מאי' - זהו החלק הכולל. וחלקיו

הם ב', פנימים ומקיפים. כשנקחם ביחד להיותם שניהם בכללות הזה כנ"ל, נחלק הכל לע"ס לבד, שהנה"י שבהם יהיו אותם העשר שבתוך ז"א, וחב"ד חג"ת יהיו הנשארים לחוץ. וזהו:

הוא מציאות אחד של ע"ס, וראיה זו ברורה, כי הרי כשנלך לחקור אחר ענין המקיפים האלה, נראה שגם הם אינם אלא ענין נמשך לז"א מאו"א, בבחינת העטר אותו בעיטוריהם. אם כן נבין מיד, שכל זה הוא רק ענין אחד כולל, והפנימים והמקיפים הם שני חלקים ממנו:

שאין ראוי ליכנס בתוך ז"א, מפני טעם ההדרגה, שהרי רק הנה"י הם מה שמשתווה אל הז"א, שיוכל לקבל אותם לנשמה פנימית. אך השאר - כחם גדול יותר ממה שצריך להיות נשמת כלי הז"א, לפי טעם ההדרגה. וזהו:

אלא הנה"י של זה המציאות לבד, כי זה הערך נשמר תמיד - החלק התחתון שבעליון הוא הנעשה פנימיות לתחתון, ומשתווה לו:

והשאר נשאר בחוץ, והיינו שאינו יכול לקבלו בתוכו, כי זהו קורבה גדולה לאור, ופעולה גדולה לכלי, שיוכל להסתיר אותו ולהגבילו:

מקיף ממעל לראשו, שאף על פי כן מאיר עליו, ואינו עוזב אותו. אלא שאינו מתקרב כל כך כמו הפנימי, אלא כמו אחד השומר אותו מלמעלה:

חלק ב:

וכללותו הוא צל"ם, נקרא צלם, שהוא ממש ענין צלם אלקים הנזכר באדם גם כן, וגם אותיותיו מורות על ענינו:

צ' הוא הנה"י, שכן ג' אותיות בתיבה מורות ג' הדרגות שבעשר ספירות, התחתונים - נה"י, והוא הנקרא כאן מוחין פנימים. הב' - חג"ת, והוא מקיף ראשון. הג' - כחב"ד, והוא מקיף שני:

והוא המתפשט בפרט בכל מדרגות ז"א, האותיות מראות על זה גם במנינם, כי בט' ספירות דז"א מתפשט המוח הפנימי, ההולך להנהיג את כולם כידוע, וזהו צ':

והנשאר לחוץ הוא ל"מ, של' הם חג"ת, ומ' הם כחב"ד:

ואלה אינם צריכים להתפשט, כי הנה"י אמרנו שנתחלק לט' ספירות בסוד צ', אך אלה נשארים כמות שהם, ג' - הם ל', וד' - הם מ'. והיינו כי אין להם להתפשט, אלא עומדים בכללם, רק ג' שיהיו בסוד חד"ר, וכן ד' שגם הוא סוד חד"ר, כי האמצע מתחלק לב'. וזהו:

אלא עומדים בסוד חד"ר, שהוא כללות ההנהגה, כי פחות מכך אין להם להיות, בסוד כללות ההנהגה:

פרק קכח

ענין יסו"ת ב' המתחלק מיסו"ת א':

או"א צריכים לחלק חלקם התחתון, שהוא ישראל סבא ותבונה, לצורך הז"א, לפעמים להתחלקות אחר. וזה מפני ההדרגה - שלא לקבל ז"א אלא האורות בכח קטן. וכן כל שאר ענייו מתנהגים אחר זה. ואין ראוי לפי ההדרגה שיקבל בזמן ההוא אלא זה. ובהתחלקות הזה נעשים יסו"ת שניים:

אחר שביארנו ענין המוחין, עתה נבאר דרך הנתנם לו מאו"א:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **או"א צריכים לחלק**, והוא ענין יסו"ת ב' המתחלק מיסו"ת א'. ח"ב, **וזה מפני** וכו', והוא טעם ענין זה:

חלק א:

או"א צריכים לחלק חלקם התחתון, שהוא ישראל סבא ותבונה, הנה עיקר כל הפרצופים הם חמשה, שהם כללות עשר ספירות של העולם. אלא שאו"א מחלקים ספירותיהם באיזה הדרגות שצריך. ונמצא, אבא, ישראל סבא ראשונים, וישראל סבא שניים, הכל אבא. אלא כשנתנות פעולות ושליטות בפני עצמן למלכות שלו, אז נמצאו שני פרצופים אחרים אלה. אך אבא הוא העושה כל זה. וכן אי' - בתבונה א' וב':

לצורך הז"א, כי זה אינו עשוי אלא לתת הדרגה למוחין, וכדלקמן:

ולפעמים, כי אינו כך תמיד, אלא יש גדלות א' וגדלות ב', כדלקמן:

להתחלקות אחר, דהיינו שהמלכות של יסו"ת נעשה פרצוף בפני עצמו, ר"ל הם יסו"ת ב':

חלק ב:

וזה מפני ההדרגה - שלא לקבל ז"א אלא האורות בכח קטן, כי נקרא שלוקח השתלשלות של השתלשלות - חלק התחתון שבתחתון, דהיינו המלכות דאו"א הוא חלק התחתון שבהם.

ואפילו זה אינו לוקח הכל, אלא התחתון שבו, שהוא המלכות שבמלכות, והוא יסו"ת ב', שהם נעשים צלם לו כדלקמן. שאפילו אותו הצלם אינו נכנס בפנימיותו, אלא החלק התחתון שבו, שהוא צ', והיינו מלכות דמלכות דאו"א. אך כוונת ההדרגה הזאת ברורה היא, שהרי אי אפשר לז"א לקבל פנימיות בשום זמן אלא ממלכותם של או"א, כי רק חלק התחתון שבעליון יכול להיות פנימיות בתחתון, דהיינו יסו"ת. אך מפני שגם בקבלה הזאת צריך שיהיו זמנים - זמן יותר מעולה, וזמן פחות ממנו. על כן הוצרכה ההדרגה

בדרך זה - שבזמן הפחות לא יקח אלא חלק התחתון שבמלכות זה, ובזמן יותר מעולה יקח כל המלכות הזה.

וגם זה הוא בהדרגה, פירוש - שאינו מן הקצה אל הקצה - או כל המלכות, או חלק התחתון, כי עולה בהדרגה מן החלק התחתון עד שיקבל כולו. בתחילה מקבל חג"ת של מלכות זה, ואח"כ חב"ד, ואז נקרא שקבל הגדלות ב'. כי כשנכנס בו חב"ד, הרי השלים מלכות זה ליכנס בו, וליעשות כל צ' דצלם בו. אז נשאר כל שאר יסו"ת הראשונים לל"מ שלו, בסוד גדלות ב'. ואלו הם העליות של ליל שבת ויום שבת. כי בליל שבת מקיפים דל' נעשים בו פנימים, ואז הוא בין גדלות א' לגדלות ב'.

ואחר כך ביום שבת אז גם מ' דצלם נכנסו בו לפנימים. והרי יש בו כל המלכות לצ' דצלם, ונקרא גדלות ב'. ואחר כך נעשות עליות, שהם עליות ממש, כי עולה למעלה מן המדרגה הראויה לו לפי סדר הערך, והיינו שאר העליות של יום שבת. ואמנם לכל אחד מאלה הזמנים יש תולדות בהנהגה, כי כבר שמעת שאין דבר לבטלה.

יש להקשות, למה לא נזכר הגדלות שבין א' לב'. תשובה, באמת אין ראוי להיות אלא שני מיני מוחין, או מאבא ואי', או מיסו"ת, וכמ"ש לקמן במאמר שלאחר זה. ועל כן בעליה האמצעית אין שינוי עדיין במוחין, אלא תוספת. פירוש - עדיין המוחין נחשבין לגדלות א' שניתנים רק מיסו"ת, אלא שיש בהם תוספת בסוד המקיפים האלה.

אך זה הכוונה הוא רק לבוא אל המוחין שמאו"א, ועד שלא הגיעו להם ממש - לא יצאנו מן הגדלות הראשון. וכדרך שאומרים בגדלות עצמו, שאף על פי שהמוחין הולכים ובאים - אין נקרא גדלות אלא אחר שנשלמו. והזמן דביני וביני נקרא זמן יניקה, אלא בתוספת:

וכן כל שאר ענייניו מתנהגים אחר זה, זה מבואר כמ"ש לעיל כבר, שכפי כח המוחין - כך הוא כח שאר הגוף:

ואין ראוי לפי ההדרגה שיקבל בזמן ההוא אלא זה, שזהו דבר עשוי לשינוי הזמנים. ונמצא הפרש בין הדרגת עיבור יניקה ומוחין, ובין גדלות א' וגדלות ב'. כי עיבור יניקה ומוחין הולכים להשלים בנין האורות, שיוכלו לפעול מה שצריך לעולם. אך גדלות א' וב' הוא, שהאורות הבנויים ושלמים יפעלו בכח יותר גדול או בכח פחות, ונקרא זה הדרגת חשיבות האורות ופעולותיהם.

והוא כענין נשמה יתירה באדם, שהבנין כבר נשלם בלא זה, ואין תוספת בגוף כלום מן הנשמה יתירה, אלא תוספת חשיבות ויקר, וכדלקמן במקומו:

ובהתחלקות הזה נעשים יסו"ת שניים, כמ"ש למעלה.

יש להקשות, למה כל הפרצופים בשינוים משתנים שמותם, ואלה לא, אלא נקראים יסו"ת שניים. תשובה, יען הפעולה היא עצמה הפעולה הראשונה, אלא שהיא במדרגה יותר שפלה. והיינו כי זה הוא רק מה שאו"א נותנים לז"א, רק כשאינו יכול לקבל אלא מן הסוף - אז הוא כך. ונמצא שהוא הענין הראשון עצמו, אלא שלא נלקח כי אם חלק ממנו, שהשלימו כמו הכל. והרי כשאינם צריכים - אינם אלא נכללים כראוי במוחין. מה שאין כן שאר הפרצופים, שכל אחד ענין בפני עצמו, כמ"ש. והראיה - שאין זמן שלא יהיה להם מציאות, מפני שיבלעו באחרים, כמו אלה:

פרק קכט

נתינת המוחין לז"א מיסו"ת א' וב' - גדלות שני וגדלות ראשון:

אבא ואימא הם צריכים להלביש בתוך מלכות שלהם, שנקראת אחורי הנה"י שלהם, אותם העטרות שיש להם לתת לז"א, שהם המוחין שלו, כמו כל שאר נתינת המוחין שנותן פרצוף עליון לתחתון. ובשעה שאו"א נותנין הם המוחין לז"א בלא התחלקות אחר, אז המלכות שלהם מלבשת הצלם שלו, והחלק התחתון שלה נעשה בו פנימיים, ושני החלקים העליונים - מקיפים, והיא נקראת תבונה ראשונה.

וכשההדרגה גורמת שתהיה ההתחלקות הנוסף, אז ישראל סבא ותבונה הם נותנין המוחין לז"א, במלכות שלהם, ומלכות שלהם נקראת יסו"ת שניים, והם מלבישים צלם דז"א כסדר הנ"ל.

ואלו נקראים שני גדלות - ראשונה ושניה, ראשונה - כשמקבל מיסו"ת. שניה - כשמקבל מאו"א בלא התחלקות הנ"ל, שהוא כח יותר גדול הרבה:

זה תשלום ענין הקודם, שבתחלה נתבאר מה שנוגע לאו"א, ועתה נבאר מה שנוגע לז"א:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **או"א הם צריכים**, זהו שורש הענין הזה של גדלות א' וב'. ח"ב, **ובשעה** וכו', וזה ענין ב' הגדלות הנ"ל:

חלק א:

אבא ואימא הם צריכים להלביש, זהו הסדר של כל נתינת מוחין - שהאורות הצריכים להיות פנימים בפרצופים, צריך שהסיבה שלה תלביש אותה בחלק התחתון שלה. ודבר זה נמצא לצורך תיקון פרצוף התחתון, שיתנהג יפה מכח העליון:

בתוך מלכות שלהם, שנקרא אחורי הנה"י שלהם, כשאומרים נה"י - ר"ל מלכות שבאחורי נה"י, לפי שמקומה כך, והם נמשכים אחריה. וכן כשאומרים נה"י, ר"ל מלכות באחורי הנה"י, ונה"י עמה, כי הרי עיקר נה"י הם לצורך המלכות, שהיא מתדבקת לפי

סדר המרכבה אחר ת"ת, בסוד חגת"ם. אבל מת"ת יוצאים נה"י לצרכה, לפיכך נקראים עמודים שלה, והם הם המחברים מלכות לת"ת:

אותם העטרות שיש להם לתת לז"א, שהם המוחין שלו - כללות כל הצלם:

כמו כל שאר נתינת המוחין שנותן פרצוף עליון לתחתון, אין זה דבר פרטי לז"א, אלא כללי בכל הפרצופים:

חלק ב:

ובשעה שאו"א נותנין הם המוחין לז"א, או"א מצד עצמם מתחלקים לב' פרצופים, בסוד החסדים וגבורות דא"א, כמבואר במקומו. ומעתה יכולים להיות עיקרים בפעולה הזאת כל אחד משני חלקים אלה. או חלק העליון, דהיינו או"א, או חלק התחתון, דהיינו יסו"ת. ובאמת שיסו"ת מעיקרא הם סוד התפשטות המוחין להגיע במקומו. ולפי זה נמצא, שלפעמים המוחין ינתנו מצד השורש, ולפעמים מצד המתפשט מן השורש, והיינו לפעמים מאו"א, ולפעמים מיסו"ת. ואלה הם ב' בחינות של מוחין. וזהו:

בלא התחלקות אחר, שאז אין צריך יסו"ת להתחלק לפרצוף בפני עצמו מצדם, אלא אדרבא הם (נמשכים) [נחשבים] רק למלכות של או"א. אלא שמפני זה הענין של המוחין נקראים פרצוף בפני עצמו, כי לענין זה ניתן להם שליטה בפני עצמה. וזהו:

אז המלכות שלהם מלבשת הצלם שלו, והחלק התחתון שלה נעשה בו פנימיים, ושני החלקים העליונים - מקיפים, נחשבים למלכות שלהם, ומצד זה מתחלקת לעשר ספירות, עד שמלבשת כל הצלם, ומתלבש בדרך שפירשנו - בסוד צ' ול' ומ': **והיא הנקראת תבונה ראשונה**:

וכשההדרגה גורמת שתהיה התחלקות הנוסף, פירוש - שאין יסו"ת נחשבים פרצוף בפני עצמו לפי שלהם ניתן ההכנס בז"א, אלא אדרבא, נחשבים על ענין נתינת המוחין שלהם, נשער ענין זה בהצטרך לבוא המוחין רק מצד הענף, ולא מצד השורש. אז הם הנקראים יסו"ת ראשונים - הם הנותנים לז"א המוחין במלכות שלהם. וזהו:

אז ישראל סבא ותבונה הם נותנין המוחין לז"א, כמלכות שלהם, ומלכות שלהם נקראת יסו"ת שניים, והם מלבישים צלם דז"א כסדר הנ"ל: ואלו נקראים שני גדלות, ב' מיני גדלות, אך שניהם שוים. פירוש או מוחין מאו"א, שהם העיקרים - בחלק העליון של או"א, או מיסו"ת, שהם חלק התחתון:

ראשונה ושניה, כי מנינם מלמטה למעלה: **ראשונה - כשמקבל מיסו"ת, שניה - כשמקבל מאו"א בלא התחלקות הנ"ל, שהוא כח יותר גדול הרבה**:

פרק קל

בנין נוק':

נוקבא יש לה בנין בפני עצמו, בסוד מוחיה, לפי מה שיש להם לתקן כל מדרגותיה, אלה בחסדים, ואלה בגבורות, לפי מה שהיא צריכה להיות דין, אבל ממותק, שיכול לקבל החסדים מן הז"א:

אחר שהשלמנו ענין ז"א, עתה נבוא לביאור נוק':

נוקבא יש לה בנין בפני עצמו, אף על פי שאמרנו למעלה שזו"ן מתגדלים ביחד, ושהיא נמצאת בכל זמן עם הז"א, פירוש - בעיבור יניקה וגדלות, כל זה אינו לבנין שלה, אלא צריך לה עוד בנין בפני עצמו, כי היותה עמו הוא לתיקון היותם מחוברים ונקשרים ביחד, וכמעט שעיקר תיקון הוא לו, ליעשות היא סוף שלו ושלמות ספירותיו.

אך למה שצריך לה לפי ענינה בפרט, צריך לה בנין בפני עצמו, מב' טעמים,

א' - שאין ענינה שוה לז"א כלל, וצריכים התיקונים לפי עניני האורות. ואין לומר שיבאו שניהם כאחד, הא כדאיתא והא כדאיתא, כי אין זאת הכוונה, כי הכוונה היא שתהיה נקשרת עם הז"א, עד שבכל זמן מזמניו תהיה עמו.

ונמצא שיש יחס וקשר שלה עם כל תיקוני הז"א. אך אם צריך אחר כך בנין פרטי לה לפי ענינה בהנהגה - זה אינו שייך ליעשות עמו ביחד, כי אין תועלת בזה, ואין שייכות לבניניה הפרטים עם זמניו אלה כלל.

ב' - שעל כל פנים היא צריכה להבנות ממנו עצמו, וזה אחר שכבר נתקן הוא, ונעשה ראוי לבנות אותה:

בסוד מוחיה, בסוד נה"י דז"א, שבונים אותה לפי הצריך לענינה:

לפי מה שיש להם לתקן כל מדרגותיה, שאין הקבלה צריך שתהיה עם הז"א בענין זה, כי אדרבא, צריך שיהיה תיקון פרטי לפי הבנין שלה בפרט:

אלה כחסדים ואלה כגבורות - זהו שהגבורות אינם מתפשטות אלא בקו אמצעי לבד, ובשאר הב' קוים מתפשטים החסדים, כמבואר במקומו:

לפי מה שהיא צריכה להיות דין, אבל ממותק, כי באמת שני דברים אלה צריכים בנוקבא, להיות מנהגת הנהגתה כראוי, שתהיה דין, כי היא בסוד הנהגת הדין שצריך להיות בעולם, בסוד ב"ן, ובסוד הגבורות של דעת. אך צריכה מצד אחר להיות ממותקת בדיניה, כי הדין הקשה אינו הדין הראוי להנהיג העולם, כי הוא דין המחריב, אלא הדין המבוסם, זהו דין מתוק, שבו תלוי השמחה ותוקף התלהטות האהבה, כמפורש בכמה מקומות בזוהר ובתיקונים:

שיוכל לקבל החסדים מן הז"א, כי אלה החסדים שניתנים לנוק' אינם אלא למתק דיניה, אך לא להנהיג בחסד, כי אין זה ענינה. אלא שהדין המתוק בטבעו, אדרבא, מבקש מיתוק החסד, והתחברו לו.
כי כל חסר מבקש להשתלם, ומי שהוא רעב מבקש לאכול. אבל כשמתקלקל הטבע הנכון, אז אינו מבקש עוד שלמות. והוא כענין החולים המואסים לאכול. כן הדין הקשה מתחשך מקטרוגי הס"א, ואינו פונה לימתק. אבל המבוסם, אדרבא, פונה לימתק כנ"ל.
ואז מקבל החסדים ממש, בסוד הזיווג, דהיינו המ"ד שלו, וכדלקמן:

פרק קלא

עלית וירידת העולמות [קלא -קלג]:

עלית וירידת העולמות ע"י מעשה התחתונים ובמחזור הזמנים:

העולמות נבראו בדרך שיוכלו לעלות ממדרגתם, כי הלא לכך ירדו מתחלת ירידתם בזמן השבירה - כדי שיעלו מעט מעט, עד שיחזור הכל למדרגה השלמה כקודם השבירה. ועכשיו יש עליה וירידה לפי הזמנים, להנהיג העולמות בהנהגה הצריכה של תוספת וחסרון, מה שצריך לפי הענין ההוא:
אחר שביארנו מה שתלוי בבנין, בין דז"א ובין דנוקבא, עכשיו נבאר מה שתלוי בתיקונים ועליות:
העולמות נבראו בדרך שיוכלו לעלות ממדרגתם, כל מעשה בני אדם הוא להעלות הבריאה בעילוי וחשיבות יותר ממה שהיא. כי הרי הועמדה במדרגה התחתונה כדי שישלטו בה הקלקולים, שיוכלו בני אדם לתקנם, ויהיה להם זכות בזה. אך זהו זכותם וכל מעשיהם - להעלות אותה עד המדרגה העליונה, להוציא אותה מן הקלקולים, ולהעמידה בדרך שלא יהיה עוד קלקול.
ועל פי שורש זה, יש ענין העליות והירידות שאנו מזכירים בפרצופים. דהיינו כשעולים למעלה מן המדרגה התחתונה שהיו, ומקבלים חשיבות יותר - זהו עליתם, וכשחוזרים לרדת - זהו רדתם. וזהו העושה שינויי הזמנים בעולם, וכדלקמן:
כי הלא לכך ירדו, כי אם היו שפלים בעצמם, והיה צורך להעלותם בטבעם, היה דרך קשה לבני אדם. אבל אינו כך, כי אדרבא, שרשם גבוה, וירדו אחר כך. ולבני האדם יש להעלותם כמקודם הירידה:
מתחלת ירידתם בזמן השבירה, שהרי אחר כך גם כן היה ירידה אחרת, דהיינו מיעוט היחס, וגם חטא האדם היה ירידה:

כדי שיעלו מעט מעט, עד שיחזור הכל למדרגה השלמה כקודם השבירה, זה פשוט בסוד ההדרגה שבכל דבר:

ועכשיו יש עליה וירידה לפי הזמנים, ביני וביני יש זה וזה, כי עד שלא הגיעו למדרגה העליונה - יכולים לעלות ולרדת, כי לא בפעם אחד נקבעה שום עליה, אלא הזמן עושה הרבה בזה. ועד שלא נקבעה עליה אחת - עולים ויורדים בה כמה פעמים.

והנה זאת העליה והירידה היא העושה חילופי הזמנים בין חול ושבת, וכל שאר הימים והזמנים, בין הלילות והימים בימים הקדושים עצמם, הכל בסוד העליות. ואחר כך חוזר חלילה בסוד הירידה. וכל זה ר"ל שיהיה תוספת חשיבות בנבראים, או חסרון חשיבות ההוא. וזה:

להנהיג העולמות בהנהגה הצריכה של תוספת וחסרון, מה שצריך לפי הענין ההוא, בכל ענין כבר משוער בשיעור ומחשבה העליונה - איזה עליה צריכה, ואיזה עליה אינה צריכה, עד שיהיה העולם מתנהג בהנהגה שלמה, בכל אותם חילופי הזמנים שיש לו:

פרק קלב

ביאור ענין העליות:

שם המאציל ית"ש חק אחד, שיהיה מציאות הנבראים עומד בלא שינוי, ואף על פי כן נשמתם תהיה נוספת בהם, ומקבלים מעלה יתירה, וגופם לא ישתנה, והוא ענין הנפש היתרה שניתנת באדם. ולכן גם למעלה בספירות שם זה הענין - שיהיה החיצוניות שלהם, שהוא שורש הגוף באדם, מקבל פנימיות, חוץ ממה שמגיע לו לפי ענינו, וזה נקרא לו עליה. כי עד שמקבל זה שראוי לו - נקרא הגדלה ושלמות, ומה שהוא למעלה מזה - הוא עליה. ויש כמה סדרים כאלה, שבזה תלוי מציאות תוספת הזמנים, כמו חול ושבת, ושאר ימי הקדושה:

אחר שביארנו שיש עליה וירידה, עכשיו נבאר איך היא העליה וירידה:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **שם המאציל** וכו', והוא ענין הנפש היתרה. ח"ב, **ולכן גם** והוא ענין העליות בספירות לפי זה:

חלק א:

שם המאציל ית"ש חק אחד, זהו דבר שרואים במציאות שכך הוא, וממנו נבין ענין העליה הזאת, כי ילמד סתום מן המפורש:

שיהיה מציאות הנבראים עומד בלא שינוי, ואף על פי כן נשמתם תהיה נוספת בהם, ומקבלים מעלה יתרה, כי כפי ערך הנשמה - כך היא מעלת האדם:

וגופם לא ישתנה, **והוא ענין הנפש היתרה שניתנת באדם**, שהרי המציאות מוכיח על עצמו שהוא כך, והיינו בסוד הנפש היתרה, שבאה נשמה אחרת מלבד הראשונה, והמעלה נתרבה, ובגוף אין שינוי:

חלק ב:

ולכן גם למעלה בספירות שם זה הענין, כי צריך שיהיה שורש לזה למעלה, כי אין דבר בלא שורש:

שיהיה החיצוניות שלהם שהוא שורש הגוף באדם, **מקבל פנימיות**, ואלה הם העליות של שבת, וכל שאר העליות, שאין מתחדשים הפנימיות והחיצוניות ביחד, אלא שהחיצוניות מקבל פנימיות אחר: **חוץ ממה שמגיע לו לפי ענינו**, שכבר היה לו הנהגה שלמה, לפי מדרגתו, בלתי זה, וזה אינו אלא חשיבות יותר.

יש להקשות, כי חילוקים רבים נמצאו בין הדבר הזה שלמטה ובין הענין שפירשנו למעלה.

הא' - כי למטה אין הנשמה הראשונה יוצאה מן הגוף, אלא שתי נשמות נמצאות כאחת, ולמעלה הפנימיות הראשונה ניתן לפרצוף שתחתיו, והפרצוף עולה ומקבל פנימיות אחר.

הב' - נמשך מן הא', שלמטה באמת אין קושיא אם הגוף אינו משתנה, כי הוא נשאר לפי הנשמה הראשונה שלא נסתלקה ממנו, אך למעלה היה צריך להיות שינוי.

הג' - שלמעלה יש שינוי באמת גם בחיצוניות, שהרי יש עיבור יניקה ומוחין בכל עליה, כמו שפירש הרב זללה"ה, מה שאין למטה.

ועוד קושיא, יש להבין הדבר למעלה - איך פנימיות אימא יוכל להיות פנימיות ז"א, שהם ענינים שונים זה מזה. וקושיא אחרת הפך זאת - ומה היה יכול להיות הפך מזה.

תשובה, צריך להבין הדרך שבו אורות העליונים פועלים באדם. והיינו כי הנה היה יכול להיות שמציאות הפרצוף, פירוש ז"א, הוא עצמו יחודש חידוש ממש, ואז חיצוניותו, שבו חקוקה הפעולה, כמבואר למעלה בסוד הרשימו, הוא יתחדש, וימצא בו פנימיות לפי עניני החידוש שנתחדש בו. אם היה כך - היה צריך שגם למטה הגוף ישתנה שינוי ממש.

אך העליות האלה הם - מציאות הפעולה קיים ועומד כמות שהוא, ומה שמקבל יותר - אינו אלא כח וחיזוק.

והיינו כשז"א עולה ולוקח פנימיות אימא - אינו אלא שלוקח האור בכח גדול, כמו שהוא מאיר תוך אימא, אבל אין באותו האור לתת לו מציאות אימא, כי אדרבא, כח זה נתעלה ממנו עם אימא עצמה, שגם היא לא שינתה ענינה, ולא נשאר אלא האור מבחינת הכח.
ואז אפילו שהחיצוניות מתחדש בסוד עיבור יניקה ומוחין, כיון שאינו חידוש בחק - אין צריך הגוף למטה להשתנות כדי לקבל האורות ההם, אלא מקבל אותם בלי שינוי. ובבוא הנשמה היתרה אל האדם - באה לו ודאי בסוד עיבור ויניקה ומוחין. אך הם השפעות שמקבל אותם בלא שינוי, כיון שאין חידוש בחק, אלא בכח.
נמצא שהעליות האלה הם - שכל חיצוניות נשאר בו חק פעולותיו, ומה שעולה התחתון ונוטל ממנו, או מה שעולה הוא ונוטל, אינו אלא הפנימיות בבחינת כח הארה שבו.
והנה בבוא הנשמה יתרה באדם, הראשונה אינה פועלת, אלא כמו נבלעת ביתרה, שהיא הפועלת. אלא שאין באדם ענין השאיר הפנימיות לתחתון ממנו, כי אין ענין זה למטה, אלא כנגד זה נשארת הנשמה הראשונה - נבלעת ומכוסה תחת היתרה.
כי זה צריך להבין תמיד - הערך של הדברים עם נושאם, ואין מקבילים הדברים שלמעלה ושלמטה אלא עם הערך הזה:
וזה נקרא לו עליה, לאפוקי מכל הגדלות שקודם זה, וכדלקמן:
כי עד שמקבל זה שראוי לו, כי בתחלה כבר ניתן באורותיו כל הכחות הצריכים להיות בהם לפי ענינו, אלא שהיו סתומים, והלכו ונתרחבו מעט מעט, עד שגדלו בכל המחוקק בהם, וזה נקרא הגדלה. שכך היא ההגדלה למטה - יש באדם כל מה שיהיה בו לסוף, אלא שהוא סתום ועומד בקצרה, ואחר כך מתרחב והולך, עד שמגיע אל קצה ההגדלה, שהוא כשהוציא וגלה כל מה שהוטבע בו בראשונה, וכן כל צורות ההגדלה:
נקרא הגדלה ושלמות, כי כשהגיע למה שנותן ענינו וחקו - נקרא שהוא שלם. והנה קודם שהגיע לזה - היה חסר, וכשהגיע לזה - נקרא שנשלם:
ומה שהוא למעלה מזה. הוא עליה, כי עליה - ר"ל מה שעולה למעלה ממדרגתו:
ויש כמה סדרים כאלה, שהרי כל ענין הולך בהדרגה, וכל הדרגה יש לה סדרים:
שבזה תלוי מציאות תוספת הזמנים, כמו חול ושבת, ושאר ימי הקדושה, שהרי כל המצבים יש להם תולדותם למטה - זמן שליטתם בדמן, ופעולתם, ומה שהם פועלים בכללות ההנהגה. וכלל כל הדבר הוא - לשיהיה הסיבוב נשלם ומספיק לכל מה שיזדמן בעולם, עד שהכל ישוב לשלמות הגמור בסוף הכל לעתיד לבוא:

פרק קלג

מבאר הטעם שג"ב אינו נחשב עליה:

מה שמקבל הז"א אפילו הגדלות ב' - אינו נקרא עליה לו, אלא מה שיעלה אחר כך - זה נקרא עליה:

אחר שבארנו ענין העליות, עתה נבאר ענין גדלות ב', שאינו עליה:

מה שמקבל הז"א, המוחין שלו הוא מקבלם מאבא ואימא. ועד שהוא מקבל - אינו נקרא עליה, כי אדרבא, אבא ואימא הם הבאים ומעטירים אותו:

אפילו הגדלות ב', כי כבר פירשנו שגם הוא אינו אלא נתינת מוחין, אלא שאו"א הם הנותנים אותם:

אינו נקרא עליה לו, זה מבואר כמ"ש למעלה: **אלא מה שיעלה**, שאינו תלוי בנותנים, שכבר הם חכמה נתנו לו מה שצריך, אלא הוא העולה -:

אחר כך - זה נקרא עליה, כל מה שהוא אחר גדלות הב' - הכל הוא עליה, וזהו:

פרק קלד

תיקון הנוק' והזיווגים [קלד -קלח]:

מצבי הנוק' עם ז"א:

נוקבא צריכה ליתקן מן הז"א לפי הדרכים הצריכים לה - להיות בה עבודת התחתונים, והיינו לקבל מאחוריו, ולקבל מפניו מן החזה ולמטה, מן החזה ולמעלה. הם כולם מצבים אליה שונים, לעלות ולרדת לפי מעשה התחתונים:

אחר שביארנו ענין תוספת וחסרון ההנהגה התלוים בעליות וירידות, נבאר עתה תיקוני הנוקבא, שאליהם מגיעים מעשה התחתונים, ועל פיה נעשים כל עניני התיקונים בכל מקום שהם:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **נוק' צריכה**, והוא עניני תיקוני הנוק' בכלל. ח"ב, **והיינו** וכו', והוא פרט התיקונים האלה:

חלק א:

נוקבא צריכה ליתקן מן הז"א, כל כללות עבודת האדם היא נוק', היא שורש התחתונים עצמה, וכל העבודה הוא לתקנה בדרך שתבוא הברכה אליה, ועל ידה לתחתונים בהרוחה רבה.

אך לכל יש הדרגה, וגם לתיקוני הנוק' בהכנותיה לקבל השפע כראוי - יש שיעור והדרגה. ולפי מה שהיא נתקנת ומזדמנת אל הז"א - כך הוא הארת כל האורות כולם, כי הכל מתנהג אחר זה, בסוד, והכל לפי רוב המעשה.

והנה היא נבנית בכמה תיקונים וסדרים, שהם חוקים הצריכים לעבודה, פירוש - כדי שתפול בה היטב עבודת התחתונים בהדרגה ושיעור הראוי לה. אמנם לפי שכל תיקון נוק' וכל בנינה - מן הז"א, על כן נאמר שנוק' צריכה ליתקן מן הז"א עצמו בכמה מיני תיקונים, שיהיו סדרים מוכנים לתת מקום ומציאות לכל פרטי העבודה. וזהו: **לפי הדרכים הצריכים לה - להיות בה עבודת התחתונים**:

חלק ב:

והיינו לקבל מאחוריו, אלה הם כל המצבים השונים של נוק', או שתהיה אחור באחור, או שתהיה פנים בפנים. וזהו: **ולקבל מפניו מך החזה ולמטה**, או שתהיה גם מן החזה ולמעלה. וזהו: **מן החזה ולמעלה**, שכל אלה הם דרכים מזומנים כבר, שבהם היא עולה ויורדת לפי מעשה התחתונים, וזהו:

הם כולם מצבים אליה שונים, לעלות ולרדת לפי מעשה התחתונים, כי לכל דבר ניתן סדר מוגבל. ואף על פי שהמעשים רבים מאד, אך כולם נכללים תחת סוגים מתי מספר, אשר הכינם כבר המחשבה העליונה, להספיק לכל העתיד להיות:

פרק קלה

ביאור ענין אב"א והנסירה:

אב"א - סודו התלהטות של גבורות, שמתלהטים ומתדבקים אלה באלה, והפנים אין להם פעולה ושליטה, ואינם פונים להאיר זה לזה. ואז מתגבר השפע הצריך לרדת, אפילו באותו הזמן, מתגבר דרך ההתלהטות ההיא. וצריך לזה הנסירה, שהוא להניח כל הגבורות לנוק', ולהשלים הזכר במדרגותיו, למתקה ולתקנה:

אחר שביארנו מצבי הנוק' עם הז"א, עתה נבאר תשלום ענינם:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **אב"א**, והוא פירוש ענין אב"א. ח"ב, **וצריך** וכו', והוא דרך התיקון לבוא פב"פ:

חלק א:

אב"א - סודו התלהטות של גבורות, כבר פירשנו למעלה ענין פנים ואחור, כי פנים הם האורות המאירים לגבי המקבלים אותם, ואחור הם האורות שאין מאירים לגבי המסתכלים בה. והנה לכל מדרגה יש לה שני דרכים. והנה כל מה שמאיר הוא ממין

החסדים, והבלתי מאיר הוא ממיני הגבורות. וכשאומרים אב"א, ר"ל שהבחינות בלתי מאירים שבז"א ושבנוקבא - שניהם מתלהטים כאחד:

ומתדבקים אלה באלה, שבהתחבר ענין אל ענין - נקרא שמתדבקים האורות זה בזה, וההנהגה יוצאה כך מהתחברות הדינים האלה ביחד, והיא הנהגה של דין קשה:

והפנים אין להם פעולה ושליטה, שהם בבחינת המאורות שאינם שולטים. ונמצא שהאורות עצמם אינם מסייעים זה את זה בגילוי הארה ותיקון, אלא הוא התלהטות של שני מיני דינים, דיני הזכר ודיני נקבה, בלא תיקון וסדר נכון, וזהו:

ואינם פונים להאיר זה לזה, כי סוד דמות אדם - אב"א הוא שאדם וחוה היו מחוברים כך, ולא ראו זה את זה. כך האורות אינם פונים זה לזה, להשתלם בסדר נכון, אלא מתלהטים כאחד, אך בלא סדר מתוקן כלל.

ועיקר כל זה הוא, כי הכוונה היתה לגלות ההדרגה בהנהגה, ולראות ולהבחין כל הצדדים, כל השתלשלותם, החסד לבד והדין לבד, ואחר כך ההכרעה בסוד מימינים ומשמאלים. אך כשהם בהתלהטות זה - ר"ל שהכל מתלהט כאחד, ואין הנהגה הזאת מתגלה כן בסדריה -:

ואז מתגבר השפע הצריך לרדת, ואפילו באותו הזמן, שפע צריך לבוא בכל זמן, אך השפע המתוקן בא בסדרים כמ"ש, והיינו שהזכר משפיע לנוק', והוא נמשך בגילוי כל הכחות בהשתלשלות מן הראש ועד הסוף של הזכר, ומשם לנוק'. בזמן ששתי הסיבות מתחברות זו בזו בתיקון - מעוררות חיבור וגילוי אורות זה לזה.

אך אחור באחור - כבר אמרנו שהם כשני להבות מתלהטות ביחד, זה וזה בסיתום, ששום אחד אינו מגלה אורותיו. וגם צריך לבוא שפע, דאם לא כן - באותו הזמן לא היה קיום לעולם, אך הוא שאינו שלם ומתוקן כראוי. אלא באותו ההתלהטות מתגברת ההשפעה, אך היא של דין, שמקיימת את הבריות, אך בצמצום, ולא בהארת פנים כלל. וזהו:

מתגבר דרך ההתלהטות ההיא, ולא דרך הארה שלמה, כנ"ל:

חלק ב:

וצריך לזה הנסירה, והיינו כי ההנהגה בתחלה היא כך, כל הדין מתלהט בלא הכנת הכחות, להיות הסיבות מתוקנות להשפעה.

אחר כך או"א צריכים להשלים תיקון השורש הזה, דהיינו זו"ן במצבם זה. ותיקונם הוא בסדר הנהגתם, כנ"ל בסדר מפורש. ואז יחלקו כל הכחות כראוי, החסד לצד אחד, שהוא הז"א, והדין לצד אחד, שהיא הנוק'. ואז תבוא ההנהגה מסודרת, שהחסד יעשה כל ההשתלשלות שלו, והגבורה את כל שלה. אחר כך יתחברו לעשות ההסכמה כראוי:

שהוא להניח כל הגבורות לנוק', והיינו כי כל אלה האחוריים ישארו כולם במדרגות נוק', שהיא הנהגת הדין. וכנגד זה בז"א ימצאו בחינות אחרות חדשות מבחינת חסד, והוא שאפילו אחוריים שלו יהיו מבחינת חסד.

וזה, כי הטעם שהיו מתחברים הוא - לפי שבאמת כל הבחינות האלה הם שייכים לנוק', שהיא גבורות, אלא שז"א גם הוא היה משתמש מאלה לבחינת האחור שלו, יען כחותיו בסוד החסד לא היו מתוקנים לשלוט ולפעול. וסוד זה, צור ילדך תשי - תש כחו כנקבה.

ועיקר סוד כל זה הוא, לפי שאפילו ז"א שרשו מאימא, כמ"ש בענין המ"ק שהיא גבורות, והם נוקבין לפי שבאים מאי', והוא סוד, "הכל היה מן העפר". וזהו גודל פגם בני האדם, שמחזירים הדבר לשורש הזה, ואז נשארים זו"ן שניהם בסוד זה השורש הנוקביי, ולכן אמרו דוקא לשון הזה, תש כחו כנקבה.

אחר כך מתגלים בו הבחינות שלו באמת, ואז מניח כל מה שהוא בחינה הנוקביית - לנוק', ומתגבר הוא בבחינת זכרות, בסוד החסדים. ואלו באים לו מסוד מ"ה, מבחינת אבא, מכל מקומות הימין, שה"ס הזכר. ואז יש בו כח באמת להנהיג הנהגה שלו ולהזדווג כראוי, וזהו:

ולהשלים הזכר במדרגותיו, שיקח הבחינות הזכריות שלו, ואז חוזרים פונים זה לזה, להתקן זה בזה בכל הארה וגילוי ברווחה, שה"ס הארת הפנים. ואז עושה מעשה שהוא למתק הנוק', וזהו: **למתקה ולתקנה**,

כלל הענין - ראשית זו"ן מגבורות אימא - נוקביות, ואז אין כחו של ז"א כמו זכר, אלא תש כחו כנקבה. ואז יש פחד זיווג, שהוא המשכת אור בהשתלשלות שלם, ואין יש הסתכלות פנים בפנים, שהם גילוי הכחות ברווחה, מסיבה לסיבה, עד שיושפע השפע אחר כל ההכנה ורצון טוב. אלא הכל בחינת נוקביות, שמשתמשים בה הזכר והנקבה ביחד, בהתלהטות אחת, שניהם בסיתומיהם. עד שבאים או"א ומתקנים את הז"א, ומחלקים הסיבות כראוי, החסד לבד, והגבורה לבד, והיא נשארת בחינת הנוקבא לנוקבא, ומתחדש בז"א את הזכריות. ואז לוקח כח גם כן למתק ולתקן הנוקבא עצמה בסוד הזיווג, וכדלקמן:

פרק קלו

זיווג פנימי וחיצון:

סוד הזיווג תלוי בשליטת היחוד, שמתדבקים ממש כלי הז"א וכלי הנוק', להחשב כאחד ממש, כמו הפנימיות שכבר הוא אחד, וזהו, "והיו לבשר אחד". מתחיל מזיווג

הנשיקין, שהוא חיבור הרוחין ביחד, שהוא הפנימיות, המתחזק בסוד היחוד, עד שמתדבקין גם החיצוניות. אך זה לא נעשה אלא כשיהיה השלמות בין בז"א בין בנוק', דהיינו שלמות הז"א - שיהיה שלם בכל מוחיו, ונקשרים בו כל העליונים להעטירו, ונוק' - שתהיה שלמה בכל מה שהיא נתקנת על ידי התחתונים הנקשרים בה. שלפי שלמות ההכנה כך הוא שלמות הזיווגים, והיינו או להיות בסוד ישראל ורחל, או בשאר הענפים שלהם, בחינות הזכרים והנוקבין:

אחר שביארנו התיקונים הצריכים לבוא אל הזיווג, נבאר סוד הזיווג עצמו:

חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **סוד הזיווג**, הוא סוד הזיווג מה ענינו. ח"ב, **אך זה** וכו', והוא מה הם ההכנות שצריכות לבוא לזה:

חלק א:

סוד הזיווג תלוי בשליטת היחוד, הנה הזיווג כבר פירשנו בסוד, "וישם פיו על פיו ועיניו על עיניו", שהוא חיבור שלם של כל איברי הז"א עם איברי הנוק'. וזהו באמת בסוד היחוד העליון, המחזיר החסד והדין לשורש אחד, בסוד, "ה' הוא האלקים". ומתוך התיקון הזה יוצאות ההשפעות. וזהו:

שמתדבקים ממש כלי הז"א וכלי הנוק', וה"ס תיקון הרשימו שזכרנו למעלה, שצריך שהקו ישלוט עליו, ויתקנהו הוא עצמו, בהסיר הרע ממנו, והחזירו אל סוד היחוד:

להחשב כאחד ממש, כמו הפנימיות שכבר הוא אחד, כי הרע הוא שגורם פירוד, וכמ"ש לעיל בהדרגת הדו"ן, וצריך שזה יתוקן, וכדלקמן:

וזהו, "והיו לבשר אחד", והיינו שזאת היא הכוונה התכליתית שבזיווג, להיות הבשר - שהיא החיצוניות - אחד. ואמנם הרוח הוא אחד ממש, שהוא לפי ענין היחוד. אך הבשר אינו נעשה אחד ממש, אלא שנמשך אחר המוחין, להדבק בדביקות שאפשר יותר, ואינו אלא שיהיה נחשב כאחד:

מתחיל מזיווג הנשיקין, כי בתחלה נעשים הנשיקין, ואחר כך זיווג היסודות:

שהוא חיבור הרוחין ביחד, שהוא הפנימיות, ששם מתחברים בחיבור כפול - רוח הזכר בנוק', ושל הנוק' בזכר, כמ"ש במקומו, מפני שענינו - התעוררות כח היחוד העליון, להתחבר חיבור ממש. מה שאין כן זיווג היסודות, שהזיווג אינו אלא להשפיע, אלא שנעשה קודם ההשפעה - החיבור של דביקות, וה"ס קירוב בשר. אך ההשפעה אינה נמצאת אלא מן הזכר לנקבה:

המתחזק בסוד היחוד עד שמתדבקין גם החיצוניות, שדביקות הרוחין הוא הגורם התחברות גם לחיצוניות עצמה כנ"ל:

חלק ב:

אך זה לא נעשה אלא כשיהיה השלמות בין בז"א בין בנוק', כי העלם היחוד היה להראות החסרונות, וגלויו הוא תיקון החסרונות. והנה קודם שיגיע אל הקצה הזה האחרון, צריך שיתוקנו כל החסרונות, הקודמים. וזה יוכל להיות או על ידי מעשה התחתונים, או על ידי רצון העליון, אבל יהיה איך שיהיה, הסדר הוא שבתחלה יתוקן שאר החסרונות היותר גדולים, עד שיגיע מעט מעט אל השלמות הזה:

דהיינו שלמות הז"א - שיהיה שלם ככל מוחיו, כי כפי החסרונות צריך שיהיו התיקונים. אך החסרונות הם בכל אור לפי פעולותיו, ז"א הוא סוד המנהג ומשפיע - צריך שכח הנהגה והשפעה יהיה שלם בו:

ונקשרים בו כל העליונים להעטירו, כי העבודה אינה מגעת ביחוד אלא אל הז"א, אך בהמשך מגעת גם לעליונים ממנו, מצד מה שהם מעטרים אותו, ומתקנים אותו, להשלים מעשה השפעתו:

ונוק' - שתהיה שלמה בכל מה שהיא נתקנת על ידי התחתונים הנקשרים בה, כיון שהיא שורש המקבל, צריך שתהיה נכללת מכל התחתונים, שהם ענפיה, שזהו תיקונה. וזהו מה שצריך שיהיה בה בכל הפרטים שיש להבחין בזה:

שלפי שלמות ההכנה כך הוא שלמות הזיווגים, ההכנה בין במשפיעים ובין במקבלים - לא כל הזמנים שוים. לא בכל פעם נקשרים התחתונים בדרך אחד, ולא המוחין מתחדשים בז"א בכח אחד. אלא כיון שיש כל אלה הדברים - יהיה זיווג, ולפי חשיבותם - כך יהיה חשיבות הזיווג:

והיינו או להיות בסוד ישראל ורחל, שהם עיקר הדו"ן, והשאר אינם אלא משלימים בעדם, שימצאו מהם, וזהו מדרגה פחותה ודאי. וזהו:

או בשאר ענפים שלהם, בחינות הזכרים והנוקבין, והוא סוד יעקב ולאה, וכמ"ש במ"א:

פרק קלז

התכללות השכינה בענפיה לצורך הזיווג:

השכינה - ממנה מתפשטים כל העולמות התחתונים, עם כל עניני העבודה הנמצאת בהם, דהיינו המלאכים והנשמות. המלאכים - להוציא מצות השכינה לפועל, והנשמות - לעבוד את הקב"ה בבחירתם. ועל כן נקרא שאינה שלמה, שתוכל להזדווג, אלא כהיות נכללים בה כל ענפיה אלה לפי ענינם. ואז מכח שניהם נעשה הזיווג מכל העולמות מתוקנים:

אחר שבארנו שהשכינה צריכה להיות נתקנה בענפיה, עתה נבאר בפרט תיקון זה:
חלקי המאמר הזה ב'. ח"א, **השכינה ממנה** וכו', הוא מה שמתפשט ממנה בסוד הענפים. ח"ב, **ועל כן נקרא** וכו', הוא איך שלמותה תלוי בענפיה אלה:
חלק א:
השכינה - ממנה מתפשטים כל העולמות התחתונים, זה פשוט כמ"ש כבר, שהיא שורש כל התחתונים, שהם המקבלים:
עם כל עניני העבודה הנמצאת בהם, כי היא שורש לתחתונים עם כל מה שיש להבחין בהם. והעיקר הוא המעשה המסור בידם, שהרי כיון שמסור בידם התיקון, צריך שיעשו את שלהם:
דהיינו המלאכים והנשמות, הם שני הסוגים של הענפים, כל אחד יש לו מעשה בידו, מסור בפני עצמו:
המלאכים - להוציא מצות השכינה לפועל, שהמלאכים אינם אלא מוציאים פעולות הספירות לפועל. כי רצה המחשבה העליונה גם בהדרגה הזאת, שלא יצאו הפעולות והבריות מן השכינה מיד, אלא על ידי שלוחים האלה אשר לה. ואלה אין להם עבודת בחירה, אלא עבודה ממש:
והנשמות - לעבוד את הקב"ה בבחירתם, זה מבואר בעצמו - ענין עבודת בני האדם הוא עבודת הבחירה, לתקן כללות כל הנמצאים:
חלק ב:
ועל כן נקרא שאינה שלמה, שתוכל להזדווג, אלא בהיות נכללים בה כל ענפיה אלה לפי ענינם, דרכי היותם נכללים הם דרכים שונים, פרטיים לכל אחד משני הסוגים האלה לפי ענינם, ולפי ענין מעשיהם, ולפי ענין הנולד ממעשיהם, וכדלקמן במאמר שאחר זה:
ואז מכח שניהם נעשה הזיווג מכל העולמות מתוקנים, שהרי כשכל זה נשלם, מתחברים ביחד כל העולמות עליונים ותחתונים בתיקון אחד, דהיינו ז"א - נכלל בו כל העליונים בסוד ההשפעה, ונוק' כוללת כל התחתונים בסוד הקבלה. כשמתחברים ביחד בזיווגם, הרי נמצאו כל הנמצאים העליונים והתחתונים מחוברים בחיבור אחד, ונמצא היחוד מתגבר ושולט כראוי.
ואמנם עכשיו כל זיווג הוא גילוי אחד מן היחוד העליון, אך לא גילוי גמור ושלם. אלא כשיהיו כל הזיווגים הצריכים להעשות בכל שית אלפי שנין - נשלמים, אז יהיה יחוד

העליון ב"ה מתגלה על כל הנמצאים בכל חלקיהם כראוי, וזה יהיה התיקון השלם לעולם ועד:

פרק קלח

סדר הזיווג:

סדר הזיווג הוא - שבהיות הנוק', שהיא השכינה, נכללת מכל העולמות התחתונים, מתוקנים כראוי בכל מה שצריך להם, בהפרדת הס"א, והתקנם זה בזה בכל סדריהם הטובים - אז תזדמן הנוקבא לז"א, והוא יתחבר עמה. ואז יתן לה כח אחד שנקרא רוח דשבק בה בעלה. ובכחו תעלה מיין נוקבין, שהוא מה שהיא ממשכת, יהיה גילוי אור חדש, או יהיה החזרת מה שנתעלם או נתקלקל. וזה תעלה בכח נשמות הצדיקים. ואז הז"א מגכיר לה כנגד מה שהיא מעלה ממש - שפע חדש, שהוא מיין דכורין. וזה מה שיורד אחר כך לעולם, מתפשט למשרתים, ומשם למטה עד עולם העשייה, ומשם יוצא לפועל:

הזיווג הוא תכלית כל העבודה כמ"ש, על כן זה יהיה גמר כל הדרוש הזה - בסדר עניני הזיווגים על סדרם כראוי:

סדר הזיווג הוא, והיינו כשנתחיל מן ההכנה הראשונה לזה, עד גמר כל המעשה:

שבהיות הנוק', שהיא השכינה, נכללת מכל העולמות התחתונים, כבר שמעת שנוק' היא שורש לכל התחתונים, שיהיו כולם נקשרים בה בכל הדרכים המזומנים ומוכנים לקשריהם האלה. וכאן הוא ענין ההיכלות, שעולים ונקשרים זה בזה, עד שנכלל הכל בהיכל ק"ק דבריאה, ושם נקשרים כולם בשכינה, להיות בסוד ענפים הנכללים בשרשם:

מתוקנים כראוי בכל מה שצריך להם, כאן נכללים כל עניני התיקונים הצריכים לימצא בענפים, שיוכלו להתדבק אל שרשם. ושני ענינים צריכים להם:

בהפרדת הס"א, זהו תיקון א'. ותיקון ב' הוא: **והתקנם זה בזה בכל סדריהם הטובים** - לפי הסדרים של הטוב. כי באלה העולמות יש טוב ורע ממש, כיון שיש נפרדים, מה שאין כן באצילות, שהרי הכל אלקות, ואין שייך שם רע כלל, והנה הרע גורם שלא יהיה קריבות לענפים אצל שרשם, וזהו הפירוד באמת שיכול הרע לגרום, וזהו מה שצריך להעביר. וכנגד זה צריך לכלול העליונים זה בזה, בכל סדרי האורות העומדים בסוד המרכבה לענין כללותם זה.

והנה כשנתקנה השכינה בכל זה - נקרא שהמקבל מוכן לקבל. וכל זה הוא תיקון מצד העולמות במלאכים שלהם, שהם המרכבות שרוכבות עליהם:

אז תזדמן הנוקבא לז"א, ז"ס, "ואל אישך תשוקתך", שאז מעוררת היא באורות העליונים שמחה ורצון - גילוי כחות בפתיחה, ולא נסיתום, כי המשפיע חפץ להשפיע:

והוא יתחבר עמה, ליעשות אחד בנשיקין, ליעשות אחד ממש, היינו הרוח. ובכלים - להתחבר החיבור היותר גדול שאפשר:

ואז יתן לה כח אחד שנקרא רוח דשבק בה בעלה, עתה מתחלת ההשפעה, והיינו כי בתחלה צריך שהמאורות עצמם יתוקנו, שיוכלו לפעול פעולותיהם, אחר כך יפעלו אותם. והפעולה היא ההשפעה החדשה המתחדשת תמיד, כי המאורות הם הם תמיד, אך ההשפעה היא המתחדשת ממש. אך כדי להמשיך ההשפעה הזאת - יצטרך עוד תיקון אחר, שהוא התעוררות הנשמות, כדלקמן. אך קודם לזה, צריך הכנה לתיקון זה, והוא שינתן כח אחד בשכינה עצמה שתאסוף אליה הנשמות, לעשות הדבר הזה, וזה נקרא עשיית כלי:

ובכחו תעלה מיין נוקבין, זה אינו אלא כח אחד שבו תוכל השכינה לעשות מעשה זה של העלאת מ"ן, כדלקמן:

שהוא מה שהיא ממשכת, השפע שהיא ממשכת להשפיע בעולם מצדה. ושורש זה הענין הוא גבוה מאוד, והיינו כי חומר הנבראים הנפרדים יוצא מן הגבורות שביסוד נוק', והוא עצמו סוד שורש הדין שנתגלה ברשימו. כי כבר שמעת שהמקום שנשאר אחר הצמצום ה"ס מלכות, והדין שנתגלה בו ה"ס הגבורות שביסוד נוק', והוא שורש חומא הנבראים, בסוד, "הכל היה מן העפר". ובחינת הקו הוא המ"ד של הזכר.

ועל דרך הזה אמרו, משל לקדירה של חלב, כיון שנופל לתוכו טפה של מסו - מיד הוא מקריש. שלפי זה עיקר הולד הוא מן החלב, כי המסו אינו אלא מעמיד. וכך הוא הענין, כי שורש החומר עצמו של הנפרדים הוא הגבורות.

והיינו שהדין עצמו יש לו פעולותיו מה שהוא פועל, אך אין אנחנו מדברים עתה מפעולותיו, אלא מה שנולד תולדה מן אורות הדין, הפועלים מה שפועלים - הוא חומר הנפרדים. אחר כך הפעולות הם מה שהם. והנה זהו מה שאנו אומרים שמן הדין יוצא האש, ויוצא הזהב, זה ר"ל מן האורות עצמם. וכן מים או כסף מן החסד - מן האורות עצמם, והפעולות הוא ענין אחר, וזהו המסו כמ"ש.

ואמנם הנפרדים עצמם הם בנויים מב' חלקים - מ"ה וב"ן. ובב"ן נכלל כל זה הענין,דהיינו החומר שקבלו הנפרדים בתחלה, וכל התלוי בזה, ובמ"ה נכלל כל ענין הקו והתלוי בו. אבל במציאות גוף הנפרד - החלקים שוים למ"ה וב"ן, כי חצים הוא למ"ה, וחצים הוא לב"ן.

והנה הנוק' לפי זה כל ענינה - גבורות, והיינו חידוש חצי כל הנמצאים, פירוש - ב"ן שבהם. אך מ"ה עושה ענין אחר שהוא עיקרי מאד, שהוא חידוש החומר עצמו של כל הנמצאים. והנה זה החומר הוא חומר חשוך, אמנם בו תלוים ב' דברים - או שמחה או עוצב, או בתיקון או בקלקול. והיינו כי החומר הזה עומד ליתקן בתיקונים והארות עליונים. אם הוא מתוקן - גורם כל שמחה ואהבה, ואם לאו ח"ו - גורם כל עוצב וקלקול.
ונחזור לענין, כי נוקבא צריך שיהיו הה"ג ביסודה, שהם שרשי כל הנמצאים מצד זה של החומר שזכרנו. וכשתוכל לעורר שורש זה כראוי, הנה נמצא המקבל עומד ושואל חסד מן המשפיע לו, ואז ירדו המ"ד. אך כדי שתוכל לעוררו, צריך כח מן הזכר שנותן לה שלמות זה, והיינו הרוח שזכרנו למעלה, והכל בסוד הגבורות, כי כל הפעולה הזאת היא בסוד הדין.
כללו של דבר - היא מעוררת רק חידוש בחינת מחצית כל נמצא שיש, דהיינו ב"ן שבכל נמצא, אבל זה עצמו ר"ל - התעוררות כל המקבלים למשפיעם, שלהורות זה - ניתן הב"ן בכל נמצא. נמצאת הפעולה פרטית, ועם כל זה מגעת אל כל הכלל. והנה בבחינה זאת היא ממשכת שפע חדש, פירוש - מה שהולך להיות מקיים בכל נמצא מחציתם זה. אך כפי החלקים המתחדשים בנמצאים - כך מתחדשים דברים בהנהגה הכללית של העולמות כולם.
יהיה גילוי אור חדש, או יהיה החזרת מה שנתעלם או נתקלקל, כי אם היו הדברים בתיקון - היה תמיד הזיווג, לחדש חשיבות כל הבריאה, מעלה אחר מעלה, חידוש ממש. ואז היתה הנוקבא ממשכת מיד אור אחד, מחדש מחצית הנמצאים כנ"ל,בבחינת חשיבות, ומעלה אחת נוספת מחדש בזיווג ההוא. אך מפני שהדברים מקולקלים, שכבר נאבדו מעלות הרבה שכבר היו לעולמות, וצריך עתה להחזירם, הנה הזיווגים של עתה אינם אלא להחזיר המעלות ההם.
ואמנם כל המעלות הם אורות מן השכינה, שרשי הדברים בעולמות, והם הם דברים שהיו צריכים להיות בעולמות, והיה להם השורש בגבורות שלה, שהם שרשי התחתונים כנ"ל. וכשנסתלקו מעלות אלה מן העולמות, השרשים האלה - או נתעלמו, או נתקלקלו, שירדו לקליפות, והיו הקליפות נהנים משם, ולא העולם וישראל. ואלה צריך להחזירם, ובכל יום חוזרים אורות אחרים מאלה, להתעלות ולהתגלות לתיקון העולם.
וזה תעלה בכח נשמות הצדיקים, זה תיקון המגיע לנשמות, להיות ההנהגה הפנימית עיקרית בהם. והיינו שבהתעלות הנשמות, והתקשרם למעלה ביסוד שלה, ומתנוצצות שם, אז ימשך משך זה של המ"ן שזכרנו.

ואז הז"א מגביר לה, והיינו החלק המגיע לו להמשיך, שהוא שפע בחינת מ"ה למחצית הנשאר בכל הנמצאים, בכל מה שתלוי בו בהנהגה כללית.

כנגד מה שהיא מעלה ממש - שפע חדש, **שהוא מיין דכורין**, כי לפי אותו האור שנתגלה מצד הגבורות כנ"ל, כך הוא שיורד להשלימו מן החסדים דז"א.

וזה מה שיורד אחר כך לעולם, אלה שני מיני המשכות שזכרנו, הם הם השפע שיורד לעולם. וזה סדר רדתו להתפשט למשרתים, וזהו,

מתפשטת למשרתים, וגם לזה יש סדר פרטי בבריאה - מקום ששם הכבוד עומד בהיכלו לרכוב על המשרתים. הוא סוד כל עניני היכלות, וכל עניני המרכבה, המפורשים בספר ברית מנוחה.

ומשם למטה עד עולם העשייה, כי גם במשרתים יש הדרגות הצריכות להנהגה, והשפע היורד - משתלשל ויורד ביניהם עד למטה בעולם העשייה.

ושם יוצא לפועל, כי סוף כל ההמשך הוא לעשות המעשים בעשייה, או בגופים או בהנהגה. ולפי טבע השפע ההוא לפי מקורו, וכל הנעשה בו בכל תנאיו, כך הוא היוצא ממנו לפעול למטה, או בגופים כנ"ל, פירוש - שמתחדש ממנו גוף מן הגופים, או בהנהגה, שיתחדש פועל אחד בהנהגה:

ברוך ה' לעולם אמן ואמן. כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו. חלקי ה' אמרה נפשי על כן אוחיל לו. חלקי ה' אמרתי לשמור דבריך: